

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : trykt paa Autors Bekostning, 1745

Fysiske størrelse | Physical extent:

Holberg, Ludvig.; ved L. Holberg.

Adskillige Heltinders og navnkundige Damers sammenlignede Historier efter Plutarchi Maade

Vol. 1

[31], 367, 384 s.

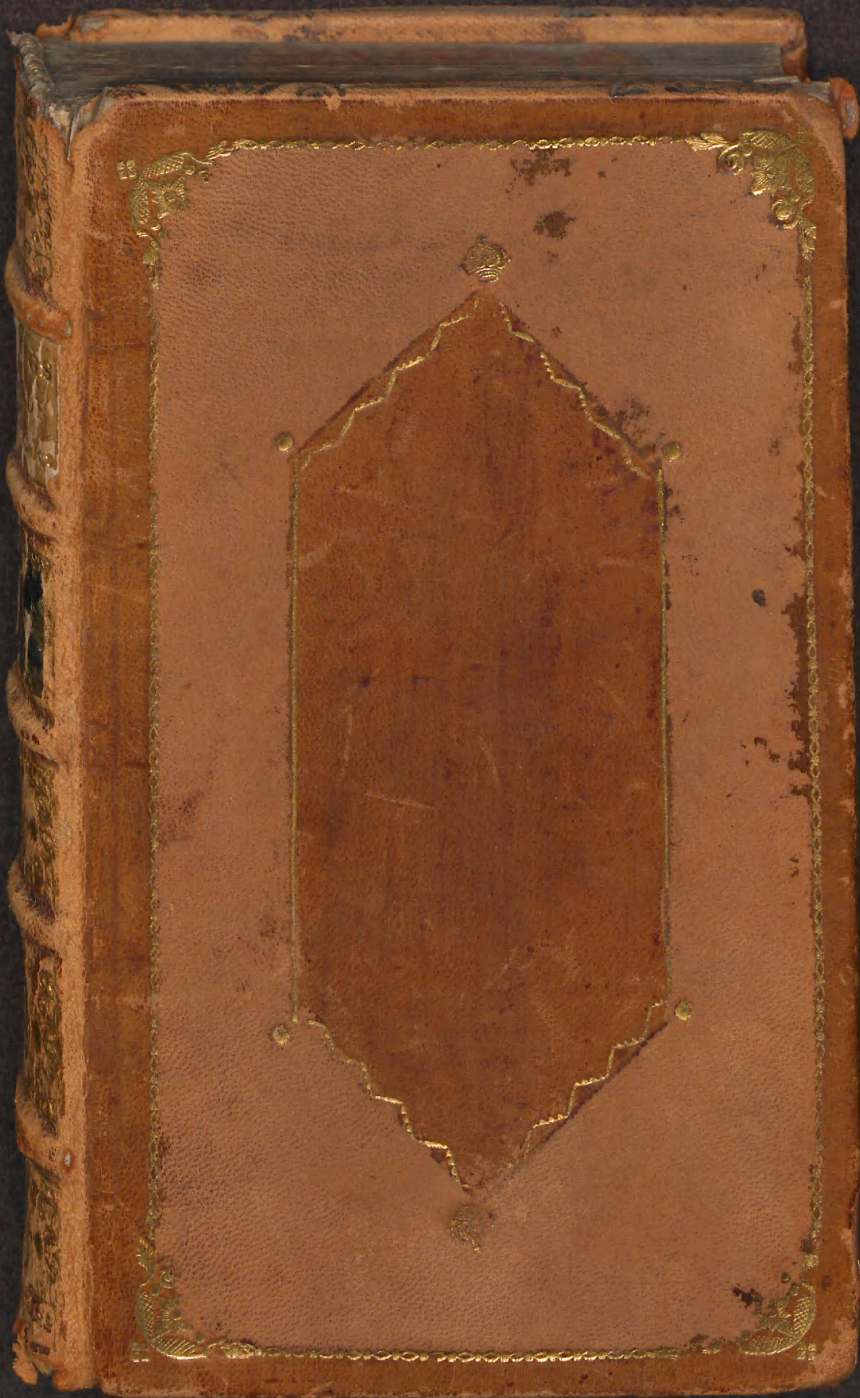
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 30 I 8°

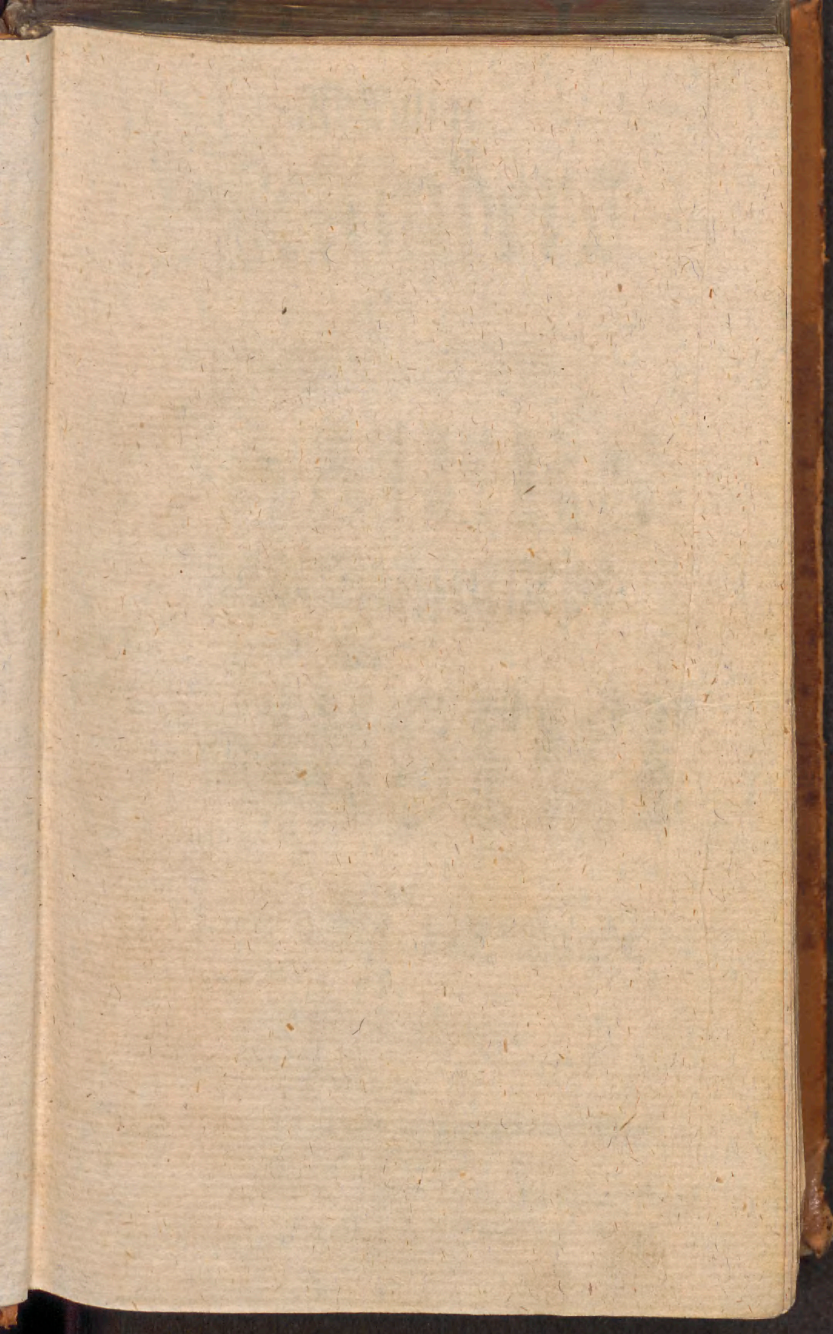

1 1 30 1 8 00559 8

30¹/₂ - 32 DA BOX

Adskillige
Selfinders
Og
Navnfundige
DAMERS
Sammenlignede
Sistorier
Efter
PLUTARCHI Maade
Bed
L. HOLBERG.

Tomus I.

KJØBENHAVN, 1745.
Trykt paa Autors Bekostning udi S. K. Majest. og
Univ. Bogtrykkerie af Johan Jørgen Høpfner.

Imprimatur,
J. P. ANCHERSEN. D.

Sortale

til

Læseren.

En Behag, som Folk, saavel udenlands, som indenlands have fundet i min Helte-Historie, haver tilskyndet mig efter samme Plan at forfærdige dette Verk, som befatter adskillige navnkundige Dammers sammenlignede Historier. Man seer heraf, at de Dommene bestyrkes, som jeg een og anden gang haver sældet over begge Rion, nemlig at der findes onde og gode, kloge og daarlige saavel Mænd som Qvinder i Verden, og at jeg smigrer ikke meere for det eene Rion end for

det andet, men at jeg anfører saavel Obvin-
ders som Mænds Historier og Bedrifter med
oprigtig Upartiskhed. Disse her anførte Da-
mers Historier ere alle bekiendte, saa at det
haver ikke kostet mig anden Umage end at giø-
re Udtog af de mest tilforladelige Skribenters
med Forberedelserne derimod og Sammen-
ligningerne haver jeg haft nogen Møye, og
kand de samme recommendere Verket, helst,
saasom derudi er intet triviale morale eller
opfaagede Tanker, hvormed alle Boglader
nu omstunder ere opfyldte. Jeg følger min
eengang foresatte Maade i at moralisere
paa, som er at holde mig fra hidfige De-
clamationer, og besitter mig alene paa at
undervise udi de Ting, hvori jeg meener
Skribentere at vildfare, og at tage Skyggen
for Legemet: Og, saasom jeg dette mit
Forsætt ofte haver givet tilkiende, haver jeg
med Forundring hørt, at nogle have for-
meent mig at have haft Deel udi ugentlige
Blade, som her nyeligen have været publi-
cerede; thi det er med deslige Skrifter jeg
ideligen haver skiemtet, anseende Autores
deraf som en Art af politiske Randestobere,

der

der i en Hast ville støbe Verden om udi en anden Form. De omtalte Blade føre Titler af Spectator, Antispectator, Philosophiste Spectator &c.

Hvad den første Spectator angaaer, da, saasom adskillige have merket, at udi hans Blade overalt findes mine Tanker og Talemaader, saa have de ikke taget i Betænkning at tillægge mig de samme. Jeg siger, at adskillige saadant have merket, saasom de, maa skee, kand have læset Verket med meere critiske Øyen end jeg selv: thi jeg haver ifkun løseligen igiennemløbet en-deel deraf, hvoraf jeg seer, at Autor fører en pyntet Stiil, og at han haver betient sig af adskillige gode Bøger; men, at han derhos haver forestillet nogle Scener, som Folk med Forundring have anseet. Scenerne ere disse: En Person, der kalder sig den Danske Sandemand, erklærer ved et Patent sit Fæderneland Krig, og udi sit første Ark giver tilkiende at ville bestride disse Rigers Udhyder, og at toe sine Brødres Hoveder, hvortil han meener sig at være be-

rettiget og qvalificeret, efterdi han af Erfarenhed haver erhvervet sig Kundskab om Verden: Han siger ogsaa reent ud, at han undertiden vil sigte paa visse Personer, men alleene spare deres Navne. Alle spillede Dyene over dette Manifest, hvilket var forfattet med en saa ugemeen Myndighed og Assurance; men denne Frygt sagtedes snart, da man saa, at disse Fædernelandet tillagde Laster vare saadanne, som findes i alle Lande, og ere ligesaa gamle som Verden, og at derfor de Straffe-Prædikener, som saa ofte have været repeterede, og hvoraf en utallig Mængde findes i alle Sprog, ingen Bevægelse kunde foraarsage; thi lærde og skionsomme Folk kiedes ved de mange moralske Blade; som udi nogle Aar have opfyldt alle Boglader, og ansee Moralisterne ikke uden som Boghandlernes Haandlangere for at erhverve dem nogen Næring. Dette synes dog Autor ikke at meene; thi han giver sig i visse Maader ud for een der her i Landet brøder Jisen i at moralisere, fingerer sig at Landets Indbyggere bekvæmte sig mod ham, og beklager sig udi sine for-

første Blade, at han ingen Bedring seer hos
 Mennesker; rett ligesom Verdens Omven-
 delse var ikkun et Arbejde fra een Løverdag
 til en anden. Endeligen, naar andre efter
 hans Exempel ogsaa vil bruge Pennen udi
 saadanne Materier, bliver han vred, efter-
 di man ikke vil lade ham skrive alleene.
 Dette kunde ikke andet end give Anledning
 til adskillige Critiqver, hvorover Autor
 hæftigen besværger sig; men det er noget
 som intet Skrift er befriet for, og søger
 enhver fornuftig Autor heller at corrigere
 sig derefter end at betage Folk Frihed i at
 raisonnerer. Jeg for min Part haver med
 Agtsomhed taget mig vare for at give min
 Betænkning over dette Skrift: Jeg haver
 alleene dømt, at nogle have gjort for meget;
 andre for lidt deraf. Alt hvad man haver
 fundet udpresse af mig, haver været dette,
 at jeg ønskede, at Autor havde skrevet med
 lidt mindre Myndighed: thi man kand med
 mindre Hidsighed sige det samme og med
 meere Virkning. Jeg kunde giette mig
 til fra Begyndelsen, at Folk vilde støde sig
 derover, at en ung Student med saadan

bestaaer af 4re og det sidste af to Blade; og at det første er skrevet udi solut Stiil og det sidste udi Vers. Vel er sandt, at Poëten udi sin første Strophe gemeenligen skielder Sandemanden for en Daare; men han er i det øvrige eenig med ham; og synes det at han skient-vits haver villet udføre hvad den anden haver skrevet alvorligen; hvis han kunde siges at have været Spectators Fiende, saa var han dog ingen farlig Fiende; thi han truede stedse, men aldrig slog. Disse tvende Skrifter vare udi lang Tiid i Følgeskab med hinanden: men det sidste hørte først op formedelsi bekiendte Aarsager, som jeg her ikke anfører.

Den 3die Skribent kaldte sig den Philosophiske Spectator. Udi hans Blade ere meere Koldsindighed, men mindre Geist end udi de andres, og fand man sige, at den gode Mand havde gjort bedre at blive hiemme end ved sine Skrifter at exponere sig unge og stridbare Skribenteres haarde Critiqver, hvilke han burte have ventet sig, skiont ikke i den Grad, helst saasom han ingen provocerede,

cerede, men tværtimod ligesom tilbød sig
Fred af de andre.

Det fjerde moralske Ark, hvoraf jeg if-
kun haver seet endeel udi Manuscript, førte
Titel af Diogenes. Det samme er endnu
ikke, som mig er bekiendt, kommet for Ly-
set; Derudi fandtes alleene Diogenis
Grovhed, men intet af Diogenis Geist.
Man hørte derforuden tale om Poëtiske,
Juridiske, Theologiske Spectatores, og an-
dre som vare i Arbejde, saa at Folk omfi-
der begyndte at frygte, at der vilde oprense
sig Sandemænd udi hvert Stadens Qvar-
teer, ja at der vilde blive ligesaa mange
Spectatores om Dagen som Bægtere om
Natten: Nogle af dem bleve siden trykte,
men de ere mig gandske ubekiendte, tilsi-
med nogle Spectatricer, som endnu siges
at være udi Arbejd.

Jeg er ikke for at afstræffe studerende
Personer fra Arbejde, men raader dem
heller dertil, haver og ved Belønningers
Uddeeling søgt at opmuntre gode Hoveder.

Men

Men, som det moralste Videnskab er saa ædelt og magtpaaliggende, vilde jeg at det blev tracteret med all muelig Agtsomhed og Anstændighed. Jeg vilde, at ingen uden de, der have Alder og Erfarenhed bemængede sig dermed. At moralisere er et Embede, hvormed man underviser det menneskelige Kion i dets Pligt og viser dets Fejl. Dertil udfordres Skionsomhed, Alder og Erfarenhed, hvorudover det hverken er enhver Mands Verk, eller enhver anstændigt. Jeg erindrer mig at have haft engang til Revision et Skrift, forfattet af en ung Person om Regenteres Pligt, hvilket han dedicerede til en gammel og udi Regierings Konst heel erfaren Regent. Der fandtes adskilligt Godt udi Skriftet, saasom Autor havde betient sig af nogle gode Bøger, som handle om den Materie. Men jeg forestillede ham hvor uanstændigt det var, at Egget vilde lære Hønen, og at en ung Person, der neppe havde faaet Skæg paa Hagen, vilde foreskrive Regierings-Regler til en gammel Konge, udvirkede jeg ved min Erindring at han lod Verket

ket ligge. Jeg vilde, at moralske Materier ikke skulde ansees som Aviser eller nye Tidender der ugentligen komme for Lyset. Man seer blant visse Nationer, at de lærdeste og fornuftigste Mænd have slaaet sig sammen for at udarbejde Stykker i Morale. Ved saadant Middel er den Engelske Spectator, den Hamborgske Patriot og andre Skrifter forfærdigede.

Hvis derfor disse gode Mænd eller andre ville udtynde mine giorte Erindringer udi en ond Meening, og tænke at de sigte til at afskrække dem fra at skrive, gjøre de mig U-rett: thi de Opmuntringer jeg haver giort, og fremdeles agter at gjøre til gode Hoveder, kand aldeles frikende mig for saadan Beskyldning. Intet skulde være mig kærere end at see een og anden udarbejde noget, som kunde befalde Publico meere end mine egne Skrifter, og haver jeg ofte vidnet, at visse af de Prøve-Bers, som for nogle Aar siden bleve giorte, vare saa vel udarbejdede, at jeg ønskede selv at kunde have været Fader deraf. Men, saasom jeg først
her

her i Landet haver begyndt at skrive moral-
ske Bøger paa Dansk; og det paa adskilli-
ge Maader, saa er det mig magtpaali-
gende, at det Studium fremdeles bliver
tracteret efter dets Værdighed. Det er
alleene i den Henseende at jeg gjør disse Er-
indringer, hvortil jeg som en gammel Mand,
der fast udi 40 Aar haver øvet mig derudi,
kand holdes for nogenledes at være beret-
tiget.

De Erindringer, som jeg haver gjort
og endnu vil gjøre, ere disse: (I) at Skri-
bentere heller agere Lærere end Declama-
tores, heller vise Sandheden (Ridendo)
paa en behagelig Maade, end med Svøbe
og Ferle i Haanden; ja heller at føre sig
op som Philosophi end som knarborne Sko-
lemestere: Man kand udvirke det samme
med Politesse og undertiden bedre end med
hidsige Invektiver. Dette haver jeg stedse
haft for Øyene, saa at mine Correctioner
haver været blandede med en Festivitet,
hvorudi Folk have fundet Behag: og, haver
jeg ofte, naar der handles om at vise Fejl
og

og Paster, lagt Censuren udi andres Munde; saaledes lader jeg for Exempel i den Comœdie, som kaldes Jean de France, en gammel knarborren Mand igiennemheigle vor Ungdoms Daarlighed, ogsaa fremdeles i andre Ting: Naar saa skeer, faaer man sagt hvad man vil, uden at erigere sig til myndig Censor, hvilket er forhadet hos gamle, og latterligt hos unge Mennesker. Jeg bifalder vel ikke den Maade, som visse Franske Skribentere nu omstunder moralisere paa; thi deres Morale er alt for fint og sminket: Det rører ikke uden Skallet, og antegner ikke uden visse smaa Fejl, som begaaes udi Omgiengelse og nogle Gruentimmers-Skrøbeligheder eller Intriguer. Jeg bifalder en heller den gamle Gothiske Maade, som bestaaer udi triviale Declamationer, hvilke nu omstunder paa alle polerede Steder er kommen af Brug, og passe sig bedre paa Kong Dans Alder end paa vore Tider. En Moralsk Philosoph maa herudi tage en Middelvej: han maa ikke gaae Hoved-Enden forbi, men for-

klare

klare dem med Sømmelighed, og overlade
Declamationer til dem, som giøre Profession
af Skole-Rhetorica eller Tale-Konsten.

Min anden Hoved-Grindring er, at
Skriventere, som foretage sig at censure-
re et vist Folks Fejl og Laster, maa først,
efterat de have lagt en liden Grundvold til
egen Kundskab, erkjendige sig om samme
Folks Egenskab, og hvilke Laster blant dem
hærste. Man kand vel betiene sig af gode
moraliske fremmede Bøger, men man maa
vel eftersee udi hvilke Lande de ere skrevne;
thi, hvis det ikke skeer, kand man tillægge
eet Folk et andet Folks Laster, igiennemhei-
gle Spaniers Hdselhed, en Engellsænderes
Gnieragtighed, Hollænderes Flygtighed,
de Danskes Pedanterie: ja det kand gaae
dem som der fortælles om en vis Landsby-
Præst, hvilken prædikede af en Endst Po-
still som var skreven i en stor Stad, og
igiennemhejglede Bønderne for deres Up-
pighed udi Pragt og deres forgyldte Ca-
rosser.

Min

Min 3die Erindring er denne, at Auctores fornemmeligen tage sig vare for ikke at sigte paa visse Personer, paa det at tiladeligt og nyttigt Morale ikke skal forvandles til Skandskrifter. Derom haver jeg ved alle Lejligheder og udi alle mine Skrifter gjort Formaninger, og vidner jeg helligen, at jeg aldrig saadant forsætliggen haver gjort, men at jeg heller haver opoffret et og andet Indfald; ja ladet heele Ark omsette, naar jeg haver merket, at det kunde udtydes paa visse Personer, undtagen dem, som med Skrifter først have angrebet mig, for hvilket, endskiønt det kand forsvares med Moderamine inculpatæ tutelæ, jeg dog i mine Skrifter haver gjort Afbigt, og tilstaaet en Skøbelighed. Jeg siger derfor, at det er mig anliggende, at vore Danske og Norske Moralister holde sig inden for de satte Grændser, paa det at jeg, som haver gjort Begyndelse med saadant Arbejde her udi Landet, ikke skal holdes for at have givet Anledning til utilladelige Skrifter.

Min fiende Erindring er, at vore Skribentere vogte sig for at henfalde til Charlatanerie, for hvilken Lyde vor Nation indtil denne Tid temmeligen haver været befriet. Hertil sigter fornemmeligen det grundige Brev, som for kort Tid siden er publiceret de præjudicio nimia Confidentia. Jeg ønsker, at saanne fornuftige Mand vilde bruge sin Pen oftere; thi, endskjønt han udi et og andet ikke haver lige Principia med mig, saa giver jeg ham dog den Ære, som ham tilkommer, og tager gierne mod Erindringer, saasom jeg stedsse haver underkast mine Meeninger andres Correction. Men det er at beklage, at de, som ere beqvæmest til at zire Publicum med deres Skrifter, have mindst Tillid til dem selv. Man kand sige om dem: at de kunde, om de vilde, ligesom man kand sige om mange andre, at de ville efterdi de ikke kunne; hine have Kræfter, men ingen Ænst: disse Ænst, men ingen Kræfter. Jeg sigter paa ingen i sær; men siger ialmindelighed, at vore Skribentere, som tilforn have

ve

ve været distingverede ved Modestie, nu
 gaæ udi fuld Galope til Charlatanerie;
 saa at hvad vi tilforn have bebrejdet frem-
 mede, bebrejdes os nu af dem igien; thi
 ingen tager nu meer i Betænkning at age-
 re Autor: ja man haver seet Haandverks-
 Folk, ja indtil Norske Bønder at commen-
 tere over historiske og politiske Sager,
 saa at Staden, som tilforn haver været
 plaged med Obstruction, nu laborerer af
 Larmeløb. Hvis nogen ellers vil sige, at
 disse mine Auitærkninger gaæ for vidt, da
 kand jeg svare og bevise, at de grunde sig
 paa alle fornuftige Landsmænds Klage-
 maal, og at det er deres eenstemmige
 Ønske, som saadant af mig haver ud-
 presset. Tilmed kand det ikke udtolkes mig
 til Driftighed, om jeg efter langsommelig
 Tids Arbejde eengang gjør Erindring til
 unge Mennesker, sær til dette Universitets
 Studentere, hvoraf fast den halve Deel
 paa nogen Tid haver taget sig for at age-
 re Autores, og, om jeg foreholder dem med
 Horatio :

Hoc opus, hoc Studium parvi prope-
remus & ampli

Si Patriæ volumus, si nobis vivere cari.

Dette maa alle tilstaae, at slige Erin-
dringer have aldrig været meere nødige end
nu omstunder; Og vil jeg gierne exponere
mig nogles Invectiver, som herimod kand
giøres, naar mine Erindringer hos andre
i Fremtiden kand have nogen god Virkning.
Hvilken Stad haver vel kundet vise en halv
Snees Spectatores og unge Moralister paa
eengang? Det skulde heede, at enhver
Sigte var, at udrodde Fjend og Laster af
Landet; men de paafølgende indbyrdes Kri-
ge vise at saadant ikke haver været nogens
Hoved-Scopus, og ginge disse Stridigheder
omstider saa vidt, at de ikke endtes uden ved
ordentlige Processer, og det ved Imitation
af gamle Skuespill, hvis sidste Scener ter-
mineres ved Slagsmaal. Udi denne
Skurken og udi disse Dissonancer var en
Lykke for Staden, at paa samme Tid et
Musicalst Socieret blev stiftet, der ligesom
ved

ved Symphonier syntes at ville stille og dempe den Fermentation som Staden var bragt udi: Om det just haver haft saadan god Virkning, skal jeg ikke kunde sige. Vist nok er det, at en almindelig Fred derpaa fulgte, og gode Patrioter have glædet sig ligesaa meget over det eenes Fremgang, som over det andets Aftagelse, og ønske, at et Verk af den Ansæelse, og som er en Zirath for Staden og Landet, maa continuere.

Jeg glæder mig ellers over, at jeg ved mit Exempel haver satt unge studerende Personer udi Activitet; men det er just ikke saadan Activitet, som jeg havde ønsket, med mindre man kand holde for, at et Lands Zirath bestaaer udi Skrifters Mængde: Men, saasom det af fornuftige Folk ansees hverken som Zirath eller Nytte, saa er udi denne Tilstand meer fornødent at bruge Capsuun og Tøvel end Sporer; thi det synes at den store Mængde Bøger, saavel af Originaler, som af Oversættelser, sigter alleene til at forfremme Boghandl-

res Næring , og at være af samme Natur , som den gamle Kram , der fordum dreves med Viiser og gamle Eventyr , og som tienede til intet uden at forderve Nationens Smag, bringe Studeringer i yderste Foragt , og at komme Boghandleres Grynder til at kaage. Udi denne store Mængde af Skrifter have vi dog Mangel paa de Ting , som sigte til at forfremme Konster og Videnskaber. Vi have endnu store Hull i vore Historier , som maa stoppes ; Os fattes Provinciers og Stæders Beskrivelser , os fattes Græske og Latinske Autorum og Poëters Oversættelser , og adskillige andre fornødne Ting. Hvis Skrifter af den Natur komme for Lyset , vilde jeg glæde mig derved. Vil ellers nogen retorquere dette paa mig selv , og foregive , at mange af mine Skrifter ikke føre den Nytte med sig , som forlanges , da drister jeg mig til at sige , at et hvert Skrift haver dog saadan Scopum , og sigter i det ringeste til at erstatte en Mangel , som os af Fremmede haver været forekastet. Min
Dan

Dannemarks og Norges Beskrivelse haver været holden for et fornødent Værk; efterdi vi intet saadant tilforn have haft. Det samme fand med end større Ære siges om min Dannemarks Historie. Det var og at ønske, at enhver med sin Fødeby vilde gjøre det samme, som jeg haver gjort med den Stad Bergen. Det Systema, som jeg haver sammenskrevet om Natur- og Folke-Rett var den Tiid og høyligen fornødent, efterdi det Studium tilforn var her fast ubekiendt: Udi almindelige Kirke-Historier havde vi ikke uden nogle korte og tørre Annales eller Fortegnelser paa Riettere, hvorudover min Kirke-Historie er skreven for at bøde paa den Mangel; Og hvad den Jødiske Historie angaaer, da haver man tilforn ingen haft fuldkommen udi noget Sprog. Til de andre smaae Bøger, som nogle holde for at være skrevne alleene for Tidsfordriv, fand ogsaa gives gode Raisons. De meest polerede Nationer bryste sig af visse Poemata, som de Franske af deres Lutrins og de Engelske af deres Hudibras. For at

lade see hvad man i den Skrive-Art her kunde tilvejebringe, er skrevet det bekiendte Poema kaldet Peder Paars. Det samme kand og siges om de 5 paafølgende Satires, hvilke ikke ere skrevne for at satyrisere, men for at imitere andre Nationer, og at vise Prøver paa en Skrivemaade, hvorom vor Almue ingen ret Idée havde. Min Metamorphosis, som er en Parodie over Ovidii Forvandlinger, passerer i Henseende til Inventionen for et Original. Det samme kand siges om Klims underjordiske Rejse, som er en moralsk Roman, og hvoraf man ingen haver paa Latin uden Barclai Argenis. Hvad Domme der af Fremmede ere faldne over mine Moralske Tanker, og at derudi er ingen trivial og opkaaged Lærdom, som udi de fleeste moralske Skrifter, er nok som bekiendt. Mine Skuespill ere ogsaa ikke alleene blevne oversatte paa fremmede Sprog, men endogsaa dagligen forestilles paa fremmede Skue-Pladse; saa at Virkningen af dette mit Arbejde haver været denne, at Dannemark er det 3die Rige,

ge, som af saadant Verk er bekiendt: thi man haver ellers ingen Skue-Plads eller Samling af Originale Comœdier uden i Frankrig og Engelland. Jeg viser allene hvad som haver drevet mig til at forfærdige ovennævnte Skrifter, og lader andre domme om jeg derudi haver succederet.

Man seer heraf, at Sigtet af mit Arbejde haver været at bøde paa den Mangel, hvoraf vi tilforn laborerede, og at derfor de Grindringer, som jeg gjør, i Henseende til adskillige Skrifter, som i Hobetal komme for Lyset, ikke kand underkaste mig nogen Retorsion; iligemaade, at det er ikke for at vinde Penge, jeg stedse haver bragt min Pen, Profiten er nær ikke saa stor, som nogle indbilde sig: thi jeg haver endnu usaalgte Exemplarier af Bøger, som ere trykte udi maadelig Quantitet for meer end 12 Aar siden, og hvad, som er vundet paa andre Editioner og Oversættelser, maa de vide, som alleene have haft Fordeel deraf; saa at de ringe

Midler jeg haver samlet, finde egentligen ikke af den Kilde; men heller ere Frugterne af mange Aars eenlige Stand, et tarveligt Levnet og Affkøye for all Bøllyst. Med et Ord, all den heele Bevinst, hvorum ofte tales af nogle med Misundelse, beløber sig ikke høiere, end jeg dermed kand reparere den Skade som den nu grasserende Qvægsyge paa mit Gods mig haver forarsaget; og kand her ikke siges: qvod cito fit, cito perit, saasom, hvad fast ved 40 Aars idelige Arbejde er vundet, er paa en Tiid af 8 Dage forsvundet. Jeg siger, at jeg finder mig i visse Maader berettiget til at giøre Erindring om ovenanførte Ting; helst, saasom jeg seer at Skrive-Engen tager meer og meer til, og at utallige Skrifter nedregne, som intet Sigte kand have uden at fortiene en Haand-Skilling; Man kand vel ikke fortaenke fattige Studentere, at de søge ved deres Arbejde at vinde noget: Men de kunde ofte ved nyttigere Arbejde erholde det samme Sigte. De kunde, for Exempel, i steden for

for at oversætte Romaner og andre saadanne Bøger, som vi ikke behøve, arbejnde paa Traductioner af gamle Latinske og Græske Autores, som os fattes, og derved øve sig saavel udi de lærde Sprog som udi deres Moders-Maal. Det er til saadant Arbejdes Opmuntring jeg haver oversatt en Græsk Autor paa Dansk, som, om Guld vil, næstkommende Aar kand komme for Lyset, og som, maaskee, kand tiene vore Studentere nogenledes til Benviser udi saadant Arbejde, hvilket ellers udi sig selv er ikke saa let og saa ringe, som nogle indbilde sig. Og, hvis de endelig ville arbejnde paa Originaler, da kunde vel hittes paa andre nyttige og beqvemme Materier, hvorudi enhver Patriot vilde søge at gaae dem tilhaande, som man seer at skee ved det Danske Magazin, som er et prisværdigt Foretagende, og som kand blive til større Nytte end man troer; thi, endskiont eet og andet Stykke derudi findes, som ikke synes at kunde interessere Læseren, saa dog, eftersom det er en Samling af tilforladelige

Ori-

Originaler, hvoraf man kand betiene sig til at corrigere adskillige Fejl, som have indsmaget sig udi vore Historier, saa kand og bør Verket i den Henseende recommenderes. Det er til sligt og andet Arbejde fornuftige Patrioter ønske at vore Skribenter ville bruge deres Penne. Vilde de sige, at saadant giver ingen Næring, efterdi Almuen, som er Styrken af Landet, finder meest Smag udi Dukketon, saa viser dog Erfarenhed, at nyttige Skrifter have ogsaa Afgang. Hr. Egedes Grønlands Beskrivelse paa Dansk haver haft god Aftræk, er ogsaa bleven oversatt paa fremmede Sprog. Von Havens Rejse udi Ryssland haver ogsaa haft samme Lykke. Og hvad Almuen ingen Smag finder udi, dertil kand den her saavel som i andre Lande vænnes.

For at komme til dette Verk igien, som jeg nu bringer for Lyset, da er det, saavel som min Helte-Historie, en Imitation af Plutarchi sammenlignede berømmelige Mænd

Mænd. Denne Maade at moralisere paa
 fand holdes for den meest opbyggelige og
 mindst anstødelige. Den er meest opbyg-
 gelig, eftersom den grunder sig paa Histo-
 rier, som ere Dyders og Lasters ubedrage-
 lige Spejl. Den er mindst anstødelig,
 saasom ingen fortørnes ved at see sine Fensl
 afmalede udi af døde Personer. Enhver
 seer uden Fortrydelse, hvorledes Laster have
 vanhædet andre, item hvilke Sorgespill de
 have foraarsaget, og derved fatter Afsky til
 dem, og lærer at vandre varsom. Vel siges
 almindeligen, at man maa ikke tale ilde om
 de Døde: Men jeg haver paa adskillige
 Steder i mine Skrifter viset, at mange
 autoriserede Mundheld og Axiomata befin-
 des ved nøye Efterforskning at være ilde
 grundede. Man bør heller sige, at man
 bør spare de Levende, som, enten lide for-
 meget, eller forhærdes af Critiquer, og
 derimod frit censurere de Døde, hvilke ikke
 forhærdes af Bebrejdelser, som de en høre,
 og de Levende deraf opmuntres til Dyder
 og strækkes fra Laster: Thi at forbyde Skri-
 ben.

bentere at tale ilde om Afdøde, er at forbyde dem at skrive Historier. Dog er sikkerst og anstændigst at give de Afdøde nogen Tiid til at raadne udi deres Grave, og at anføre enhveres Dyder tilligemed dens Laster, som man seer mig her at gjøre.

Mange have ellers forundret sig over, hvi jeg med denne min slette Helbred haver kunnet skrive saa meget, og tilligemed taget vare paa et Embede, som undertiden tilligemed mine egne æconomiske Sager giver mig nok at bestille. Saadant er tilveiebragt derved, at jeg haver taget mig vare for all u-nødvendigt Arbejde, skyet at indvikle mig udi Correspondencer og Breve-Verling, og beflittet mig paa Korthed, saa at, hvad mange andre skrive paa ti, skriver jeg ofte itkun paa een Linie, naar jeg haver merket, at intet, som er essentiel, derved udelades: Og vil jeg recommendere alle og enhver, som have meget at bestille, det samme.

Ellers

Ellers maa jeg give tilkiende, at, saa som dette Skrift længe haver været under Trykken nemlig fra Augusti Maanedes Udgang indtil Aarets Ende, saa er udi den Tiid een og anden Forandring indfalden: Dronningen af Ungarn for Exempel, som betegnes med den Titel, er nu Kæiserinde, og det Ungariske Folkes Soel, som udi Forberedelsen til Margarethæ og Elisabeths Historie, gøres saa klarssinnende, haver lidet nogen Formørkelse, og det ved Preudsernes Bravoure, i sær ved en Konges Activitet, som haver satt heele Europa udi Admiration.

MAR-

MARGARETA Og ELISABETH.

Forberedelse.

Der har været i nogle tusinde
Aar tvistet om, og endnu
omtvistes, hvilken Regie-
rings Form er den beste,
og som meest contribuerer til et
Lands Fred, Velstand og Sikkerhed.
Nogle have holdet Monarchier dertil
de beqvemmeste, helst saasom de sam-
me ere Efterlignelser af de gamle Monar-
chier Re-
giering
ældst.
Patriarchalske Regimenter, hvorudi
Hovederne for en stor Familie re-
gierede med en u-omskrænket Myn-
dighed: og seer man derfor, at de
første Regierings Stiftelser ere grun-
dede paa den Plan, og at de ældste
Regieringer næst efter de Patriar-
chalske have været Kongelige. Men,
saasom nogle af de første Konger ha-
ve

Oprin-
delse til
Aristo-
cratier.

ve misbrugt deres Myndighed, have Stæder og Societeter fundet for got saadan Magt ved Love at indskrænke, saa at derudover er bleven gjort Forskiel mellem absolute og indskrænkede Riger. Saasom nu udi de sidste de anseeligste og mægtigste Borgere have faaet en Haand med udi Regieringer, og have fundet Smag udi at være deelagtige i den højeste Magt, have de Tiid efter anden ved den Kongelige Myndigheds Indskrænkelse søgt at udstrække deres egen: saa at den første med Tiden er bleven til en Skygge og et purret Navn, og omsider reent affskaffet. Heraf er Oprindelse til de saa kaldne Aristocratier, hvorudi de rigeste og mægtigste Borgere, som nu gemeenligen betegnes ved det Navn af Aldelskab, have tilegnet sig all Magt. Almuen haver i Begyndelsen tiel stille med saadan Forandring, saasom den er bleven forestillet som en Fornødenhed, og for at hindre at et Land skulde ikke regieres efter een Mand blotte Billie: For at bestyrke Folket udi saadanne Tanker, haver man ikke

te efterladt at anføre alle de Ulenligheder det Kongelige Regimente haver tilveiebragt, og at sværte de forrige Regentere saaledes, at det pure Navn af Konge er bleven en Skræk for meenige Almue.

Men saasom Almueen udi Tidens Længde haver merket, at ved den udi Regieringen giorte Forandring er sigtet meer til Udelens Hønhed end Folkets Velstand og Frihed, og at man i steden for een myndig Regent haver faaet 100 smaa Konger, haver man søgt at afkaste saadant Uag, og at indføre en Liighed, saa at enhver Borger skulde være deelagtig udi Regieringen. Dette er Oprindelsen til Democratier eller Folke-Regieringer, hvorudi det heele Folk sammenkaldes for at votere om Fred, Krig, Love og Forordninger, Dyrigheds Udvalgelse og andre vigtige Ting. Udi denne slags Regiering seer man, at visse Nationer have saaledes forelsket sig, at intet haver meere ligget dem paa Hiertet end dens Conservation: Men man ha-

Til De
mocras
tier.

Strøbe-
ligheder
ved alle
Regie-
rings
Forme.

ver med Tiden merket, at Staten ved saadan Forandring haver laboreret af ikke mindre Uleyligheder end tilforn, saa at Sygdommen intet haver tabt af sin Kraft, men alleene faaet et andet Navn; thi Frugterne af den kiære almindelige Frihed have været Trætte og U-eenighed, som omsider er udbrodt til borgerlige Krige: saa at haarde Regieringer ere blevne forvandlede til Anarchier eller ingen Regieringer, hvilket er den u-hyfseligste Tilstand noget Land kand forfalde udi: Hvorudover man for at hindre Statens totale Undergang ofte haver seet sig forbunden til at underkaste sig en absolut og Genevolds Magt igien: og er Statens saaledes ved en Circulation kommen i sin første Skikkelse igien. Herpaa kunde anføres utallige Exempler af Historien: og er det derfor, at Tvistigheden endnu ikke er afgjort, men at man udi nogle 1000 Aar indtil denne Tiid haver disputeret om, hvilken Regierings Form er den bedste og sikkerste.

Saa

Saa som derforre dette er af saadan
 Bestaaffenhed, holder jeg for, at
 en Stats Styrke og Velstand flyder
 ikke saa meget af Regierings Form
 som af Regenternes Qvalitet. Naar
 Dydia og forstandig Dyrighed sidder
 ved Roret, enten den høyeste Magt
 er concentreret udi een Person, eller
 den residerer udi et Raad, saa er
 Regieringen god. Man haver seet
 Lande under samme Regierings Form
 nu at blomstre, nu igien at visne.
 Rom haver under Kongeligt Regi- ^{God}
 ment nu været frisk, nu syg: den ^{Dyrig-}
 haver under det store Raad nu staaet ^{hed god}
 som en Muur, nu igien vaklet, og ^{Regie-}
 under det heele Folks Regiering ud-
 staaet samme Forandringer, saa at
 den samme Frihed, som nu haver gi-
 vet Staten Liv, nu igien haver truet
 den med Død. Naar derforre en
 Romulus, en Augustus, en Traja-
 nus eller en Antoninus sidde paa
 Thronen, kand man sige, at ingen
 Regiering er bedre end Monarchisk:
 Naar udi et Raad findes Valerii,
 Fabricii, Catones og andre deslige,
 er Staten lykkelig under Aristocra-
 tisk

tist Regiering. Engelland haver
udi nogle 100de Aar været under een
flags Regiering: Regieringens Form
er saaledes sat paa Skruer, at det
synes at være et Mesterstykke: men
man haver seet, Staten under den
selvsamme Regiering, nu at blomstre,
nu igien at helde til Undergang.
Bygningen er den samme under det
Hanoverske, som den var under det
Stuartske Huus: da Riget dog stedse
vaskede under det forrige, og Styrke
og Eenighed regierer under det nu
regierende Huus. Et vel bygget
Skib kand lige saa hastig styrtes i
Uheld som et ilde bygget, naar ingen
velsindet og kyndig Styrmand sidder
ved Roret: Hvad duer Riigdom til,
naar man ikke veed at bruge den, og
af hvad Nytte ere Love, naar de ikke
exeqveres.

Det var ikke Regieringens Form
der gjorde Lacedæmon lyffelig og
anseelig blant andre Stæder. Ly-
curgi Mesterstykke bestod ikke i at
lægge Grundvold til en konstig Byg-
ning, i at stifte en Blanding af Mo-
nar-

narchie, Aristocratie og Democratie, og at sætte een Magt og Øvrighed udi Balance og Egeværkt med den anden: adskillige andre Stater ere med lige Konst fabriquerede, og have derforre ikke været desmeere lykkelige. Jeg siger derforre, at hans Mesterstyrke bestod ikke i at oprette en paa Skruer sat Regierings Form: men at mage det saaledes, at Stadens Regentere og Øvrighed betoges ikke alleene Leylighed men endogsaa Villie til at synde. Men vil nogen sige: Dette er et Paradox, som ingen fand begribe: thi, hvorledes fand man være forvissed om en bestandig god Øvrighed? Ond og Duellighed gaaer jo ikke som Fidecommis eller Stammegods i Arv? Erfarenhed viser jo, at en god Øvrighed succederes af en ond, og en ond igjen af en god? Jeg bekiender vel, at denne Thesis er noget paradox, men meener dog, at den af Historier og Exempler fand bestyrkes.

Hvorledes en Regiering fand sigres bestandig god.

Jeg vil ikke tale om Lacedæmon; det er bekiendt, at alle Magistrats

Bevit-
ligheder
der til af
den gam-
le Egn,
ytiske
Regie-
ring.

Personer der vare fast lige dannede,
og det i Kraft af Republiquens før-
ste Stiftelse, hvorved Dyd og Kier-
lighed til Fædernelandet saaledes blev
indprentet, at den haver forplantet
sig paa Efterkommerne. Jeg vil
ikkun melde om tvende andre Regie-
ringer, hvoraf den eene er af gamle
Historier bekiendt: den anden, hvor-
om saa have Kundskab, saasom man
sik ikke Indrettelsen deraf at vide,
førend Riget af Fremmede var øde-
lagt. Den første af saadan slags
Regiering, var i gamle Ægypten:
Riget var der arveligt; men Kon-
gerne holdte sig forbundne til at leve
efter Lovene: dog disputerede dem
ingen deres Myndighed: tvertimod,
man ansaae dem som Guder. Men
Kongerne toge selv Lovene helligen
i agt, og aldrig vigede en Fod bred
fra deres Formænds berømmelige
Levemaade, hvilken bestod derudi:
Om Morgenens tilig, naar Sindet
var meest muntert, læsede de deres
Breve, hvoraf gaves Oplysning udi
de Sager, som de skulde domme udi.
Derpaa begave de sig til Templet at
bede:

bede : og holdt da den ypperste Præst
 en Tale, hvorudi han blant andet
 foreholdt Kongerne deres Pligt, vi-
 sende tilligemed hvad Geyl de kunde
 have begaaet, dog saaledes, at Skyl-
 den blev skudt paa Ministerne, og
 fortørnedes Kongerne aldrig over
 slige Erindringer, som alle deres For-
 fædre ved første Stiftelse havde væ-
 ret underkastede : de opmuntredes
 heller deraf til Dyd og Lovenes J-
 agttagelse : Man fandt derfor sig, at
 de Ægyptiske Konger vare de
 dydigste Mænd i Landet, og at blant
 dem have ikkun været fundne gandske
 faa flette Regentere. De, som hav-
 de ført flet Regimente, bleve vel spa-
 rede saa længe som de levede, men
 man fældede Dom over dem efter
 deres Død. Men saadanne vare ik-
 kun faa : thi de vare fast alle saa el-
 skede af Undersaatterne, at de sørgede
 over deres Død, ikke anderledes end
 Børn sørge over deres Forældre.
 Man seer heraf, at dette mit Para-
 dox ikke er saa ilde grundet, og at
 man ved fornuftige Stiftelser fandt
 gjøre Dyrer arvelige.

Stem af
den Pe-
ruvian-
ske udi
Ameri-
ca.

Det andet af saadan slags Regi-
mente findes at have været udi det
Peruvianske Herredom i America.
Stifteren af samme Herredom, Yn-
ca Manco Capac, bemøiede sig ikke
saa meget med at indrette en konstig
Regierings Form, som at indprente
Regenterne Dygd, og at gjøre dem
ligesom arvelige hos alle hans Efter-
kommere. Til saadant at i Bænk
sætte foregav han sig at være So-
lens Søn, og hans Hustrue Solens
Dotter, og strængeligen lod hans Af-
kom forbyde at bemenge sig udi Æg-
teskab med andre, som ikke var af
saadan himmelsk Herkomst, Paa det
at de ved Sammenblandelse med an-
dre Mennesker ikke skulde besudles,
eller tabe noget af deres medfødde
Dyder og himmelske Qualiteter.
Efterat dette Principium eengang
havde fæstet Rodder udi den Konge-
lige Familie, og Regenterne mærkede,
hvor høyligen fornødent det var at
vogte sig fra ald slags Udygd, for at
conservere de høye Tanker, som Un-
dersaatterne havde fattet om det
Kongelige Huuses Ypperlighed, saa
have

have Manco Capacs Efterkommere
 stedse fulgt Stifterens Godspor, og
 derved have foraarsaget, at det Pe-
 ruvianske Regimente er bleven det
 allerlykksaligste, som udi gamle og nye
 Historier er at finde. Manco Ca-
 pac, saasom han gav sig ud for en
 himmelsk Gesandt, der var nedskikket
 paa Jorden for at moralisere, saa
 søgte han heller ved Lærdom og Bel-
 gierninger end med Sverdet at spæ-
 ge de vilde og barbariske Folk, som
 det sydlige America da var opfyldet
 med: hvis saadanne milde Midler
 ey vilde hielpe, søgte han alleene ved
 at affskiære dem Proviant og Tilførs-
 sel at bringe dem til Lydighed; og,
 naar de saaledes vare bragte udi
 Knibe, bad han dem spenle sig udi
 andre Folks Lykksalighed, som han
 havde bragt under sit Herredom;
 af samme Midler betienede sig alle
 hans Efterkommere, og derved brag-
 te den største Deel af det sydlige
 America under deres Herredom.
 Og fortroed ingen paa at være kom-
 men under en Regiering, hvor de
 saae intet uden Dyd, og hvor de ble-
 ve

ve tracterede med saadan Mildhed,
 at de kunde ikke ansee Regenterne an-
 derledes end som deres Forældre, og
 sig selv som Born. Hvor inderli-
 gen elskede Regenterne vare af deres
 Undersaatter, sees af den sidste Kon-
 ges Guaynacavæ Historie. Da
 samme Konge marcherede med en
 Krigshær mod Quito for at bemæg-
 tige sig samme Land, og Benen i
 Henseende til de Klipper og Huler,
 som den var fuld af, havde faldet
 ham noget besværlig, da, efterat han
 lykkelig havde erobret Quito, paa det
 at han med Magelighed og Ere
 kunde komme tilbage, toge Under-
 saatterne sig frivilligen et utroeligt
 Arbejde for, nemlig ved igiennem
 Biergene at gjøre en breed og jævn
 Bei, hvorudi de og lykkedes, skönt
 med ubeskrivelig Møye, saasom der
 handledes om at igiennemføre Steen-
 klipper, og at opfylde Dale, som paa
 somme Steder vare 20 Fod dybe,
 for at gjøre en slet Vej 500 Mile
 lang. Dette blev ikke derved; saa-
 som de merkede, at Guaynacava
 sandt Behag i ofte at besøge samme
 Pro-

Provincer, gjorde de lige saadan
 Bøh ved Siden af den anden, paa
 det at Kongen kunde have den For-
 nøjelse at reise didhen igiennem een
 Bøh, og at reyse tilbage igiennem en
 anden; og fandt han dem begge be-
 strøede med Greene og vellugtende
 Blomster. Man skulde holde dette
 for utroeligt, hvis dette store Bæk
 ikke var bleven anlagt nyeligen for
 Spaniernes Ankomst til Peru. Jeg
 vil ikke tale om andre Kierligheds
 Prøver: hvoraf man seer, at Peru-
 vianerne have elsket deres Regente-
 re, som deres kiødelige Forældre, og
 at Landet under saadant faderligt
 Regimente haver været udi stor Lyk-
 salighed. Man fand uden Graad
 ikke høre, at et saadant Land blev
 traad under Fodder af nogle graa-
 dige Spanier, og man fand ikke uden
 Bæmmelse læse, at de have præten-
 deret at cultivere et Folk, som de
 heller burte have sat sig til Exem-
 pel at efterfølge.

Man finder ellers intet konstigt
 udi den Peruvianske Regierings
 Form:

Form : thi Landet var simpliciter en Genevolds Magt underkastet. Stifterens Capacitet haver alleene bestaaet udi at udrodde Laster og rodfæste Dyrer hos Regentere saaledes, at ingen skulde have hverken Gyne eller Billie til at udrodde dem. Dette kunde have havt samme Virkning, endskiønt Staten havde været indrettet paa en anden Fod, og endskiønt i steden for en u-omskrænket der havde været en omskrænket Magt, eller i steden for et Monarchie et Aristocratie, eller Folke-Regiering; thi de Stæder og Societeter, som have best Dyrighed, have og den bedste Regierings Form. Jeg tilstaaer gierne, at jeg raader ikke andre Lovgivere eller Fundatores at betiene sig af Manco Capacs Middeler, saasom de grunde sig paa en utilladelig Fiction : men der kand findes andre tilladelige Middeler, som kand have samme gode Virkning.

Efterat jeg haver viset, at ingen af de sædvanlige Regierings Former, som Aristoteles omtaler, kand holde
Stif,

Stik, eftersom enhver haver sine U-
 lenligheder : og at derfor intet uden
 en dydig og duelig Dyrlighed kand
 giøre en Stat lykkelig, saa skulde
 man vente, at jeg her vilde vise Re-
 genteres Pligt. Dette kunde jeg
 maaſkee af gode Historiers idelige
 Læsning nok hitte paa at giøre, saa-
 vel som mangen ung Skribent, der
 haver foreſkrevet Regentere Regie-
 rings Regler, førend de have lært at
 regiere deres eget Huus, og at kiende
 ſig ſelv ; men jeg vil overlade ſaa-
 dant til gamle og forfarne Stats-
 Miniſtrer, der eene med grund kand
 tale herom. Jeg vil ikkun alleene for-
 teligen ſige dette, at enhver Stat
 kand ſiges at være lykkelig, og en-
 hver Regent god, naar han ſelv none
 vil foreſtille ſig, hvad han er, og
 hvortil han er beſtillet, naar han vil
 eſtærtænke, at det Land, ſom han ſkal
 ſtyre, er heller et Fidecommiſs end
 et ſærdeles Arvegods, at Undersaat-
 terne heller ere Børn og Myndlinge
 end Tienere, ja at han heller tilhører
 Landet, end Landet tilhører ham :
 Endeligen at han af GUD er beſtillet
 ſom

En god
 Regent
 kand i en
 Haſt om-
 ſtaabe et
 Folk.

som en Formynders, der nøye vil eftersee hans Regnskab, og giøre Annotater derudi, naar Formynderskabet ved Døden ophører.

Jeg haver viset paa et andet Sted udi mine Skrifter, at det i et vist Land ikke var brugeligt at bede i sær for sig selv, men alleene for Regenten, saasom man holdt for, at der var saadan Forening mellem hans og Folkets Velstand, at den ikke kunde separeres. Dette maae en Regent og Øvrighed forestille sig, og troe, at han og Undersaatterne ere ikkun Lemmer udaf eet Legeme, hvoraf den mindste Part intet kand lide, uden det heele maa føle Smerten, eller han maa eftertænke, at han er som Siælen udi et Menneske, hvilken vel er den ædelste Part, men dog en Part deraf, saasom den ikke kand operere uden den anden Part, nemlig Legemet er udi Vigueur. Man siger gemeenlig: Naar det gaaer Kongen vel, saa gaaer det og Undersaatterne vel: man kand og med samme Bøye sige: Naar det gaaer Under

Undersaatterne vel, saa gaaer det og Kongen vel. Her maa, eller fand ingen separat Interesse være, hvis den heele Bygning ikke skal falde. Lemmerne maa ikke anrette et adskilt Societet mod Maven, og Maven ikke mod Lemmerne; man lærer af den bekjendte Tvistighed mellem Maven og Lemmerne, hvordan Udsaldet blev. Og daglig Erfarenhed viser, at en Førstes Velstand og Ære ved intet meere forfremmes end ved saadan Foreening, og naar han forestiller sig, at den rette Herlighed og Velstand bestaaer ikke udi Standens Hønhed, udi Magtens Storhed, og udi Landenes Mængde, men udi Embedets rette Forvaltning, og udi den Fornøjelse, som han finder hos sig selv at have med Ære og alles Applausu spillet sin Rulle paa den store Skueplads, hvorpaa han af Guld er satt; thi Hønhed fører ofte ikke andet end en tvungen og paa Skruer satt Levemaade med sig, saa at en høy Standsperson fand lignes med en, der er i Helligdags Klæder, hvilke ere lige saa umagelige, som de ere

Høvrunde
en Re-
gentes
rette
Herlige-
hed ber-
staar.

glimrende, og Magtens Storhed, og Landenes Mængde tilveiebringer intet andet end at Byrden bliver tyngere og Forretningerne flere. At forestaae et Embede er en Byrde, men at forestaae det vel er en Fornøjelse: det første er en besværlig Titel, det sidste er en ægte Herlighed. Vi maa ansee vort Liv som et Skuespill, hvorudi hvert Menneſke haver sin Rulle. En Acteur fornøyer sig ikke ved at have spillet en høy Rulle, men at have spillet den vel. Han vil derfor paa Skuepladsen heller agere en Tiener end en Keyser, naar han finder sig bedre at kunde forestille den førstes end den sidsteſtes Person, saasom Fordeelen og Æren bestaaer ikke udi Rullens Værdighed, men udi dens Execution. Alt hvad en Regent haver ved Fødsel og Hændelser, kand vel kaldes en Lykke, men ingen ægte Herlighed, eller det som kand føre Navn af Summo Bono, hvilket bestaaer udi en bestandig Fornøjelse, saa tit han eftertænker, sig at have med eagen Ære befodret Underhavendes Velstand, og at han
kand

kand sige med Augusto: Skuespil-
let er til Ende: Plaudite!

Regentere kalde sig Patres Patriæ,
eller Landets Fædre. De maae der-
fore see til, at de svare til saadant
Navn, hvilket skeer, naar ovenmeldte
Regel tages i agt: det er, naar en
Regent holder for, at hans Velstand
grunder sig paa Folkets Velstand,
og at deres Interesse ikke meere kand
separeres end Børns og Færdres.
Der fortælles om Kong Dario, at,
da een af hans troe Undersaatter,
nemlig Zopyrus havde ladet sig Næ-
se og Øren affkiære, og derved spillet
ham den mægtige Stad Babylon
udi Hænder, sagde Kongen, at han
heller vilde have een Zopyrum heel
og ubeskaaren, end 100de Stæder
som Babylon. Saadant kand ikke
andet end opvække Kiærlighed mod
Regieringen, naar man seer, at en
troe Tieners Liv agtes høyere, end
et heelt Lands Conquete. Naar
Undersaatterne herom blive persva-
derede, gjøre de frivilligen og med
Borneyselse hvad de ellers ikke gjorde

Bevises
af Histo-
riske Ex-
empler.

med Evang, Uvillie vil forvandles
 til Lust, Raaldsindighed til Kierlig-
 hed, Haardnakkenhed til Føynelighed,
 og Laster til Dyder. At en Regent
 fand af en udydig giøre en dydig Un-
 dersaat, visede den Macedoniske Kon-
 ge Philippus ved saadan Venlighed:
 Nicanor blev engang angiven som
 den, der stedse fortaledede ham, Kon-
 gen lod i steden for at straffe hans
 Raadmundighed efterforske, hvad
 Aarsag dertil kunde være: da han
 fornam, at Nicanor, skönt han hav-
 de Meriter, levede udi Foragt og Sat-
 tigdøm, skikkede han ham en Foræ-
 ring: da han siden fik at høre, at
 samme Mand ideligen berømmede
 sig, sagde han: I seer heraf, at
 det staaer i en Konges Magt
 at giøre gode og onde Borgere
 i en Stad. At en god Regent
 fand ved Exempel omstøbe en heel
 Nation, vises af adskillige Exempler
 i Historien. Man haver ikkun til
 Beviis herpaa at sammenligne det
 Ungarske Folks nærværende mod
 forrige Tilstand. For nogle Aar
 siden hørte man udi Ungarn ikke
 uden

Sær af
 vore Ti-
 ders Un-
 gariske
 Historier

uden Tvist, Oprør, Stivhed mod
Regieringen, og Feighed mod udvortes
Fjender. Fra den Tid den nu
regierende Dronning er kommen at
sidde ved Roret, og samme berømt
melige Dronning haver ladet see Præ-
ber paa en moderlig Affection mod
Undersaatterne, er det heele Folk om-
støbt udi en anden Form, og ligesom
paa en miraculeuse Maade saaledes
bleven metamorphoseret, at det er
sig selv intet meere liigt. Had og
Uvillie mod Regieringen er forvan-
dlet til brændende Kiærlighed, Mis-
tanke til Tillid, og Feighed til Tap-
perhed, saa at de Folk, som saa ofte
vendede Rigets Fjender Ryggen, ere
bleven en Skræk for de mægtigste
Europæiske Potentater, ja en halv
foragtet Nation er bleven til en Zi-
rath udi den Part af Verden, som
vi beboe. Denne merkelige Foran-
dring er ikke tilvejebragt enten ved
konstige Love eller ved Regieringens
nye Indrettelse, men alleene ved Re-
gentindens Dyd og Affection mod
hendes Folk, og det at hun haver til-
fiende givet: Jeg vil være eders

Moder, hvis I ville være mine
 Børn. Denne eene Erklæring, og
 dens paafølgende Execution haver
 udreddet den gamle Surden, og givet
 de syge Ungarske Undersaatter nyt
 Liv og nye Kræfter, saa at man fandt
 sig: Her er det rette Ungarske
 Vand (l'Eau veritable de la Reine
 d'Hongrie) som forfrisker og op-
 muntret: Man haver seet hver Bor-
 ger og Bonde at understøtte Regie-
 ringen over deres Formue: Man
 haver seet Fader og Søn at tviste
 om, hvo der skulde vove deres Liv
 for Regentindens Ære og Frelse.
 Det er ingen Tvivl paa, at saa læn-
 ge denne Dronning forbliver ved
 saadan Maxime, Nationen jo udi
 Dyd, Tapperhed og Troeskab vil
 skinne blant alle andre; hvis deris-
 mod hun viger derfra, hvis hun efter
 nogle sine Formænds Exempel rekter
 Øre til visse Geistliges fordervelige
 Raad; hvis hun af Jesuiter lader
 sig overtale til Kaaldsindighed mod
 troe Undersaatter, der have ladet see
 saa merkelige Prover paa deres Riæd-
 lighed mod Regieringen, og intet til
 Beder,

Bederlag forlange uden Samvittigheds Frihed; hvis, siger jeg, saadant skeer, vil Staten strax igien forfalde til forrige Svaghed: man vil høre tale om Trætte, Oprør, Sammenrottelse og Desperation: man vil paa nye see, Undersaatterne at søge Protection hos Landets Fiender, ja end hos Mahomedaner og Uchristne.

Dette vil man dog ikke formode, og derfor kand sige, at Ungarn nu omstunder haver en fortreffelig Regerings Form, etterdi der er en nøye Foreening mellem Hovedet og Lemmerne, og consequenter mellem Lemmerne indbyrdes, saa at udi alle dette politiske Legems Parter er en ønskelig Sympathie, som styrker det heele. Hænder og Fødder ere villige til at arbejnde for Maven, efterdi de troe, at deres egen Styrke flyder deraf, og Maven er selv villig til at renoncere paa sin egen Smag, for intet at imodtage uden det, hvorved Lemmerne kand fødes og styrkes. Rigets Velstand vil ansees som en

B 4

hver

hver Borgers Velstand i sær; dets
 Skatkammer vil af Borgerne ansees
 som en Stats-Banque, hvor alle
 have Actier og Deele, og hver Bor-
 gers Eendom vil ansees som Regen-
 tens egen Eendom, og til Tieneste
 værende Liggendefæe. Tvistigheder
 mellem Hovedet og Leierne ville ikke
 være anderledes, end saadanne, som
 man seer at have været i Engelland
 udi Dronning Elisabeths Tid, da
 Parlamenterne ofte misfornoyede
 forlode Dronningen, efterdi hun vey-
 grede sig ved at imodtage alle tilbud-
 ne Subsidier, og efterdi hun vilde ik-
 ke begive sig udi Egtestand, hvorved
 Landet kunde forsynes med Regen-
 tere af en saa herlig Stamme.

Mit Forsæt er vel ikke ved denne
 Dissertation at gjøre alle Stats Ind-
 retninger og Grundlove unyttige:
 Evertimod, jeg admirerer selv de
 konstige Statsbygninger, som af ad-
 skillige Stiftere og Lovgivere ere
 oprettede. Jeg tilstaaer ogsaa deres
 Nytte. Jeg siger alleene, at derved
 fand Uleyligheder i Societeter ikke
 hæves;

hæves, med mindre dydige og retsindige Regentere sidde ved Roret: thi de bedste Love ere ifkun døde Bogstave, naar de ikke føres til Praxin. De fandt lignedes med Caligulæ Anordninger, hvilke vare forfattede udi smaa Characterer, og fæstede paa høye Steder, at ingen kunde læse dem. Man fandt ved nye Stiftelser og Love vise Statsfeyl eller Vitia Status, men man curerer dem ikke, saa længe Regenternes Feyl, Vitia Personarum vare. Solon og Lycurgus, tvende store Lovgivere, stiftede 2 Republiquer: Solons Stiftelser vare alle gode og velgrundede; men Statskrøbelighederne udi Athenen bleve de samme, som de vare tilforn, end og udi Stifterens egen Tiid. Aarsagen dertil var, at hans Tanker vare meere fæstede til Bygningen end til deres Bedligholdelse, meere til Skibet og Roret end til Styrmanden. Lycurgus derimod arbejdede ikke saa meget paa at give sunde Love, som at have Omforg for deres bestandige Execution, hvilket ikke kunde skee, uden ved at danne en steds-

B 5

varen-

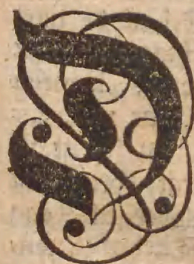
varende dydig Øvrighed, der hverken kunde have Gyne eller Billie til at synde. Derudi bestod hans Mesterstykke, hvilket havde den Virkning, at Lacedæmon udi nogle 100 Aar blomstrede, og ingen Forandring blev underkastet.

Alf ovenanførte sees saaledes, at alle
 Den he: Regierings Former ere gode, naar Re-
 le Mate: genterne ere dydige og duelige, og at
 rie oph: man i saa Fald fand leve lige saa lykkel-
 ses af de: lig under et absolut, som et indskrænket
 to efter: Monarchie, under et Aristocratie,
 følgende Dron: som under en Folke-Regiering, og un-
 ningers der Qvinders saavel som Mænds Re-
 Histo: gimente. Margareta og Elisabeth, hvis
 rier. Historier herpaa følge, tiene til Beviis
 paa det sidste, og vise klarligen, at der
 behøves ingen Saliske Love for at befo-
 dre et Riges Velstand. Dannemark
 haver aldrig været udi større Anseelse,
 end under Margareta, og Engellands
 Velstand er en Prøvesteen paa Elisa-
 beths fornuftige Regimente. Nu be-
 giver jeg mig til Historien.

MAR-

MARGARETA.

enne berømelige Dronning,
hvis Levnet er en Zirath
udi de Nordiske Historier,
er fød udi det Aar 1353
af Kong Waldemar den
Tredie og Dronning Hel-
vig. Om hendes Fødsel

fortælles en mærkelig Historie, nemlig, at, da
Kongen engang kom til Søborg, hvor
Dronning Helvig sad i Forvaring, for-
langede han et Fruentimmer at forlyste sig
med om Natten sammesteds: men i steden
derfor blev Dronningen ham tilbragt, som
han uvidende søv hos, og blev hun deraf
frugtfuld med denne store Princesse.
Men, som Hvittfeld taler intet derom, og det
synes ey heller rimeligt, at nogen skulde un-
derstaae sig at spille Kongen saadant Puds,
fand

En sel-
som Hi-
storie om
Marga-
reta
Fødsel.

En mer,
felig Si-
storie ved
hendes
Gister-
maal.

Kand Historien regnes blant de Fabler, som gemeenlig gøres om store Monarchers Fødseler. Da hun var 10 Aar gammel, blev hun forened i Ægteskab med Kong Hagen af Norge, og lagde dette Ægteskab Grundvold til Foreningen mellem de 2 Nordiske Riger, som endnu varer. Med dette Ægteskab gik saaledes til: Der havde været en Aftale mellem Kong Waldemar og Magnum Smek, Kongen af Sverrig, at Magni Søn, Hagen, skulde ægte den Danske Princesse Margareta. Dette Forbund søgte den Svenske Adels at til intet gøre, og forlovede bemeldte Hagen med den Holstenske Grevinde Elisabeth, Henriici Ferrei Søster, og udi det Aar 1362 afskædede Gesandter til Holsteen for at afslutte denne Handel. Efterat Grevinden høytideligen var bleven trolovet til Kong Hagen, og havde antaget Titel af Dronning til Sverrig og Norge, saasom Hagen, der var en Svensk Prins, regierede udi Norge, begav hun sig til Skibs for at seyle til Sverrig, men blev af Storm og Uvejr drevet til Dannemark, hvor hun med stor Høflighed og Æres Beviisning blev imodtaget af Kong Waldemar, hvilken lod, som han af Omhed for hendes Person ikke kunde tillade hende at begive sig videre paa Reisen den haarde Vinter. Men, medens han gjorde hende disse Caresser, drev han paa det forris

forrige Egetskabs Løstes Guldbyrdelse mellem Kong Hagen og hans Dotter Margareta, og, som denne habile Konge kunde faae Magnum Smek til at samtykke alle sine Forslag, saa fik han ham ogsaa denne gang til at sadle om igien, og at efterleve sit forrige Løfte. Den unge Kong Hagen blev strax derpaa skicket til Dannemark, hvor han holdt Bryllup udi Kiøbenhavn med Princesse Margareta, som endda var ikke uden i hendes 11te Aar. Dette gif den Holstenske Grevinde saa haart til Hierte, at hun undsaae sig ved at reise til Holsten igien, og derfor gav sig udi Wadstena Kloster udi Sverrig.

Udi dette Egetskab aplede Dronning Margareta en Søn ved Navn Oluf, som efter Kong Waldemars Død 1376 blev antagen til Konge udi Dannemark, og efter sin Faders Afgang 1380 blev Konge udi Norge, saa at udi hans Person Dannemark og Norge bleve foreenede tillige med Prætension paa Sverrig, hvortil han var Arving. Men de Svenske havde antaget den Mecklenborgske Hertug Albert, og gaaet Magni Smeks Arvinger forbi, saa at denne unge Kong Oluf maatte lade sig alleene nøye med de tvende Riger, og forbeholde sig sine Prætensioner paa det 3die.

Saaſom Kong Oluf kom gandske ung til Regimentet, ſaa blev fundet for got, at hans Moder ſkulde forvalte Rigerne, indtil han havde naaet ſine myndige Aar. Udi hans Tiid foreſtod hun Rigerne med ſtor Berømmelſe, indtil høiſtbemeldte hendes Søn udi ſin Ungdoms Blomſter ved Døden afgik Aar 1387. Efter hans Afgang ophørede den rette Konge-Linie udi Norge og Sverrig. Der var ey heller nogen tilbage paa Sværdsſiden udi Dannemark, ſaa at ingen var nærmere til at ſuccedere udi Regieringen end Margareta. Det var derfor ſaavel i den Henſeende, ſom i Henſeende til Hendes Forſtand og Wiisdom, ſom hun havde ladet ſee udi Rigets Forvaltning under hendes Søn, at hun blev antagen til regierende Dronning, og det med ſaadan Eenſtemmelſe af Provincierne, at den eene ligesom tiepedes med den anden i at tilſtikke hende Hyldings Breve. Udi Norge var en anſeelig Mand, nemlig Haagen Jonſen Droſt. Den ſammie var af Norſke Kongers Stamme, og derfor kunde paagſtaaе nogen Ret til den Norſke Krone; men Margareta formaade ham til at ſige ſig derfra, og ſkeede ſaadan Reſignation ſolenniter paa Agerhuuſes Slot 1388. Hun udvirkede ogſaa, at de Norſke erklærede til hendes Succellor den unge Hertug Henrik af Pommern, ſom nedſtammede fra hendes Søſter, og hvilken hun

Hun for
reſtaar
Norges
Rige
udi hen-
des
Søns
Ungdom.

Hun bli-
ver regie-
rende
Dron-
ning over
Danne-
mark og
Norge.

hun havde bestiftet til sin Arving udi Danmark; saa at hun ved dette Gæeb lagde Grundvæld til Foreningen mellem begge Riger: og, saasom det Navn Henrik var fremmed udi disse Riger, og skurrede udi Danske og Norske Dren, lod hun ham kalde Erik, med hvilket Navn han er bekiendt udi Historien.

Udi Begyndelsen af hendes Regiering geraadede hun i Krig med Sverrig, og det ved saadan Lejlighed: Jeg haver forhen ^{Hunge} raader i set, at hendes salige Herre, Kong Hagen, ^{Krig} som Magni Smeks Søn, var retmæssig Arving til Sverrig: Det var i den Henseende ^{Sverrig.} at den Søn Oluf, som hun havde avlet med ham, skrev sig Arving til Sverrig, og at hun selv førte samme Titel. Dette kunde Albertus, som de Svenske havde antaget til deres Konge, ikke taale, og derfor til Trods skrev sig igien Konge til Danmark og Norge, ja han forandrede Sverriges Baaben, som tilforn var en Løve over 3 Strømme, til 3 Kroner, dermed givende tilkiende hans Prætensioner paa de 3 Nordiske Riger. Kong Albert brugte da adskillige Spotteord mod Dronning Margareta, og kaldede hende *Munkedeye*, efterdi hun havde Fortroelighed til Abbeden af Sorø, som var hendes Skriftefader, item Brogesløs, efterdi hun var en Regent uden Burer.

Han

Han skikkede hende ogsaa en Slibesteen, hvorpaa hun skulde slibe sine Naale og Knive, hvilken Slibesteen skal have været forvaret udi en Jernkiede udi Roeskilde Doms Kirke, men nu er ikke at finde.

De
Svenske
tilbyde
Dron-
ning
Marga-
reta Re-
gierin-
gen.

Krigen gik for sig udi det Aar 1388, og kunde man af begge Rigers da værende Tilstand let giette sig til, hvad Udfald den vilde have. Albertus havde ved sin selsomme Opførsel og Foragt mod den Svenske Nation gjort sig over det heele Rige forhadet. Udi Danmark og Norge derimod stode alle Dronningen bi, som een Mand: thi hun vidste at indtage alle med sin Fromhed og Venlighed: Havde ogsaa erhvervet sig en almindelig Estime ved hendes fornuftige og lykkelige Regiment. Udi Sverrig gik Misforstøelsen saa vidt, at Geistligheden og Ridderstabet offentligen besværede sig over Alberti Opførsel: og, som saadan Besværing ingen Virkning havde, begyndte de at sætte sig op mod ham, befæstede deres Gaarde, og endeligen opsigde ham all Troeskab, kaldede Dronning Margareta til Hielp, saasom de vare ikke mægtige nok til at imodstaae ham alleene. Denne fløge Dronning, endstønt hun vel vidste at føre sig Levigheden til Nytte, og at smidde mens Jernet var varmt, stillede hun sig dog an, som hun ingen Lust havde til at bemænge sig udi de

de Svenske Stridigheder, og derfor antog deres Forslag med temelig Kaaldsindighed, for hendes at bringe dem til at continuere med deres Ansøgninger, at indgaae de Vilkor, som hun forlangede, og at gjøre Tingen Moed, førend hun bevægede sig. Endeligen, da hun var bleven forvissed om Partiets Ansæelse og Styrke, traadde hun omsider i Handel med de Missfornøiede, og lovede dem Hielp med den Forsikkring, at de skulde antage hende til regierende Dronning.

En Svensk Herre, ved Navn Algud Magnusen, som havde tvende Slotte, Obersteen og Dresteen i Forlehning, var den første, som forskrev sig til Dronningen, og udi et Brev, datered Hellig 3 Konger 1388 forsikrede om sin Troeskab, og at bemeldte tvende Slotte skulde være hende til Tieneste. Og, som denne Mand var den første, der brød Zisen for de andre, saa bar Dronning Margareta siden stedse en besynderlig Affektion for ham, gjorde ham til sit Raad, og forlehned ham med Gods i Dannemark. Derpaa fulgte adskillige andre, som ilige maade overgave hende deres Slotte og Fæstninger: og endeligen tilbød Sverriges Rikses Raad hende Troeskab, saa at hun der ved saae sig bestyrket med et stærkt Parti.

E

Men,

Slag
ved Falk-
lioping.

Men, uanseet saadant Anhang, forestod dog en blodig Krig: thi, foruden det Parti Kong Albert endda havde udi Sverrig, havde han hvervet en anseelig Krigshær af Tydske, hvorpaa han meest forlod sig, og med hvilken han meenede sig stærk nok til at kunde imodstaae Dronning Margareta, saa at han ikke tog i Betænkning at lade decidere Tretten ved et offentlig Feltslag. Margareta undslog sig ikke derfor, saa at begge Krigshære mødte hinanden paa den slette Mark ved Falklioping udi Vester-Gothland. Den Svenske Krigshær var anført af Kong Albert selv, og den Danske af Hr. Ivar Lykke til Eegholm: Slaget gik for sig den 21 Sept. 1388, og sigtedes der med stor Tapperhed paa begge Sider: men omsider finge de Danske overhaand, og erholdte en fuldkommen Sejer. Udi dette navnkundige Slag blev Kongen selv fangen tillige med hans Søn Erik og adskillige andre høye Herrer. Af Svenske Riddere bleve slagne 19, og en stor Hob Gemeene. De Danske mistede og en stor Følk, hvoriblant vare 8 Riddere, hvilket tilkiende giver, at Slaget maa have været heel blodigt. Dronning Margareta opholdt sig, medens Trefningen stod, udi Wordingsborg, og med stor Længsel ventede paa Tidender om Udsaldet. Endeligen, da hun fik at vide, at Slaget var vundet, og Kongen var fang-

fan-
hun
og
blev
ger
St

form
ved
geri
med
Se
Mar
Nor
hed
er sa
biva
dog
vare
være
Reg
slag

I
ligt
deele
retic
Dro
Dro
retæ

fan-

fangen, begab hun sig i største Hast til Ba
huus. Didhen blev den fangne Konge ført,
og derfra til Linholm udi Skaane, hvor han
blev siddende udi 7 Aar. De andre Fane
ger bleve bragte til Callundborg og andre
Stæder.

Dette Slag er et af de navnkundigste,
som nogen Tiid er skeed i Norden: thi der
ved blev paa een Dag bundet et stort Kon
gerige, og saa mange anseelige Herrer tillige
med Kongen selv og hans Søn, fulde udi
Seyerherrens Hænder; saa at Dronning
Margareta herudi er distingveret blant alle
Nordiske Regentere, og derfor med Billig
hed kaldes den Nordiske Semiramis. Vel
er sandt, at hun, som Semiramis, ikke selv
bivaanede Slaget, men hendes Siæl var
dog udi Krigshæren, og hendes Anstalter
vare saa fortreffelige, at man forud kunde
være forvissed om Udfaldet; thi hendes heele Betænk
Regimente var en Riede af lutter vise Ans
slag, hvilket vises af hendes heele Historie. dette
Slag.

Denne store Seyer er udført udi et zier
ligt heroisk Poëma af Erasmo Læto, og
deeles udi 10 Bøger, kaldne Libri Marga
reticorum, som Autor dedicerede til
Dronning Elisabeth af Engelland, hvilken
Dronning synes at have foresat sig Marga
retæ Regiering, som en Plan at efterfølge:

Hvis man fand fæste Troe til samme Poëma, saa tog den Danske General Lykke Kong Albert fangen med egne Hænder udi Slaget; men det synes at være en Poetisk Fiction for at gjøre denne Anfører des større. Desligeste fand og siges om adskillige andre Omstændigheder, saa at bemeldte Skrift, endskjønt Materien er sandfærdig, fand dog ikke udi alle Omstændigheder citeres.

Men Krigen fik dog ikke med dette Slag strax Ende: thi de Mecklenborgske Herrer tillige med Rostok og Wismar førte derpaa en Tiidlang Krig med de Nordiske Riger. Og, som de for Kong Albert havde Stokholm tillige med andre Rigets Fæstninger udi Hænder, gjorde de deraf adskillige Indfald udi Landet, og med Mord og Brand tilføiede stor Skade. Heele Øster-Søen og siden Nord-Søen bleve og opfyldte med Søerøvere, hvilke længe vare bekjendte under det Navn af Vitalianer eller Victualier-Brodre, saasom det skulde heede, at de ginge i Søen for at bringe Victualier til den beleyrede Stad Stokholm. De samme bragte ikke alleene Rigerne Skibe op, men satte ogsaa ofte Folk i Land, og gjorde saa stor Skade, saa at disse Vitalianer vare da lige saa stor Skræk her i Norden, som de Tlibustier siden bleve udi det Spanske America.

Vitalianer.

ler
S
big
vin
for
S
Ro
sæt
fren
til
men
Ala
St

C
sidd
ling
Dr
at g
faae
frem
ram
Gef
sestæ
som
ram
blev
den
Søn
me

Dronning Margareta forsonnede imids-
lertiid ikke at høste Frugten af sin store
Sejrer: thi Allet derefter erobrede hun den
vigtige Stad Calmar, og derefter en Pro-
vince efter den anden, saa at hun inden Dron-
kort Tiid blev det heele Rige mægtig indtil ningen
Stofholm, hvilken Stad tilsidst alleene holdt forfølger
Kong Alberts Parti. Derudi laae en Besætning saavel af Svenske som adskillige
fremmede Nationer, hvilke bære Mistanke
til hinanden, som omsider brød ud til Klams-
merie og Mord. Og skeede der udi det
Aar 1389 et grueligt Mord paa endel
Stofholmske Borgere.

Endeligen, efterat Kong Albert havde
siddet 7 Aar fangen, blev ved Underhands-
ling arbejdet paa et Forlig, hvortil ogsaa
Dronningen bekvemmede sig, for eengang
at gjøre Ende paa denne Krig, og for at
saae Søen rensat fra de Vitalianer, som
fremturede udi deres Røveri. Man be-
ræmmede først en Dag til Helsingborg, hvor
Gesantere af Mecklenborg, Preussen og Hans-
sestæderne lode sig indfinde Aar 1394, men,
som denne Congress løb frugtesløs af, be-
ræmmede man en anden til Aaleholm: og Aale-
blev endeligen Forliget sluttet Allet derefter Fred.
den 1 Nov. saaledes, at Kong Albert, hans
Søn Erik og de andre Fanger skulde kom-
me løs, og for deres Befrielse skulde han

aflegge til Dronningen 60000 lødige Mark, eller og overgive Stokholms Slot, og afstaae sin Ret paa Överrig. For denne Summa Penge caverede 10 Wendiske Stæder, og blev dem Stokholm giben til Underpant, hvorudi de indlagde deres Besætning. Cautionen var saaledes, at, hvis Kong Albert ikke betalede de 60000 lødige Mark 3 Aar efter hans Befrielse, skulde de, nemlig Stæderne betale saadan Sum, eller overgive Stokholm. Saaledes kom Albertus af sit langvarige Fængsel, og blev overleveret til Hansstædernes Fuldmægtige udi Helsingborg. Det synes vel, at Dronning Margareta herudi var noget for lemsfeldig, og at hun ved Freden havde fundet betinge sig bedre Conditioner, og faaet Kong Albert strax til at afstaae sin Ret paa Överrige. Men denne kloge Dronning saae forud, at det vilde blive Kongen tungt, ja fast umueligt at bringe saadan Sum til veye, efterdi han var udtømmet for Penge, og ingen Credit havde. Hun desarmede og derved til en Tiid Hansstæderne og Meselenborg, som hun paa saadan Maade ved Freden forbandt sig. Ja hun vilde have en hastig Ende paa denne Krig for at faae fri Hænder og at sætte i Værk det store Dessen angaaende Rigernes bestandige Forening. Og viser Udgangen, at hun herudi tog de fornuftigste Measures.

Jeg haver forhen viset, at hun havde overtalet Stænderne udi Dannemark og Norge, at antage den unge Hertug Erik af Pommern til Konge, og at hun derved havde lagt Grundbold til en bestandig Forening mellem bemeldte tvende Riger. Saa snart Freden var sluttet, arbejdede hun paa at overtale Stænderne i Sverrig til det samme. Til den Ende forestillede hun dem den unge Kong Erik, som hun med stor Illid havde ladet opdrage, for at blive Regent over heele Norden. Efterat hun havde forholdet dem den Fordeel, saadan Forening vilde føre med sig, og den Styrke og Anseelse tre forenede Rigers Magt vilde tilvejebringe: Illigemaade hendes egen Alderdom og Svaghed, og den Fornødenhed som var, at have en ung Konge, der kunde holde et saa stort Monarchie ved lige, lode Stænderne sig omsider overtale, og samtykkede 1396. den 22 Julii Hertug Erik til Morasteen, som var det sædvanlige Sted, hvor de Kongelige Hyldinger skeede udi Sverrig.

Efterat dette var skeet, tog hun sig for med Sverriges Riges Raad, som da kaldes Kong Eriks Raadgivere, at have de Uordner, som Riget var bragt udi; og blev da blant andet forordnet, at alt det Gods, som Kong Alberts Fogeder og Embedsmænd

havde faaet fra Kronen, skulde igien tilbage gives; at alle de nye Slotte og Fæstninger, som udi samme Konges Tiid vare anlagde, og ikkun tienede u-røvelige Menneſker til Skul, skulde igien nedbrydes, og at Adelen skulde bekomme dets Guds igien, som det havde mistet i Krigen. Endeligen bleve ogsaa caſſerede alle de Forordninger, som Kong Albert havde udgivet: Og blev alt dette samtykt og underskrevet af Sverriges Riges Raad til Nykiøping udi samme Aar: For at indtage Undersaatternes Hjertter des meere, bød hun sig da offentligen til, at hvis hun nogen skyldig var, vilde hun svare enhver, og giøre hvad ret og skiel var. Men de forsamlede svarede alle eenstemmigen, at de vare fornøiede, og takkede hende for hendes Omsorg for Riget.

Derpaa reysede hun tilbage med den unge Konge til Dannemark, og der iligemaade gjorde adskillige Anstalter, ligesom hun strax vilde forlade Regimentet, da hun dog vidste, at hun i mange Aar endda maatte være regierende Dronning, eftersom Kong Erik var ikkun et Barn. Da nu alle fornødne Anstalter vare giorte, skreed hun til sit store Forsæts Guldbyrdelse, og Anno 1397. begav sig med den unge Konge til Calmar, hvor hun lod forskrive alle tre Rigers Raad, og da forbandt Rigerne at blive til ævig Tiid under

Foree-
ning til
Calmar
mellem

under een Konge ved den udi Historien be- de tre
 kiendte Calmarſke Constitution, ſom er den Nordiſke
 ne ſtore Dronnings Meſterſtykke. Indhol- Riger.
 det af dette Fordrag vil jeg her ikke anføre,
 men henviſe Læſeren til Dannemarks Historie,
 hvorudi den findes. Jeg vil ikkun her ſige,
 at de fleeste Skribentere af Bildſaarelſe con-
 fundere den med den anden Constitution
 gjort 39 Aar derefter, udi Erics Pomerani
 Tiid, hvilken er langt omſtændigere, og be-
 fatter de tre Rigers Regierings Form og Jus
 publicum: Thi den første indeholder intet,
 uden Foreeningen i allmindelighed, ſaa at man
 derfor haver holdet nødtigt at gjøre den meer
 omſtændig.

Saaledes blev gjort Begyndelſe til det ſto-
 re Nordiſke Monarchie, hvilket er den stør-
 ſte Zirath udi denne Dronnings Liv og Leve-
 net. Der behøvedes en ugemeen Forſtand
 og Skionſomhed til at opreiſe en ſaadan Ma-
 chine, hvorved heele Europa aabnede Øyes
 ne, og ikke mindre Capacitet i at holde den
 ved lige, helſt udi Begyndelſen, førend Byg-
 ningen kunde ſaae nogen Conſiſtence. Beg-
 ge Deelene gjorde Margareta: Og, hvis hendes
 Succellor tillige med Rigerne havde ar-
 bet en Deel af hendes Capacitet, havde
 dette ſtore Monarchie, hvoraf hun var Sti-
 ſter, endnu maa ſkee ſtaaet. Paa ſamme
 Tiid ſom denne Foreening ſkeede, blev ogſaa
 C 5 Kong

Kong Erik kroned til Konge. Men uanseet dette, regierede dog Dronningen virkeligen, og havde alleene Konge-Magten fast indtil hendes Død, og det eendeel, efterdi Kongen var iffun et Barn, da han kom paa Thronen, eendeel ogsaa efterdi saadant alleene skeede ved hendes Befordring: Thi det Slægtskab, som han kunde regne paa Møderne-Side, contribuerede ikke saa meget til hans Førfremmelse som Dronningens Recommendation, og var der ingen Tvivl paa, at hvilken anden, som hun havde foreslaget, jo ogsaa havde bleven antagen af de Danske, hvis Hjerter denne Dronning havde i sine Hænder. Og hvad Sverrig og Norge angik, da, saasom han aldeles ingen Ret kunde udregne sig til samme Riger, saa var han i den Henseende Dronning Margaretæ end meere forbunden, hvorforsø Anstændighed udfordrede, at han burte lade hende beholde Myndigheden, saa længe som hun levede.

Stoßholm var endnu udi Hanse-Stædernes Hænder, som havde den til Forsikkring af Kong Albert, hvilken endda førte Titel af Sverriges Konge. Vitalianerne fremturede og i at foruroelige Søen. Der opreysede sig ogsaa Ueenighed mellem Dronningen og en anseelig Svensk Herre, ved Navn Steen Sture: Ja man var ogsaa for

foruroliget af den Preussiske Heermester, som Kong Albert havde pantsatt Gulland til, saa at Dronningen havde mange og store Vanskeligheder at bestride paa eengang, men hun overbandt dem alle ved sin kloge Opførsel, og bragte Rigerne igien udi fuldkommen Roelighed: Thi, som Vitalianerne omsider dreve deres Røveri saa vidt, at de plyndrede saavel Bønder som Fiender, og sparede ikke Hanse-Stædernes Skibe selv, og Stæderne derover maatte udruste Skibe for at holde dem i Ave, blev det Dronningen ikke vanskeligt at bringe dem til Forlig: Og blev der Fred sluttet mellem dem og Rigerne til Dronningens Nykøbing udi Falster, 1399. med de Vil- ningen
for, at all Krig, som de paa Kong Alberts bekommer
vegne havde haft med Dronningen, skulde Stok-
ophøre, og de skulde beholde deres Friheder holm
og Privilegier udi Rigerne, som tilforn. Es- le Sver-
ter denne Fred med Hanse-Stæderne, bleve rig.

Vitalianerne anseede som alle Nationers Fiender, saa at de bleve grebne alle vegne, hvor man kunde træffe dem, og lagde paa Steil og Hiul, indtil Goen Tiid efter anden blev rensset fra det Ufrud.

Hvad de Svenske angik, som hidindtil havde været Kong Alberts Tilhængere, og endda havde en Deel af Rigets Fæstninger udi Hænder, da bragte Dronningen dem ogsaa til Forlig, og formaaede dem til at
over

overlevere de Slotte, som paa Kong Alberts vegne indeholdtes. Hun stillede ogsaa den misfornøiede Steen Sture tilfreds, saa at derfor intet stod tilbage uden Stofholm og Gulland, item at Kong Albert solenniter skulde afstaae sine Prætensioner paa Sverrig, for at bringe Nigjerne udi fuldkommen Rolighed. Alt dette bragte ogsaa Dronningen med Tiiden til veje; thi Gøe-Stæderne, som havde Stofholm inde, overgave omfider Staden, og det efter Kong Alberts Befalning, som saae sig ikke udi Stand nogen Tiid at kunde løse denne vigtige Hovedstad: Og faldt saaledes heele Sverrig udi Dronning Margaretæ Hænder.

Med Gulland derimod gaves meere Banzfelighed. Deraf havde Vitalianerne en Deel inde, og Heermesteren af Preussen havde Prætension paa det heele Land: Men hun udvødde de første af Den, og ved Keiser Venceslai Middel udvirkede med Heermesteren saaledes, at Landet skulde løses med 9000 Engelske Nobler. Intet stod derfor tilbage for denne store Dronning at fuldbyrde, uden Kong Alberts Renuntiation paa Nigjerne. Dette blev ogsaa bragt tilveje An. 1405, og lod Kongen sig des heller besvæge dertil, efterdi han da var bleven gammel, og der var ingen Anseelse til, at han med nogen Hielp kunde trænge igiennem med sine

Kong
Albert
afstaaer
sin Ret
paa
Sverrig.

sine Prætenfioner, efterdi de Nordiske Kongers Magt ved Rigerne's Foreening var bleven saa stor, at man kunde holde Stand ikke alleene mod de omliggende Lande, men endog mod heele Tydskland, helst under et saa fornuftigt Regimente, som Dronning Margareta. En Fred blev derfor sluttet udi samme Aar, hvorved Kongen frastod alle sine Prætenfioner. Frastaaelsen er dateret Flensborg St. Karinæ Dag 1405, og seer man deraf, at Kong Albert alleene skrev sig saaledes: **Kong Albert, Hertug til Mecklenborg &c.** Derpaa fulgte et andet Brev, hvorudi han forpligter sig og sine Arvinger, aldrig at føre Krig mod Kong Erik, og forbinder sig til evigt Venfkab med de tre Riger. Saaledes bleve alle Vanskeligheder ved denne store Dronnings Fliid og Viisdom overvundne, og Rigerne bleve satte udi fuldkommen Sikkerhed for udbortes Fiender.

Tre Aar førend dette Brev blev fuldendiget, nemlig 1402, opvæktes en liden Uroelighed, som dog strax blev stillet. En ung Den fæl- Person indfandt sig, som udgav sig for Kong ste Kong Oluf, Dronningens Søn. Intet foretagende kunde være dristigere, og meere u-rimeligt udi et Rige, hvor det var hver mand vittetligt, at Kongen var død, og hvor hans Moder endda levede. Ikke des mindre fandtes der dog nogle, som lode sig bedrage af hans

hans Snak: Thi han vidste allehaande hemmelige Sager, som ingen kunde vide uden Dronningen selv. Endeligen, saasom han ikke kunde fanges med Ord, erindrede Dronningen sig, at Kong Oluf havde en Borte mellem begge Ayle, befoel derfor, at man skulde randsage, om saadan Borte fandtes hos denne Person, og, saasom den ikke fandtes, blev han som en Bedrager dømt fra Livet, og brændt mellem Følsterboe og Skanser. Marsagen, hvorfor denne Bedrager vidste saa mange Hemmeligheder, var, at hans Moder havde opammet Kong Oluf.

Sles-
vigke
Sager.

Hvad som videre udi pøbligue Sager er mærkværdigt udi denne Dronnings Tider, er de Tvistigheder, som opreysede sig udi Slesvig og Holsteen. Dronningen havde udi hendes Søns Tiid 1386. forlehnet Greve Geert af Holsteen med det Hertugdøm Slesvig, som ved den sidste Hertugs Død var forfalden til Kronen. Dette Lehn bekræftede hun siden til Wordingborg 1392. Dets te have nogle antegnet som en Stats Fejl hos denne Dronning, skjønt Tidernes Conjuncturer vare saa slibrige, at hun derudi nogenledes fandt undskyldes: Men man fandt siige, at, hvis herudi var en Fejl, saa søgte hun med stor Blisdom den igien at rette, og det ved saadan Leylighed. Greve Geert blev udi det Aar 1404. omkommen udi et stort

stort Slag mod Dytmarsskerne. Han efter-
lod sig 3 umyndige Sønner, nemlig Hen-
rik, Adolf og Gerhard, som Hertuginde-
n gif frugtsommelig med. Om deres Formyn-
derskab reisede sig Tvistighed mellem Enke-
Hertuginde Elisabeth og Henrik den afde-
de Gerhards Broder, som da var udbalt
Biskop til Osnabruck. Tvistigheden gif
saa vidt, at det kom til et Feltslag, hvorudi
Hertuginde- n maatte tage Flugten. Alt det-
te havde Dronning Margareta udi Stilhed
anseet, saasom hun ikke vilde bemænge sig
med de Sager, førend hun saae, at Tingen
ret blev moed, og at en af de stridende Par-
ter blev tvungen til at søge hendes Hielp,
hvilket og skeede: Thi Enke-Hertuginde-
n, da hun saae sig for svag til at imodstaae Grev
Henrik, tog hun sin Tilflugt til Dronning
Margareta, og forlangede Kong Erik som
Lehnsherre af Synder-Zylland til de Umyn-
diges Forsvar og Formynder. Dette blev
hende villigen accorderet: Og practiserede
da Dronningen det samme i Forstendommen,
som de Holsteenske Grever tilforn havde gjort
i Dannemark, det er, at gjøre Penge-For-
strækninger, og derfor at tage et og andet
Stykke Land til Pant, indtil hun havde det
heele Hertugdøm inde paa Hovedstaden nær.

Dron-
ningens
Snild-
hed der-
ved.

Den gode Forstaaelse, som var imellem
Dronningen og Hertuginde- n, varede til det
Aar

Aar 1409, udi hvilket Aar Elisabeth end-
 da pantsatte til Dammemark Glensborg med
 Mienhuus for 11400 Mark Lybsk. Ja
 overlagde ogsaa hemmeligen med Dronning-
 en at overlevere hende Gottorp selv, saas-
 som hun despererede om at forsvare Sta-
 den og Slottet mod hendes Rival Biskop-
 pen af Osnabruck, og de andre Holstenske
 Herrer, som disputerede hende Formyn-
 derskabet. Hun bestemmede derfor Dron-
 ningen virkeligen at komme til Gottorp for
 at tage Slottet i Possession, og det at behol-
 de en Tiid lang under den Titel af Lands-
 Herrinde. Men dette gav Anledning til den
 Misforstand, som stedse siden var imellem
 dem. Hvad Aarsag dertil var, er aldeles
 ikke bekiendt. Der meenes, at Hertugin-
 den, som imidlertid havde faaet et andet
 Sind, søgte at forraske Dronningen. Hvit-
 feld synes at være af de Tanker. Den Hol-
 stenske Historie derimod holder for, at den
 Misforstand reysede sig af en puur ilde grun-
 ded Suspicion paa Dronningens Side.
 Vist nok er det, at Dronningen denne gang
 ikke fik Slottet, men reysede derfor misfor-
 nøyet tilbage.

Hertugininden langt fra at stille Dronning-
 en tilfreds igien, og at betage hende all-
 Mistanke, begyndte da at handle fiendtligen,
 og derved tilstrekkeligen tilkiende gav, at
 Dronn

Dronningens Mistanke ikke havde været ilde grundet. Fiendtligheden blev begyndt med at tvinge Borgemeister og Raad udi Flensborg at overlevere sig Staden. Kong Erik, som nu selv havde taget sig Regieringen an, satte sig da fore at hegne dette. Men Dannemarks Lykke havde Ende med hans Regierings Begyndelse: Thi hans Krigs-
 Hær blev totaliter slagen af de Holsteener og deres Allierede. Og var dette fast det eeneste Uheld, som vederføer Riget udi Dronning Margaretæ Tid, hvorvel det heller fandt henføres til Kong Eriks Regiering; thi samme Konge var nu allerede kommen til den Alder, at han kunde forestaae Regimentet selv. Det synes ogsaa, at han ikke havde villet lade sig regiere af Dronningen mere, saa at det er klart, at dette Tog haver været hans eget Verk, og at han ikke haver spurt hende til Raads; thi man seer, at hun havde taget gandske andre Measures til at foreene Forstendommen med Riget. At Kong Erik da agtede Dronningen ikke saa meget som tilforn, viisede den Execution, som skeede 1409, da han ved Sønderborg lod hængte Abraham Brodersen hendes største Favorit. Samme Abraham Brodersen blev beskyldt for adskillig Bold, som han før havde øvet, og derfor mod Dronningens Bille blev halsbugget til Sønderborg. Han var en Mand af stor Anseelse og Dronning

De Dan.
 skes Re-
 derlag
 udi Hol-
 steen.

gen besynderlig fiær, hvilket maa ssee haver bragt ham i Had hos Kong Erik. Og viis ser saa denne Execution tillige med andet, at Kongen nu vilde regiere efter sit eget Hov ved.

Efter det Nederlag, som ssee paa Gols Dorpmærk, over hvilket Holsteenerne gjorde en Viise, som Hvitsfeld vidner endda udi hans Tiid at være sungen i Holsteen, maatte Dronning Margareta tage sig paa at gjøre Sagen god igien, og at forliige Parterne. Og blev udi samme Aar compromitteret paa hende, samt nogle fremmede Herrer, for hvilke Parterne, nemlig Kong Erik og Hertuginde Elisabeth skulde møde 14 Dage for Michaelis 1410, og blev derom gjort en skriftlig Convention til Flensborg, hvorved blev Lovet at efterleve paa begge Sider, hvad som Ssee-Herrerne funde for got: Og viiser dette klarligen, at Dronningen ingen Deel havde haft udi det uslykkelige Tog: Thi, hvis det havde været hendes Bærf, havde hun ikke kundet agere Underhandler. Men, uanseet denne Compromis, ginge dog Fiendlighederne for sig udi Holsteen, og søgte Holsteenerne at overrumple adskillige Steder, som de Danske havde indtaget udi Førstendømmet. Aaret derefter rykkede Kong Erik med en anseelig Magt ind udi Førstendømmet igien, hvor han indtog Flens

Slensborg, og lod rette Borgemester og Raad samt nogle fornemme Borgere, efterdi de imod deres Eed havde indladet Holsteenerne udi Staden.

Derpaa blev Fredsforhandlingen igien foretagen, og udbirkedes endeligen ved Dronningens Gliid et Forlig Aar 1411, hvorved man paa begge Sider fandt for godt, at underkaste Tvistigheden Opmaands Kiendelse. Saaledes blev Fred stiftet allebegne udi Norden, hvilken varede saa længe som Dronningen levede. Hun havde ogsaa nogle Aar tilforn løst Gulland tilbage fra den Preussiske Gullandste Orden for 9000 Nobler, og det efter den igien løste Convention, som var gjort til Helsingborg: ses til Rigt. Thi at bemeldte Orden saa lang Tiid derefter havde forholdet Landet, foraarsagede Pengemangel. Saaledes kom Gulland igien under Dannemark, til hvilket Rige det stedse siden haver ligget indtil den Bromsebroiske Fred 1645. Man seer af denne korte Historie, at fast ingen Regent udi Norden haver udbirket saa store Ting som denne Dronning; thi det var ikke alleene ved Sejervindinger, men endogsaa ved de fineste Statsgreb at hun oprettede et stort Monarchie, og forenede dermed alle de demembrerede Lande og Provincier. Den store Wiisdom, hvormed hun paa det sidste, da hun havde overdraget Regieringen til

Kong Erik, lod see i at bøde paa de Fyrl, som han gjorde, og at sætte til Lave igien, hvad han forvirrede, fortienet ikke mindre Priis, saa at denne Dronnings Huskommelse er og vil blive ævigvarende udi Norden.

Dron-
ningen
dør.

Hendes
Berøm-
melse.

Efter saadanne store Bedrifter og saadant lyksaligt Regimente døde omfider denne berømmelige Dronning Anno 1412. den 28 Octobr. paa et Skib, da hun vilde sejle fra Flensborg til Dannemark. Hun fandt regnes for en af de største Regentere, som er at finde udi Historien: Thi hun ikke mindre ved sin Wiisdom og Stats-Konst end ved sine sejerrige Vaaben foreenede tre stridige Riger, og derfor var een af de Mægtigste, om ikke en allermægtigst Regent udi hendes Tiid; hun vidste og at holde dem ved samme sin Wiisdom foreenede tilsammen, saa længe som hun levede. Dog vare de Svenske ikke saa vel fornøiede med hendes Regiering som de Danske og Norffe. Den Svenske Historie nægter vel ikke hendes Wiisdom og Capacitet i Statsfager, men fører dog adskillige Klagemaal, beskyldende hende for at have lagt store Byrder paa den Svenske Nation, blant andet en Skatt paa hvert Dyrs Rumppe, hvilken derfor blev kalden Rumpeskatt, ja at hun førte alle Sverriges Penger til Dannemark, og betroede de fleeste Vinter og

Slot

Slotte til de Danske. De Svenske Skri-
 bentere sige ogsaa, at, naar Stænderne be-
 sværgede sig derover, og foreholdte hende, at
 saadant var mod de skriftlige Forsikkringer,
 hun havde givet, svarede hun: Alt de skulde
 tage vare paa deres Papirer, hun vilde nok
 have Omsorg for deres Slotte og Fæstnings-
 ger: De sige ogsaa, at hun gav den unge Svenske
 Kong Erik saadan Lærdom: Sverrig skal Besthol-
 føde eder, Norge skal klæde eder, og Dan- dinger
 nemærk forsvare eder. Men det er ikke muel- mod hen-
 ligt, at hun haver tracteret den Svenske de.
 Nation med saadan Foragt. Saadant stris-
 der ogsaa vel mod hendes Naturel, som den
 idelige Forsigtighed, hun brugte i at conser-
 vere Rigernes Eenighed. Det er troeliges-
 re, at, som det stod de Svenske ideligen for
 Hovedet, at de ligesom med Magt vare
 tvungne til den Calmariske Forening, saa
 have de altid søgt Lejlighed at dadle hendes
 Opførsel, ja tillagt hende mange Ting, som
 hun aldrig haver gjort, hvilket blant andet
 viiser den Beskyldning, de gjorde mod hende
 angaaende en Mynt, paa hvis eene Side stod
 et Fruentimmer Ansigt, og paa den anden
 Side et D, hvorover de gjorde en hæslig
 Forklaring; skjønt samme Bogstav kunde in-
 tet andet betyde, end enten en Orttag eller Betænk-
 Dre, som da var en brugelig Mynt, eller og ning der-
 Stedet Drebroe, hvor Mynten blev slagen, over.
 hvilket fornuftige Svenske Skribentere selv

tilstaae, og angaaende den Beskyldning, at hun betroede Svenske Amter og Slotte til Fremmede, da synes den samme ey heller at have været vel grunded: Thi man seer af Historien, at tvende Svenske Herrer Algud Magnusen og Abraham Brodersen have været hendes største Favoriter, og bekommet Forlehninger udi Dannemark, saa at dette, som Dronningen lastes for, kand heede den fornøftigste Stats-Maxime, eftersom hun haver villet mange Danske, Norske og Svenske saaledes sammen, at de skulde blive til eet Folk. Hvorom alting er, saa blev Foreenningen ved Magt, saa længe som hun levede. Men strax efter hendes Død opvæktes der Spliid og Useenighed, ja Mord og blodige Krigge mellem Rigerne: Og da, maa skee, have de Svenske digtet disse Historier om Dronning Margareta for at autorisere deres Graftald.

Hendes
Thi
Foramel
se hellig
blandt
de Dan-
ske.

Hvad de Danske derimod angik, da oploftede de hende til Skyerne formedelt hendes Fromhed, Gudsfrugt og særdeles fornøftige Regimente, hvorved hun bragte dette Folks Reputation paa den høyeste Spidse. Den gemeene Almue elskede hende formedelt hendes Mildhed og Venlighed i Omgiengelse, og Geistligheden var hende særdeles gunstig formedelt de store Gaver, hun gjorde til Kirker og Klostere udi alle 3 Riger.

ger. Den Danske Adel derimod holdt hun
 Kommelfingeren paa Øyet, og det formes
 delst de mange Oprør de havde opbaft mod
 hendes Fader. Der siges, at hun havde et
 Mundheld, at hun skulde ryste Abildgaars
 den eller Eblehaugen, tørre Beffene og
 bryde Beggerne, hvormed hun meenede de
 3 Familier i Dannemark, Abildgaarde,
 Beggere og Limbekke, som hun vilde holde
 udi Aue. Udi den Henseende købte hun
 stort Gods af Adelen i Dannemark, saa
 ofte Lejlighed dertil gaves, saavel for at be-
 styrke Kronen, som at formindske deres
 Magt. Eegholms Slott købte hun af Hr.
 Ivar Lykke i Bensyssel. Hellersløv og
 Drum paa Eue af Hr. Niels Strangesen,
 og Rosholm af Hr. Niels Gundesen.
 Den Fortroelighed hun ellers havde til
 hendes Skriftefader Abbeden i Sorø gav
 Anledning til en slags Efiertale: og seer
 man, at Kong Albert forekastede hende saa
 dant, da han kaldede hende Munkedeye.
 Men hvorledes skulde denne Dronning have
 bedre Lykke end andre regierende Dronnin-
 ger, thi man finder saa udi Historien, der
 have undgaaet saadan Snak. Hvad Lege-
 mets Gestalt angaaer, da skal hun have væ-
 ret fortladen og mandig: Udi hvilken Hens-
 seende saavel som og formedelst hendes Sin-
 dets Gaver og store Capacitet hendes Fader
 Kong Waldemar skal have sagt, at Natus

ren havde fareet vild med hende, i det at hun blev en Qvinde, da hun skulde være en Mandsperson.

Hun døde udi sin Alders 59 Aar, efter at hun havde regieret udi 37 Aar, saavel udi hendes Søn Olai, som udi hendes Successors Erics Pomerani Tiid: thi hun førte virkeligen Regimentet under begge Konger. Man meener dog, at hun døde paa en beleylig Tiid, saasom Kong Erik begyndte at bære hende over Hovedet, og maaskee havde skicket hende udi et Kloster, hvis hun havde levet længer. Men saadant Forsøg kunde have været farligt for denne gode Konge: thi, endskjønt hun var gammel, var hendes Myndighed dog endda saa stor udi Rigerne, at, om Kongen havde villet skride til saadant Foretagende, det da havde været hende lige saa lett at skikke ham til Pommern igien: ja lettere end det kunde have været ham at skikke hende udi Kloster.

Det er alt hvad jeg haver fundet fornødent at antegne om denne navnkundige Dronning: Det er altsammen udtaget af Dannemarks almindelige Historie, saasom intet andet særdeles Skrift findes om hendes Bedrifter, naar man alleene undtager Læti Margaretica, hvilket er et poetisk Værk, og handler alleene om den store Seyer, som hun

hun erholdt over Kong Albert. Hun blev
først begravet til Sorø, og siden derfra
forflyttet til Roeskilde, hvor Kong Erik lod
gøre hende den alabaster Begravelse, som
der endnu findes.

ELISABETH.

Dronning udi Engelland.

Hendes
Fødsel.

Denne berømmelige Dronning er fød til Greenwich den 7 Sept. 1533, og er en Dotter af Kong Henric, den 8 og Anna Bolena, som høystbemeldte Konge tog til Ægte, efterat han havde forskudt sin forrige Dronning Catharina formedelt de bekiendte Marsager, som omstændeligen anføres udi alle Engelske Historier. Saa som en stor Deel saavel Engellænder som Fremmede holdte dette nye Ægteskab ulovligt, og Paven ikke havde villet samtykke til Skilsmisse med Catharina, saa udbirkede Kongen straks en Parlaments Act, hvorved den unge Elisabeth blev erklæret retmæssig Arving til Kronen, i Fald ingen Prinds af dette nye Ægteskab avledes. Men 3 Aar vare ikke bragte til Ende, før end Kongen lod beskylde sin nye Dronning for Utroeskab, og offentlig henrette paa den Maade, som er viset udi den ulyksalige Annæ Bolenæ Historie. Dagen efter hendes Execution giftede han sig paa nye med Johanna Seymor, med hvilken han avlede Edvard, som siden kom til Regieringen.

Dens

Denne Forandring forarsagede, at saas
 vel Elisabeth, som Princesse Maria, der
 var abled med Catharina, bleve erklæret us-
 lovlig, og udelukte fra Successionen. ^{Hendes} ^{Etiske}
 ter Kongens Død kom Edvardus til Re- ^{udi Ed-}
 gieringen. ^{vardi} Af denne Edvardo var Elisa- ^{Liid.}
 beth inderligen elsket, saa at han, uanseet
 hendes forrige Uheld, kaldede hende ikke uden
 sin elskelige Søster: Hun recommendere-
 de sig og ved sine herlige Qualiteter hos den
 heele Engelske Nation: thi hun forstod udi
 sit 17de Aar Latin, Fransk, Italiensk, hav-
 de ogsaa lagt temmelig Grundvold udi det
 Græske Sprog: ikke at tale om Videnskas-
 ber, hvorudi hun havde gjort saadan Frem-
 gang, at hun blev anseet som et Vidunder
 blant Fruentimmer udi hendes Liid.

Ved Kong Edwards Død, som skeede
 nogle Aar derefter, geraadede hun i en heel
 slibrig Tilstand; men hun førte sig op med
 saadan Wiisdom og Algsomhed, at hendes
 Uvenner ingen Lejlighed funde til at styrte
 hende: thi, da efter høystbemeldte Konges
 Død opreysede sig Trætte om Successionen,
 og Johanna Gray af hendes Tilhænger blev
 proclameret Dronning i London, udvalte
 Elisabeth det sikkerste Parti, og slog sig til ^{Hendes}
 hendes Halvsøster Maria. Udsaldet visede ^{Opførsel}
 ogsaa, at hendes Opførsel herudi var for- ^{under}
 nuftig, thi Mariæ Parti fik Overhaand. ^{Dron-}
 ning Ma- ^{ria.}
 Sam-

Samme Maria, saasom hun var opdragen
 udi den Romerske Religion, hvilken hun
 med yderste Stiibhed havde forfægtet udi
 hendes Faders Tiid, saa søgte hun strax ved
 hendes Ankomst til Regieringen at indføre
 den offentligen igien: og maatte da ved den
 Lejlighed de iørigste Protestanter vandre til
 Baalet, og brændes som Kiettere. Udi
 denne Forsølgelses Tiid opførte Elisabeth
 sig med saadan Altsomhed, at ingen kunde
 merke hos hende mindste Tilbøielighed til
 Reformationen: ikke desmindre havde man
 hende dog mistænkt derfor, efterdi hun var
 opdragen udi den Protestantiske Religion:
 og, saasom der ingen Anseelse var, at Maria
 vilde faae Livs Arvinger, og man kunde
 frygte, at Elisabeth engang vilde kuldka-
 ste alt, hvad hun i Religionen havde stiftet,
 saa raadsløge de Roman-Catholske med hin-
 anden, hvorledes de saadant kunde forebyg-
 ge: og, saasom en og anden Opstand paa
 samme Tiid skeede mod Mariæ haarde Re-
 giering, foregave de, at Elisabeth maatte
 være Medvidere derudi, og derfor formaae
 de Dronningen til at kaste hende udi Fæng-
 sel; de lode derpaa piintligen forhøre de Op-
 rørske, men ingen af dem bekiendte paa Eli-
 sabeth. Ikke desmindre slæbde de hende
 dog fra et Fængsel til et andet.

Hendes
 Fængsel.

Adskillige fremmede Potentater, blant hvilke Christianus 3 Kongen af Danmark intercederede da for hende, skönt forgiwes. Udi denne Fristelse bekiendte hun sig offentligten til den Rømerste Religion, og flittig bivaanede Messen; men Mistanken kunde derved ikke hæves; saa at der var Ansæelse til, at man havde skildt hende ved Livet, hvis Mariæ egen Gemahl Philippus den Spanske Prinds af politiske Aarsager ikke havde intercederet for hende.

Saa som de nu merkede, at deres Anslag ikke kunde gaae for sig, søgte nogle ved Regtestabs Forslag med en og anden fremmed Potentat at bringe hende langt ud af Riget. Hun er i Dette veigrede sig Elisabeth for, hvorudom stor Fæ-
ver Dronningen blev saa forbittret, at hun lod falde haarde Ord mod hende, og offentligten gav tilkiende, at den Skotske Dronning Maria var nærmest til Successionen. At ellers da intet Voldsomt blev foretaget mod den betrængte Princesse, forarsagede den Krig, som blev erklæret mod Frankrig, og endelig Dronningens paafulgte Død, som skeede den 17 Nov. 1558, hvorved alting kom i anden Stand.

Dette Dødsfald indjog stor Skræk udi alle Ministrer og Raadsherrer. Thi, saa som de vare alle Roman-Catholske, og derfor

for havde samtykket udi alle Forfølgelser, som under Maria vare øvede mod de Reformerte, frygtede de, at ved Regieringens Forandring det samme kunde dem vederfares. De funde da for got, i Førstningen at skjule Dronningens Død en Tiidlang. Men det varede ikke længe, førend den blev alle bekendt. Der fandtes da 3 Princesse, som kunde paastaae Rett til Kronen. Den første var Elisabeth, den afdøde Dronnings Halvsøster. Den anden var Maria Stuart, Dronningen af Skottland, som nedstammede fra Henrici 8 Søster, og den tredje Francisca, Hertuginde af Suffolk, som var en Dotter af samme Konges yngste Søster. Enhvers Rett blev da examineret: og fandt Over-Parlamentet endelig for got at kjende Kronen til Elisabeth, og, saasom Under-Parlamentet ført derefter samtykkede det samme, blev Elisabeth offentligen proclameret Dronning af England. Alle Protestanter glædede sig over denne Promotion. De Roman-Catholiske derimod græmmede sig derved, skjønt ikke alle; thi nogle af dem bildte sig ind, at hun ingen Forandring ville gjøre i Religionen; og andre, som vare meere tempererede, glædede sig i visse Maader, at de blodige Forfølgelser, hvormed Maria havde gjort Lands det fort, engang ophørte.

Elisa-

Elisabeth var 25 Aar gammel, da hun kom til Regieringen. Hun var temmelig vel skabt, havde et fornemme og majestetisk Ansigt: men derhos heel yndig. Hvad hendes Qualiteter, som gjorde hende behagelig hos Almuens, var en vis naturlig Belevenhed, hvormed hun indtog alle deres Hjertes, som hun talte de med. Disse Qualiteter, langt fra at tabe noget ved denne Forandring, tværtimod forøgedes, og det udi saadan Grad, at der ved gaves Anledning til Skiemt, og at tillegge hende en comœdiantisk Affeetation.

Saa snart hun var kommen paa Thronen, blev hende giort Egetteskabs Forslag af den Spanske Konge Philippo 2, som var hendes Søsters Mariae efterladte Egetemand. Samme Philippus tilbød hende herlige Vilfor, og lovede at skaffe pavelig Dispensation paa saadant Egetteskab; men denne fine Dronning, som havde langt andet udi Sinde end at forbinde sig i Egetteskab med en Spansk Konge, affpiisede ham med Complimenter, hvilke alle saaledes vare satte paa Skruer, at han ikke skulde stødes for Hovedet: Thi hun havde Marsag at tractere samme Herre med Omhed, efterdi han havde frelset hendes Liv ved sin Forbøn udi Dronning Mariae Tid.

Efter

Dolger
sit For-
sæt med
Religio-
nen.

Efterat hun havde faaet denne Frier af Halsen, tog hun sig for at stadfæste Reformationen udi Riget igien. Dertil behøvedes stor Altsomhed, hvorudover hun og i Førstningen førte saadan Conduite, at man ikke kunde vide, hvad hendes Forsætt kunde være udi Religions Sager: Thi da strax efter hendes Ankomst til Regieringen hende blev overgivet en Supplique, hvorudi begieredes, at hun vilde sætte fiire anseelige Sanger paa fri Fod igien, og hende blev sagt, at samme fiire Sanger vare de fiire Evangelister, svarede hun intet andet dertil end dette: At hun ikke vidste om samme fiire Evangelister selv forlangede at komme løs: Ja da Holland og Zeeland offererede hende Souverainetetet over samme Provincier: Svarede hun til Gesanterne Buys og Aldegonde, at de allarmede sig alt for meget over en Messe: Ville I ikke, sagde hun, bivaane Messen, som en hellig Aet, saa bivaaner den som en Comædie; men hun tog omsider Masqven af, og udi et hemmeligt Raad, som bestoed af Protestantiske Herrer overlagde, hvorledes man best og sikkerst skulde angribe et saadant stort Verk. Efterat alting var overlagt, lod hun sammenskalde et Parlament, der kunde understøtte hende herudi, ladende imidlertid strængeligen forbyde at forebringe nogen Religions-Evstighed paa Prædikestoelene.

Da

Da Parlamentet kom sammen, blev strax i den første Session besluttet, at Religionen skulde sættes paa samme Fod igien, som den havde været udi Edvardi 6 Tid. Denne Slutning forårsagede stor Bevægelse blant Bisperne. Nogle af dem, som vare lunkne og gemeenligen bekvemmede sig efter Tiderne, lode sig nøye med at absentere sig fra Parlamentet, eendeel for ikke ved Modsigelse at støde Dronningen for Hovedet, eendeel og for at undgaae den Eftertale, at de nu søgte at indføre Reformationen igien, som de under Dronning Maria havde fordømt. Andre derimod satte sig offentlig imod denne Parlaments Slutning; men forgiøves: og blev saaledes ved dette Parlament forkastet alt, hvad det forrige eenstemmigen havde anordnet: Man fandt herved ikke saa meget forundre sig over Under-Parlamentet, efterdi dette sidste bestod af nye udvalte Læmmer, som over Ober-Parlamentet, som da var det samme som tilforn. Og viser dette, hvilken Influence Kongerne i Engelland have paa disse Stændernes Forsamlinger.

Derpaa blev anordnet en nye Commission for at reglere Religions Sagerne, og et Mode blev berammet for begge Religions Befiendere for derudi at høre begge Partier, men det samme løb frugtesløs af, efterdi de Roman-Catholiske veygrede sig ved at disputere

Engel-
land bli-
ver igien
gandske
reforme-
ret.

tere paa nye om de Ting, som tilforn havde været deciderede. Tiorten Bisper foruden Præster og andre Geistlige vilde heller miste deres Embeder, end beqvemme sig til Reformationen. Deres Poster bleve strax besatte med lige saa mange Protestanter; saa at Engelland inden kort Tiid blev gandske reformeret, da det nyeligen tilforn med Sværd og Ild havde forfulgt alle dem, som vare for Reformationen.

Elilbrige
Conjun-
cturer
for
Dron-
ningen.

Endsskiønt Elisabeth saae sig saaledes understøttet af Kiernen af Nationen, svædede hende dog store Vanskeligheder for Dyene. En stor Deel Engellænder vare hende ugunstige formedelst Religionens Forandring; Paven med de iøvrigste Roman-Catholske Regenter arbejdede paa at støde hende fra Thronen, og havde hun en stor Rivale udi den Skotske Dronning Maria, hvilken formeenede sig med Urett at være udeløst fra Successionen. Til disse og andre Vanskeligheder at bestride udfodredes en ugemeen Capacitet, som og fandtes hos Elisabeth. Hun søgte derfor en Tiidlang at holde gode Miner med den Spaniske Konge, sluttede ogsaa Fred med Frankrig, hvorved hun paa 8 Aar overlod Calais til samme Rige. Det Engelske Folk arbejdede ogsaa paa at bestyrke hendes Throne, og at forsikre Riget til hendes Afkom, udi hvilken Henseende Under-Parla-

Parlamentet anmodede hende om at gifte sig ;
 men Dronningen svarede høfligen derpaa :
 Alt hun ved sin Kronings Ceremonie havde hun er-
 ladet sig copulere til sine Undersaatter, ^{flærer} sig mod
 hvilke hun ansaae som sine Børn : I det ^{Egte-}
 øvrige havde hun ingen Tilbøielighed til ^{standen}
 Egteskab, og at hun vilde være fornøyet
 med saadant Gravskrift : Her hviler en
 Dronning, som haver regieret saa
 mange Aar, og som haver levet og
 er død en Jomfrue. Med slige Com-
 plimenter affvisede hun stedse Parlamentet,
 naar man slog paa den Stræng, saa at
 man deraf kunde merke, at hun ingenlunde
 var at overtale til sin Stands Forandring.

Uanseet den Fred, som var sluttet med
 Kong Henric 2 af Frankrige, lod dog sama-
 me Konge sin Søn Franciscum, som hav-
 de faaet til Ægte den unge Dronning Maria
 af Skotland, tage Engellands Daaben :
 Hvorved gaves tilkiende begges Prætension
 paa samme Rige. Elisabeth besværgede sig
 høyligen derover, skiont forgieves ; og, da Begyn-
 Franciscus efter sin Faders Afgang blev ^{delse til}
 Konge i Frankrige, bleve Prætensionerne ^{Twissig-}
 fortsatte med end meere Eftertryk. Saa ^{hed med}
 dant holdt Elisabeth en Tiidlang i Bevæ- ^{den}
 gelse, og, som mange andre Vanskeligheder ^{Skotske}
 dertil stødte, fandt man sige, at hendes Re- ^{ning}
 giering var en Riede af Vanskeligheder. ^{Maria}

Rigets
Tilstand.

Hendes
vise Op-
førsel.

Førend derfor jeg gaaer videre frem, vil jeg korteligen vise, hvorledes Tilstanden var saavel inden som uden Riget ved hendes Ankomst til Regieringen. Elisabeth havde til Fiender Frankrig, Dronningen af Skotland, Paven og alle Roman-Catholske Potentater: thi, endskjønt Kong Philippus 2 af Spanien ikke havde erklæret sig mod hende, saa merkede hun dog, at hun ikke kunde regne ham blant sine Venner, og visede Udgangen, at hun derudi ikke tog fejl. Paa den anden Side maatte hun have Døe paa Irland, og paa en stor Deel af hendes Undersaattere udi Engelland, som kunde gjøre hende Regieringen suur, helst saasom hun saa sig ingen Hielp hos Fremmede. Hun havde derfor nest Guld intet at stole paa, uden paa sin Wiisdom og fornuftige Opførsel, samt og paa hendes egne tro Undersaattere, hvis Kierlighed hun maatte søge at vinde, hvilket hun ogsaa erholdt, og det ved hendes fortreffelige Qualiteter, saa at man fandt sig, at aldrig nogen Konge i Engelland haver af sit Folk været meere elsket end denne Dronning: Ved at forsægte med Gjer den Protestantiske Religion forbandt hun sig de fleste, efterdi Styrken af Landet havde antaget Reformationen, og ved en fornuftig Oeconomie forbandt hun sig det heele Folk; thi aldrig nogen Regent haver forvaltet Financerne med større Wiisdom; thi hun

anvendte intet til Unytte, og derfor var i Stand til at udføre store Ting, uden at være hendes Føls til Byrde: alleene, naar den høye Nød det udfordrede, og der handledes om at erhverve Landet nogen Fordeel, lod hun Pengene løbe udi Hobetal. En anden Ting, hvorved hun og besynderligen recommenderede sig, var ikke at uddeele Embeder uden efter Meriter, og iagttog hun helligen dette hendes heele Regierings Tid: iligemaade med Upartiffhed at øve Justitien. Ved slige Qualiteter forbandt hun sig Underfatterne saaledes, at de stode for hende alle som een Mand: og hvad Skatt og Byrde, som blev dem paalagt, fandtes de villige dertil, saasom de vare forsikrede om, at hver Skilling vilde blive vel anvendt. Dette gav denne Dronning Evne til ikke alleene at imodstaae hendes mange og magtfulde Fiender, men endogsaa at udvirke store Ting udi Riget, ja større end nogen Konge udi Engelland.

En af hendes Maximer, som hun ogsaa hendes stedse betienede sig af til at svække hendes Mari- Fiender, var at stifte Ueenighed mellem dem: mer til at item at holde de Uroeligheder ved liige, som bestyrke opreysede sig udi Frankrig, Skotland og sig. Nederlandene, paa det at enhver kunde have nok at bestille hos sig, og derfor maatte lade hende udi Roe. Nogle Theologi ville

maa ſkee holde ſaadant Middel ulobligt:
Politici derimod anſee det ſom en Stats
Wiisdom, og ſand man ſige, at det var
fornemmeligen ved denne Regierings Regel
denne ſtore Dronning beſtyttede ſin Throne.

Stridige
Domme
over
Hendes
Person.

I Henſeende til ſaadanne Qvaliteter, ſlig
Opforſet og ſaadanne Conjunctioner er det
ingen Under at finde ſaa mange ſtridige
Domme over Dronning Eliſabeth. Noget
anſee hende ſom den fuldkomneſte Regent,
der nogen Tiid haver ſiddet paa Thronen,
berømme hendes Wiisdom, Retſædighed,
Guldsfrygt og Kierlighed til Underſaatterne,
og ſige de, at ſamme Kierlighed var ſaa ſtor,
at hun glemmede ſig ofte ſelv, ſaafom alle
hendes Tanker vare fæſtede paa Folkets
Velſtand og Fornøiſe. Andre derimod
afmale hende med den ſortefte Farve, ſigen-
de, at hun ved beſtandig Hyllerie og Simu-
lation vidſte at ſætte Gminke paa onde
Gierninger: og, ſaafom hun ikke kunde over-
tales til at begive ſig udi Egteſkab, toge de
Leylighed deraf at tillægge hende et udydſkt
og uordentligt Levnet. Hvad det forſte an-
gaaer, da er vanſkeligt at domme derom,
ſaafom det er Guld alleene, der kiender Hier-
terne, og at det derfor er ikke mindre daar-
ligt end ubilligt paa en puur Miſtanke at
ville ſværte de beſte og nyttigſte Gierninger.
Angaaende det ſidſte, da, ſaafom ingen

Autoris
Betænk-
ning der-
over.

regie
eenl
tigu
at v
og
inge

ne
en
den
Si
for
ſaa
Ch
rall
lige
hol
viſe
lan
nin
me
riig
ver
til
hu
lan
hv
B
m
D

regie
eenl
tigu
at v
og
inge
ne
en
den
Si
for
ſaa
Ch
rall
lige
hol
viſe
lan
nin
me
riig
ver
til
hu
lan
hv
B
m
D

regierende Dronning, der haver levet udi eenlig Stand, haver undgaaet saadan Critique, saa kand man ikke forundre sig over, at denne Dronning det samme er vederfaret, og bør i saa Maade paa saadan Eftertale ingen Reflexion gøres.

Det vil blive for vitløftigt at udføre denne Dronnings Historie, saasom den besatter en Tiid af moeren 45 Aar, og den derforuden er fuld af store og merkelige Hændelser. Sigtet af dette mit Verk er ey heller at anføre Krigs og Stats Bedrifter, men alleene saadanne Ting, som give mine Heltinders Character, saa at Skriftet heller er moralisk end historisk, hvorudover jeg ickun søligen vil melde om publique Sager, og opholde mig desmeere ved de Bedrifter, som vise personlige Qualiteter. Hvad udenslandske Sager angaaer, da havde Dronningen i Begyndelsen af hendes Regiering meest at bestille med Skottland og Frankrig, som var Skottlands Alliered, og haver jeg forhen viset, at det var i Henseende til den Skottiske Dronnings Prætensioner hun maatte ideligen have Øye paa Skottland, og holde ved lige de Uroeligheder, hvorudi samme Rige svævede. Medens Begyndelse derved blev gjort, anmeldede sig mange Beylere af fremmede Potentater. Der fandtes ogsaa de af hendes egne Un-

Hendes
Favorit.

dersaatter, der gjorde sig Forhaabning om saadant Giftermaal: Blant dem syntes ingen at være nærmere end Robert Dudley, eftersom Dronningen affectionerede ham meest af alle: hvilket man desmeere maatte forundre sig over, efterdi han ikke besadd de Qvaliteter, hvoraf en saa oplyst Dronning kunde indtages, og de Seyl, som fandtes hos ham, overginge langt hans Dyder.

Foruden denne Herre havde hun tvende andre Favoriter, men af langt anden Beskaffenhed; thi det var af deres Raad hun fornemmeligen betjenede sig udi Rigets Sager. Disse tvende vare Nicolaus Bacon, som hun havde betroed det store Seyl, og William Cecil en af de største Statsmænd paa de Tider, og som conserverede sin Credit, saa længe som han levede: Og fand man sige, at hun i slige slibrige Tider trængede til habile Ministrer: Thi, hvor hun kastede Øynene, mødte hende Fiender. Hun havde vel i Begyndelsen gjort sig nogen Forhaabning om Philippi 2. Vensteb; men, da

Den 24. Apr. 1560. ved sin Ambassadeur Spanst Montaign anmodede ham derom, gav han Kong ikke alleene et kaaldsindigt Svar, men leverede og tilbage den Engelske Ridderorden, som Philippi 2. havde faaet. Ja det blev ikke derved: Kaaldsindigt: Han tilskyndede ogsaa Pave Pium 4. at sætte hendes. te hende udi Band, efterdi hun havde forandret

andret Religionen udi Engeland. Men samme Pave begrede sig derved, saasom han haabede ved gode Ord og Løfter at lokke hende til den Romerske Kirke igien. Han gjorde og ved sin Nuntium Parpaglia Forsøg derpaa. Men Elisabeth blev bestandig udi sit Forsætt, saa at dette Gesandtskab løb frugtesløs af. Elisabeth maatte derfor lave sig paa med egen Magt at holde sine Siensder Stangen, hvilket hun ogsaa lykkeligen gjorde, og det uden at være hendes Undersaatter til nogen synderlig Byrde: Thi, da alle hendes Forsædte havde været vante til ideligen at sammenkalde Parlamenter for at erholde Subsidier, saa søgte hun ved en fortreffelig Oeconomie at hielpe sig frem med de sædvanlige tillagde Summer, saa at hendes Regiering bliver anseet som en gylden Allder udi Engeland.

De Skotske Sager vare imidlertid udi fuld Bevægelse, og forøgedes Uroeligheden ved Dronning Mariæ Ankomst til Skotland, som skeede strax efter hendes Herres Francis 2. Død. Samme Dronning søgte at ophidse de Roman-Catholske Undersaatter udi Engeland, og til den Ende førte en hemmelig Breveverling med Grebinden af Lenox, hvilken og var af Kongl. Blod. Men den kloge Elisabeth fik i Tide Kundskab om denne Handel, og derfor lod samme Grevinde

arrestere. Hun aabenbarede strax derpaa en anden Complot i Faveur af den Skotske Dronning, saa at Stifterne deraf bleve anholdne, men dog benaadede paa Livet.

Jeg haver viiset, at Elisabeths fornuftige Regiment var det som conserverede hendes Throne mod saa mange Fiender. Saadant bestoed eendeel udi at vinde Undersaatternes Hjertter, eendeel og udi at vedligeholde de Uroeligheder, som regierede udi hendes Naabuelande, som Frankrige, Skotland og Nederlandene: Thi, saasom Reformationen havde sneget sig ind udi samme Lande, og Forsølgelser derover havde opreist sig, saa havde enhver Regent nok at bestille hos sig selv. Udi Frankrig forlangede Huguenoterne Aar 1562. Undsætning af Dronning Elisabeth: Hun vengrede sig ikke ved at indlade sig i Handel med dem, men betingede sig til Forsikkring Havre de Grace en Søehavn, som skulle have en Engelsk Besætning. Men det varede ikke længe, førend Huguenoterne igien forliigede sig med Regieringen, saa at de ikke alleene lode Elisabeth alleene i Stikken, men endog asfisterede de andre Franske for at drive den Engelske Besætning ud af Havre de Grace, hvilket og skeede Aaret derefter.

Udi Skotland vare Sagerne i ikke mindre Forvirrelse. Greven af Murray, som havde forestaaet Riget, blev af den unge Dronning Maria stærkt forfuldt. Udskillige Partier bleve samme Dronning foreslagne. Elisabeth derimod foreslag hende sin Favorit ^{Skotte} Dudley, saasom hun frygtede, at, hvis Maria blev udi Ægteskab forened med en fremmed Potentat, vilde hun desmeere bestyrkes udi hendes Prætensioner paa Engeland. Det var fornemmelig i den Henseende, at hun foreslog hende Dudley, hvilken hun havde gjort til Greve af Leicester. Men Maria vilde ikke bide paa Anglen, og endeligen, for at undgaae saadant Parti, resolverede at tage til Ægtefælle Darley en anden Skotte Herre, som var en Søn af Greven af Lennox, meenende derved at stille Elisabeth tilfreds: Dette Parti gik og for sig, skiont det havde sørgelige Suits, som skal viises udi Maria's Historie. Jeg vil ikkun alleene sige dette, at, efterat hun ved Greven af Botwel var bleven mistænkt for det Mord paa hendes egen Husbond, og hun havde ægtet samme Botwel, blev hun af sine egne Underfaattere forfuldt, og Aaret 1568. maatte tage Flugten til Engeland.

Der tilskrev hun Elisabeth et Brev, hvor ^{Dronn.} udi hun fortæller den Urett, som hende er ^{Maria} udfærdiget, og begiærer hendes Beskyttelse. ^{fligter} til En- ^{Elisa-} gelland.

Elisabeths
fine Dy-
førsel
mod
samme
Dron-
ning.

Elisabeth lod hende derpaa complimenterre, men vengrede sig for mundtlig Samtale, indtil Maria havde lagt fra sig de Besskyldninger, som vare giorte mod hende. Der blev da raadslaget udi det Engelske Conseil, hvad man skulde foretage med den flygtige Dronning. Nogle holdte for, at man skulde hielpe hende paa Thronen igien, sigende, at det var Elisabeths saavel som andre Potentaters Interesse, at beskytte Regenterne mod oprørske Undersaatter. Dette begreeb denne fiine Dronning heel vel: Men hun fandt tillige med, at det var ikke hendes Interesse med Magt at sætte paa Thronen igien en Præntensioner paa Engeland. Hun fandt det ey heller raadeligt at skikke hende til Skotland igien, hvor hendes Anhang ved Frankriges Hielp kunde faae overhaand, og derfor kunde bringe sig udi forrige Frygt og Uroelighed igien: Det bedste Middel syntes derfor, at lade hende blive udi Engeland, hvilket ogsaa blev efterfuldt, og lod da Elisabeth see den fiineste Politigve, som nogen Tiid er ovet: thi hun opholdt Maria med prægtige Løfter, forlangede alleene, at de Besskyldninger, som vare giorte mod hende, maatte examineres. Saadan Examen blev ogsaa foretaget: Men Elisabeth vengrede sig ved at dømme derudi. Maria forblev saaledes udi forrige Stand, indtil Greven af Murray aabent

aabenbarede et farligt Anslag, som hun for Udskilli-
 rehavde med Hertugen af Norfolck. Det-
 te foraarsagede, at hun blev ført til det Slot mod El-
 af Tutbury, og der satt udi Forvaring. sabeth i
 Hertugen af Norfolck, da han merkede, at Faveur
 Sagen var aabenbaret, forlod Hoffet, men af Ma-
 han blev siden tagen ved Hovedet, og satt ria.
 udi Londons Towr. Derpaa aabenbares
 des andre Sammenrøttelser i Faveur af
 Dronningen af Skotland; hvorudover hun
 blev satt end udi nyere Forvaring i Coven-
 try, og de skyldige bleve eendeel straffede, eens
 deel benaadede.

Men det blev ikke derved, de begyndte In-
 triguer mellem Maria og Hertugen af Nor-
 folck bleve fortsatte: Og, saasom Elisabeth
 fik Kundskab derom, blev samme Hertug udi
 det Aar 1572. forhørt, dømt fra Livet, og
 rettet udi samme Aar. Med et Ord at sige,
 Mariæ Dpførsel blev meer og meer mistænkt,
 og en Sammenrøttelse efter en anden blev
 aabenbaret: Saa at Elisabeth omsider udi
 det Aar 1586. maatte anrette en Commis-
 sion, af hvilken hun blev dømt til at miste Mariae
 sit Hoved, og skeede Executionen med alles Henret-
 telse.
 Forundring Aaret derefter.

Dette haver jeg ifkun løsligen her anført,
 eftersom derom meer omstændigen handles
 udi Mariæ Stuards Historie: Jeg vil ifkun
 sige

Elisa:
beths
Simu-
lation.

sige dette, at den fiine Dronning Elisabeth herved spillede en subtile Kulle: Thi hun stillede sig ideligen an, som Mariæ Frelse laae hende paa Hjertet. Det maatte heede, at hun af det Engelske Folk ligesom blev tvungen til at skride til saadan Execution: Og, da Gierningen var skeed, stillede hun sig gandske fortvivlet an: Tilkiende gav udi et Brev, som hun strax derpaa affærdigede til Mariæ Søn, den unge Kong Jacob af Skotland, den inderlige Bedrøvelse, saadant hos hende havde foraarsaget, og lod hendes Secretaire Davison tiltale for Retten, efterdi han hende uafvidende havde iilet med Dommens Fuldbyrdelse: Men med all denne Simulation kunde hun dog ikke undgaae den Efters tale, at have offentligent ladet henrette en Kronet Dronning, som var hende nær paa rørende. Dette holde mange for en Vlett udi denne store Dronnings Liv og Levet, hvorvel andre have søgt at forsvare Gierningen, saasom en Sammenrottelse efter en anden var beviiset, og hun ikke kunde være sikker paa sin Throne, saa længe som Maria levede. Hvad man sikkert herved kand dadel, var Elisabeths Simulation, hvilken ikke kunde ansees anderledes end et Skuespill.

Medens disse Uroeligheder varede, foresfulde adskillige andre vigtige Ting: Thi det var ikke de Skotske Sager, som da alleene

occu.

occuperede Dronningen. Der var for-
 nemmeligen en anden, som satt hende udi
 stor Bekymring, og det i Henseende til de
 Vanskeligheder, som dermed fulgte. Hens-
 des Ministrer merkede, at hendes Fiender
 vare ideligen i Bevægelse, og at saa snart et
 Anslag var mislinget, de spunde paa et nytt:
 Hvorudover de holdte det gandske fornødent,
 at Dronningen begav sig i Egtestand, paa
 det hun ved Livs-Urbinger kunde betage alle
 dem, som higede efter den Engelske Krone, des-
 res Haab. Man raadslog om, hvilken den
 Prins skulde være, som Elisabeth kunde for-
 binde sig i Egteskab med: Og kastede man
 omsider Øye paa den Franske Prins, Her-
 tugen af Anjou: Til saadant at facilitere, Hendes
Beylere.
 blev den bekiendte Franciscus Walsingham
 udi det Aar 1571. skiftet til Paris. Nego-
 tiationerne ginge virkeligen for sig. Men,
 som hverken det Franske Hoff eller Dron- Hertu-
gen af
Anjou.
 ning Elisabeth vare for dette Parti; saa fik
 denne Handel en Anseelse af et Skuespill.
 Elisabeth fandt tvende Fordeele ved denne
 forstilte Handel: Den første var, at hun
 derved kunde tilfreds stille hendes Ministrer,
 som med Iver dreve paa Egteskab. Den
 anden var, at hendes Fiender, som saadant
 troede, vilde blive meere stille, saasom Frank-
 rig og Engeland derved bleve foreenede. Ud-
 gangen viisede, at ingen af Parterne meenes
 de dette alvorligen; Thi der bleve giorte saa
 mange

mange Vanskeligheder ved Egtteffabs Contracten, at den heele Handel omsider gik over Styr.

Hertu-
gen af
Alençon.

Ikke des mindre bleve dog begge Hoffer ved at giøre hinanden Complimenter; thi Elisabeth gav Catharine de Medicis intet efter udi Tiinhed. Man foreslog Alaret derafter den yngre Broder, Hertugen af Alençon, hvortil Elisabeth erklærede sig ikke uvillig, skönt hun meenede lige saa lidt ved dette sidste, som ved det første. Da denne Handel stærkest blev dreven, var Elisabeth allerede 45 Aar gammel, Hertugen derimod havde ikke meere end 20 Aar; saa at derfor adskillige, som ikke nøye havde udstuderet denne Dronning, med Forundring maatte se hende saa tiærligen at imodtage den Gesant, som han 1578. skikkede til Engeland for at anholde om hendes Person: Nullen blev spillet med saadan Konst, at mange, uanseet Partiets Urimelighed, begyndte at fæste troe dertil. I det ringeste bildte Hertugen sig ind, at det var hendes ramme Alvor: Thi han loed sig udi det Aar 1579. i egen Person incognito indfinde ved det Engelske Hoff, hvor han havde nogle hemmelige Samtaler med Dronningen, og derpaa reysede heel fornøyet bort. Udi det Aar 1581. kom han selv anden gang til Engeland, hvor han blev ikke mindre venligen imodtagen, og tog

og da Dronningen en Ring af sin Finger,
og satt den paa hans. Men den gode Her-
re merkede Tiid efter anden af de Banfke-
ligheder, som bleve giorte, at det vilde falde
ud til en Kurb: Saa at han derfor Aaret
derefter forlod Landet igien.

Mange have anseet denne og andre slige
Opførsler som Skuespill hos denne Dron-
ning: Og tage de ikke gandske fensl, som til-
lægge hende et Slags comique Væsen:
Men jeg haver forhen viset, at hun ved slig-
ge Simulationer søgte at desarmere sine Ef-
terstræbere, og at betage dem det Haab, som
de kunde gjøre sig om den engelske Krone.
Dog synes ogsaa herudi at have været en
Slags Vanitet, saasom man seer af Elisa-
bets heele Opførsel, at hun haver fundet stor
Behag udi at være admireret, og tilbedet af
Mands Personer. Det var eendeel udi den
Henseende, at hun gjorde gode Miner til al-
le sine Beylere. Hvoraf adskillige gjorde sig
Forhaabning om at blive hendes Egtefæls-
ler: Blant andre denne Dronnings Beyler Den
re var og den Svenske Prins Erik, som si-
den blev Konge udi Sverrig. Den samme Prins
giorde et Forsøg udi Begyndelsen af hendes Erik.
Regiering, og til den Ende affærdigede sin
gamle Præceptor Dionysium til Engeland.
Den samme gav Prinsen Haab om lykkes-
lig Success, saa at Erik selv besluttede at be-
søge

Hendes
forstilte
Bæsen
mod alle
disse
Beyslere.

søge Dronningen, og forlangede Reisespas af Kong Friderik 2. Men hans Fader den Eløge Konge Justavus fandt ikke raadeligt i sin høye Alder at skikke sin ældste Søn ud af Riget, og derfor affærdigede i det Ærend de hans yngre Broder Johan tillige med Steen Erikson: Dronningen gav dem da god Forhaabning, saa at de reysede ligesom udi Triumph fra London igien, ladende Erik ved deres Tilbagekomst vide, at der fattedes intet uden hans Nærværelse for strax at holde Bryllup. Alting blev derover til labet. Erik skikkede en anseelig Sum Penge til Engeland, og selv begav sig paa Reysen: Men just i det samme døde hans Fader, hvorudover Reysen blev opsatt. Han merkede siden, at Dronningen opholdt ham ikkun med Snak, og derfor vendede sine Tanker andensteds hen, beylende til den Hessens Casselske Princesse, dog saaledes, at han ikke gandske forlod den Handel, som han havde begyndt med Elisabeth: Men, som hans Breve, som han tilskrev begge paa eengang, bleve opsnappede, og Dronningen saavel som Princesen af Hessen tilstillede, fik han to Kurve paa eengang.

Jeg haver forhen viset, at hvad, som fornemmeligen styrkede Elisabeths Throne, var de Uroeligheder, som regierede udi Naboeslandene, hvilke hun med stor Konst søgte at holde

holde ved lige: Nederlandene havde en lang
 Tid været stor Uroelighed underkastede:
 De forfulgte Protestanter, som havde gjort
 Opstand imod den haarde Spaniske Regies-
 ring, forsvarede deres Frihed med stor Tap-
 perhed. Fire Provincier, nemlig: Holland,
 Seeland, Utrecht og Friisland forbunde sig
 udi det Aar 1579. ved den bekiendte Utrecht-
 ske Forening, hvortil sloge sig siden tre an-
 dre. Men, saasom de saae sig ikke mægtige De for-
 alleene til at imodstaae det mægtige Spa-
 nien, søgte de Beskyttelse nu hos et nu hos Neder-
 et andet Rige, og offererede de endeligen land-
 Souverainetet til Dronningen af Engeland. Provin-
 cier søger
 For dette Tilbud undslog sig vel Dronnin-
 hendes
 gen, for ikke at indvikle sig i aabenbare Krig Beskyt-
 med Spanien. Hun lod sig alleene nøye telse.
 med at skikke dem nogle Hjelpe-Tropper un-
 der Anførsel af hendes Favorit, Greven af Hun
 Leicester, og ved et Manifest gav tilkiende, skikker
 at hun derfor ikke vilde bryde Fred med Spa-
 nien. Dog som hun vel kunde forud see, dem
 Kong Philipp ikke vilde ansee saadant uden Hjelpe.
 som en Fredsbrydelse, og at hun derved vil-
 de saae Spanien paa Halsen, saa søgte hun
 saadant at forekomme ved at skikke en Flode
 til America, for der at bemægtige sig nogle
 Spaniske Provincier. Samme Flode var
 anført af Greven af Carlile, som havde un-
 der sig den navnkundige Søe-Helt Drake.
 De Engelske bemægtigede sig strax St. Jago, Conque-
 en ter udi

det
Spanſke
Ameri-
ca.

en Inſel af Capo Verde: Siden erobrede de udi America St. Domingo, Carthage-
na og andre Stæder. Paa ſamme Tiid
ſøgte en anden Engælænder ved Navn John
Davis efter en Vey udi Norden til Oſtin-
dien, og fandt endelig det Sund, ſom endnu
fører Navn af Strat Davis, ſkiønt det før
medeſt Iis ikke kunde paſſeres.

Han af-
ſiſterer
de Fran-
ſke Hu-
genotter.

Paa ſamme Tiid, ſom hun aſſiſterede
de betrængde Nederlænder, og bød Spanien
Epidsen, gav hun og Undſætning til de Fran-
ſke Huguenoter, ſaa at man merkede, at den
Dronning, ſom holdtes for ikke at kunde be-
ſkytte ſin egen Throne, blev en Skræk for
de mægtigſte Europæiſke Riger. Dog havde
den Undſætning, ſom hun ved Greben af
Leiceſter gjorde til de foreenede Provincier,
denne gang ingen ſynderlig Virkning, og det
formedeſt ſamme Mandſ Hoffmod: Thi
han var ikke ſaa ſnart den høveſte Magt over-
dragen, førend man merkede, at han vilde
berøve de foreenede Provincier deres Fri-
hed, og gjøre ſig ſelv til Enevolds Herre.
Saafom nu dette hans Anſlag blev aabent-
baret, og Stænderne derover gave tilkiende
deres Miſfornøyeſe, forlod han Nederland-
dene igien.

Elisabeth tog ikke Seyl udi den Storm,
hun forud ſaae, vilde frembryde fra Spa-
nien:

nien: Thi hun blev udi det Aar 1587. underrettet om, at Kong Philipp 2. gjorde store Forberedelser mod Engeland. Herudover affærdigede hun Drake med en god Flode, der skulde afbrænde alle de Spaniske Skibe, som han mødte: Dette efterlevede han med Spa stor Hurtighed, og ødelagde en stor hob nien la Spaniske Skibe: Kong Philipp paa sin Side ^{ver sig} de forsmmede sig ey heller, og satt sig for ^{til Krig} med yderste Magt at angribe Engeland selv, ^{mod Engeland.} for at bemægtige sig samme Rige: Det var til den Ende, at han forhen havde overtalet Dronning Maria at transportere sig sin Rett paa Engeland. Han betjenede sig derforuden af en anden Prætension, foregivende, at han var en Catholisk Konge, som nedstammede fra det Lancasterske Huus, da derimod Elisabeth var af ulovligt Ægteskab, og derforuden ved Religionens Forandring havde gjort sig uærdig til Kronen. For at ^{Elisa-} begynde sit Tog mod Engeland med des store ^{beth ex-} re Eftertryk, formaaede han Pave Sixtum 5. ^{commu-} til at sætte Elisabeth udi Kirkens Band, og ^{niceres} at løse hendes Undersaattere fra deres Troes ^{af Six-} skabs Eed. Han havde i lang Tiid arbejdet paa at bringe en anseelig Flode udi Søen. Samme Flode bestoed af 150 store Skibe, hvorpaa vare 19000 Mænd under Anførel af Hertugen af Medina Celi. Hertugen af Parma havde ogsaa Befalning at indskibe 30000 Mænd fra Nederlandene.

Den
Spanſke
u-
over-
vindelige
Flode.

Elisabeth lod af dette ikke Modet falde : Men udrustede en anseelig Flode, ſtiønt den ikke kunde lignes med den Spanſke, hverken i Henſeende til Mængden eller til Skibenes Størrelſe : Thi neppe var ſaadan Flode tilforn ſeet udi Søen, og var det derfor at den blev kalden : den Uovervindelige. Elisabeth var med alle de Anſtalter, ſom hun gjorde til en tapper Modſtand, dog udi ſtor Bekymring : Thi nu vederfoer hende det, ſom hun fra Begyndelſen af ſin Regiering havde ſøgt at afvende, og det enten ved at fomentere de Uroeligheder, ſom regierede udi andre Lande, eller at give fremmede Prinſer Haab om Egteſkab. Men nu var Tid den kommen, paa hvilken hun med Magt maatte forſvare ſig. Hvad ſom i denne Tilſtand ſtod hende for Dyne var Irland, hvis Indbyggere, ſaaſom de vare ivrige Catholiker, ſaa var at befrygte, at de vilde ſlaae ſig til Spanien ; men den, ſom hun havde meeft Alarſag at frygte for, var den unge Kong Jacob af Skotland, hvis Moder hun nyelig gen havde ladet henrette : Hun ſøgte derfor ved Løfter, ſær om Succesſion at ſtille ſamme Konge tilfreds, og udvirkede derved ſaa meget, at han i denne Tilſtand holdt ſig ſtille.

Jeg vill her forbigaae at beſkrive den paaſølgende Spanſke Krig, ſaaſom Sigtet af
dets

dette Verk er ikke at udføre Krigs-Bedriffs-
 ter. Jeg vil ifkun alleene sige dette, at den ^{Samme} store
 og saa kaldede u-overnindelige ^{Flodes} Spaniske ^{Ødelæg-}
 Flode blev ødelagd eendeel ved Storm, een-
 deel ved de Engelske Skibe, hvilcke sidste for-
 medelst deres Letthed havde stor Fordeel mod
 de store og tunge Spaniske Skibe. Dette
 tildrog sig Aar 1588. Kong Philipp, da
 han fik den sørgelige Tidende, at hans store
 Flode, paa hvis Udrustning han havde an-
 vendet tre Aar, var ødelagt, hørte det med
 en utroelig Raaldsindighed, svarede alleene:
 Vi maa takke GUD, at Skaden er ik-
 ke større. Eller som andre sige: Jeg har
 ver ikke budet mine Folk at stride
 mod Stormen. Udi Engeland derimod
 blev alting opfyldt med Glæde og Triumph:
 Og tilkrev man der nest GUD al Ære til
 Dronningen: Og det med Billighed, saavel
 i Henseende til hendes fortreffelige Anstalter
 som hendes Oeconomie: Thi det var der-
 ved, at hun bødede paa alt, hvad som fæ-
 tedes. Samme hendes Oeconomie gif saa
 vidt, at nogle hentydede den til en uanstæn-
 dig Karrighed: Men, endskiont saadant kom
 hende for Drene, blev hun dog bestandigen
 ved sin forrige Opførsel: Saasom hun var
 forbissed om, at det, som man kaldte Kar-
 righed, var ikke andet end en god Huushold-
 ning. Hun satt sig derved i Stand ikke at
 molestere Parlamentet, hvilket derfore, naar

Nøden trængede, accorderede hende med største Velvillighed alt, hvad hun forlangede, uden at Almuen knurrede derved.

Endskjønt Spanierne udi det Aar 1588. havde faaet saadant Stød, continuerede dog Krigen, hvorudi Engeland havde stor Fordeel til Vands. Derimod holdt hun Venstreb med Henric 4. af Frankrige, hvilken hun udi det Aar 1591. skikkede nogle 1000. Mænd til Undsættning under Anførsel af Greven af Essex. Dette Venstreb varede indtil samme Konge forlod den reformerede Religion. Denne uformodentlige

Raald:
findig:
hed mel:
lem Eli:
sabeth og
Kong
Henric 4
af Frank:
rig.

Hendelse forkjødte Venstret: Saa at hun bebrejdede ham hans Opførsel udi et haart Brev, hvis Underskrift var dette: *Votre bonne Soeur a la vieille mode: Je n'ai que faire de la nouvelle: Elisabeth.* Dog, saasom de begge havde tilfælles Fjender udi Spanien, fornyedes Venstret igien, indtil omsider Kong Henric gjorde en separat Fred med Spanien, og lod hende alene i Stikken. Hun maatte derfor med egen Magt holde Stand mod Philipp 2, hvilken gjorde adskillige skjønt frugtesløse Forsøg nu mod Engeland nu mod Irland, og varede samme Krig, saa længe som han levede: Og fandt man sige, at samme Krig lagde Grundvold til Republikken af de foreenede Provincier; Thi de havde neppe holdt

det Stand mod det store Spanſke Monarchie, hvis Engeland ikke havde understøttet dem. Kong Philipp 2. døde udi det Aar 1598. og, saasom han var Dronningens største Fiende, saa fandt hun sig meget lettet ved hans Afgang.

Hendes
store
Fiende
Kong
Philipp
dør.

Udi samme Aar tildrog sig en mærkelig Hændelse ved det Engelske Hoff, som fortjener med Omstændighed at anføres. Efter Grevens af Leicester Død var ingen Undersatt udi større Naade hos Elisabeth end Greven af Essex, og gik den Naade saa vidt, at adskillige bildte sig ind, at derudi var noget meer end simpelt Venſkab og Fortroelighed. Denne Naade varede indtil det Aar 1598. da der handlede om at skikke en Statsholder til Irland. Dronningen, som herudi raadforede sig med Essex, saldt da paa een ved Navn William Knolles. Essex derimod var for en anden, og stod paa sin Mening med saadan Stibhed, at, da han merkede sit Raad ikke at blive agtet, vendede han hende Ryggen, og det med saadan Hoffmød, at Dronningen udi Iver gav ham et Drefſen. Essex, som var hidſig, greb da strax til Gæftet af sin Kaarde: Men een af de omſtaaende hindrede ham at trække den af Skæden: Hvorpaa Essex gik bort fuld af Forbittrelse.

af Essex
Historie.

Dette gik dog denne gang ikke videre ;
 Evertimod man seer, at Essex siden ikke al-
 leene haver haft Samtale med Dronningen
 igien ; men endog at Statholderskabet udi
 Irland haver været ham selv betroed. Fra
 den Tiid merkede man dog, at han maatte
 gaae frugtsommelig med noget Anslag : thi
 han søgte at giøre sig behagelig blant Al-
 muen, og ved en stedsvarende Venlighed
 og Tienstfærdighed udvirkede saa meget, at
 han blev hartad tilbeden. Han var ikke
 mindre omhyggelig for at vinde Krigsfolkets
 Venskab, og fandt det være, at saadant
 skeede i anden god Intention. Men hans
 Fiender toge deraf Lejlighed til at giøre ham
 mistænkt : og hans Venner selv hiulpe no-
 get dertil, i det at de utidigen taledes saa
 prægtigt om hans Herkomst, nemlig at han
 var af gammelt saavel Skotsk som Engelsk
 Konge=Blod : ret ligesom de dermed vilde
 tilkiende give, at han efter Dronningen var
 den nærmeste til Kronen. Man havde og
 saa dediceret ham en Bog, hvorudi Au-
 tor examinerer alle deres Rett, som have
 Præntioner paa den Engelske Krone.

Hans
 Over-
 moed.

Saadant og andet Hyllerie styrkede ham
 i hans store Mod, og søgte hans Venner
 selv at forøge det, for at bringe ham til at
 forløbe sig : thi med all den Forstand og de
 gode Qualiteter, som denne Herre besad,

saa

saa var han let ved Hyklarie at bringe i
 Snaren, efterdi han var opblæst af sine
 Meriter, og saae alle Engellænder neden for
 sig. Han begav sig med Dronningens
 Patent 1599 til Irland, for der at bringe de
 Oprørske til Lydighed. Men, i steden for
 at efterleve Dronningens Befaling, gif
 han efter sit eget Hoved, og indlod sig udi
 en Accord med Tyrone de Oprørskes Ans-
 fører. Dette ophidsede Elisabeth saaledes,
 at hun tilskrev ham et haardt Brev, hvorudi
 hun bebrejdede ham hans Opførsel. Brev-
 et gjorde saadan Virkning hos denne høys-
 hiertede Mand, at han strax besluttede
 med Kiernen af sine Tropper at gaae over
 til Engeland, for der at hevne sig over sine
 Fiender, bildende sig ind at ville faae et
 stort Anhang af Almuen. Dette Forsætt
 lod han vel fare, men reysede dog uden For-
 løb alleene til Engeland for at igiendrive
 Beskyldninger, som vare giorte mod ham.
 Dronningen fandt, at han ilde forsvarede
 sin Sag, bar derforuden Fortrydelse over
 hans Hiemreysse uden Forløb, og derfor lod han at
 ham arrestere: Medens han var udi den-
 ne Arrest, lod Dronningen hans Opførsel
 af Raadet examinere: og blev han da er-
 fiendt at have forseet sig: Bidere vilde hun
 ikke drive paa Processen, saasom hendes
 Sigte herved var ifkun alleene at ydmyge
 ham,

ham, og vise, at det var ikke uden Marsag hun havde anholdet hans Person.

Han blev en Tiid lang saa siddende, og slog han sig da til Devotion: Skrev og saa Dronningen ydmyge og bevægelige Breve til, saa at hun omfider troede hans Hoffmod at være dempet, og derfor tillod ham at begive sig til sit eget Huus. Det var da all Ansæelse til, at han vilde komme i Naade igien: Dronningen gav ogsaa adskillige Tegn fra sig derpaa: men hans egne Venner og Huusfolk fordærvede alting. De samme lode over alt udspreede, at han med Uvætt var forfuldt, og continuerede at tale om hans Uskyldighed saa længe, indtil Dronningen fandt sig tvungen for sin egen Reputation at oprippe Sagen igien, og at anordne en Commission, som skulde kende derudi: Men, for tillige med at vise sin Moderation, lod hun Commissarierne til kende give, at hendes Aigt var ikke at domme ham til nogen haanlig Straff, men alene at vise, at han havde handlet imod sin Pligt, og ikke efterlevet Ordre.

Da han mødte for Retten, blev ham først forekastet den Foragt, han havde ladet see for Dronningens Ordre: Tærnest at han udi Hemmelighed havde negotieret med Anføreren for Rebellerne udi Zeland, og

ender

endelig at han uden Forlov havde forladt sin Post. Da dette for ham var opregnet, kaldt han paa Knæ, og prisede Dronningens Naade imod sin Person. Han erklærede, at han ingen Farbe vilde sætte paa sine Fejl, erkendte sig skyldig; men protesterede derhos paa sin Ære, at han aldrig havde haft noget ont Anslag fore mod Dronningen. Derpaa blev Dom falden saaledes, at han skulde sættes fra sin Værdighed af Geheime-Raad og andre høye Embeder, og sidde fangen saa længe, som Dronningen fandt det for godt. Han anhørte Dommen med stor Ydmyghed, og Dronningen var saa fornøyet dermed, at hun lod ham i fuldkommen Frihed, forbydende ham alleene at komme til Høve.

Han forlod derpaa Staden; men gav tilføiende, førend han bortreysede, at han ingen Røe kunde have, førend han nød den Naade at see hendes Majestet igien: Førend det skeede, vilde han ligesom Nabocodonosor leve iblant Beester, og æde Græs paa Marken, indtil hendes Bredde gandske kunde stilles.

Men denne Herre kunde med Taalmodighed ikke opbie den rette Tiid: Thi han gjorde strax nogle nye Ansøgninger, hvilke Dronningen afflog ham ikke af Uvillighed,
men

men for at prøve hans Taalmodighed. Men han optog dette Afslag med stor Bitterhed, og derved lod falde saa haarde Ord, at Dronningen deraf merkede, at han ikke var at corrigere. Nogle gave ham det Raad, at han med Magt skulde søge at sætte sig udi Credit, og at fælde sine Fiender, som vare omkring Dronningen. Dette Raad efterfulgte han; og saae man derpaa hans Huus aabet for alle dem, som vare misfornøiede med Hoffet. Dette gjorde ham omsider mistænkt at gaae frugtlos melig med onde Anslag: saa at Dronningen derfor holdt nødtigt at underholde Spioner, der kunde berette hende hvad han talte, og foretog sig udi sit Huus: Hun fik ogsaa hans daarlige Tale og Opførsel ved saadant Middel at vide. Hans Bitterhed gik ogsaa vidt, at han arbejdede paa at bemægtige sig Dronningens Person, for derved at tvinge hende til at skille sig ved dem, som vare hans Fiender: Andre holde for, at han gik videre, og at han havde i Sind de gandske at skille hende ved Regimentet, og at overdrage det til den unge Konge af Skotland. Han affærdigede og virkeligen Skrivelse til samme Konge for at opmuntre ham dertil: Derefter samlede han en Hob Krigs-Folk, hvilke han indkvarterede udi London og uden om Staden, for at have dem i Beredskab. Dronningen, som al-

drig

Hans
Rebel-
lign.

drig feylede paa god Underretning, da hun fik saadant at vide, lod hun ved sit Raad Greven fordre. Men, som een ved en skresben Seddel advarede ham, at han vel skulde vogte sig, lod han svare, at han formodesst Upasselighed ikke kunde forlade sit Huus. Saasom han nu merkede, at det var ikke Tiid til at bie længere, besluttede han strax at oprøre Indbyggerne udi London. Men den hurtige Dronning gav ham ikke Stunder dertil, thi hun stikkede strax bevæbnede Folk, som skulde anholde ham og hans Tilhængere. Tre Ministrer, som hun dermed affærdigede, traade ind udi Huuset, og spurte først i Dronningens Navn, hvad de mange bevæbnede Folk, som han var omgivet med, skulde betyde. Han bad dem følge sig ind udi sit Cabinet, sigende, at han maatte forlade dem, saasom han havde et Erinde udi Staden, hvorpaa han gik ud, og lod slutte Dørrene for dem, saa at de, som skulde arrestere ham, bleve selv arresterede.

Saa snart han var kommen ud i Staden, raabte han overlydt: For Dronningen! For Dronningen! Man staaer mig efter Livet: Men ingen vilde slaae sig til ham, skiont mange af Nysgierrighed samkede sig: og endskiont han blev ved at raabe: Griber til Gervæhr: Mine Vens

Venner ! om I ville tiene mig, saa bevægede sig dog ingen : Medens han var udi dette Arbejde, fik han at vide, at han var udraabt for Landets Forrædder : Han mærkede deraf, at det var best at gaae tilbage, og, saasom han fandt nogle smaae Baade ved Thames-Flod, traadde han derudi, og blev bragt til sit Huus. Der blev han strax ligesom belejret : og raadede hans Tilhængere da ham til at giøre Modstand, og heller at døe med Kaarden udi Haanden end ved Skarpretterens Haand. Men Greven blev strax anderledes findet, og fandt for godt at overgive sig. Han blev derfor bragt til Londons Tower, og de andre hans Tilhængere bleve forvarede udi andre Fængsler ; hvorpaa Dronningen lod takke Undersaatterne for deres beviiste Troeskab.

Han blev ført derefter dømt til at døe som en Lands-Forrædder, og anhørte han Dommen med stor Andagt, og syntes at bære Fortrydelse over sin Opførsel. Den 25 Febr. 1601 blev beråmmet til Executionen. Dronningen var samme Dag heel tvilraadig : Hun gav ogsaa Befaling at forhale den : Men befoel ført derefter, at man skulde fare fort. Denne Bøvelsmødighed, enten den var fingered eller alvorlig, har givet Materie til Romaner og Skuespill, hvori man forestiller Elisabeth som en, der paa

paa eengang var bestridet af Elskov og Vres
de, saa at man ikke kunde vide hvilken Pas-
sion der vilde stærkest virke. Men, saasom
hun da allerede var udi sit 68de Aar, og
Consequenter udi en Alder, hvori Elskov
naturligen ingen synderlige Kræfter fandt ha-
ve, saa seer man herudi er en Licentia Poëtica,
som ikke grunder sig paa nogen Fornuft.

Greven af Essex, saa snart han var op-
traaden paa Stuepladsen, blottede han sit ^{Hans}
Hoved, saae til Himmelen, og med en be- ^{Erecu-}
vægelig Tale bekiendte sine Synder; og, ^{tion.}
efterat han havde befalet Gud sin Siæl,
blev hans Hoved med det 3die Slag af-
hugget. Saadant Endeligt fik denne an-
seelige Mand, som af alle Undersaatter ha-
ver været Dronningen meest kjær. Jeg
haver fundet fornødent at anføre hans Hi-
storie med Omstændighed, eendeel saasom
den interesserer Læseren, eendeel ogsaa, saa-
som den tiener til at vise denne Dronnings
Character: thi man seer deraf, at hun
ingen Glavinde haver været af sine Favo-
riter: Men at hun haver haft Fermetet til
at nedtrykke dem, naar de have villet mis-
bruge hendes Naade. Historien er ellers
udført i et Skuespil, som kaldes Greven af
Essex.

Engels-
lands
Velstand
under
Dron-
ning Eli-
sabeth.

Dette skeede mod Enden af Elisabeths Regiering, og da hun havde naaet en høy Alder: Man seer deraf, at hun haver beholdt sin Hurtighed og Sindets Kræfter til det yderste. Den korte øvrige Tiid hun havde at leve, anvendte hun paa at dæmpe det Irlandske Oprør, hvilket og skeede kort for hendes Død, da Anførereren af de Oprørske, Greven af Tyrone, ydmygede sig, og faldt hende til Fode: Saa at hun triumpherede over alle sine Fiender, og derfor den fatt Landet udi den allerlykkeligste Stand, som det nogen Tiid haver været udi: Ketsfærdigheden blev øvet uden Partiskhed; Handel og Wandel blomstrede; Nationens Ære kom paa den høyeste Spidse, og Grundvold blev lagt til den Riigdom og Ansæelse, det Engelske Folk er siden kommen udi. En bestandig og kierlig Forening var stedse imellem Hoffet og Parlamentet, og de Taler, som paa begge Sider før og siden have bestaaet udi blotte Complimenter, vare da alvorlige og troehiertige. Man fandt deraf slutte, hvilken Gremmelse denne store Dronnings Død forarsagede over det heele Land.

Hun bliv
ver syg. Mod Enden af Januario udi det Aar 1603 begyndte hun at føle den Sygdom, som lagde hende udi Graven. Man ansaae som et øndt Omen dette, at hun da fandt sig

fig tvungen til at affiile den Ring af sin
Finger, hvormed hun sagde at have ægtet
sit Folk. Saasom hun da allereede havde
naaet en høy Alder, saa var det venteligt,
at hun ikke skulde reyse sig meer. Herud-
over forlod hende een Hoffinder efter en an-
den for at tilbede den oprindende Goel,
nemlig Kong Jacob af Skotland, der var
anseet som hendes Successor. Mogle dreve
ogsaa paa, at han skulde hentes til Engels-
land, førend hun døde: Alt dette hørte og
saa Dronningen an med Gremmelse. Syg-
dommen tog meer og meer Overhaand;
hvorudover Naadet ombad hende at nævne
en Successor. Hun svarede da, at hun al-
tid havde givet tilkiende, at hendes Throne
havde været Kongens Throne; og at der
ingen anden kunde succedere hende end
Kongen af Skotland. Efter denne Erklæ-
ring døde denne store Dronning den 24
Martii 1603 udi sin Alders 70de Aar, og hendes
efter at hun havde regieret udi 44 Aar. Død.

Nævner
sin Suc-
cessor.

For at give Elisabeths Characteer, da
maa man tilside sætte de Satirer og Lobsan-
ge, som ere giorte over hende, og grunde
den alleene paa hendes Levnet og Opførsel;
og maa man da tilstaae, at hun besadd For-
stand og en gandske moed Skionsomhed.
Intet tiener til større Beviis derpaa end den
Capacitet, hvormed hun vidste at til intet
gjøre

Hendes
Berøm-
melse.

giøre og fuldkaste alle de Machiner, som hendes Modstandere oprettede mod hende. Og haver jeg viset i Historien, hvilke Midler hun brugte dertil: Hun var derforuden en stor Mesterinde i at forstille sig, og gik dette saa vidt, at hendes Fiender afmalede det, som en særdeles Hypocrisié, og andre gabe det en mildere Titel af Comiss Affe-Station: men hvorum alting er, saa fandt man ikke negte, at hun jo ved dette forstillede Væsen haver udvirket store Ting, og reedet sig ud af mange Snarer. Det var alleene mod det Romerske Hof hun ingen Simulation brugte, saasom hun maaskee haver holdt det lige saa tilladeligt at simulere udi Stats: som utilladeligt i Religions Sager. Den store Kiærlighed, hun stedse tilkiende gav sig at bære til sine Undersaattere have ogsaa nogle givet Navn af Hyklerie: men enten herudi var Simulation eller ey, saa leed hverken hun eller Undersaatterne noget derved: og, som hendes Gierninger svarede til hendes Ord, fandt man ikke fortænke det Engelske Folk om de troede saadant at være ramme Albvor.

Mange have tillagt hende Karrigheds Lyde, hvilket reysede sig deraf, at hun gav intet unyttigt bort, og at hun søgte heller at føde sine Ministrer end at giøde dem: thi man seer, at, da hendes store Favorit Greven

ven af Leicester ved Døden afgik, hun lod sætte paa Auction hans efterladte Sager for at komme til sine foreskudte Penger igien. Jeg haver ellers viset udi Historien den fortreffelige Virkning Elisabeths Oeconomie havde udi Staten: og at det var derved hun bestyrkede sin Throne, og tilvevebragte Almuens Kiærlighed; saa at hun just for det, som nogle have lagt hende til Last, kand sættes til Munster for alle Regentere at efterfølge.

Hvad, som med nogen Gøye kand lægges hende til Last, var den Execution, som overgik Dronningen af Skotland, hvorvel der fandtes de, som derudi holdte en Fornødenhed, saasom Coniuncturerne vare ^{Hvad som hende lægges til Last.} saadanne, at de begge ikke paa eengang kunde conserveres, men Mariæ Død var Elisabeths Liv og Frelse. Dette vil jeg dog indstille til andres Kiendelse. Jeg vil ikkun alleene sige dette, at Sixtus 5, hvorvel han var Romersk Pave, syntes ikke at fordømme denne Gierning; thi der foregives, at han skal have sagt, sig at misunde Elisabeth den Lykke og Være at have ladet afhugge et Kronet Hoved.

Men alt hvad man kand sige mod denne Dronning, saa er det dog klart, at hun haver været een af de største Regentere, der

KortBe-
greb af
hendes
berøm-
melige
Gjernin-
ger.

nogen Tiid have siddet paa Thronen; thi hendes heele Regiering er en Riede af lutter store og herlige Bedrifter. Hun forsvarede sig mod alle hendes Fiender, spægede det store Spaniske Monarchie, som var en Stræt for heele Europa, lagde Grundvold til den Hollandske Republique, bragte Engellændernes Seylads udi stor Anseelse, og drev Handelen paa den eene Side indtil Archangel, paa den anden Side indtil Ost og Vestindien; dæmpede alle Oprør, og havde Undersaatternes Hjærter, hvilke hun kunde ligesom vinde om sin Finger: saa at hendes bitterste Fiender talede med Forundring om hende. Pave Sixtus 5 ansaae hende og Kongen af Navarra, som de eeneste Regentere, der forstode Regierings Regler: Han siges at have holdt saadan forfængelig Tale: nemlig at han ønskede at have Elisabeth een Nat udi sine Arme. Han haabede, at ved saadan Commerce en anden Alexander Magnus kunde bringes til veye.

Hvad, som ellers meest gjorde denne Dronnings Regiering berømmelig, var Reformationens-Stiftelse, som endnu er ved Magt. Dette store Verck drev hun med saa megen Moderation og Afgtsomhed, saa at der var Anseelse til, at alle Seetter vilde foreene sig; thi hun lod sig noye alleene med at

at reformere Hoved-Poster, ladende den
 udbortes Gilds Tieneste og Ceremonierne
 blive ligesom de vare, og havde dette den
 Virkning, at Roman-Catholiske og Prote-^{Hendes}
 stanter en Tiid lang frequenterede de sam-^{fløge}
 me Kirker. De, som ikke merkede Sigtet sel i Re-^{Opfø-}
 af hendes fornuftige Opførsel, holdte for, ligions
 at hun hemmeligen havde Tilbøielighed til Sager.
 den Romerske Religion, efterdi hun beholdt
 Kaars og Billeder udi Kirken, og en og
 anden gang lod sig merke med, at hun in-
 gen Behag fandt udi Geistlige Personers
 Giftermaal. Men, saasom man Tiid efter
 anden merkede, at de Roman-Catholiske
 Undersaatter ginge frugtsommelige med onde
 Anslag, separerede de tvende Hoved-Se-
 cter sig fra hinanden. Der blev ogsaa stor
 Splid imellem de Reformerede indbyrdes,
 og det ved saadan Leylighed: De, som udi
 de store Forsølgelser under Dronning Maria
 havde flygtet af Engeland, havde udi Tydsk-
 land, Svizherland og Geneve antaget Re-
 formationen paa den Fod, som den var
 stiftet i samme Lande; Da de under Dron-
 ning Elisabeths Regiering komme tilbage,
 og funde, at Hierarchiet eller det Biskop-
 lige Regimente var endda ved Magt, at
 Billeder og Kaars stode paa hellige Ste-
 der, at Geistlighedens Klædedragt var den
 samme som udi Pavedømmet, og at de
 gamle Ceremonier endda øvedes, ansaae
 de

Oprindelse til
de Engelse
Puritaner.

de Reformationen udi Engeland som et ufuldkomment Verk, og dreve paa alle deslige Tings Affkaffelse, forlangende den udbortes Glds Tienestes Indretning efter den Genevske Plan: Dermed kunde de ikke trange igiennem, saasom Dronningen efter de skionsomste Reformatorum Exempel fandt for godt at lade Skyggen blive tilbage, udi Forhaabning des lettere derved at kunde foreene de stridige Sæter. Herudover separerede de nys ankomne Flygtige sig fra den Engellske Kirke. Og er dette Oprindelse til de saa kaldne Puritaner, hvilke have faaet saadant Navn, efterdi de have paastaet, at Kirken gandske maatte purificeres, og renses fra det Romerske Smurdey.

Defect
udi Ra-
pins Hi-
storie.

Alt dette, enten forbigaaes, eller ikkun løsligen røres ved udi Rapins store Engellske Historie; hvoraf sees, at samme Skrift er ikke saadant Mesterstykke som foregives: thi Religionens Sager ere Kiernen udi Dronning Elisabeths Historie. De samme interessere meest en Læser: Giv Portrait paa denne store Dronning, og vise Grunden og Oprindelsen til paafølgende Uroeligheder og de store Factioner, hvormed Landet indtil denne Tiid har været plaget: Jeg har ellers viset, at blant denne Dronnings smaa Skrøbeligheder var denne, at hun gierne vilde være roset og admireret. Den be-
kiendte

fiendte Maurier anfører til Beviis herpaa
 tvende Exempler. Staterne af de forees
 nede Provincier affærdigede engang et Ge-
 santsskab til hende, hvorudi vare mange an-
 seelige unge Hollændere: Da de samme
 havde Audience, sagde een af dem til en ^{Nogle}
 Engelsk Herre, at han begriber ikke, hvor ^{maa}
 for man har giort saa lidet Bæsen af Dron- ^{Sejl an-}
 ningens Skabning, han for sin Part fandt ^{teignet}
 hende saaledes dannet, at han let kunde for- ^{hos Eli-}
 elske sig udi hendes Person. Dette fik ^{sabeth}
 Dronningen at vide, hvorudover, da Ges-
 santerne til Afsked bleve regalerede med
 Guld-Rieder, befom den unge Person en
 Riede af dobbelt Vægt. Derimod en an-
 den gang, da hun havde faaet at høre, at
 den Franske Resident Buzanval skiemtede
 med hendes Udtale udi det Franske Sprog
 sigende, at hun slæbede for meget med hen-
 des paar Dieu og hendes paar maa fois,
 fattede hun saadan Afsky for samme Per-
 son, at hun ikke vilde tillade, at han maatte
 residere ved hendes Hoff. En anden Au-
 tor vidner, at hun engang adspurte en Skotsk
 Herre, hvis Hovedhaar ham syntes smuk-
 kest enten hendes eller Dronning Mariæ?
 Han svarede dertil, at hun var den smuk-
 keste Dronning i Engeland, ligesom Maria
 var den smukkeste udi Skotland. Saasom
 dette Svar ikke fornøiede hende, sagde han,
 at Elisabeth var hvidere end Maria, men

at Maria var ogsaa kion. Endeligen vilde hun vide, hvilken af dem var højest, og, da han svarede, at Maria var højest, sagde hun; Da maa eders Dronning være alt for høy: thi jeg er hverken for høy eller for lav: Man seer heraf, at denne Dronning havde noget som var comique: Jeg veed ikke, om man dertil kand henføre hvad som fortælles om hendes Endeligt, nemlig: at hun udi yderste Aandedræt lod musicere for sig, paa det at Gaaelen kunde udgaae ligesom efter Taecten. Hun vilde, siger en Italiensk Autor, doe lystig, ligesom hun havde levet lystig (*come era vissuta allegrementemente*) dermed istemme dog ikke andre Skribentere, som vidne, at hun døde med stor Devotion: hvorvel man kand sige, at hvis Historien er rigtig, saa var dog intet ondt udi Gierningen, naar det skeede efter foresgaaende Christelig Tilberedelse. Bemeldte Autor vidner videre, at hun forbød hendes nægne Legeme efter Døden at blive seet, hvoraf nogle have sluttet, at hun havde et Vanheld, og at saadant kunde have været Aarsag til hendes bestandige Forsæt ikke at gifte sig. Jeg vil slutte denne berømmelige Dronnings Historie med et Vers, som findes udi St. Mary le Bows Kirke, hvoraf sees hvilke høye Tanker Engellænderne have om hende: Verset lyder saaledes

Spains Rod, Rome's Ruin Netherland's Relief,
Earth's Joy, England's Gem, World's Wonder,
Natur's Chief,
She was and is, what can There more be said?
On earth the Chief, in heaven the Second Maid.

Det er Spaniens Riis, Roms Raine;
Nederlands Grelse, Jordens Glæde; En-
gelands Juvel, Verdens Under, Natu-
rens Mesterstykke: Hun var og endnu er:
Hvad fand man sige meere? Den første
Jomfrue paa Jorden, og den anden udi
Himmelen.

Sam-

Sammenligning.

San seer af disse tvende Dronningers anførte Historie, at de have været saadanne, som alle Regentere har foresatte sig som Mødeler at efterfølge: Begge Rigers Velstand, Undersaatternes Kierlighed og Naboelandenes, ja heele Europæ Admiration ere Prøvesteene paa begges Dyd og Duelighed: Dannemark, som regnedes blant et af de maadelige Riger, vorede under Margareta op til et stort Monarchie, hvorover heele Europa spillede Dyene: Og ubi Engeland blev under Elisabeth lagt Grundbold til den store Ansæelse, som samme Rige indtil denne Tiid har været ubi blant andre Europæiske Lande. At saadant ikke er skeed af Hændelser, men at det maa tilskrives begge Dronningers Forstand, Duelighed og Regierings Kunst, sees af Tiberens Tilstand, som syntes heller at være slibrig end favorable for dem begge. Ved Margareta's Ankomst til Regieringen vakkede alting, og en mægtig Potentat, som var understøttet af Tydske Forster og Stæder, lod sig merke med Præntioner ikke allene paa eendeel af hendes Lande, men endog paa det heele. Elisabeth var i Begyndelsen af hendes Regiering bængstiget ikke alleene af de mægtigste Potentater, men endog af egne Roman Catholske Undersaatter, som med Magt arbejdede paa hendes Fald. Begge reedede sig ikke alleene ud af saadanne Vanskeligheder, men end og triumpherede over deres Fiender, og blev til Skælf for dem, der tilforn havde foragtet dem. Til ydermeere Bevist paa disse tvende Dronningers store Qualiteter, er den almindelige Formorskelse deres Død forarsagede: thi Dannemark gjorde ligesaa flette Figurer under Kong Erik af Pomern, som Engeland under Kong Jacob den Første.

Vil man ellers ligne disse tvende Dronninger sammen, og efterforske, hvem af dem den højeste Rang tilkommer, da er Spørgsmaalet ikke let at besvare: thi Sammenligningen vil blive vanskelig, og, naar Begges Bedrifter og personlige Qualiteter blive lagde paa Vægeskaalen, synes Balancen at ville blive staaende. En anden Vanskelighed renser sig af de differente Tider, paa hvilke de levede, hvilket udfodrer, at man ofte maa sætte ulige Priis paa lige Qualiteter. Margareta havde ikkun hast en maadelig og ringe Optugtelse mod Elisabeth: Den første levede udi Barbariske Tider: Den sidste derimod udi et poleret Seculo, hvorudi Princeesser saa vel som Prindsen bleve oplærede udi Politique, Philosophie, Sprog og Morale, hvilket ses af Johanna Gray og andre Damer, som levede udi Elisabeths Tid: er derfor troeligt, at den Capacitet og Regjerings Kunst, som fandtes hos den Første, havde skinneth end flærere, hvis hun havde levet udi den Sidstes Tid.

Udi slige Henseender er vanskeligt at være Dommer imellem disse tvende Dronninger: og det derfor kunde være raadeligt efter Plutarchi Exempel udi hans Alexander og Cæsar at afviise Sagen uden nogen Riendelse; Men, som Læseren maaſkee ikke vil holde mig saadant til gode, vil jeg gjøre et lidet Forsøg med Sammenligning af visse Bedrifter og Qualiteter, som ere fundne hos dette anseelige Par. Betragter jeg Begges Sejerrige Vaaben, da finder jeg Elisabeths Sejervindinger at have været flere, men at de dog alle ikke fandt balancere mod den ene Sejer, som Margareta erholdt ved Falköping. Elisabeth understøttede med sine Vaaben Huguenoterne udi Frankrig, hvilke uden hendes Hielp ikke havde kunnet holde Stand mod det Romerske Parti, og udi virkede det samme ved Hendes Hielp Tropper i Nederlandene, og derved lagde Grundvold til den Republique af de forenede Provincier, som endnu flourerer: Hun ødelagde ogsaa den uovervindelige Span-

Spanſke Gløde, og derved gjorde et Skaar udi det mægtige Spanſke Monarchie, ſom ikke ſiden har kunnet læges. Margareta derimod erholdt ikkun een Sejer, men ſaadan en, hvis Lige neppe er at finde udi Hiſtorien; Thi hun blev derved Meſter over 3 Riger, og en mægtig Konge med hans Søn ſaldt levende udi hendes Hænder; Et ſaadant Slag er en deciſive Action, hvorved Ende fandt gøres paa all Tvivlighed, og en ſtedsvarende Fred erhverves.

De vare begge ſtore Lovgivere og Stiſtere. Eliſabeth lagde Grundvold til den Kirke, ſom endnu blomſtrer i Engeland. Margareta derimod ſtiſtede et ſtort Monarchie ved 3 Rigers Forening, og med ikke mindre Kunſt holdt denne ſtore Bygning ved lige, ſaalænge ſom hun ſad ved Roret. Begge vidſte ved Venlighed og Livſalighed ſaaledes at indtage Underſaatternes Hjerter, at de vare elſkede ſom Forældre af Børn. Derudi ſynes dog den Engeliſke Dronning at have excelleret, og giſt hendes Carreſſer mod Folket ſaa vidt, at den af nogle er bleven anſeet ſom en comiſt Affection, og at hun blev holden for den ſtorſte Meſterinde i hendes Tid i at forſtille ſig: Om hun meenede dette gandske alvorligen, fandt ikke ſiges, efterdi Guld alleene kiender Hjerterne. Det ſeer man alleene, at det havde en fortreffelig Virkning, ſaa at Underſaatternes Liv og Guds ved et Nid ſtode hende til Tienefte. Det var og ikke ved ſmitgende Ord og Venlighed alleene, at hun erhvervede ſig ſaadan Kiærlighed, men endog ſaa ved Gierninger, i det at hun lod ſig enhver Borgers Belfærd være angelegen, at hun ikke uden ſtorſte Omhed paalagde mindſte Byrde, og at hun ſparede paa Underſaatternes Penge ſom paa ſine egne; thi aldrig har nogen Potentat forvaltet Financerne med ſtorre Altiſomhed end denne Dronning. Hvorvidt Margareta herudi har lignet hende, fandt ikke ſiges, ſaaſom den Danſke Hiſtorie er meer mager end den Engeliſke, og maafkee mange Ting ere

udeſ

udeladte, som kunde være de største Zirather i hendes Levnet. Man seer vel, at de Svenske udi hendes Tiid have klaget over Skatterne, siønt man ikke kand sige, om deres Klagemaal have været vel eller ilde grundede i Henseende til samme Nations Misfornøvelse med den sluttede Rigernes Foreening.

En anden Post, hvorved Elisabeth har erhvervet sig et u-bødeligt Navn, og hvorved hun fortjener Fortrin ikke alleene for Margareta, men end og for alle Regentere for hendes Tiid, er Seyladsens Fremmelse, Handels og Manufacturers Stiftelser: Det er alleene derved, at det Engelske Folk er bleven saa stort og mægtigt. Thi det er ikke Landets Størrelse og Indbyggernes Mængde, der gjør samme Nation saa anseelig, men det er alleene dens Rigdom, hvorved den er sat i Stand til at holde heele Europa udi lige Bægt. For denne Dronnings Tiid lode de Engelske Landets raa Producter ved fremmede Skibe føre til Øster-Soen og Næderlandene, hvor de bleve forarbejdede, og dem igien solte. Denne Næring betog dem Elisabeth, og forskyttede den Fordeel til sine egne Undersaatter ved at stifte Manufacturer udi Riget. Hertil komme de Colonier, hun anlagde udi Vest- og Ostindien: og har det eene med det andet sat Riget udi saadan Stand, at det ved de haardeste, langvarigste og kostbareste Krige ikke kand udtømmes for Penge. At deslige Ting ikke ere satte udi Værk af Dronning Margareta, maa heller tilskrives Liden og Mangel paa Leylighed end Personen; thi hun gav ellers i Regierings Konst Elisabeth libet efter; Man seer en ugemeen Skionsomhed udi alle hendes Gierninger: Man seer med hvilken Konst hun smeedede paa det store Værk angaaende Rigernes Foreening, og med hvilken Agtsomhed hun gif frem her udi saa vel som i alle hendes Jdrætter, paa det at intet ved Præcipitation skulde fordærvs, og var det derfor, at alle hendes Anslag gelingede.

Alf Ovenanførte seer man, hvorvidt disse tvende store Dronninger lignede hinanden, og udi hvilke Poster den eene af dem fand gives Fortrin for den anden: ja man seer, at, naar begges Bedrifter lægges paa Veneskaale, Bøaten fand nogenledes blive lige. Dog fand man sige, at hvis hos begge findes en Liighed af Dyder, saa er der dog en Uliighed i Lyder. Thi udi Elisabeths Levnet ere nogle Pletter, som vanhelde, da derimod Margareta fast ingen Critique er underkasted.

Den Skotske Dronnings offentlige Henrettelse er en Plet udi Elisabeths Levnet, som ikke fand astoets. Vel er fundt, at hun saae sin Throne at vakte, saa længe som samme Dronning levede, men Medicinen var for stærk, og Gierningen gav et forargeligt Exempel: Der siges vel til Elisabeths Forsvar, at Executionen skeede mod hendes Villie og Vidende: og til Beviis herpaa anføres hendes paafølgende Klage og Ophævelser. Men langt fra at deslige Ophævelser undskyldte Gierningen, de i mine Tanker heller graver den, og ikke fand anses uden Skuespill. Hvad, som videre fand criticeres hos denne Dronning, var en Regiereshge: thi man seer, at hun ikke haver villet begive sig i Ægteskab for ikke at gjøre nogen deelagtig med sig udi Regieringen: Man seer ogsaa, at hun i samme Henseende ikke haver villet nævne nogen Successor, saa længe som hun levede, saa at, endsskiont hun havde naaet en Alder af 70 Aar, var det dog ikke, førend udi yderste Aandedræt at hun nævnede Kongen af Skotland. Dronning Margareta derimod havde meere Rigets Belsærd end sin egen Høyhed for Dyner, og derfor strax forsynede Rigerne med en Konge, til hvilken hun overdrog all Magt og Wyndighed, da Aar og Alder paamindede hende derom. Skiont man fand sige, at Engelland tabte intet ved Elisabeths Regiereshge, ligesom Dannemark intet vandt ved Margareta Modestie. Og det havde været nyttigt

tigt for Riget, hvis den første havde været ligesaa
 paaholden over sin Myndighed som den sidste: ef-
 terdi begge Rigers Velstand endtes med begge Re-
 gentere, nemlig ved den førstes Afstaaelse og ved den
 sidste Død, saa at det var at ønske, at Margareta
 ikke havde afstaaet Regimentet, og at Elisabeth al-
 trig havde døet. Begge Dronninger forstode den
 Konst at forstille sig udi høyeste Grad. Forstieffen
 var, at Elisabeth simulerede stedse, Margareta der-
 mod ikke uden naar et stort Sigte derved maatte be-
 sodres, hvorudover den sidste forstille Væsen havde
 siklere Virkning end den førstes. Den største Prove,
 som begge Dronninger lode see paa Simulation var
 hos Elisabeth udi Religionens Sag, hos Margareta
 udi det store Werk angaaende de Nordiske Rigers
 Forening. Elisabeth opførte sig saaledes i Begyn-
 delsen af hendes Reniering, at ingen kunde gielte sig
 til, enten hun var for Reformationen eller for den
 Romerske Religion, og Margareta stillede sig gandske
 kaaldsindig an i Foreningens Werk; da hun dog
 havde ligesaa stor Begierlighed til den Svenske Kro-
 ne, som Elisabeth til at befodre den reformerte Lær-
 dom. Elisabeths Simulation fandt være meere Cri-
 tique underkasted, efterdi det holdes utilladeligt at
 forstille sig i Religions Sager, hvorvel man til Und-
 skyldning fandt sige, at, hvis hun strax havde erklæret
 sig for Religionen førend hun blev fast i Sadelen,
 havde hun maaskee fordervet alting. Men Marga-
 retas Simulation var saadan, som end Moralister ikke
 fandt dable. Da den Svenske Krone blev hende til-
 buden, stillede hun sig an som hun aldeles ingen Lust
 havde dertil. Hun ansaa det første Tilbud som en
 Paroxysmus hos det Svenske Folk, og derfor ikke vilde
 erklære sig, førend Sagerne bleve moedne, og hun
 kunde være forvissat om at det var Nationens ramme
 Alvor. Hun lader derfor de Svenske blive ved at
 bejle, og hun selv bliver ved at give dem een Kur
 efter en anden, efterfølgende derudi visse elskende Per-
 soner, hvilke ved forstilt Kaaldsindighed sætte Bejlere
 udi

udi Fyr og Flamme, og forvandle deres Paroxysmum til en alvorlig Kiærlighed. Det er troeligt, at, hvis Margareta havde strax sagt ja, hun aldrig havde naaet sit Sigte.

Jeg siger, at hvis Elisabeth fandt tillægges flere Dhyer, saa fandt hende og tillægges flere Fejl. Jeg har vist, at Margareta Levnet har været mindre Critique underkastet. Jeg siger mindre, efterdi man og seer af Historien, at hun ey heller har været gandske Skudfri. Jeg vil ikke tale om de Critiquer, som ere giorte over hendes Amours, efterdi de samme fandt være ligesaa ilde grundede som de, der ere giorte over Elisabeth og andre regierende Fruer, hvis fortroelige Omgiengelse med deres Ministrer saadanne Domme fandt have forarsaget: Hvad som med mere Sikkerhed dables hos den første Dronning fandt være hendes alt for store Gæmildhed mod Præster og Munkke: thi det var i den Henseende at Kong Albert kaldte hende Munkedeie: Udi denne Beskyldning, skönt den nogenledes ved Tidernes Fornødenhed undskyldes, fandt være nogen Grund, ja i det ringeste bedre Grund end udi de Beskyldninger, som gøres imod Elisabeths Kærrighed, hvilken ikke var andet end en priselig Oeconomie, hvorved alle undtagen Favoriter og Hoffmænd funde deres Regning: Men med alle disse smaa Pletter, som findes hos disse tvende Dronninger, maa man dog tilstaae, at de som store Lys skinne blant alle Regentere paa Jorden.

AGRIP.

AGRIPPINA JUNIOR. CATHARINA MEDICÆA.

Sorbereedelse.

Blant de Bildfarelser, som findes hos meenige Mand udi Dyders og Lyders Beskrivelse, kand regnes de falske Idéer man gjør sig over Politicis. Den gemeene Almue giver saadanne Titler til dem, der ved en mysterieuse Mine, ved affecteret Taushed, ved særdeles Barsomhed og Mistænkelighed distingvere sig blant andre; men, ligesaa uvist Kiendemerke som en Kaabe og et langt Stæg er paa en Philosophus, og en rød Kiøle med Knæbelbarter paa en god Stridsmand, saa usikkert Kiendemerke er og ovenansførte paa en Politicus.

Den gemeene Almuens Bildfarelse udi det Ord Politicus.

H 2 delig

delig Taushed, Barsomhed og Mistænkelighed er heller en taabelig og vankundig Mands Character; thi man seer, at de eenfoldigste og vankundigste Mennesker, som beklædes med Embeder, gemeenligen henfalde til saadant: thi, saasom de have hørt, at Albenmundighed og Lettroenhed er en Lyde fornemmeligen hos Embedsmænd, og de formedelst Mangel paa Skionsomhed ikke vide at distingvere vigtige Ting fra umagtpaaliggende, saa have deres Taushed og Mistænkelighed ingen Grendjer. Det gaaer dem i Henseende til Taushed, som Skrивeren udi Peder Paarses Historie, hvilken ikke turde sige til nogen, at Borgemeesteren paa Raadhuset havde spildet Blæk paa sin Klud, efterdi han havde hørt, at Raadstuesager burde ties. Det gaaer dem i Henseende til Barsomhed, utidig Frygt og Mistænkelighed, som Manden der døde af Hunger, af Frygt for at blive forgiven; eller som Don Quixot, der stedse var udi Harnisk, saasom han holdt for, at heele Verdens Kiemper conspirerede mod

mod ham: saa man seer, at det, som hos Almuen erhverver en et Navn af en stor Politicus, er oftest Beviis paa Ustkionsomhed, yderlig Bankundighed og daarlig Frygt.

Om denne Almuens Bildfarelse vil jeg intet videre melde; men tale noget om den, som Høye og Lave, Lærde og U-lærde stikke udi. En Politicus beskrives i almindelighed at være en huul Broder, der søger at sætte Folk Snarer, og som man derfor vel maa tage sig vare for. Men dette viser heller Portrait paa en u-ægte end en ægte Politicus, og giver tilkiende, at enhver, der overflige Ting, heller efteraber en Politici Qualiteter, end virkeligen besidder dem; thi en ægte Politicus er ikke saadan en, for hvilken Folk siger, at man maa tage sig vare, efterdi, saa snart han erhverver Navn af en Politico, er han det ikke meere: Det er her som med en Løgner af Profession, hvilken ingen fandt be- drage; thi, saa snart han er kommen i Ord for at lyve, troer ingen ham

En næg-
te Politi-
ci Be-
krivelse.

ham meer, end ikke naar han siger
Sanden: item med en grov Hykler,
hvis Lovsange og Smigren blive an-
seede som Satirer af fornuftige Folk:
saaledes domtes om de Hyklere ved
Dionysii Hof, hvilke, eftersom Kon-
gen havde Meen paa Dyene, stillede
sig an at være stærblinde, saa at den
eene stødte an paa den anden: hvor-
ved de intet andet vunde, end at er-
hverve sig Navn af Hyklere, paa
hvis Ord og Gierninger ingen burde
reflectere. Ligeledes er det med en
saa kalden Politico, hvilken ved sin
Politique intet fandt udvirke, just ef-
terdi han haver erhvervet sig Navn
deraf. Konsten bestaaer alleene der-
udi, at man er det, som man af in-
gen holdes for at være. Hvoraf
sees, at de, som udi Historier afma-
les for de største Politici, ere det ik-
ke, just fordi man haver holdet dem
for at være saadanne. Ludovicus
XI og Ferdinandus Catholicus, som
levede paa een Tiid, holdtes begge
for store Politici; men, saasom de
øvede deres Politique paa een saa
fiendelig Maade, at alle det merkede,
bleve

bleve deres Anslag dem ofte selv til
 Snarer. Herudover gav den første
 sine Gesandtere saadan Instrux:
 Eftersom I komme paa de Ste-
 der, hvor der brav lyves, saa
 beslitter eder ogsaa paa at lyve.
 (Sils mentent bien, mentes vous
 bien aussi.) Hvis en Politicus ikke
 kand erhverve sig Navn af Candeur,
 Ærlighed og Genfoldighed, udretter
 han ved sine Konster intet andet,
 end at advare andre, at de vogte sig
 vel for ham: Det heeder, *scenum*
in cornu gerit, som man siger om
 skadelige Dyr, hvilke man haver
 merket, paa det at man for dem skal
 tage sig vare. En der gjør Pro-
 fession af at skuffe, simulere og at
 underminere, sætter ligesom et Skildt
 eller Merke paa sig selv andre til Ad-
 varsel, ja ligesom beder dem, at de
 ingen Troe skal fæste til hans Ord
 og Løfter, men heller at gjøre tvert-
 imod det, som han byder: ja hans
 Conduite er som en Imitation af en
 gammel Juule-Geeg, hvorudi Di-
 recteuren af Spillet siger til de Nær-
 værende: Naar jeg beder at hol-

de, saa skal J slippe, og naar jeg
 beder at slippe, saa skal J holde.
 Dette seer man og Folk at practise-
 re mod dem, som af Profession ere
 Politici, saa at de strax mod deres
 Miner ere betænkte paa at giøre
 Contra-Miner, eller at fange dem i
 deres egne Snarer, tage deres Ord
 udi en anden Meening, og giøre lige
 mod deres Raad. At der udi Histo-
 rien tales saa stort om visse Politicis,
 viser at Historiekrivere følge Al-
 muens Domme, som grundes meer
 paa Apparance end Realitet. Carl
 Emanuel Hertugen af Savoyen af-
 males som den største Politicus i hans
 Tid, saa at der sagdes, at, hvis han
 havde været anatomeret, skulde man
 have fundet hans Hierte begroed med
 Haar; men, saasom han ikke besad
 den ægte Politique, som bestaaer udi
 at spille sin Rulle under Genfoldig-
 heds Raabe, saa fixerede han ingen
 meer end sig selv: thi, kunde han ved
 sin Politique triumphere til en Tid,
 da lade sætte paa sine Skuevenger
 Opportuné, saa kunde hans Fiender
 betale ham med samme Mynt, og
 tage

tage til Devise Opportunius. Sid
 henholder hvad som en Engelsk Au-
 tor taler om Kong Jacob I: Sam-
 me Konge, siger han, holdt sig selv
 for en stor Politicus; Hans Mund-
 held var: Qvi nescit simulare, ne-
 scit regnare. Men han synes at
 have været uskyndig udi en anden
 Maxime, uden hvilken den første ik-
 ke kunde være af nogen Nytte: Det
 er, at, naar man simulerer, maa
 man med Glid skule sin Konst, og
 ikke skuffe uden under Apparance af
 Ærlighed og Oprigtighed. Tvert-
 imod hvad ham angaaer, da robede
 han Konsten saavel for Fremmede
 som for sine Egne, saa at denne i sin
 Indbildning viise Salomon lod sig
 heller skuffe af andre, end var i
 Stand til at bringe nogen i sine
 Snarer, og det des lettere, efterdi
 Konger og Førster ere meer expone-
 rede Verdens Grandseendhed end
 andre: De ere ligesom Himmel-
 tegn, hvilke Astronomi ideligen give
 Ugtpaa, hvert Dyekast, hvert Ord
 og hver mindste Gierning blive nøye
 observeret: Og, lige saa lidt som

Betænk-
 ning over
 Jacobi
 I. Politis-
 que.

Junium
Brutum
og Six-
tus 5 æg-
te Poli-
tici.

Solen fand skiule sine Pletter, saa lidt fand store Herrer skiule deres Fejl: thi de ere satte paa en høy Skueplads, just ligesom for at be-
tragtes af enhver. Jeg holder Ju-
nium Brutum, Sixtum V og andre
af deres Calibre for ægte Politici.
Den første vidste udi mange Aar saa-
ledes at forberge sig, at han passe-
rede for en taabelig og eenfoldig
Mand, saa at, da Tidernes Con-
juncturer paamindede ham at aftage
Masquen, blev han anseet som et
Bidunder, eller som en der paa en
unaturlig Maade var bleven for-
vandlet af et Dyr til et Menneske.
Sixtus V fortienet ogsaa samme
Navn, efterdi han med lige Konst
spillede samme Rulle: thi ingen
troede ham beqvem til at være Pave,
førend han var bleven sat paa det
Pavelige Sæde; og ingen troede,
at han havde kundet simulere, før-
end man paa eengang fik Troen udi
Hænderne. Hvis de begge havde
været døde, førend Tiden tillod dem
at aftage Masquen, havde den første
været bleven sat i Classe med Kaiser
Clau-

Claudio, og den sidste passeret for en, der havde yderlig Afstøje for verdslig Høihed.

Man seer heraf, at en, der ligger i sin Grav som en taabelig Mand, fandt udi sit levende Live have været en igiennemtrængende Politicus, og at de, som mest have ynket hans Taabelighed, og drevet Spot dermed, fandt allerede have været i hans Kløer. Historien melder om tvende Statsmænd, der mødte til en Congress, hvor enhver af dem havde i Sinde at tage den anden ved Næsen. Personerne vare paa Frankriges vegne Cardinal Mazarin og paa Spaniens vegne Don Lovis de Haro: Den første var bekiendt for en huul Politicus, der aldrig skød, hvor han peegede: Den anden derimod havde Navn for en oprigtig og sandrue Herre. Hvorudover alle holdte for, at den første vilde spille Bold med den sidste. Men St. Euvremont, som med Skionsomhed haver givet sin Betænkning over denne Pyrenæiske Congress, vidner, at den første

Oplysning af tvende Ministres Exempler.

ste udi adskillige Ting blev tagen ved
 Næsen: thi just de Tanker han hav-
 de om den andens Simplicitet og
 Oprigtighed forarsagede hos ham
 en Sikkerhed og Tillid, og just de
 Tanker den anden havde om den før-
 stes Rænker og Simulation forarsa-
 gede hos ham Mistanke og Ugtso-
 mhed, saa at den første blev tagen udi
 Sækken, efterdi han bildte sig ind
 at have at bestille med et Gaar, og
 den sidste spillede Mester, efterdi han
 vidste at negociere med en bekiendt
 Kneb: Andre maa dømme herom som
 dem lyst, jeg for min Part holder
 for, at den, der er aatet for den sim-
 pleste Borger udi en Stad, kand være
 den allerfineste Politicus. Cardinal
 de Fleury, som havde Reputation af
 Ærlighed, Sandruhed og Genfoldig-
 hed, kand vel have besiddet alle disse
 Qualiteter, men det kand og vel væ-
 re, at han har været listigere og fine-
 re Statsmand end enten Richelieu
 eller Mazarin, og i saa Maade be-
 quemmere end de tvende andre til at
 sætte Verden Vox-Næse paa, og det
 just, efterdi han ingen Anseelse havde
 der-

dertil. Den derimod, som giver sin
 List, sin Capacitet, sin Styrke til-
 fiende, desarmerer sig selv, og som
 Samson maa overgive sig Hænder og
 Føder bundne til sin Fiende, efterdi
 han har blottet sig, og røbet hvor-
 udi hans Styrke bestaar. Mazarin,^{Mazarin en uægte Politicus.}
 siger en Franssk Autor, havde den Fejl
 udi sin Politique, at han altid var en
 Rev (Mazarin avoit un grand de-
 faut en politique, cest qv'il etoit tou-
 jours fourbe.) Der siges, at han
 eengang onmodede Marechal de Fa-
 ber om at udføre en vis Intrigue mod
 Hertugen af Savoyen, men, som det
 var ikkun angaaende en Bagatelle,
 sagde samme Faber: Lad mig væ-
 re ærlig udi smaa Ting, at jeg
 med des bedre Succes kand intri-
 guere udi de Sager, som Riget
 kand have fordeel af: Dette
 Svar viser, at denne Faber har været
 langt større Politicus end Cardina-
 len, hvilken ingen troede, efterdi han
 altid løn, og paa hvis Løfter ingen
 forlod sig, efterdi han altid skuffede.
 En ægte og complet Politicus følger
 derfor ikke Mazarins Fodspor, men sø-
 ger

Tvende
 Fabler
 anføres
 til denne
 Materi-
 es Op-
 lysning.

ger enten at passere for en eenfoldig
 og ærlig Mand der heller lader sig be-
 drage, end er beqvem til at bedrage an-
 dre, eller, hvis han engang er kommen
 i Ord for at være en Politicus, stiller
 sig an som en Pœnitent, der har fat-
 tet Afstye for sine forrige Jdrætter,
 hvilket man finder adskillige at have
 gjort, og derved ere komne i Stand
 paa nye at sætte Berden Bor-Næse
 paa. Dette forstod Ratten, hvilken
 da han merkede, at alle de Renker,
 han havde brugt mod Musene, ikke
 meer vilde hielpe, lod han sig tegne
 med Svarte, foregivende, at han hav-
 de antaget Munk-Orden, slaget sig
 fra Berden, og renonceret paa at
 æde Kiød, og spillede sin Kulle en Tiid
 lang med saadan Konst, at Musene,
 bedragne, saavel af hans Ordens-
 Dragt, som Opførsel holdte ham for
 en retskaffen Conversus, lode all Mis-
 tanke fare, og indlode sig udi fortroe-
 lig Venkab med den, som de tilforn
 havde skyet; hvorudover Ratten paa
 eengang fik Lyslighed til at gjøre en
 stor og merkelig Fangst. Der for-
 tælles iligemaade om Reven, at, da
 han

han merkede, at hans Medbrødre ved idelige Renker havde bragt den heele Nation udi saa slet Reputation, at end ikke den eenfoldigste Gaas meere kunde lade sig bedrage, stillede han sig død an, leggende sig paa alfare Beye med udstrakte Been, ladende sig slaae og træde under Fødder, indtil han af Bonden blev som et Uadsel slænget bag paa Bognen, som var ladet med Gias og Lam. Disse og deslige Fabler ere skrevne for at vise, at ingen med Succes fandt øve sin Politique, med mindre han har indbildet Berden, at ham fattes enten Villie eller Evne til at bejære; og at derfor Mazarin og andre saa kaldede Politici ikke have forstaaet Haandverket saa vel som enten denne Rev eller Kat, hvilke holdte for at de ikke kunde øve flere Renker, førend de havde indbildt andre Dyr enten at de ikke kunde eller aldrig meere vilde øve dem. En Italiener, som giver Pave July 2. Portrait, siger derfor: Niuno piu facilmente inganna gli altri, che chi ha fama di mai non ingannare. Cardinal d'Ossat siger, at en Gesant, som

er

er udraabt for en Politicus, fand ved et fremmed Hoff intet udrette. Juan de Vega sagde til i Mendoza som succederede ham udi et Gesantskab, at han ingen Sandhed vilde finde udi det Hoff som han kom til, Mendoza svarede dertil: Saa haver samme Hoff fundet sin Mand udi mig; thi for een Løgn fand jeg give 100: og jeg, svarede Vega; har gaaet en anden Vey, thi jeg har besvaret Ministernes Løgn med ligesaa mange Sandheder: og det haver lykket mig desmeere, efterdi man troede mig aldrig.

Intet fand tiene til større Beviis paa ovenanførte, end de tvende Damer, hvilke jeg her har taget mig for at sammenligne. Udi begges Levnet sees en Riede af Renker og Politiske Stræger: hvorudover de begge udi Historien characteriseres som de største Mesterinder udi denne Kunst: Men Udganaen viser, at de ikke fortienede det Navn, som dem tillægges: Agrippina, som gjorde Pro-
fessi-

fession af at simulere og besnære Folk
 udi Ord og Tale, øvede det saa fiend-
 deligen, at hendes egen Søn strax
 lærerede hende Konsten af, og mod hen-
 de tog i Algt den Regel, cum vulpi-
 bus vulpinandum : Det er, en Rev
 maa fanges med en anden Rev : og
 Catharine de Medicis øvede det sam-
 me saa ofte ogsaa fiendeligen, at in-
 gen meere forlod sig paa hendes Ord
 og Løfter, og at hendes egne Søn-
 ner omsider fattede Koldfindighed til
 hendes Person. Dette maa være
 nok talt om denne Materie, nu vil jeg
 begive mig til Historien.

AGRIPPINA

NERONIS Moder.

Denne Dame, som er bleven saa
navnkundig, saavel i Henseende
til hendes Ambition, som til hendes
u-lykkelige Endeligt, var en
Dotter af Germanio og Agrippina, hvorefter
af Faderen havde erhvervet et stort Navn
for sin Dyd og Tapperhed, og Moderen
for sin Kyndighed og Bestandighed. Men
intet Barn har meere vanslaegtet fra Foræld-
rene, hvilket efterfølgende Historie viser.

Agrippina Anno Christi 28. blev hun forened i Æg-
te-
skab med Domitio Enobarbo, med hvil-
ken hun avlede en Søn, som blev kaldet
L. Domitius Enobarbus, og siden regiere-
de under det Navn af Nero. Udi det Aar
40. mistede hun sin Mand, og derefter blev
dreven i Landflygtighed af hendes Broder
Cajo Caligula: men hun blev igien kaldet
tilbage af Keyser Claudio, og da lod hun
omkomme sin anden Mand Crispum Pas-
sienum for at blive Mester over hans Mid-
ler. Hun var af Naturen haard, hoffmo-
dig og gierrig; men hendes Hoved-Passion
var Ambition: Da en Nativitet-Stiller en-
gang sagde hende, at hendes Søn Domi-
tius Nero skulde blive Romerske Keyser, men
tillige

Hendes
onde Til-
bønelig-
heder.

tillige med hendes Banemænd, sagde hun: Det vilde ikke sige, han maa gierne omkomme mig, naar han ikkun maa regiøre.

Endskjønt hun havde været tveende gange giftet, havde hun dog intet mistet af hendes naturlige Skønhed, og var det derved saa vel som ved hendes Intriguer hun saaledes indtog Keyser Claudium, at han efter Keyserindens Messalinæ Død tog hende til Ægte. Dette skeede paa saadan Maade: Messalina havde en Tiid lang prostitueret sig ved Udydskhed, og det u-hæbnet, efterdi Claudius i Henseende til sin store Eenfoldighed saadant ikke kunde merke, og ingen af Frygt for Messalina, som kunde dreve ham ligesaa meget som hun vilde, turde saadant aabenbare. Endeligen kom det saavidt, at hun offentligent udi Claudii Nærværelse holdt Bryllup med en ung Romersk Herre. Hvorover Dyene omsider aabnedes paa Keyseren, saa at han lod hende omkomme.

Efter Messalinæ Død blev strax handlet om at udsøge Claudio en nye Gemahl, saa som det var ham fast u-mueligt at leve uden at være under en Qvindes Nag: og fik han da, som man siger, Kam til sit Haar; thi af 3 Damer, som bleve foreslagne, blev denne Agrippina antagen, hvilken i en Hast

Sun bli
ver Ro
merste
inde.

saaledes indtog den eenfoldige Herre, at han sin heele Regierings Tiid intet gjorde, uden hvad hun fandt for godt. For at bestyrke sit Huus, fandt hun strax for godt, at gifte hendes Søn Domitium med den Keyserlige Princesse Octavia. Dette kunde ikke skee paa en god og lovlig Maade, efterdi Octavia allerede var forloved med en fornemme Romer L. Silano. Men Agrippina, som var frugtbar paa Intriguer, fandt strax Mid-
del til at gjøre denne Forlovelse til intet, og det ved falske Beskyldninger mod Silanum, saa at han maatte overlade sin Brud til Agrippina's Søn, hvilket frænkede ham saa meget, at han tog Livet af sig selv.

Exem-
pler paa
Clandii
Enfold-
dighed.

Dette udvirkede hun førend hun blev forened udi Ægteskab med Keyseren; hvoraf man kunde slutte, hvad hun vilde formaae i Fremtiden, naar hun blev virkelig Keyserinde; thi der behøvedes ikke naar den List og Hurtighed, som fandtes hos Agrippina, til at drive en saadan Regent som denne Keyser. Det var alleene i Henseende til hans store Eenfoldighed at den forrige Keyser Caligula havde ladet ham leve. Paa denne Eenfoldighed visede han merkelige Pro-
ver, da han kom til Regieringen: thi han gjorde fast intet uden at exequere det, som hans Gemahl eller anden Favorit besool ham: og, naar han anordnede noget paa egen Haand,

Haand, hvilket sielden skeede, saa blev det noget, som var daarligt og vanskabt. Jeg finder, at han eengang, da han var Censor, paa egen Haand udgav en Politie Anordning. Samme Anordning var denne, at, naar nogen var bidt af en Slange, maatte han bruge et vist Remedium derimod; som han nævnede. Hvorudover man strax maatte advare ham om den begangne Fejl, og vise ham, at det var ingen Politie Anordning, men en Medicinsk Recept. Det var i saa Maade ingen Under, at en Dame af Agrippina's Qualiteter kunde tiltage sig all Myndighed.

Efterat Egetskab med Agrippina var besluttet, stod en Knude i Vejen, som kunde hindre dets Fuldbyrkelse; thi, saasom hun var Keiserens Broder-Dotter, saa var saadant Egetskab anseet som en Blodskam, og stridede mod de Romerske Love: Men Vitellius hendes Favorit ydvirkede hos Raadet, som da var henfalden til yderste Hysterie, at saadant Giftermaal ikke alleene blev approberet, men end ogsaa roset og fundet nødvendigt for Republikvens Belskæd. Man biede derpaa ikke længe med Fuldbyrdslen; thi Brylluppet blev holdt Dagen efter dette Raads Slutning; dog, om man skal troe Historien, var det ikke den første gang de havde søgt Seng sammen.

men. Kom kom saaledes under en ærgierig Dames Herredom, hvilken øvede siden lige saa stor Haardhed, som hun tilforn havde øvet Ukyndighed, hvorvel hun end ikke forlod den sidste Last; thi hun bliver beskyltet for at have haft ublue Omgængelse med den Keyserlige frigiven Tienere Pallas og andre, saa at hun gav Messalinæ lidt dersudi efter, undtagen at hun ikke gjorde det saa aabenbare.

Hendes
Myndig-
hed udi
Claudii
Tiid.

Hvad hendes Myndighed angaaer, da fandt man sig, at hun i Keyser Claudii øvrige Tiid forestod Regieringen alleene: Hun lod sig indfinde udi Raadet selv, satte sig paa Thronen ved Keyserens Side udi offentlige Ceremonier, og fremmede Regentere havde Audience hos hende ligesom hos Keyseren: ja hun expederede ogsaa Gesanter, og assisterede Keyseren, naar han sad udi Retten, saa at der fattedes intet andet, end at hun skulde have udelukket ham aldeles fra offentlige Forretninger. Dette kunde ikke andet end give Materie til adskillige Critiquer. Herudover søgte hun ogsaa at signalisere sig ved een og anden Ting, som hun kunde vide at ville være det Romerske Folk behagelige: Der iblant fandt regnes dette, at hun lod kalde tilbage fra Landflygtighed L. Annæum Senecam, en Mand, der udi Lærdom og Philosophie var di-

distingvered blant alle Romere paa de Ti-
der, og betroede ham sin Søns Education.

Efterat dette var skeed, lod hun fuldføre
det forehavde Egetskab mellem samme henz
des Søn og den Keyserlige Princesse Octa-
via, hvorved den unge Domitius kom udi ^{Hun ba-}
samme Anseelse som Claudii egen Søn Bri- ^{ner Bey}
tannicus, og kunde da mange let forud see ^{til Thro-}
denne sidste forestaaende Stiebne, at han ^{nen for}
ved Stifmoderens List vilde stødes fra Suc- ^{sin Søn}
cessionen, som og skeede. Hun tog sig ^{Domitio.}
videre for at rødde af Beyen alle dem, som
hun havde mistænkte, og som kunde opvæk-
ke Jaloufie hos hende: og, som Lollia Pau-
lina Caji efterladte Enke havde haft Fors-
haabning at blive Claudii Gemahl, lod hun
bestylde hende for Troldom, og efter at hun
havde formaaet Keyseren til at dømme henz
de til Landflygtighed, lod hun hende om-
sider omkomme, og befoel at tilbringe sig
hendes Hoved. Hun lod ogsaa i samme
Henseende henrette adskillige andre ansees-
lige Damer.

Hvad Agrippina havde i Sinde med
hendes Søn Domitio, yttrede sig fornem-
melig Aar 50, da hun formaaede Keiseren
at adoptere ham: det er, at erklære ham
for sin Søn, og blev han fra den Tid kal-
den Nero Claudius Cæsar Drusus Germa-
nicus.

Han er:
 Klæres
 Kæns-
 rens Ar-
 ving og
 bliver
 kalden
 Nero.

nicus. Man indbildte den eenfoldige Keiser, at saadan Adoption var en Styrke for hans Huus, og gif Pallas hende fornemmeligen derudi til Haande. Fra den Tiid begyndte Britannicus, som var den rette Arving, at komme meer og meer udi Foraght, og saae man samme Aar en Inscription, som blev gjort til Ære af Claudio og Agrippinæ Søn Nero alleene, saa at Britannicus var udeladt.

Claudii
 rette
 Søn
 Britan-
 nicus
 foragtes.

Agrippina lod ham derpaa opdrage som en privat Person, og skildte ham ved hans sædvanlige Domestiquer. Hun lod ogsaa nogle under adskillige Prætexter henrette, hvoriblant var hans Informator, og beskaffede udi deres Sted hendes egne Clienter, saa at den unge Herre var ligesom udi et Fængsel, en havende Frihed til at gaae ud, eller at see sin Fader. Hun lod ogsaa udspreede, at han var ikke ret ved Forstandens, og at han havde den slemme Syge; da dog Skribenterne vidne, at han fattedes hverken Forstand eller Legemets Styrke: og hvorvel han var endda ikke meer end 9 eller 10 Aar gammel, saa merkede han dog, at hans Stifmoder havde Ont i Sindet med ham, ladende een og anden gang see Segn til Forskyndelse, sær eensgang, da han hilfede Nero med det Navn af Anobarbo, hvilket opirrede saavel Nero som Agrippina mod ham.

Nero.

Neronis Adoption eller Antagelse udi Sønns Sted blev af Raadet samtykket. Agrippina bekom og samme Tiid Titel af Augusta eller Keiserinde. For at lade see hendes Magt og Myndighed ikke alleene udi Rom og Italien, men endogsaa i langt bortliggende Provincier skiffede hun en Colonie af gamle Soldater til Ubiopolis eller de Ubiers Stad ved Rhinstrømmen udi Tydskland, hvilken derudover fik det Navn af Colonia Agrippinæ, som den endnu haver: skjønt den gemeenligen for Kortheds Skyld nævnes alleene med det Ord Colonia paa Tydsk Cöln.

Da Nero havde naaet sit 14de Aar, blev han iført mandlig Dragt (Toga virilis) for dermed at give tilkiende, at han ikke meer var Barn. Ceremonien skeede med stor Stads, og glædede hun sig ved at lade sin Søn tillige med Keiseren see udi Førstelig Dragt, da Britannicus endda visedes udi Børneklæder. Hun lod ham iligemaade Agrippinæ erklære for Ungdommens Første (Princeps na Lst. Juventutis) og beskikke til at blive Consul, naar han blev 20 Aar gammel. Om alt dette fik hun Raadet til at giøre Ansøgning hos Keiseren, hvilken med Glæde accorderede dets Begiering: Hun lod ogsaa, nu ved Folket, nu ved Soldaterne, og nu ved Keiserens frigitne Tienere frembringe adskillige

Hendes
Omsorg
for Ne-
ronis
Op-
tugt-
telse.

skillige andre Ansøgninger : paa det at det skulde heede, at det ikke kom fra hendes selv, men at det var noget, som den heele Stad ønskede. Hun glemte i sær ikke at rødde af Beyen dem, som hun havde mistænkt at være Britannici Benner, og var det i den Henseende hun removede Lucium Getam og Rufum Crispinum fra den Keiserlige Guarde, og i deres Sted beskikkede den bekiendte Burrhum, en Mand af stor Forstand og Dyd : For at sætte Farve paa denne Forandring, forestillede hun Keiseren, at det var bedre og sikkere at den Keiserlige Guarde var foreenet under een Ansører. Man merker ellers, at Agrippina havde et dobbelt Sigte med dette : thi først vilde hun have removeret fra vigtige Poster dem, som hun vidste at ynde Britannico : Derneft skæede det for at betroe hendes egen Søn udi gode Mænds Hænder, som kunde holde ham fra de Udyder, hvortil han af Naturen var hengiven, og at indprente ham Verbødighed mod hans Moder, naar han selv fik Magten i Hænderne. Og viser efterfølgende Historie, at hun herudi handlede viiselig; thi Nero practiserede Dyd, og i det ringeste tvang nogenledes sine onde Begierligheder saa længe som han fulgte Burrhi og Senecæ Raad : men, saa snart han skildte sig ved disse tvende ypperlige Mænd, gav han sine onde Affecter Tøjelen, og skildte sin

sin egen Moder ikke alleene ved hendes Myn-
dighed, men endogsaa ved Livet.

Nu vare hendes Tanker fornemmeligen
henbendte til at forsikre hendes Søn om
Regimentet efter Claudii Afgang, hvorudo-
ver hun forsømte ingen Lejlighed for at vin-
de ham Folkets Hjærter. Zonaras vidner
blant andet, at hun selv udi en dyr Tiid,
da der var Mangel paa Brød, ophidsede
Almuen til Oprør, for at lade sin Søn see,
der ved Løfter paa Keiserens vegne, som da
var svag, kunde stille den tilfreds, og derved
erhverve sig Yndest. Hun lod ham ogsaa
divertere Folket ved adskillige Spectacler
og Lege, saa at han omsider af alle blev
anset som den, der usejlsbarligen vilde suc-
cedere Claudio udi Regieringen; imidlers-
tiid holdtes Britannicus saa indsluttet, at
mange tvilede, om han var meere til i
Verden.

Claudius, hvor eenfoldig han end var,
begyndte dog omsider at merke saavel hendes
Ukydskhed som hendes listige Anslag for Ne-
ro imod Britannicus. Han beklagede en-
gang sin Uheld udi Ægteskab, og underti-
den gav tilkiende sin Fortrydelse derover, at
han havde ægtet Moderen, og adopteret
Sønnen, og sagde, at han havde i Sinde at
overlade Regieringen til Britannico, som
var

Hun
mistæn-
kes af
Claudio.

Claudi-
us om-
kommes
med
Gift.

var hans egen Søn. Ja det kom saa vidt, at han engang over et Glas Vin sagde, at han maatte nødes til at straffe Agrippina formedelst det Levnet, hun førte med Pallas. Agrippina, som ved Spioner fik alt dette at vide, blev derover heel bestyrket, og ders for besluttede, for i Tide saadant at forekomme, at tage Livet af Keiseren ved Gift, hvilket og skeede. Der siges, at hun kom Gift udi nogle Champignons, som var Keiserens delicateste Epise, og at Nero siden haver skiemtet dermed. Giften blev tillavet af en Romersk Qvinde ved Navn Locusta, hvilken i lang Tid havde ladet sig bruge til saadant Haandverk. Den gjorde og sin Virkning; thi Claudius døde deraf udi sin Alders 64de Aar. Agrippina dulgte hans Død en stakket Tid for at disponere alting udi Faveur af Nero: og, da Døden blev kundbar, stillede hun sig lige som bedrøvet an for Britannici skyld, hvilken hun med Graad omfavnede: men allees ne for at hindre at han ikke skulde blive seet af Folket og Soldaterne, førend hendes Machine var færdig. Efterat hun havde disponeret alting, lod hun aabne alle Slots Porte, erklærende offentligten at Claudius var død; strax derpaa blev Nero af Anførerer for den Keiserlige Guarde forestillet Tropperne, og blev dem af ham tilkiende givet, at Nero nu var deres Keiser. Nogle
sige,

sige, at endeel af Soldaterne da spurte, ^{Nero er} hvor Britannicus var: men, saasom han ^{fløres} da ikke lod sig see, blev Nero eenstemmigen ^{Reyser.} af alle erklæret Keiser.

Den første, som Agrippina efter Claudii Død hevnede sig over, var den frigibne Tjener Narcissus; thi, saasom hun udi adskillige Ting havde været hende imod, lod hun ham strax fængsle, og tvinge til at omkomme sig selv, endskiønt Nero gierne havde ønsket hans Conservation. Samme Narcissus havde udi Claudii Tiid været udi saadan Ansæelse, og havde samlet sig saadan Riigdom, at en af de Tiders Poëter, nemlig Juvenalis, ligner hans Riigdom med Cræsi eller de Persiske Kongers. Da Claudius engang klagede sig over Pengemangel, gav en ham det Raad, at han skulde træde i Fællesskab med Narcisso og Pallas: Konger og Førster samt heele Stæder hyllende for ham: thi han stod saa stærkt i Claudii Naade, at Agrippina selv ikke kunde fælde ham. Man fandt sige, at med alle de Geyl, som tillægges ham, at han fortienede Keiserens Naade; thi han sparede ikke sit Liv for sin Herres Frelse: og er det troeligt, at Agrippina ikke havde dristet sig til at forgive Claudium, hvis Narcissus havde været til stede: men hun havde nyeligen tilforn overtalt ham at gjøre en Reise til Badet udi

udi Campanien for sin Sundheds Skyld;
og da fik hun allerførst frie Hænder til at
i Verk sætte sit Forsæt.

Efterat Krigshæren, som sagt er, havde
erklæret Nero Keiser, holdt han en Tale,
som Seneca havde sammenskrevet for ham,
og lovede at give Soldaterne den samme
Pengesum, som Claudius havde givet dem.
Fra Lehyren blev han ført til Raadet, for
hvilket han ogsaa holdt en Tale, som var
författet af samme Læremester, og derudover
bekom alle de Vres Titler, som dette høf-
fælske Collegium pleyede at udøse paa onde
og gode Keisere.

Saaledes seer man, at Nero ved sin Mo-
ders List og Misgierning erhvervede den
høieste Magt. Hun meenede, at hun der-
ved havde gjort et Mesterstykke, og lagt
Grundvold til sit eget Herredom, som hun
haabede at øve med en uomskrænket Myn-
dighed under en Søn, der havde hende saa
stor Obligation; men Udgangen visede, at
hun herved gjorde Pind til sin egen Liigkiste,
og at hun havde banet Vey til Thronen
for et rasende Dyr, der ødelagde hende selv
tillige med Kiernen af det Rømerske Raad.

Førend jeg træder videre til disse Tragæ-
dier, vil jeg vise, hvad Portrait de Tiders
Skri

Skribentere have givet over denne Herre, og hvorledes de have beskrevet hans Naturel. Neronis. Han havde af Naturen et høyt Hierte, og Portrait. var udi høy Grad gavmild, saa at hans Gavmildhed gik indtil Profusion. Ham fattedes hverken Hierte eller Nemme; men han var meer hengiven til Dovenhed og Bellyst end til Arbejde. Man merkede i hans Barndom en Lyst til at gravere, at risse, at spille og synge, og at styre Vogne. Herudover havde han ingen synderlig Fremgang gjort udi Boglige Konster, og var det derfor, at Seneca maatte skrive for ham de Taler, som han holdt udi Raadet, hvilket Tacitus anmerker, ingen af de forrige Keisere at have trængt til end ikke Caligula, som kunde udarbejde sine Orationer selv. Han fik vel Smag paa alle Slags Videnskaber, men rorde ifkun ved Barken deraf. Og meenes der, at hans Moder holdt ham fra Philosophie, saasom et Videnskab, der var en Prins uanstændigt. Seneca gav ham ogsaa Alffinag for de gamle Oratores, for derved at bringe sin nye og udpyntede Beltalenhed udi Brug. Han bemængede sig ogsaa med at gjøre Vers, hvilke nogle have roset, andre derimod foragtet: og seer man, at Persius har skiemptet med den Affectation og Høytravenhed, som fandtes udi hans Poësie. Svetonius siger, at han havde et svagt Syn, saa at han saae ikke vel

vel langt fra. Af denne Beskrivelse skulde man falde paa de Tanker, at han vilde blive en Regent, der kunde regnes hverken blant de gode eller onde, saasom man udi hans Naturel finder en Samling af ont og got; men, som han Tiid efter anden faldt udi fordervelige Menneskers Hænder, hvilke fomenterede den Bellystighed, hvortil han inclinerede, saa blev det gode, som fandtes hos ham, gandske qvalt, og det onde derimod tog saadan Overhaand, at han blev anseet som et Monstrum og en Siende af det Menneskelige Rion.

Begyn-
delsen af
hans Re-
giment
priselig.

Efterat Nero, som sagt er, var bleven erklæret Keiser, forsikkrede han Rømerne om et mildt og lyksaligt Regimente, holdt og saa en Tiid lang sit Løfte: saa at de 5 første Regjerings Aar af Skribentere roses, og siges der, at Trajanus satte samme 5 Regjerings Aar til et Modelle og Exempel for andre Regenter. Derom, saavel som om paafølgende Tyrannie vil jeg herom intet tale, men alleene melde om de Ting, som henhøre til Agrippinæ Historie.

Samme Keiserinde, saasom Keiseren var endda et Barn af 17 Aar, og det var alleene ved hendes Middel, at han var kommen paa Thronen, saa regierede hun en Tiid lang med usomfrænket Myndighed, gav

gav tilligemed ham Audience til fremmede
 Gesanter, underskrev hans Breve, lod sig Agrippi-
 fore udi samme Bærebogn med ham; ja na an-
 han selv fulgte Undertiden hendes Bogn til masser
 Guds. Han tillod ogsaa, at Raadet gav u om
 hende alle Keres-Titler, og lod Raadsher- skænk-
 verne forsamle paa det Keiserlige Palads, Magt.
 paa det at hun bag ved et Tapetserie kunde
 høre hvad som forhandlede, uden at blive
 seed af nogen. Men man merkede strax,
 at denne Myndighed vilde incommodere
 den unge Keiser: dog dristede han sig ikke
 til at lade see nogen Misfornøielse, saalæ-
 ge som hun stod i nye Forening med
 Burrho og Seneca, hvilke Mænd vare saa Burr-
 danne, som han ikke kunde undvære: den hus og
 een i Henseende til Krigs-Videnskab: den Seneca.
 anden i Henseende til hans Kundskab udi
 Regierings Sager. Samme tvende Mænd
 holdte fortroelig Venfkab med hinanden,
 skjønt de havde differente Inclinationer:
 Burrhus var meere streng, og Seneca meere
 mild: men de vare begge eenige udi at for-
 fremme Statens Beste: De vare iligema-
 de en Tiid lang Agrippina underdanige,
 indtil de omfider merkede, at hendes Hoff-
 mod gik for vidt, da søgte de ved en og an-
 den Leilighed at sætte Grændser derfor, skjønt
 paa en fin og høflig Maade: Saaledes
 Anno 54 eller udi Neronis 1ste Regierings
 Aar, da Audience skulde gives til nogle

Armeniske Gesanter, og Agrippina ankom
for at sætte sig ved Siden af Keiseren, raadede
Seneca ham at nedstige af Thronen, ligesom
for at tage imod sin Moder: og sandt man
derpaa Prætext til at opsætte Audiencen til
en anden Tid, hvorved hindredes, at frem-
mede ikke skulde være øyensynlige Vidner til
den Haanhed, som overgik Republiqven.

Deres
Opfø-
rel.

Efterat Seneca paa saadan Maade havde
de standset Agrippinæ Ambition, overlagde
de han videre med Burrho, hvorledes man
kunde indskrænke hendes store Myndighed i
Regierings Sager. Men det Middel, som
de dertil brugte, havde en bedrøvelig Virke-
ning; Thi de ikke alleene tillode, men end-
ogsaa understøttede Keiseren udi en usom-
melig Kierlighed, som han havde fattet til
en ved Navn Acte, som nyeligen havde væ-
ret Slavinde og det til Præjudice af hans
ægte Gemahl Octavia, som var en Dame
af stor Dyd og Kydsfhed. Denne Kierlig-
hed tog saadan Overhaand, at han fik om-
sider i Sinde at ægte samme Acte. Dette
kunde Agrippina ikke fordøye, arbejdede
derfor af all Magt paa at hindre en saa us-
anstændig Gierning, og det endeel ved haars-
de Straf-Prædikener, endeel ved smigrende
Ord. Men Nero fastede ingen Troe til
hendes søde Tale, og kunde ikke fordøye
hendes Trettesættelser, saa at hun udvirkede
herz

Misfor-
stand
imellem
Agrippi-
na og
Nero.

hermed intet andet end at gjøre Keiseren meere
 re Foldsindig imod sig, og at fæste sin Tillid
 fornemmeligen til Seneca. Der siges ellers,
 at Nero ved denne Lejlighed blev saa opir-
 red af Agrippinæ Jrettesættelser, at han
 truede, at, hvis hun fremturede derudi,
 vilde han forlade Regimentet, og retirere
 sig til den De Rhodum. Saasom nu
 dette rygtedes over alt, saa sluttede man
 deraf, at Agrippinæ Herredom snart vilde
 have Ende.

Paa samme Tiid udtog Nero blant Slots-
 tets Mobilier det, som var prægtest, hvil-
 ket han tilskifkede sin Moder. Men hun op-
 tog saadant med Fortrydelse, sigende, at
 hun kunde ikke lade sig nøye med en liden
 Deel af det, som alt var hendes Gave; Da
 Nero fik dette at vide, blev han saa ophid-
 set, at han skildte hendes Favorit Pallas ved
 Financernes Administration, som Keiser
 Claudius havde betroet ham. Dog blev Dens
 han befriet for at aflegge Regnskab, og der- ^{Eiltas}
 udover beholdt de u-hørlige store Midler, ^{gelse.}
 som han havde samlet. Denne U-naade
 ophidsede Agrippina saaledes, at hun lod
 falde haarde Ord derover, og truede at lade
 Britannicum erklære Keiser, hvilket indjog
 ikke en liden Skræk udi Keiseren, saasom
 Britannicus da allerede var trædet ind udi
 sit 15te Aar, var elsket af Folket, og som
 den

den forrige Keisers rette og eeneste Søn var frem for Nero berettiget til at succedere sin Fader.

Britannicus
virkommes.

Britannicus blev ham derfor fra den Tiid en Torn udi Dynene, saa at han saae sig ikke sikker paa Thronen, saalænge som samme unge Herre levede. Han besluttede derfor at stille ham ved Livet: hvilket ogsaa skeede; thi ham blev udi et Maaltiid Gift tilbragt, hvoraf han styrtede over Maaltidet med alles Forstrækkelse sær Agrippina, som ved hans Død saae sig skildt ved den eeneste Person, hvorved hun kunde holde Keiseren nogenledes udi Alve, og frygtede, at hun selv omsider vilde underkastes samme Skiebne. Denne Misgierning blev forrettet af den foromtalte Kvinde Locusta, som Agrippina tilforn havde betient sig af for at forgive Keiser Claudium.

Saa som nu Agrippina udi Britannico var skildt ved et Middel, hvoraf hun i Nødsfald kunde betiene sig til sin Frelse, saa søgte hun at bevæbne sig paa anden Maade mod den Uheld, som hun truedes med. Dette kunde ikke skee, uden at Nero mærkede hende det af, hvorudover han fandt for godt at stille hende ved den Livgarde, som hun hidindtil havde haft til sin Beskyttelse, saavel i hans egen som i Claudii Tiid. Han
lod

lod hende ogsaa forflytte fra Slottet til et andet Huus, hvor han besøgte hende ikke uden at være vel geleydet, og forlod hende igien efter en kort Hilsen. Derpaa begyndte Agrippina Hoff merkeligen at aftage, og hendes Opvartere efterhaanden at forsvinde. De fleeste skuede hendes Mærkværelse, eller Forsøl, forlode hende strax; saa at hun blev ikke begjærligt søgt udi denne hendes Gremmelse uden af ^{mod} hende. nogle Qvinder, hvilke hun ansaae heller som Spioner end Venner og det ikke uden Alarsag: thi een af dem nemlig Junia Silana lod hende beskylde for at gaae svanger med et Forsæt til at gifte sig med Rubellio Plauto, hvilken hun vilde sætte paa Thronen, efterdi han var en anseelig Herre, og nedstammede fra Augusto saa vel som Nero. Nero meenede derved at have faaet retmæssig Alarsag til at røddes sin Moder af Bøyn, og besluttede, uden videre Forhør, at omkomme hende tilligemed samme Plauto: Men Burrhus foreholdt ham, at han ikke maatte uforhørt fordømme nogen, end sige sin egen Moder, lovende selv at ville exeqvere Keiserens Bøllie, hvis hun befandtes at være skyldig. Nero tillod derpaa Seneca og Burrhus at forføye sig til hende, for at forsikre sig om hendes Uskyldighed, eller tage hende af Dage.

Agrippina forsvarede sig da med sin sædvanlige Grækhed, og erholdt Frihed til at see

see sin Søn: men, da hun fik ham i Tale, meldede hun intet om det, for hvilket hun var beskyldet, ligesom hun fandt det ikke for nødent at forsvare sig udi en saa ugrundet Sag: Tvert imod hun forlangede alleene, at hendes Anklagere maatte straffes, hvilket hun og erholdt, hvorudover Silana blev først drevet i Landsflygtighed, og siden omkommen. En Comœdiant ved Navn Paris, som Silana havde betient sig af til dens Beskyldning, blev dog spæret, efterdi han tjenede Keiseren til Divertissement.

Efter denne Hændelse syntes det, at Agrippina kom noget udi Credit igien, indtil Nero forelskede sig udi en Romersk Dame, ved Navn Poppæa Sabina. Samme Poppæa var af en ugemeen Skionhed, stillede sig religiøse og blufærdig an, skiont hun havde hverken Religion eller Blufærdighed: Hun var da forened udi Ægteskab med en fornemme Rømer Ottho, som siden blev Keiser. Samme Ottho havde den Uforsigtighed at berømme sin Hustrues Skionhed for Keiseren: hvorudover Nero fik Lyst til at see hende. Dette var ikke saa snart skeet, førend han optændtes af heftig Kierlighed, og paa det at Ottho derudi ikke skulde være ham til Hinder, skikkede han ham til Lusitanien, for at forestaae samme Province, men han maatte lade Poppæa blive tilbage.

Denne

Denne ærgjerrige Dame, da hun merke-
de, at Keiseren var slagen af Kierlighed til
hende, dristede sig til at paastaae Egtteskab.
Dermed troede hun sig dog ikke til at kunde
trænge igiennem, saalænge som Agrippina
endda havde noget at sige. Hun lod derfor ^{Opirrer}
ingen Leylighed gaae forbi at opirre Keiseren ^{Keiseren}
mod hans Moder. Undertiden bebrejdede ^{mod}
hun ham at han levede ligesom under For- ^{hans}
mynderskab: Undertiden søgte hun at giøre
Agrippina mistænkt, foregivende, at hun
git frugtsommelig med farlige Anslag mod
Keiseren. Udi dette hendes Forsæt fandt
hun mange Medhielpere, saasom alle de,
der dagligen vare om Kongens Person,
saae gierne at Bingerne bleve flippede paa
Agrippina.

Dette befødrede endeligen Agrippinæ
Fald, og drev Nero til at bedrive den skræk-
keligste Gierning, som nogen Tiid er øvet;
thi han besluttede omsider at tage hende af
Dage. Dette blodige Anslag havde han
længe pønsset paa; men Frygt for Oprør
blant Folket, i Henseende til saadan unatur-
lig Gierning, holdt ham tilbage: hvorvel
Poppæa med hendes Anslag forsømede in-
tet for at sætte Mod i ham, og Agrippina
selv arbejdede paa hendes Ulykke, i det at
hun ideligen lod falde haarde Ord og Trus-
ler. Mogle Skribentere foregive, at, da
hun

hun merkede, ved Græthed sig intet at kunde udvirke, hun søgte at vinde ham ved Ubluethed, og at prostituere sin egen Person. Men hun vandt intet derved, uden at forøge den Afstøje, som han havde fattet for hende. Og merkede man, at han fra den Tid skædede at tale med hende udi Censur: og var intet ham kærere end naar hun vilde forlade Staden, og reyse til sine Lystgaarde: thi, saa ofte hun taledes om saadanne Reysser, rosende han hendes Forsæt. I det øvrige lod han ingen Tænlighed forbigaae at indvillige hende udi Fortrød, udsatte nogle for at plage hende med Processer, og undertiøbte andre til at drive Spot med hende.

Endeligen resolverede han sig fuldkommeligen til at skille hende ved Livet, saa at han ikke tog i Betænkning uden Maaden, paa hvilken saadant kunde skee. At bedrive et aabenbar Moder-Mord syntes ham at være farligt, og at betiene sig af Gift, var forgieves, efterdi Agrippina, som saadant ventede, havde bevæbnet sig med Medicine derimod, saa at dette Anslag havde allerede nogle gange slaaet Fejl.

Reiseren
beslutter
at myrde
sin Mo-
der.

Udi denne Raadvildhed adresserede Nero sig til sin frigivne Tiener Anicetus, hvilken havde opvartet ham i hans Barndom. Den samme commanderede da de Galleier, som

som vare udi Havnen af Misenæ, og saasom han var en ryggesløs og dristig Mand, og derforuden Agrippinæ fiendsk udi Hjertet, saa kunde intet bequemmere Rædselskab bruges til at i Bænk sætte saadan Misgierning. Anicetus, da han fik Keiserens Villie at vide, lovede at tillave en Galley, der saaledes skulde være dannet, at den skulde aabne sig af sig selv, saa at Agrippina skulde omkommes eller druknes paa hendes Rejse, og ingen skulde tænke, at det skæde andet end af en pur uskyldig Hændelse. Nero imodtog dette Tilbud, og saasom han ikke dristede sig til at foretage Tingene udi Rom, besluttede han at i Bænk sætte den udi Campanien, hvor han ellers skulde bivaare en 5 Dages Fæst. Imidlertid stillede han sig an, som han vilde forlige sig med sin Moder igien, sagde offentlig, at Børn burde taale noget af deres Forældre, og meenede, at Agrippina skulde fæste Troe til hans Ord, og derfor let bringes udi Snaren.

Han overtalede hende ogsaa til at rejse med sig fra Rom paa et Skib, som Anicetus havde tillavet. Han efterlod hende paa Bøjen til Antium, og selv begav sig til Campanien. Kort derefter tilskrev han hende et kjerligt Brev, inviterende hende til den Fæst, som skulde holdes. Hun rejste derfor did hen, og fandt Keiseren ved

K 5 Strand

Strandbredden, for at tage imod hende. Der omfavnede han hende kjerligen, og førte hende til et Slot, hvor hun skulde tage Hvile. Imidlertid fik hun Kundskab om, at man havde Ont i Sinde med hende, og, saasom hun ikke vidste, hvad hun skulde troe, saa vilde hun ikke begive sig igien til Søes, men lod sig føre udi en Bærebogn. Da hun saaledes kom til det Sted, hvor Samlingen skulde være, blev hun herligen af Keiseren tracteret, hvilken lod vise adskillige udvortes Tegn til Kjerlighed: og bad hende, at tilkiende give, hvad hun ønskede, saasom han i ingen Ting kunde nægte hende noget, og endeligen spillede sin Nulle saa konstigen, at hun omsider satte all Mistanke til side, og meenede sig intet uden got at have at forvente udi Fremtiden.

Det før-
ste An-
slag mis-
linger.
Efter det sidste Aftensmaaltid paa samme Sted lod Nero hende føre til Strandbredden. Det Skib, hvorpaa hun var død henkommen, havde man ved Keiserens hemmelige Befaling i Stykker brudt, hvorudover man bad hende at træde paa et andet Skib, som Anicetus havde tillavet, og som han selv, nemlig Anicetus, tog sig paa at føre. Da Keiseren tog Afsked med hende, omfavnede han hende med stor Affection; hvorpaa han gik bort, og bortbragte den øvrige Tid af Natten uden Søvn, saasom han

han ventede paa Udfaldet af hans Anslag. Med Agrippina var paa Skibet Creperius Gallus og en Dame ved Navn Aceronia Polla, hvilken holdt hende ved Sknak: men just da de talede om den Forandring, som de havde fundet hos Keiseren, og det gode Hiertelav han havde ladet see mod sin Moder, faldt Taget af Cajüten ind, og, saasom det var tækket med Blye, blev Creperius strax deraf knuset, men det Sted, hvor Agrippina sad, holdt sig en Tiidlang: Den Machine, hvorved Grunden af Skibet skulde aabne sig, slog ogsaa Fejl, i Henseende til den Forvirring Baadsfolkene geraadede udi, saasom mange af dem vare ikke Medvidere herudi, og derfor hindrede dem, som vare deelagtige udi Anslaget. Endelig gen veltede man Skibet om, hvilket dog ikke kunde skee med saadan Altsomhed, at jo Agrippina tillige med Aceronia faldt gandske sagte ned udi Vandet. Aceronia raabte da om Hielp, og for at bevæge Skibsfolkene dertil, sagde, at hun var Keiserinden; men det samme befordrede hendes Død: thi hun blev strax derpaa ihjelslagen med Stænger og Klarer. Agrippina derimod, som tiede gandske stille, fik alleene et Slag over Aflen, og frelste sig med Svømmen, hvilken ikke varede længe: thi hun blev strax reddet af nogle Baade, som komme til Undsætning, og bragt til Strandbredden.

Da

Da Nero fik at vide, at hun mod For-
 haabning var reddet, blev han heel bestyrzt
 set, og bildte sig ind, at det heele Land vilde
 reise sig op imod ham. Han raadforede sig
 strax med Burrho og Seneca, som synes ik-
 ke at have været Medvidere udi dette onde
 Anslag. De stod derpaa begge udi en
 dyb Tausshed, saasom de vidste ikke, hvad
 Raad de skulde give: thi paa den eene Si-
 de stod dem denne hæslige Gierning for Øy-
 ne, som de havde Afstkye for, og paa den
 anden Side holdte de for, at Keiseren stod
 Fare for sin Person, hvis han ikke forekom
 sin Moder. Endeligen Seneca, som den
 der gemeenligen pleyede at tale først, saae
 stift paa Burrhus, ligesom for at spørge
 ham, om det ikke var raadeligt at stille Agrip-
 pina ved Livet for at redde Keiseren: Men
 Burrhus svarede dertil med Grimodighed, at
 den Keiserlige Garde, som han commande-
 rede, havde alt for stor Verbdighed for
 det regierende Huus og for Germanici
 Navn, at nogen deraf kunde formaaes til
 at lægge Haand paa Germanici Dotter,
 men at Anicetus, som havde begyndt Ver-
 ket, maatte fuldføre det selv. Anicetus
 paatog sig dette uden Betænkning, hvilket
 opvakte saadan Glæde hos Keiseren, at han
 raabte: Anicetus giver mig i dag mit Liv
 igien, og gav ham derpaa Befaling at
 fremfare derudi.

Ders

Derpaa blev tilkiende givet, at Agerinus paa Agrippinae vegne var ankommen for at tale med Keiseren. Nero lod ham indføre, og medens han frembragte sit Verinde, lod fæste en Dolk mellem hans Been, og strax derpaa fængsle: thi han vilde have udspredt, at Agrippina havde udsendt ham for at myrde sig, og at hun derpaa havde omkommet sig selv, da hun mærkede at hendes Anslag havde mislinget. Imidlertid bestyrkede Anicetus sig med nogle Baadsfolk, og kom en Morgen tilig til det Sted, hvor Agrippina opholdt sig. Han fandt der en Hob Menneſker, som vare komne sammen fra omliggende Steder, men, som adsprededes, saasnart de saae disse bevæbnede Mænd. Anicetus gjorde sig strax Mester af Indgangen, slog Portene ind, og bemægtigede sig alle de Huusfolk, som ham mødte; hvorpaa han med tvende Krigsmænd gik lige ind udi Kammeret, hvor han fandt Agrippina liggende paa Sengen, og havende alleene en Qvinde hos sig, hvilken ogsaa tog Flugten.

Agrippina laae da fuld af uroelige Tan-
ker, efterdi hun ingen Tidender havde faaet fra Keiseren, og Agerinus ikke var kommen tilbage med Svar. Men da hun saae Anicetum, kunde hun strax giette Aarsagen til hans Ankomst. Hun talede ham dog med
Fris

Grinodighed til, og sagde, at hun ikke kunde troe, at Keiseren vilde besmitte sig med sin egen Moders Blod. Men da hun dette na myr- taledede, slog een af Krigsfolkene hendes Hoes des. ved med en Stof, hvorpaa hun visede ham sin Mave, og bad, at han vilde slaae paa den, der havde bragt et saadant vanskabt og unaturligt Foster til Verden. Man gav hende derpaa mange Sting, hvoraf hun dode. Nogle sige, at Nero forlangede at see hendes dode Legeme, og at han drev Spot dermed; men alle Ekribentere ere herudi ikke eenige. Hendes Legeme blev strax efter de Tiders Maade brændt uden mindste Stats: Een af hendes frigivne Ties nere omkom sig alleene for at lade see Troeskab mod sin Frue. Hendes Been bleve lagde udi Jorden, og var det ikke uden efter Neronis Død at en Gravsted blev hende oprettet.

Saadant Endeligt fik Agrippina, som er en af de navnkundigste Damer udi Hises Hendes storien, og det saabel i Hensende til hendes Portrait. Lykke, som Ulykke, hendes store Qualiteter saavel som store Laster. Men intet haver gjort hende meere merkelig end dette, at hun var Neronis Moder, det er, havde bragt til Verden og satt paa Thronen een af de grumme meste Tyranner, som er at finde udi Histories rien. Jeg siger een af de grumme, efterdi jeg

jeg er ikke u-eenig derudi med andre Skribentere, som holde ham for den største Tyrant: thi Caligula, Agrippinæ Broder, som regierede nogle Aar tilforn, var end verre, saasom han stillede sig an som et rasende Dyr og det menneskelige Kiøns affagde Fiende: Da Nero derimod gemeenligen søgte at sætte Farve paa sine Misgierninger, hvilket sees fornemmeligen af hans Opførsel mod Agrippina, med hvilken Caligula ikke havde nær brugt saa mange Omsvøb. Agrippina fandt ellers regnes blant een af de store Genier, som Naturen haver dannet, men hun misbrugte sin Forstand, og saasom hendes Politique gik ud til fiendelig Underfundighed, blev hun besnæret af sin egen Klogskab, og hendes Søn fangede hende med samme Snarver, som hun havde satt for andre. Det eeneste, hvorudi hun slægtede sin Moder den ældre Agrippina, var et høyt Hierte, men som vanslægtede til en overvættes Vergierighed. Hun haver efterladt sig nogle Skrifter, hvilke indeholdte saavel hendes egen som nogle af hendes Paarørendes Historie. De samme blive ofte citerede af gamle Skribenter; men ere alle bortkomne.

CATHARINA MEDICÆA.

CATHARINA DE MEDICIS eeneste Dotter og Arving af Laurentio de Medicis, Første af Urbino, er fød til Florenz 1519. Om hende findes intet antegnet før end udi det Aar 1533, da der blev handlet om Egetskab mellem hende og den Franske Prinds Francisci I. Søn, som da førte Titel af Hertug af Orleans, men siden blev Dauphin, og endelig Konge udi Frankrig med det Navn Henric 2. Dette Gifttermaal gav i Henseende til dets Uliighed Lejlighed til adskillige Critiquer: thi, hvorvel det Mediceiske Huus var udi stor Anseelse udi Italien, og Catharina da var en Førstinde af Urbino, saa havde dog Forfæderne af den Mediceiske Familie ikke været uden store Riobmænd, saa at de nyeligen vare komne til den Værdighed. Franciscus I. maatte derfor høre ilde, efterdi han indgik en saa ulige Alliance, men han havde sine egne Hensigter dermed, hvilke her ikke ere fornødne at anføre. Egetskabet gik derfor for sig, og Catharine efter Fran-

Cathari-
na Eg-
teskab
med
Dau-
phin.

Francisci 1. Død blev regierende Dronning udi Frankrig.

Saa længe, som hendes Herre, Henricus 2. regierede, levede hun meget stille, saa at hendes Opførsel ingen Materie giver til Historie: Man merkede alleene hos hende en stor Taalmodighed, og at hun var en stor Mesterinde i at forberge sig, saa at hun derudi gav intet Italiensk Fruentimmer efter: Allermest maatte man forundre sig over den Complaisance, hun lod see mod Hertuginde af Valentinois, hvilken da var Kongens Maitresse, og havde saaledes indtaget Kongens Hierte, at hun selv havde ifkun liden Deel derudi: Hun passerede derfor udi Henrici 2. Tiid i almindelighed for en Princesse uden stor Ambition, efterdi hun vidste at skiule den med saadan Agtsomhed. Men neppe var Kong Henric ved Døden afgang, og hendes unge Søn Franciscus 2. kommen at sidde paa Thronen, førend den Jld brød frem, som hidindtil havde ligget skjult under Asken, og merkede man da hos denne Dronning en stor Regierings Syge, hvorved Frankrige udi 3 Kongers Tiid, som hun regierede med absolut Myndighed, blev sat i Flamme.

Hun kunde vel ikke udi den første Søn Francisci 2. Tiid tilegne sig Regimentet, efter

Bliver
Regent
inde.

efterdi Kongen var Majorennis ; men, saae
som samme Herre var gandske ung, og dere
hos af liden Helbred og Capacitet, saa be
høvedes der et Raad, som skulde bestaae af
Femmer, der under hans Navn kunde fore
staae Regieringen. Riget var da deelt udi
3 store Factioner. For det første vare Hø
veder Hertugerne af Guise. For det andet
den store Connetable af Montmorency,
og for det 3die Prinzerne af Blodet, hvilke
paaastode største Ret til Rigets Forvaltning.

Den listige Dronning mærkede sig strax
for svag at kunde ballancere mod disse store
Partier tillige, helst saasom hun var frem
med, og havde lidet Anhang udi Riget.
Hun holdt det derfor raadeligt, at slaae sig
til eet af disse 3 Partier : og endelig efterat
hun en Tiidlang dette havde overlagt, slog
hun sig til det Huus af Guise, og derved
bebaaned Prinzerne af Blodet mod sig.
For dem var da Hoved og Anfører Kongen
af Navarra, men Partiet forlod sig mest
paa Prinzen af Conde, som den der havde
baade størst Capacitet og Hierte. De søg
te vel strax at bringe Dronningen paa deres
Side : men denne listige Princesse, som
fandt meer sin Regning ved det andet Par
ti, affpisede dem med Snak, og formaaede
Kongen af Navarra at convoyere den
Franske Princesse Elisabeth til Spanien,
paa

paa det at hun imidlertid kunde uden stor
 Ginder beskytte sig udi den Post, hvorudi Hun be-
 hun havde sat sig. Men hendes Haab slog væbner
 hende feyl; thi Princen af Conde tog der- Pringers
 af Leyslighed at bevæbne sig end meere mod ne af
 hende og det Guisijse Parti. Han over- Blodet
 lagde med den store Admiral Coligni, hvor- mod sig.
 ledes man best kunde holde Dronningen og
 hendes Tilhængere Stangen, og, saasom
 Riget da var fuldt af dem, der havde an-
 taget Reformationen, og de samme vare
 misfornøiede i Henseende til de Forfølgels-
 ser, Regieringen havde øvet mod dem, fun-
 de de for got at bringe alle disse Reformerede,
 som da gemeenligen kaldtes Huguenoter
 paa deres Side, hvilket ogsaa skeede, men
 med liden Success. Thi den Sammenrots-
 telse, som skeede ved Amboise, blev aabens-
 bared, og Tropperne, som de havde samlet,
 bleve slagne og adspredte, og Prinzen af
 Conde blev arresteret paa det Slot af
 Amboise, hvor man foretog sig at formere Hun laa
 ham Process, hvilken Prinzen, stolende paa den af
 sin Fødsel og det store Anhang, som han Conde
 havde udi Riget, underkastede sig med Fri- arrestere
 modighed. Dronningen var da heel tvil- og igien
 raadig, hvad hun skulde gjøre. Paa den løsgive.
 eene Side saae hun, at hun havde at bestille
 med en Prins af Kongeligt Blod, hvilken
 hun ikke kunde tractere paa en Fod af Miss-
 dæder. Paa den anden Side frygtede hun,
 at,

at, saa snart han kom løs igien, vilde han sætte sig i Spidsen af Huguenoterne. Endeligen fandt hun efter nøye Betragtning for godt at lade ham løs igien, og at stille sig an ligesom man tvilede om, at han havde Deel udi den Huguenotiske Opstand.

Dronningen, hvis Sigte ved alle de Bærgelser, hun gjorde, var alleene at beholde Regimentet, flatterede nu et Parti nu et andet, og nu favoriserede Huguenoterne. nu bevæbnede sig imod dem, ligesom hun fandt Conjunctionerne at befodre meere eller mindre hvad hun sigtede til: og er det troeligt, at hun ingen Betænkning havde gjort sig at antage Reformationen, hvis hun havde fundet sin Regning derved: thi Regjeringen var det Hiul, som drev alting, og som forarsagede den Ustædighed i hendes Opførsel, saa at hun nu blev lastet for Nidkierhed, nu for Koldfindighed udi den Romerske Religion.

Prinsen af Conde erklærede sig kort efter sin Løsgivelse offentlig for den Reformerede Religion, hvorudover han stedsse siden blev anseet som Hoved for Huguenoterne, og næst efter ham Admiralen af Coligni, som længe havde været en ibrig Huguenot: thi, saasom Kongen af Navarra var frygtet som og vankelmødigt, havde Partiet ingen

Til

Tillid til ham: men betienede sig alleene af hans Ravn, saasom han var den første Prins af Blodet.

Udi denne Tilstand fandt Regieringen for godt at holde en Forsamling til Fontaine-bleau, og blev da besluttet, udi Rigets saa slibrige Tilstand at lade forsamle alle Rigets Stænder, og at beramine et almindeligt Concilium for Religionens skyld. Imidlertid satt Conde alting udi Bevægelse igien, og ved sine Tilhængere søgte at bemægtige sig den Stad Lyon. Dette Anslag vilde dog ikke lykkes ham: tvertimod han geraadede derover udi nye Uheld: thi, saasom han blev beskyldet for at være Autor af dette Foretagende, og han saadant nægtede, blev han tillige med Kongen af Navarra inviteret til Hove for at forsvare sig. Disse tvende Herrer toge saadant længe udi Betænkning, dog bekvemmede de sig omst. Conde derdertil: men, da de lode sig indfinde, blev dommes Prinsen paa nye arresteret, og ved en ordska Livet. Dømtlig Process dømt fra Livet.

Det var ved denne Lejlighed at Dronningen lod see Prøve paa sin Capacitet: thi, endskjønt hun ansaae Prinsen som sin farligste Fiende, magede hun det dog saa, at all Skylden faldt paa det Guisfke Huns. Hun lod selv som hun var gandske tvilraadig, givens

Cathari-
nes Si-
mula-
tion.

givende saadant tilkiende som hendes Riøns
Skrobefighed, naar hun talede med Her-
tugerne af Guise; men som en Attraac at
redde Conde, naar hun talede med hans
Venner, og bad dem selv at være betænkte
paa Midler til hans Befrielse. Udi dette
Skuespill var dog nogen Realitet: thi, saa-
som hendes Hovedsigte var at beholde Re-
gimentet udi hendes Sønners Umyndighed,
saa vilde hun ey heller, at det mægtige Gui-
siste Hus skulle spille Mester, hvilket vilde
skee, hvis Prinsernes Parti gandske blev
undertrykket. Og er dette Kilden til de
mange Contradictioner, og den stridige
Opførsel, som udi hendes Historie antegnes,
og som ansees hos hende som en naturlig U-
stadighed og Banskmodighed: Hverpaa gaar
bes fornemmelig Prove udi Prinsens Sag:
thi, da de Guiser drebe paa Dommens Exe-
cution, arbejdede hun af all Magt paa
dens Forhaling for at gjøre den til intet.

Udi denne Tilstand vare Sagerne, da den
unge Konge Franciscus I. ved Døden af-
gik. Han blev succederet af sin Broder,
som da førte Titel af Hertug af Orleans,
og ved sin Ankomst til Regieringen fik Navn
af Carl 9. Men, saasom han var lidt over
10 Aar, da hans Broder døde, saa kunde
man udi denne Mindreaarighed ikke vente
meere roeligt Regimente end under hans
Fors

Formand. De tvende Hoffpartier søgte da at bestyrke sig det eene mod det andet, og Enke-Dronningen efter sin vedtagne Maade at holde Miner med dem begge, for at beholde Regimentet. Det første hun foretog sig var at sætte den fangne Prinds paa fri Fod igien, og at forsamle alle Rigets Stænder, hvortil blev giort Begyndelse den 13 Dec. udi det Aar 1560. Hun blev da offentligen erklæret Regentinde, og derved naaede det Maal, hvortil hun længe havde sigtet. Men det varede ikke længe, førend Riget blev styrtet udi nye Uroelighed igien. Thi Conde, som ikke kunde glemme den Døds-Dom, som var fælden over ham, søgte at hæbne sig over de Guiser, som saaledes havde handlet med ham: Dertil kunde ikke fattes Lejlighed, saalænge som man holdt ved at forfølge Huguenoterne, og at negte dem Religions Frihed. Derom blev strax giort Ansøgning hos Dronningen, hvilket hun ikke gandske veigrede sig ved; Thi det synes af all hendes Opførsel, at hun ligesom har ballanceret mellem begge Religioner, skjønt det er troeligt, at hun herudi var gandske indifferente, og at hendes Hoved-Religion var Høyhed og Regiereskyge, hvorefter hendes Religion maatte dreje sig. Jeg haver tilforn viset, at hendes fornemste og bestandige Sigte var at mage det saaledes, at ingen af de tvende Hoff-Factioner

Hun sø- oner skulde faae Overhaand, og at det var
 ger at i den Henseende hun ofte flatterede Hugue-
 holde noterne, og stillede sig an som hun gierne
 begge vilde erhverve dem visse Friheder, hvilket
 Religio- sees af det Forslag hun paa samme Tiid gjorde
 ner i lige de Paven. Det var ogsaa udi samme Henseende
 Bøgt. hun udi det Aar 1561. lod beramme
 den navnkundige Religions Samtale til
 Poissi, hvilken har gjort saa stor Opsigt, og
 hvortil heele Europæ Byen vare henvendte,
 te, efterdi dertil mødte de største Theologi
 af begge Religioner. Cardinalen af Loth-
 ringen førte Ordet for de Rommerske, og
 den bekjendte Theodorus Beza for de Re-
 formerede. Men det gik med denne Sam-
 tale som med alle andre, at den blev frugtes-
 løss, og at begge Parter ginge bort med de sam-
 me Meeninger, som de bragte med sig.

Religi-
 ons
 Samta-
 le, til
 Poissi.

De stridige Factioner stræbede paa nye
 at bestyrke sig. Hertugen af Guise, den
 store Connetable af Montmorency og Ma-
 rechal de St. Andre forenede sig sammen,
 og fik denne Forening Navn af Triumvi-
 rat. Det andet Parti for hvilket vare Hø-
 veder Kongen af Navarra, Conde og Co-
 ligni søgte derimod at holde Stand mod
 dette Triumvirat. Men Kongen af Na-
 varra, som var en vankelmødig Herre, lod
 sig overtale til at forlade sit gamle Parti,
 saa at Triumviratet ved hans Accession
 blev

blev forfærdelig, ikke alleene for Huguenoterne men endog for Enke-Dronningen selv; Hun søgte derfor strax efter Gædvane at styrke det svageste Parti, lod kalde tilbage det Edict kaldet af Julio, hvorudi Religions fri Øvelse Huguenoterne var forbudet, og udgav en anden Forordning, hvorudi saadant igien blev dem tilladt. Den nye Januari-Forordning blev kalden Januarii Edict, ^{es. rii} Edict. terdi den udgit samme Maaned 1562. Saa meget som den satt Mod udi de Reformerede, saa meget besværgede de Rommerske sig derover, og var det derfor ikke uden med stor Mod, at Dronningen kunde faae den registreret udi Parlamentet. Virkningen deraf var, at Huguenoterne derpaa holdte offentlig den deres Glds Tieneste udi Paris selv, hvilket gav saadan Opsigt, og foraar- sagede saadan Forbittrelse hos det sterkere Parti, at Dronningen begyndte at fortryde paa, at hun havde gaaet saavidt.

Saasom kort derefter skeede et Nederlag paa nogle Huguenoter, der holdte deres Glds Tieneste nær ved Vassi, gaves der ved Anledning til de Borgerlige Krige, som varede udi 3 Kongers Tiid, og nær havde ødelagt Frankrig. Det er ikke Sted her at beskrive samme Krige, det vilde og blive forvirrøst; Jeg vil derfor alleene lade mig nøye med at anføre nogle faa Hoved-Hændelser,

desſer, hvorudi denne Dronning har været
 Indbyr, meſt intereſſeret. Begge Partier ſøgte ſtrar
 des Krig. at bemægtige ſig den unge Konges Perſon.
 Hertugen af Guiſe forekom herudi det an
 det Parti, og bragte Kongen fra Fontaine
 bleau til Paris. Dette foraarſagede ſaadant
 Skræk hos Dronningen, at hun hemmelis
 gen anholdt om Hielp hos Conde. Saa
 ſom nu Conde derved blev ligesom autorise
 ret til at gribe til Gevær, ſaa lod han alle
 Reformerede invitere til at ſtaa ſig bi udi
 ſaadant Forehavende. Begge Partier brag
 te inden kort Tiid Krigshære udi Marken.
 Udi denne Krig tog Kongen af Navarra Hof
 fets Parti mod Conde, ſom da blev erklæ
 red Hoved for Huguenoterne. Men ſam
 me Herre, da han belejrede Rouen kort der
 efter, blev han for Staden ihjelſkudt af en
 Muſqvets-Kugle. Krigen blev derpaa fort
 ſat med adſkillig Succes. Den ſtorſte Tref
 ning, ſom udi dette Aar forefaldt var ved
 Blainville, hvorudi Connetable de Mont
 morency blev fangen af Prinzens Folk, og
 Prinzen derimod ſaldt ſelv udi det andet
 Parties Hænder. Men de bleve begge ved
 paaſølgende Negotiationer ſatte paa fri
 Fod igien.

Slag
 ved
 Blain
 ville.

Kongen blev efterfølgende Aar vel erklæ
 red Majorennis: Men Dronning Catharine
 foreſtod dog Regimentet med ſamme Mynd
 dighed

dighed som tilforn; Den indbyrdes Krig blev fortsat med største Zver: nu spillede et Parti Mester, nu et andet: Det største Stød, som Huguenoterne finge, var udi det Aar 1569, da Prinzen af Conde udi det Slag ved Jarnac omkom. Og, saasom Bes ved hans Fald Huguenoterne saae sig uden Jarnac. Hoved, maatte Coligni antage sig Com-mando. Han oprettede saavidt som mueligen de faldne Sager igien, saa at Huguenoterne syntes intet at have tabt ved den tappre Prinzes Død.

Saasom man nu despererede om at undertrynge dem med Magt, arbejdede man paa ved List at undertrykke dem. Og blev da spillet den forfærdeligste Tragædie, som er hørt udi Historien, og som er den største Plet udi Dronning Catharines Liv. Aaret, udi hvilket saadant skeede, og som Thuanus holder for at fortjene at tegnes med sorte Bogstaver, var 1572, og Tragædien gik for sig paa saadan Maade:

Kongen af Navarra havde efterladt sig en ung Søn, som hidindtil havde ført Titel af Prinds af Bearn, men efter Faderens Død lod sig kalde Konge af Navarra, og er den samme, som siden blev Konge i Frankerige under det Navn af Henric. 4. Samme unge Herre, som nu var den nærmeste Prinds af

af Blodet, og af Moderen var med Glid op-
 dragen udi den reformerte Religion, blev
 anset af Huguenoterne som den, der vilde
 blive deres fornemste Beskytter. Denne
 unge Herre arbejdede Hoffet paa at foreene
 udi Ægteskab med den Franske Prindsesse
 Margareta, og ved den Lejlighed inviterede
 de fornemste Huguenoter at bivaane deres
 Vilager. Ingen Caresser bleve da sparede
 for at bringe dem i Snaren, og foregaves
 blant andet, at man havde i Sinde at er-
 flære Krig mod Spanien, og dertil at betie-
 ne sig af Admiral Coligni. Admiralen blev
 advaret af nogle Venner, at han vel skulde
 tage sig vare: men forgiebes; thi han forlod
 sig paa de giorte Løfter, og lod sig indfinde
 med de fornemste Huguenoter,

Efterat Ægteskabs Contracten var sluttet
 mellem de forlovede Personer, og samme
 Dag med efterfølgende vare bortdrevne med
 Spil, Lyst og Dands, blev Admiralen paa
 Gaden troffen af tvende Musqvets-Kugler,
 hvoraf den een borttog en Finger, og den
 anden saarede hans venstre Arm. Dette for-
 aarsagede en stor Allarm, og ingen syntes at
 være meere derover bevæget end Kongen selv,
 hvilken strax lod som han vilde lade arrestere
 Hertugen af Guise, som Autor til denne
 Gierning, og derved stillede Admiralen til
 freds. Derpaa begav Enke-Dronningen sig til
 Kongen

Kongen, og opmuntrede ham til at exeqvere
hvad man havde overlagt mod Huguenoter-
ne, og at man maatte gjøre Begyndelse der-
med efterfølgende Nat, som var Natten til
Bartholomæi Fest. Kongen lod derpaa for-
samle sit Raad, hvorved saadant blev for got
fundet, og blev Hertugen af Guise udvalt
til Anfører for at i Verk stille dette blodige
Anslag.

Efterat dette saaledes var besluttet, gif Det Pa-
det betiendte Blodbad for sig, som udi Histo-
rien kaldes Laniena St. Bartholomæi, efter-
di det skeede ved Bartholomæi Fest. Da
bleve paa eensgang myrdede alle de Hugueno-
ter, som havde ladet sig indfinde for at bis-
vaane denne Høytidelighed, blant dem var
den store Admiral, 20 høye Stands-Perso-
ner, 1200 Edelmænd, 3000 til 4000 Sol-
dater og Borgere: Og, som siden Ordre gif
til Provinciernes at øve samme Sørge-Spil,
regner man henved 100000 Mennesker, som
bleve myrdede. En affkyelig Gierning som
efter Perefices Tilstaelse hverken haver haft,
eller, om Guld vil, skal have sin Liige udi Hi-
storiens. Denne Gierning er meer end til-
stræffelig til at gjøre denne Dronnings Ihu-
kommelse vederstyggelig hos Efterkommerne:
helft, saasom man veed, at intet laae hende Betænk-
mindre paa Hiertet end Religion, og det dog
maatte hende at saadant skeede af hellig Mid-
tierhed.

Det Pa-
riske
Blod-
Bad.

ning der-
over.

Kierhed. Hvor meget Religionen ellers har tryffet hende, sees af forrige Opførsel. Historien vidner ogsaa, at hun var hengiven til all slags Bellyst, og at paa ingen Tid Hofet har været saa fordærvet, som under hendes Regentskab: Thi det gif da saa vidt, at man ogsaa drev Ubespil med hellige Ting, og dannede efter Davids Psalmer: ja der fortælles, at Kongen efter ingen Psalme dankede med større Fornøjelse, end efter den 129de.

Man stod i Betænkning udi dette Blodbad, om man ogsaa skulde myrde Prinzen af Condé og den nye Brudgom Kongen af Navarra, men fandt omsider for godt at spare dem. Kong Carl lod dem strax føre til sig, visede dem en Dynge af døde Kropper, og truede dem med disse Ord: **Enten Død eller Messe.** De udvalgte derpaa det sidste, og forsvore den reformerede Religion: Men, saasom man vidste, at saadant ikke skeede med godt Hierte, lod man holde saa nye Bagt over dem, at de udi Kong Carls øvrige Regiering, og end ikke lang Tid derefter kunde komme fra Høve. Den unge Konge af Navarra fordte sig imidlertid op med stor Altsomhed, tagende sig Vare for de Snarer, som Dronning Catharine sat for ham, skiont ikke alle; thi han lod sig indtage af visse Hoff-Dames, som Dronningen betienede sig af for at udspionere store Herrer

rens Anslag. Det var ogsaa den eeneste
Ting, hvormed man kunde forlede den unge
Konge af Navarra, og som bragte ham udi
adskillige Fortredeligheder.

Nu tænkte man, at det var Tid til at ud- Dets
rødde alle Huguenoter, og var det i den Birk-
Henseende at Hertugen af Anjou Kongens ning.
Broder med en Krigs-Hær rykkede for Ro-
chelle, som da var Huguenoternes Hoved
Fæstning; Men, da Beleyringen var paa
det heedeste, lode sig indfinde nogle Polke
Ambassadeurs for at tilkiendegive, at Stæns-
terne udi Polen havde udvælt Hertugen af
Anjou til deres Konge. Herudover fandt
han for godt strax at ophæve Beleyringen
for at begive sig til sit nye Rige, og bleve Hu-
guenoterne derved befriede fra en overhæng-
gende Fare.

Kort derefter faldt Kong Carl udi en far-
lig Sygdom, saa at der gik Blod fra ham
over det heele Legeme, hvilket blev anseet som
en Guds Straf over det uskyldige Blod, som
han havde udgydet. Medens denne Syg-
dom varede, gjorde Hertugen af Alençon
Kongens 3die Broder et Forbund med nogle
andre Herrer imod Enkes-Dronningen, for at
stille hende ved Regimentet, de formaade
ogsaa Kongen af Navarra at træde udi sam-
me Forbund. Men Catharine de Medicis
ff

fik ved Hof-Damer, som vare hendes Spioner, saadant betimeligen at vide, hvorudover hun strax lod dem arrestere. Prinzen af Condé reddede sig med Flugten til Tyskland. Kongen af Navarra derimod blev bedre oppasset. Han blev strax derpaa efter Dronningens Ordre examineret af Cansleren, men han stod paa sin Høyhed, og vilde til ingen Spørsmaal svare.

Kong Carls Svaghed begyndte nu at tage saadan Overhaand, at han merkede sin Levetid at ville blive gandske kort; og, saa som han havde fattet Koldsindighed saa vel til Enke-Dronningen som til hans Broder Hertugen af Alençon, saa lod han kalde til sig Kongen af Navarra, hos hvilken han havde fundet Dyd og Ærlighed. Da Catharine det merkede, frygtede hun at dette skeede for at skille hende ved Regimentet, og at overdrage Rigets Administration til Kongen af Navarra. Herudover for at indjage ham Skræk, gav hun Ordre, at, naar han blev ført til Kongen, skulde han passere under Hvelvingen mellem bevæbnede Garder, udi Positure ligesom de vilde opoffre ham paa Beyen. Dette forårsagede ham saadan Rædsel, at han gik nogle Skridt tilbage: Men, som Capitainen ved Garden forsikrede ham, at intet Ondt skulde viderfares ham, gik han fort.

Kort

Kort derefter udi det Aar 1574. døde Kong Carolus Carl 9, og søgte da Catharine eendeel 9. doer. ved List, eendeel ved Magt at bemægtige sig Regimentet; indtil hendes Søn Hertugen af Anjou, som var Konge i Polen, kunde komme tilbage. Saa snart han var kommen tilbage, præsenterede hun ham de tvende fangne Herrer, for at gjøre med dem hvad ham lystede: men han satt dem begge paa fri Fod igien. Denne nye Konge er bekiendt under det Navn af Henric. 3. Samme Herre var, førend han kom til Regieringen, anseet som den, der ved sin Forstand og Hurtighed vilde oprette de faldne Sager, men Udfaldet svarede ikke til det Haab: og var det ligesom bestikket, at Catharine de Medicis skulde ogsaa føre Regimentet udi denne Konges Tid. Thi Henricus 3., medens Riget var indviklet udi de farligste Vanskeligheder, sølede sig udi Bellyst og Orkesløshed, og bortdrev Tiden med at dandse, at afrette Hunde, hvoraf han havde en stor Mængde, og at lære Papegoyer at tale. Henric 3. Uduelighed.

Han stillede sig vel i Begyndelsen an, som han selv vilde regiere: Men dette stod den ærgierrige Catharine ikke an, saasom hun frygtede, at hendes Myndighed derved vilde aftage: Herudover søgte hun at blande alting saaledes tilsammen, at hendes fiære Søn ikke skulde kunde redde sig ud deraf, men sted-

Cathari- se trænge til hendes Hielp. Hun holdt der-
 nes fore de stridige Partier og indbyrdes Krige
 Myndig ved lige, og ophidsede et Parti mod det an-
 hed bli det, indtil Riget omsider blev bragt i yderste
 ver ved. Forvirrelse, som varede endogsaa efter henz
 des Død, saa at man fandt sige, at hun ar-
 beydede baade for sig selv og for Efterkom-
 merne.

Liga
 Sancta.

Den elendige Tilstand, som Riget ved
 Kongens Efterladenhed og Enke-Dronning-
 gens List var bragt udi, forarsagede, at der
 imellem visse høye Personer blev stiftet et For-
 bund for at beskytte den Romeriske Religion.
 For dette Forbund, som udi Historien er be-
 kiendt under det Navn af Liga sancta, blev
 Hertugen af Guise som Hoved. Kongen
 selv blev dog først anmodet derom, og, saa som
 han ikke kunde veigre sig derfor, maatte han
 ikke alleene give sit Navn dertil, men endogs-
 saa paatage sig at føre Krigen mod Hugue-
 notterne. Han fik til den Ende 3 Krigs-
 hæere paa Beenene, for dermed at angribe
 dem paa differente Steder; og syntes det,
 at man med saadan Magt havde fundet gior-
 re Ende paa dem. Men Dronning Catha-
 rine, som fandt sin Regning ved Rigets gam-
 le Tilstand, og ikke vilde have Huguenotter-
 ne reent udryddede, paa det at der altid kunde
 være to Partier, som kunde holde hinanden
 Stangen, og hun derved kunde fiske udi rørt
 Vand,

Band, snakkede saa længe for Kongen, at
 hun overtalede ham omsider til at slutte Fred
 med dem. Efterat Freden var sluttet, gior-
 de Catharine en Reise til Guienne, ladens-
 de som det skeede alleene for at bringe Freds-
 Tractaten til nøye Execution; item at brin-
 ge hendes Dotter Margareta til sin Herre
 Kongen af Navarra. Men Sigtet af Reis-
 sen var at saae Ueenighed blant Hugueno-
 terne for at blive Mester saavel over det eene
 Parti, som hun var over det andet. Kon-
 gen af Navarra tog imod sin Gemahl med
 Koldsindighed, anseende hende heller som Kon-
 gens Søster end som sin Hustru: Thi dette
 Giftermaal var skeed mod begges Inclina-
 tion. Dog fandt han sin Regning ved hendes
 Nærboerelse paa samme Liid: thi, lige-
 som Enke-Dronningen havde bragt med sig
 adskillige Hoff-Dames og Jomfruer, for ders-
 med at bringe saa vel Kongen af Navarra
 som andre Huguenotiske Herrer udi Ena-
 ren, saa søgte Margareta paa den anden
 Side ved samme Middel at fange adskillige
 Hoff-Mænd, som Catharine bragte med sig,
 og derved saaledes forrykkede den listige gam-
 le Dronning Concepterne, at hun fandt sig
 tvungen til at accordere Huguenoterne
 meere end hun havde tænkt; saa at Dotte-
 ren herved lod see at hun havde ud-copie-
 ret sin Moder, og udi at spille Intriguer gav
 hende intet efter.

Neppe vare 10 Maaneder efter denne Fred
 forløbne, førend Dronningen arbejdede paa
 nye Krig igien. Marsagen dertil var, at hun
 frygtede for Kongens Koldfindighed, og der-
 fore ved idelige Uroeligheder søgte at holde
 ham varm, paa det at han skulde trænge til
 hendes Hielp og Underhandling: Naar man
 ikke noye eftertænker denne Dronnings
 Drætter, skulde man tillægge hende en Vans-
 kelmødighed, saasom hendes heele Opførsel
 bestod i at opvække Krig, og strax at bilegge
 den igien: Men en bestandig Regiere-Syge
 var Kilden til denne Ubestandighed: Det
 var Hjulet som drev alle hendes Drætter,
 og herpaa grundede sig Fred, Krig, Stille-
 stand, Alliance og Forbunds Brydelse.
 Til denne nye Krig ophidsede hun under
 Haanden Huguenoterne selv, og formaaes-
 de hun Kongens af Navarra Gemahlt Mar-
 garetta at bringe hendes Mand udi Harnisk,
 hvilket ogsaa skeede ved at indsatte paa ham
 galante Hoff-Damer, som man vidste at
 han ikke kunde staae imod. Krigen blev saa-
 ledes besluttet, og har den samme i saadan
 henseende faaet Navn af de Forliebtes
 Krig *Guerre des amoureux*; Men den
 varede dog ikke længe: thi udi efterfølgende
 Aar blev igien sluttet Fred.

*Guerre
 des a-
 mou-
 reux.*

Imidlertid tog den saa kalden hellige Li-
 gue, for hvilken Hertugen af Guise var
 Ho-

Joved, meer og meer Overhaand, og som den samme var understøttet af Spanien, kunde Kongen ikke gjøre den Modstand, men maatte holde hemmelig Benskab med Kongen af Navarra og Huguenoterne, for udi dem at have nogen Rygstød mod dette tilvoxende mægtige Parti. Dronningen maatte nu bruges til Underhandler igien, og, for at stille det Guisifke Parti tilfreds, formaaede Kongen til at udgive den bekjendte Forordning, sa den gemeenlige Edictum Julii, hvorved ^{Edictum} alle Huguenoter bleve befalede inden 6 Maas ^{Julii.} Julii. neder at forlade Riget.

Kongen af Navarra blev derpaa tillige med Prinzen af Condé satte udi Band af Pave Sixto 5: Men dette betog dem ikke Mosdet; Thi de fortsatte Krigen med stor Iver. Kong Henric derimod var gandske kold, og fandt man ikke sige, hvilket Parti han havde de meest. Herudover var det Dronning Catharine ikke vanskeligt, saasom hendes Interesse det udfordrede, at tilvejebringe en nye Tractat mellem begge Konger igien, hvilken blev sluttet 1585. Hvoraf man seer, at aldrig nogen Regent har sluttet flere Freds Tractater, og at saadant kunde regnes hende til Berømmelse, hvis hun selv ikke havde opvagt Krigene; Thi, saasom man er den ^{Cathari-} ics uen-
ke megen Tak skyldig, der trækker en op af ^{deligeln-} triguer.
Bandet, naar han selv først har styrtet ham

derudi, saa havde Frankrige ey heller Nar-
sag at takke denne Dronning for hendes
Freds-Negotiationer; thi hun bilagde al-
drig en Tvistighed uden for at stifte en nye,
og slukkede aldrig en Ild uden for at tende en
anden op, saa at man med intet bedre Kænd-
ligne hendes Regiment, end med Kegelspil,
hvorudi man slaar ned for at sætte op, og
sætter op for at slaae ned igien.

Det
Frankke
Hoffes
Bellyst

Efterat Freden paa nye saaledes var sluttet, diverterede hun begge Konger den øvrige Vinter med Giestebud og Dansk, hvilket var nest Regiere-Syge hendes Hoved-Passion: Hvorudover Dansk har aldrig været saa almindelig udi Frankrig som udi hendes Tiid, og har jeg vist paa et andet Sted, at man da til Høve dankede ogsaa efter Davids Psalmer. Catharine sagde sig at gjøre saadant for at fornøye hendes Børn og andre høye Standes-Personer ved Hoffet, saa som der er intet, som meer forfrister Sindet end Dansk og Spil; Men det er troeligt, at hun heller søgte ved saadanne vellystige Paafund, hvortil Kongen ellers af Naturen var tilbøielig, at indprente ham Afsky for al vorlige Ting, paa det at hun kunde regiere allene. I hvad Forsæt hun ellers dette har været gjort, saa er det vist, at der aldrig udi noget Rige paa en lige Tiid er dandset saa meget, og saa mange Freds-Tractater gjort

te

te, som under hendes Regimente. Provin-
cierne fulgte Hoffets Exempel, saa at man
hørte ikke uden Dank, Spil og Masqvera-
der over det heele Rige. Præsterne prædi-
kede vel derimod, skønt ikke saa meget mod
Dank i sig selv, som mod det, at de Rets-
troende eller Orthodoxe dankede med Hu-
guenoter, men de udvirkede intet dermed,
saasom de fleeste holdte for, at, hvis det var
ingen Synd at danke, saa var det ey heller
mod Orthodoxien at danke med Riettere.

Medens Hoffet saaledes sølede sig i Bøllyst,
hvorved Kongen kom meer og meer udi Foragt,
værede Hertugen af Guise til udi Anseelse,
saa at de Roman-Catholiske ansaae ham som
den eeneste, der kunde beskytte Religion og
Stat, ja dette gik omsider saa vidt, at Paris
med de beste Stæder underkastede sig hans
Beskyttelse, saa at Kongen selv omsider
maatte retirere sig til Chartres. Saasom
nu det Guisiste Huus og den hellige Ligue
spillede Mester, og Catharine begyndte at
frygte baade for sig og Kongen, da henvend-
tes alle hendes Tanker til at dæmpe dette mæg-
tige Parti. Dette kunde ikke skee med Magt,
hvorudover hun søgte at bruge List, og til den
Ende med smigrende Ord inviterede Hertu-
gen af Guise til en Samtale med Kongen.
Hertugen, stolende paa hendes Løfte, lod sig
indfinde til Chartres, hvor han blev modta-

Hertu-
gen af
Guise
myrdes.

gen med stor Høflighed, og af Kongen blev erklæret store Mester af det Franske Gendarmerie; men han blev kort derefter myrdet, og det med alles Forstrækkelse, saasom han var een af de anseeligste Mænd paa de Tider. Dette Mord skeede Aar 1588. De fornuftigste Folk merkede strax, at deraf vilde flyde stor Uheld; Kongen selv begyndte ogsaa at frygte derfor. Han forsøiede sig strax derpaa til Enke-Dronningen for at underrette hende om den fuldførte Gierning, sigende Madame! nu er jeg allerførst Konge, hvorpaa Dronningen siges at have spurt ham: om han havde gjort Anstalt til at forebygge de Ulejligheder, som deraf kunde flyde; og da Kongen sagde, at han saadant havde gjort, svarede hun: Jeg vil ønske, at det maa falde ud til Eders Fordeel. Alf dette skulde man slutte, at dette Mord var skeet hende uafvidende: De fleeste Skribentere have ogsaa været af de Tanker: men andre, blant hvilke Miron, som var Kongens Livs Medicus, har udi den Beretning, som han har givet om Hertugens Død, talet herom, som om en Ting, der var overlagt med Catharina.

Cathari-
næ Død. Mæret derefter døde denne navnkundige Dronning af Sorg, dog ikke saa meget over begangne Synder, som over hendes Sønns Koldsyndighed, hvilken paa det sidste ikke

ikke gjorde hende meer deelagtig udi sine Anslag. Dette var tilstrækkeligt nok for at tage Livet af denne ærgjerrige Dame; thi, endskjønt hun havde naaet en Alder af 70 Aar, havde hun dog endda Lyst til at regiere. Man siger ogsaa, at en vis Hændelse contribuerede til hendes Død; Thi, da hun besøgte Cardinalen af Burbon udi hans Svaghed, tiltalede han hende med disse Ord: Er det saaledes Madame! at I vil føre os alle til Slagter. Bænken, hvilken Bæbrejndelse gik hende haardt til Hierte.

Hvad som er skrevet om denne Dronning, Stridige er saa stridigt, saa at det kunde blive efter Domme P. Daniels Sigelse et Problema, om hun over den fortienede Sted blant gode eller onde Prin- ne Dronning. cesser. Alle tilstaae, at hun har haft stor Capacitet udi Regierings Sager; Item, at hun har været af Naturen begaven med et stort Begreb: Iligemaade, at hun har været veltalend, gæmild, prægtig og Majestætist, saa at hun opvagte en slags Erbødighed udi Omgjængelse og Myndighed udi Raadet. Disse Qualiteter tilskrives hende eenstemmigen af alle. Noget derimod beskylde hende for ingen Religion, og have tilslagt hende Troldom og en Regiere-Syge uden Grændser, saa at hun for at fornøye den samme, opoffrede baade Religion og Stat udi 3 Kongers Tiid. Andre derimod

fige, at hun holdt stidt ved den Romerske Erøe, og at den Faveur, hun een og anden gang lod see mod Huguenoterne, var en Birkning af hendes Politique, saa at hun gav undertiden efter eendeel, for ikke at forspilde det heele. Hvad de andre Laster, som hende tillægges, angaar, da sigede, at det er ikkun Huguenotske Calumnier, hvorved de søgte at sverte Hoffet paa de Tider, og hvorpaa de mange publicerede Stands Skrifter vise Prøver. De tilstaae, at hun havde en stor Begierlighed at føre Regiments te; men sigede derhos, at hun paastod saadant som en Ret udi de tvende første Kongers Tid, og at den 3die Konge, nemlig Henricus 3. havde hende saadan Obligation, at han ikke kunde andet end associere hende med sig udi Regieringen.

Pere Daniels Betænkning.

Den store Franske Historie-Skriver P. Daniel giver sin Betænkning herover saaledes: Hun var altid færdig til at slutte Fred, og til den Ende at underkaste sig end haarde Bilkor, og kunde hun intet fornuftigere gjøre udi de tvende første Kongers Mindreaarighed end at holde de stridige Partier udi lige Bægt; og at hindre, at intet af dem skulde vore Regieringen over Hovedet. Det var i den henseende at hun stod i Forbindelse med Hovederne af begge Factioner for at betjene sig nu af den eene, nu af den anden.

Det

Det Brev, som hun skrev til Paven udi Fa-
veur af Huguenoterne, er intet Beviis paa
hendes Koldfindighed udi Religionen, men
viser heller hendes Forsæt at bringe dem ved
saadan Moderation til at foreene sig med den
Romerste Kirke igien. Hvad den hende fo-
refastede Troldom angaaer, da fand ikke
negtes, at hun jo var hengiven til Astrolo-
gie, hvilken var udi Anseelse udi hendes
Fæderneland. Men at ville henføre saadant
til Commerce med Fanden, er en pur Uris-
melighed.

Saadant Portrait gjør denne fiine Jesuit Den
over Catharina de Medicis. Men man samme
fand derudi gjøre adskillige Antegnesser. De exami-
mange Freds- Tractater, som hun sluttede, neres.
ere intet Beviis paa hendes Fredsommelig-
hed: Thi, som man seer af Historien, at hun
stiftede lige saa ofte Krig som hun sluttede Fred,
saa viser dette, at hendes egen Høyhed og
Myndigheds Conservation var ene Motiv
saa vel til det eene som til det andet. Den
samme Anmerkning fand og gøres udi hendes
Opførsel ved at holde de stridige Partier
udi lige Bægt: Thi det var ved et Divide
& Impera, eller ved at saae Ueenigheds Gød
hun søgte at stadfæste sit Regimente, hvilket
hun ved en almindelig Rigets Fred og Uroes-
lighed ufejlbarligen havde tabt. Vor Hi-
storieskriver maa og sætte saadan Farve paa
hens

hendes Opførsel mod Huguenoterne som ham lyster, saa fand ingen, der med upartisk Oye læser hendes Historie, holde for, at hendes Intention herudi var, som han foregiver; Evertimod man fand sige, at hun gierne havde accommoderet sig efter den Religion, som meest vilde befodre hendes Interesse. Hvad den tillagde Trolddom angaaer, da er jeg eenig med P. Daniel derudi, at de gaae for vidt, som holde for, at hun havde Commerce med Fanden. Jeg vil ikkun alene sige dette, at enhver, som dagligen omgaaes med Nativitetstillere, Spaamænd og andre deslige Folk, der øve Koglerie, som er forbuden baade ved guddommelige og menneskelige Love, gjør sig selv derved mistænkt, og underkaster sig saadan Critique. Saadan var Hoffet udi Catharines Tid; Thi det vrinlede af Barsagere og Astrologis. Det saae udi andre Ting en heller bedre Udspil, Dands, Masquerader og andre Beluster havde taget saadan Overhaand, at det Franske Hof hverken før eller siden har været udi saadan Fordervelse, hvilket var desmeere at fordømme, efterdi Tiderne heller udfodrede Faste og Bededage end slige belystige Feste. Det er derfor vanskeligt at agere denne Dronnings Advocat herudi saavel som udi andet, hvorføre hun beskyldes: Thi Løfter og eedlige Forsikringer blev ligesom spillet Bold med, og var hendes Simulation

lation saa stor, at ingen meere fæstede Trøe til hvad hun lovede. Hvis intet andet havde været at sige paa denne Dronning, saa er det Parisiske Blodbad en Plet paa hendes Reputation, som aldrig kand udlettes; og det des heller, efterdi intet tryffede hende mindre end Religionen. Der siges, at Machiavelli Skrifter vare hendes Hoved-Bøger, og at hun lod dem læse for sine Sønner, helst det skadelige Skrift om Regentere, hvilket man kaldte Dronningens Evangelium, og som hendes Cansler Morvilliers ideligen bar udi Haanden. Man meener, at Catharine af dens Læsning blev dreven til mange onde Gierninger.

Med alle disse Geyl havde denne Dronning dog store Qualiteter; Thi hun var gaaet mild, veltalend, hurtig, og kand regnes blant de Tidens store Genier. Hvad som besynderligen kand legges hende til Berømmelse, og ansees som en heroisk Qualitet hos hende var dette, at hun med Taalmodighed an- Exempel hørte de bitterste Injurier, som udsædes mod paa hendes hende, og ikke søgte at hegne sig paa dem, des Raald. der publicerede Satires mod hendes Pers- sindig. son. Brantome viser derpaa adskillige Exem- hed. pler. Han siger, at hun læsede de bitterste Satires som vare giorte over hende, tracterede dem med Foragt, loe deraf, og kaldte dem Gladdermunde (bavards & donneurs de

de billevessées); thi det var saadanne Ord
 hun gemeenligen betegnede dem med. Da
 hun eengang hørte, at Huguenoterne før-
 te med sig en Canon, som de kaldte Enkes
 Dronningen, vilde hun vide Marsagen der-
 til; Endeligen efterat hun længe havde an-
 holdet hos een derom, svarede han: Man
 kalder denne Canon saaledes, efterdi
 den er større og videre end de andre;
 Det synes, at man derved har villet betegne
 Ukydskhed, men man finder ikke, at hun i
 Historien derfor beskylles: Hun tog sig en
 heller dette nær, men loe deraf. Costar udi
 hans Breve taler om hendes Opførsel, som
 hun engang lod see mod nogle Soldater, der
 udsæde bittre og haarde Ord mod hende.
 Catharine de Medicis, siger han, skönt hun
 var fød udi et Land, hvor man siger, at Guld
 har forbeholdt sig Hevn, efterdi man finder
 allerstørst Behag derudi (parceqve cest le
 morceau friand) fandt dog større Fornøyle-
 se udi at pardonnere, end udi at straffe: Da
 hun saae nær ved hendes Carosse nogle Sol-
 dater, som udsæde allehaande slags Uhomsk-
 heder mod hende, uden at have ringeste Und-
 seelse for hendes Mærbarhed, og uden at sag-
 te Røsten, lod hun sig alleene nøye med at
 stikke sit Hoved ud af Vognen, og at tale dem
 saaledes til: Hører Camerader! hvis I
 ikke gaaer noget til Side, naar I vil-
 le tale ilde om mig, saa skal jeg mæge
 det

det saa, at I ikke skal steege eders
Gaas, og spise efter eders Mageligh-
hed som tilforn.

Med et Ord at sige, denne Dronning udi hend
havde mange Dyder, men langt flere Fejl, de var
ja saa mange flere, at naar man legger dem en Sam-
begge i en Bøstkaal, ville de sidste langt Dyder
overballancere de første, og vise, at hendes og Ly-
kebynet er ikke et Problema, som den Franske der.
Historie = Skriver foregiver. Det Parisiske
Blod-Bad er en Plet paa hendes Reputa-
tion, som aldrig fandt aftves, og en Gierning
som hverken af Theologis eller Politicis fandt
forsvares. Hvad de første angaaer, da dri-
ster sig ingen af dem at sette Gminke der
paa: De sidste derimod fandt give denne
Gierning og andre Forfølgelser en slags Far-
ve. De sige for Exempel, det store og
mægtige Frankrige var et magtesløst Legeme,
der ikke kunde bestaae imod dets mindre Na-
boer, saa længe som Regieringen udi Kier-
nen af Landet havde saa mange Misfor-
nøiede, hvilke stode udi hemmelig Forbund
med fremmede Nationer, og i vanskelige og
u-roelige Tider førede sig i Harnisk. Ingen
fand med Billighed negte, at Regieringen
jo stedse vakkede, og at Riget uanseet dets
Storhed, dets Rrigdom og Indbyggernes
Mængde jo var skrøbeligt og afmægtigt,
saalænge det var adspildt udi tvende Fa-
Etio-

Etioner, og at derfor Huguenoternes Undertrykkelse kand holdes for Richelieux Mesterstykke: Thi det er just fra den Tiid Frankrige har viset sin Styrke, og har giort saa store Figurer udi Europa. Disse Raisons synes at have noget Skin, skiont de ved nyere Examen ingen Stik kand holde, saasom den Spliid, Ueenighed og Misforstaaelse, som regierede udi Riget, reisede sig ikke af Forskiel udi Religionen men af Forskelserne: Hvorfore, hvis Richelieu, og efter ham Kong Ludovic. 14. i steden for at undertrykke og at udrydde de Reformeerte, havde forsikkret dem om en bestandig og usværgelig Religions Frihed, og taget sig for at tractere dem paa samme Fod som andre Undersaattere, havde alle disse Uordener af sig selv ophoret, og Frankrig havde beholdet de mange arbejdsomme og duelige Indbyggere, som det paa eengang skildte sig ved. Vil nogen tvivle om, at saadant med Succes kand skee, har han ikkun at kaste Blye til Holland og andre Lande, hvor alle Indbyggere, hvad Religion de end bekiende, lade seelike Nidkierhed for Regieringen og Kierlighed til Fædernelandet.

Samt

Sammenligning.

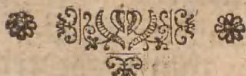
San seer af disse tvende Damers Historie, at de ligne hinanden udi de fleeste Ting. Den første havde været regierende Kæiserinde, og siden en lang Tid foreskaaet Regimentet med en uomskrænket Magt udi hendes Sønns Tid. Den anden havde været regierende Dronning, og sad stedse ved Roeret, medens 3 hendes Sønner een efter anden førte Titel af Konger. De vare begge udi Høj Grad ærgjerrige og listige: Ærgjerrigheden yttrede sig dog stærkere hos den første end hos den sidste, saa at hun opoffrede alting, Ære, Rydskehed, Religion, Navn og Dingte for at baane sig Vej til Højhed, og at holde den samme ved lige; og, naar voldsomme Vidler ikke vilde hjælpe, maatte Madame Locusta eller andre udi Chymie og Botanique erfarne Qvinder gaae hende til Haande. Al saadanne Vidler finder man dog ikke, at Catharine de Medicis har betient sig, men at hun fornemmelig ved List og Intriguer søgte at bestyke sit Regimente: Dog kand man fast ikke tvile om, at, hvis Madame Locusta havde levet paa samme Tid, hun jo maaskee kunde have havt nogen Næring ved det Franske Hoff, saa som Catharine de Medicis synes herudi at have været lige saa lidet scrupuleuse som Agrippina. De mange Nativitets-stillere, Spaamænd og Operateurs, som hun underholdt, give nogenledes tilkiende, at deslige Ting kand have gaaet i Evang, men været øvede paa en meer subtil Maade end af Agrippina, saasom den nye Italien, hvorudi hun havde gaaet i Skole, veed at bedrive en Misgjerning subtilere end den gamle.

De vare Begge listige, og vidste mesterligen at forstille sig, naar nogen Fordeel derved var at vinde.

de. Men, saasom hos Agrippina var en naturlig
 Kræfthed, Hidstighed og Stoltthed, saa kunde hun ik-
 ke stedse ove denne Kunst med samme Succes som Ca-
 tharine, hvilken med Koldstændighed kunde høre
 Skænds-Ord og Bebrejdelser, og derfor udi den
 Henseende var farligere end Agrippina. Dog fandt
 man sig om Begges Politique, at den ikke var æg-
 te, saasom den ikke blev dreven med den Skionsom-
 hed som behøvedes, og derfor tjenede dem ikkun til en
 Tiid, som Begges Historie udviiser.

Hvorvel der have været gjort Satires over Catha-
 rines Galanterier, saa findes dog udi tilforladelige
 Historier intet meldet om hendes Uhydsfæd, saa at
 man derfor ikke fandt tillegge hende den Last, og al-
 lermindst fandt sig, at hun derudi har lignet Agrip-
 pina. Den sidste var ogsaa befriet for adskillige andre
 Laster, som den første øvede uden Skye: Hvorvel man
 deraf ikke egentligen fandt domme om enhver's Natu-
 rel; Thi det er troeligt, at, hvis Agrippina havde
 været opdragen i den christelige Religion, og havde
 havt en myndig Pave ved sin Side og et ivrigt Cle-
 riske paa Halsen, hun ikke havde dristet sig til at be-
 drive saa mange Misgjerninger. Det er og troes-
 ligt, at hvis Catharine havde været opflækket udi
 den hedenske Troe, hvorudi den høye Øvrighed har-
 de ingen at gjøre Regnskab for sine Jdrætter, hun
 jo vel kunde have bedrevet flere: saa at hvis hun
 har mindre syndet end Agrippina, saa fandt saadant
 heller tilskrives den Religion hun var udi end hendes
 eget Naturel; og maa dette i agt tages udi alle de
 Sammenligninger man gjør mellem hedenske og
 christelige Regentere; Saasom det er en klar Sag,
 at den christelige Religion haver bragt den Nytte med
 sig, at hvis den ikke haver gjort Menneffer gode, saa
 haver den dog i det ringeste gjort dem mindre onde:
 Hvis man derfor anseer alleene Personernes Natu-
 rel, fandt det blive et Problema, hvo af dem haver havt
 meest

meest onde Tilboneligheder. Vil man derimod domme efter Personernes Bedrifter og onde Gierninger, da overballanceres den sidste af den første. Saa at det derfor synes ubilligt at sætte den Franske Dronning udi Classe med den Romerske Kæiserinde. Det eeneste, som kand legges Agrippina til Roes frem for den Franske Dronning, var dette, at den første søgte at give hendes Søn den fortreffeligste Optragtelse, og underkastede ham tvende dydige og fornuftige Romeres, nemlig Seneca og Burrhi discipline, da den sidste derimod søgte at opdrage hendes Sønner udi Velslyst og Ignorance: skønt man kand sige, at Agrippinæ derimod var ikke saa meget om at gøre hendes Søn til en dydig Regent, som at indprente ham Lydighed til hans Moder. Hvis hendes Mgt havde været at gøre ham til en god Regent, havde hun ved sit eget Levnet ikke givet ham saa onde Exempler. Man seer derfor ogsaa, at Nero blev en rigtig Copie efter Originalen, saa at han heller fulgte sin Moders Levnet end sine Læremestres Formaninger. Men med alt det Onde, som tillegges Agrippinæ, er dog ingen af hendes Misgierninger at lignedes med det Parisiske Blodbad: Thi, endskønt Catharine var ikke eenen om Gierningen, saa var hun dog Medvider derudi, og samtykkede den samme, og er det i den Henseende jeg kand undskyldes i at have parret disse tvende Dames tilsammen. Denne eenen Gierning kand ballancere med alle Agrippinæ Misgierninger, med mindre man vil sige, at en blind Religions Iver haver været Marsag dertil, hvilket dog ikke vel kand være, efterdi man seer af Catharinæ Historie, at intet haver trykket hende mindre end Religionen; men at hun haver betienet sig deraf til at befordre sin Hønhed, og at sætte Farve paa alle sine onde Gierninger.

CLEOPATRA

og

ANNA BOLLENA.

Forberedelse.

Fægere betiene sig af adskillige Midler til at fange vilde Dyr: Fugle. Fængere bruge adskillige Garn til at besnære Fugle: Ingenieurs adskillige Machiner til at bestorm og indtage Fæstninger. De første udstudere Dyrs og Fugles Egenskaber, og derefter maa rette sig, om de ellers vil le lykkes udi deres Faaest, og de sidste give agt paa Stedernes Situation og Fæstningers Bestaaenhed, og derefter indrette deres Machiner, og formere deres Plan til Fæstningers Beleyring: Thi de Midler, som udi visse Tilfæller ere de beste og nyttigste, ere udi andre utiænlige og til ingen Nytte. Nu udfordrer Tingen,

at

Adskillige
ge stridi-
ge Mid-
ler til at
erhverve
een Ting.

at man maa gaae lige til Verks, nu
at man maa defilere, nu at man
maa løbe Storm, nu at man maa
under minere. En Medicus curerer
en heller een Svizzer med samme Re-
cepter som han curerer en Italiener,
og en Algermand dyrker ikke een Jord
paa samme Maade som en anden:
Den eene udforsker Patientens, og den
anden Jordens Natur og Egenskab;
Ehi der behøves adskillige, ja under-
tiden stridige Midler til at vinde den
selv samme Ting, og at komme til
det selv samme Maal.

Disse Regler i agttages ogsaa af
dem, der beslitte sig paa at vinde Per- ^{Item}
soners Affection og Kierlighed, og ^{Perso-}
adskillige, ja undertiden stridige Ma- ^{ners Af-}
chiner bruges for at indtage og bestor- ^{fection}
me Hierter: Somme vindes ved ^{og Kier-}
Venlighed og Smigren, aandre ved ^{lighed:}
affecteret Koldsindighed. Habile
Fruentimmer vide saadant af Expe-
rimerter, og practisere saadant dag-
ligen med Succes. De udstudere Per-
sonernes Temperament, som de ha-
ve i Sigte, og derefter indrette de-
res

res Machiner, paatagende sig alle
 haande Skikkelfer. Merker en lærd
 og experimentered Jomfru eller En-
 ke, at den Mandsperson, som hun
 jager efter, er at vinde ved Coqve-
 terie og Venlighed, agerer hun een
 Sirene, lokker til sig ved søde Ord
 og harmonisk Sang: Merker hun
 derimod, at saadant ikke vil virke,
 men heller foraarsager Ekel, betiener
 hun sig af skurrende Toner og Disso-
 nancer; Thi mangen ung Karls
 Hierte blusses ikke uden ved Jom-
 fruens Gis, og kiolnes ikke uden ved
 Jomfruens Jid; Vender man ham
 Ansigt, saa vender han Ryg, og ven-
 der man ham Ryg, saa vender han
 igien Ansigt: Og, eftersom saaledes er
 beskaffed, saa vindes Geyer nu ved
 at gaae lige frem, nu igien ved at
 flye eller at sigte paa Tartarisk Maas-
 de. Herudover forsyne vel studeres
 de Fruentimmer sig med Magaziner
 af adskillillige slags Gevær, for at be-
 tiene sig nu af et nu af et andet slag, li-
 gesom en Kræmmer forsyner sig med
 allehaande slags Vahre, loffende een
 Kieber til sig ved Sukker, en an anden
 ved

ved Edike, een ved Salt, en anden ved
 Peber, og saaledes kand være vis paa
 daglig Næring; Thi, efterdi der fin- En Bey-
 des lige saa mange Sind som Hove- ler maa
 der, saa maa man bruge differente paatage
 Midler til at vinde Menneſkers Hier- fig ad-
 ter, og derfor ligesom en Proteus ſkillige
 paatage sig adſkillige Skikkelſer, eller ſlags
 ligesom et Cameleon lade sig ſee nu Skikkel-
 udi rød, nu udi blaae, nu udi ſort, ſer.
 nu i affarved Klædning. Der for-
 tælles om Alcibiades, at han paa
 ſine Kænſer nu var vellyſtig, nu ind-
 getogen, nu behagelig, nu ærbar,
 nu ſlet, nu prægtig i Klæder, ſaaſom
 han derved ſøgte at forbinde ſig alle
 de Folk, ſom han maatte have Om-
 giengelfe med. Ligeledes maa hvert
 Menneſke Jæger ligesom iføre alle
 Creaturs Natur: Nu maa han giø-
 re ſig dum ſom en Fiſk, nu ſnakſom
 ſom en Skade, nu ſuurſeende ſom en
 Kat, nu venlig ſom en Mops, nu ær-
 bar ſom en Bjørn, nu ſpilsom ſom
 en Ube, nu løbe Storm, nu flye, nu
 gaae lige frem, nu giøre Omſvøb, nu
 ſtrax fremviſe ſit Anſigt, nu med den
 uſynlige i Comœdien holde det ſkiulet:

Saa som en Frankos loffes med Harmonier, en Italiener med Diffonancer, en Spanier med Adagio, en Polakker med Presto, saa maa en Muscant, der vil lokke alle med sin Musique, være bereed paa alle slags Toner og Tacter; Thi hvad som opvækker eens Appetit, forarsager en andens Bæmmelse; Hvad som bevæger een til at lee, bevæger en anden til at græde; og hvad som gjør een munter, kommer en anden til at aipse. Det er en slet Syntter der veed ikkun at ride paa een Hæst, og en ufuldkommen Kunstner der kand ikkun danse paa een Linie.

Dette saaledes at være vises af daglig Erfarenhed: De tvende Dammers paafølgende Historier give og en særdeles Oplysning herudi. Man seer heraf, at tvende Personer bringes udi Snaren ved tvende stridige Midler. Hvis Cleopatra havde afsejteret Annæ Bollenæ Koldstindighed, havde hun maa skee stødte Antonium for Hovedet, og ikke naaet sit Sigte; og, hvis Bollenæ strax havde

Exempel
udi de
tvende
paafølgende
Historier.

de hoppet, naar hun blev loffet, havde hun neppe bleven Dronning i Engeland. Cleopatra havde udstuderet Antonii Temperament, og rettede sig derefter: Hun marchanderer derfor ikke længe, men paa første Anmodning, giver sig paa Discretion. Ved samme Middel, som hun fanger Dyret, søger hun og at temme det. Bolena derimod, som enten selv havde udstuderet eller af sin Moder var underrettet om Henrici 8. Egenkab, nemlig at han vilde optændes ved Koldfindighed, stiller sig an, som hendes Jomfrudom er hende kjærere end hendes Liv. Hun disputerer ham hvert Skridt; lader ham i fem Aar agere en Solicitant, forkaster alle Tilbud, og vil ingen Capitulation indgaae, uden den er clausuleret med en aut Cæsar aut Nihil: det er, enten Dronning eller Intet. Ved denne affecterede Kyndighed naaer hun sit Sigte, og bliver regierende Dronning udi Engeland: Thi Kongens Lidssighed, som hos en anden ved saadan Opførsel kunde forkielnes, kom derover i fuld Flamme, saa at

N 5

han

han maatte indgaae alt, hvad som forlangedes.

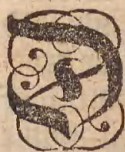
Anna Bollena er ikke den eeneste, som er kommen til Høyhed ved at skiule sig bag Busskene, og som ved forstilt Koldindighed har sat Hierter i Brand, at Konsten er ældere, kand vises af mange Exempler udi Historien. Videnskabet er og endnu udi sin fulde Flor: saa at, hvis Mr. Richardson ved sin Pamela har tænkt at instruere vore Tivers Fruentimmer, og at undervise dem udi et forhen ubekiendt Videnskab, har han udi sine Tanker vildfaret; Hver anden Stue-Piae og Kofke-Pige kand magistrere udi det Videnskab, og forstaar at agere en Pamela, naar Fornødenhed det udfodrer, saa at der behøves ingen meer nye skrevne Præcepta derom, og det er troeligt, at Videnskabet uden Information vil holdes ved lige og aldrig uddøe. Den Fyrl, som Anna Bollena herudi begik, var denne, at hun ikke holdt stedsse ved den Maxime, som hun havde befundet sig saa vel ved; Thi hun tog

tog for hastig Masqven af, og ved all
for stor Venlighed, som fast havde Ans-
seelse af Conqveterie, forkiolede det
Hierte, som hun ved Koldsindighed
havde sat udi Brand. Det er troe-
ligt, saa vidt man fand domme af
Henrici 8. Humeur, at hvis hun i
Ægte Standen havde øvet samme
Penhed som udi Forlovelsen, Kon-
gens Kierlighed havde ved Alde-
ren heller været til end taget af.
Dette maa være nok talt til Forbe-
redelse. nu vil jeg begive mig
til begge Damers
Historie.

CLE-

CLEOPATRA.

Cleopatra og Ptolomæus re-
glære
tillige.

Den Ægyptiske Konge Ptolomæus Auletes, som døde Aar fra Verdens Skabelse 3953. og før Christi Fødsel 51, efterlod sig 2 Sønner og 2 Døttre. Hans Testament gav Kronen til den ældste Søn og den ældste Datter, beskikkede ogsaa efter den vedtagne Skik udi det Kongelige Ægyptiske Huus, at de skulde ægte hinanden, og regiere tillige, og, saasom de begge end vare unge, skulde de udi deres Mindreaarighed staae under det Romerske Senats Formynderskab. Sønnens Navn var som de forrige Kongers, nemlig Ptolomæus, og Datteren, som er bleven meer bekendt, og hvis Historie her korteligen skal anføres, var Cleopatra.

Men Faderen var neppe ved Døden afgangen, førend de unge Ptolomæi, tvende Ministres, nemlig Pothinus, som havde opflækket ham, og Achilles, som forestod Krigs-Hæren, udslyttede Cleopatra fra Regimentet. Denne Medfart foraaarsagede, at hun begav sig til Syrien og Palestina, for der at samle Krigs-Tropper, hvormed hun kunde tvinge sig ind i Regimentet igien.

Saas

Saaſom Ptolomæus da var ifftun 13 Aar gammel, ſaa regierede ovenſtalte tvende Miniſtrer med en uſomfrænked Myndighed udi Cleopatra fordrives. hans Navn. Det var udi Krigens Begyndelſe mellem Broderen og Søſteren, at den ſtore Pompeius efter det uſlykkelige Slag mod Cæſar tog ſin Tilflugt til Ægypten, hvor han af diſſe tvende onde Mænd, ſom tænkte derved at inſinuere ſig hos Cæſar, blev omkommen. Derved ſyntes deres og den unge Ptolomæi Regimente at være beſtyrket. Men dette ſaldt langt anderledes ud end ſom de havde foreſtillet ſig.

Cæſar, ſom forfulgte den flygtige Pompeium, da han fik Kundſkab om hans Flugt til Alexandria, begav han ſig med en liden Hob Krigs-Folk did hen. Ved hans Ankomſt fik han at vide Pompæi Død og den Forvirreſe, det Ægyptiſke Rige var bragt udi formedelſt den Tviftighed, ſom havde reyſet ſig mellem de Kongelige Børn. Han tog ſig ſtrar for at ſtille denne Uroelighed, og at efterforſke dens Aarſag, item, hvilken af de ſtridende Parter der havde Uret. Dette Foretagende bevæbnede de tvende Kongelige Miniſtrer imod ham: og foregave de, at det var haanligt for Riget at underkaſtes Fremmedes Jurisdiction. Cæſar meenede derimod, at ſaadant paa det Rommerſke Raads Begne, til hvis Formynderſkab de Kongelige

ge Børn vare betroede, ham tilkom. Cleo-
 Hun ta- patra, stolende paa sin Skønhed, lod Cæ-
 ger sin far vide, at hun vilde underkaste sig hans
 Tilflugt Kiendelse, tilbød sig ogsaa at møde udi egen
 til Cæ- Person, for at forsvare sin Sag. Derpaa
 far. gif hun udi en liden Baad til Alexandria,
 hvor hun anlangede ved Midnats Tider.
 Saasom hun af ingen vilde lade sig see, før
 end hun fandt Cæsar, og hun mærkede det
 var ikke mueligt at komme ind udi Staden
 uden at blive kiendt, saa ophittede hun saa
 dan List: Hun lod sig indsøbe udi nogle
 Klæder, og som en Paket bære af Apollo-
 doro lige til Slottet ind udi Cæsars Kam-
 mer: Cæsar dommede af denne Invention,
 at hun maatte have stor Forstand, og, saa-
 som hun derhos var begaved med en rar og
 ugemeen Skønhed, havde det eene med
 det andet saadan Virkning, at hun erholdt
 alt hvad hun forlangede.

Som
 sætter
 hende
 paa
 Thronen
 igien.

Dagen derefter lod Cæsar kalde Ptolomæum til sig, og drev paa, at han skulde
 efterleve sin Faders Testament, og forlige
 sig med sin Søster. Ptolomæus mærkede,
 at han allerede var indtagen af hans Søs-
 ter, og at hun var paa Slottet, gif bort
 med Forbittrelse, rev Kronen midt paa Gar-
 den af sit Hoved, og slog den i stykker, raas-
 bende, at han var forraad, og var dette
 Oprindelse til den paafølgende Krig, hvor
 udi

udi Cæsar geraadede udi stor Fare, men omsider, som bekiendt er, fik Overhaand, saa at Ptolomæus blev skildt baade ved Regiment og Liv.

Efterat Cæsar havde bragt heele Ægypten til Lydighed, gav han Kronen til Cleopatra og til hendes anden Brøder, som og heed Ptolomæus, befalende at de begge skulde være deelagtige udi Regimentet. Men, som Ptolomæus da ikkun var 11 Aar gammel, kunde man sige, at Cleopatra blev erklæret regierende Dronning alleene. Den Kierlighed Cæsar havde fattet til hende, gik saa vidt, at hun blev frugtsummelig, førend de skildtes ad, saa at hun bragte en Søn til Verden, som efter Cæsar blev kalden Cæsarion. De passerede en Tiid lang heele Nætter udi Glæde og Festens sammen. Cæsar havde besluttet at føre hende med sig til Rom, og at ægte hende, til hvilken Ende han udi Folkets Forsamling vilde forestille en Lov, hvorved det maatte tillades Romerske Borgere at gifte sig med hvilke, og hvor mange Qvinder som dem lystede; Marius Cinna, som var Almuens Beskytter (Tribunus plebis) vidnede efter hans Død, at han havde en Tale gandske færdig, som i den henseende skulde holdes. Man seer heraf, hvor meget Cleopatra havde indtaget denne store Helt, hvilken, endskjønt han var en Elsker af

Sun ble
ver
frugt-
summe-
lig med
Cæsar.

af Fruentimmer, dog var ingen Slave deraf.

Man seer ogsaa, at han denne gang har tvunget sig saa, at han alleene forlod Ægypten uden Cleopatra, hvilken han lod sig nøye med at overdrage Regimentet, og for et Syns Skyld associerede hende hendes Broder, som ikkun var 11 Aar gammel. Hun førte derfor Magten alleene udi samme unge Herres Mindreaarighed, indtil han blev 15 Aar; men da Tiden var for Haanden, at han skulde gøres deelagtig udi Regimentet, tog Hun ham ved Gift af Dage, og saaledes regierede alleene over Ægypten. Medens dette skeede, blev Cæsar, som bekiender, myrdet paa Raad-Huusset i Rom. Efter hans Død fornyedes de borgerlige Krige, hvorudi Octavius og Antonius, som havde forbundet sig for at hegne Cæsars Død, fik en ge Overhaand. Det Romerske Herredom blev da deelt mellem disse tvende Mænd, og Antonius fik den Østlige Deel, hvor under var befattet Ægypten. Da samme Antonius kom til Asien for der at beskikke all Ting, og han blev forebragt, at nogle af Cleopatras Statholdere havde, medens Krigen var rede, skicket Hjelpe-Tropper til hans Fiender, lod han hende stævne til at møde udi Cicilien: Cleopatra forladende sig paa sin Stionhed, hvormed hun havde fængslet Cæsar,

Hun om.
kommer
sin Bro-
der, og
regierer
alleene.

far, tvivlede ikke paa, at hun ogsaa skulde bringe Antonium i sine Garn, og det des helse hendes
 ler, efterdi den første ikke havde havt med Anstalt-
 hende at bestille, uden da hun var gandske ter til at
 ung; men hun nu derimod havde erhvervet besvare
 større Konst og Erfarenhed; Thi hun havde Antoni-
 naaet 25 Aar. Hun tillavede derfor me-
 get rige og kostbare Foræringer, store Pen-
 ge-Summer og fornemmeligen prægtige
 Klæder: Men hun forlod sig meest paa den
 Prydelse som bestod udi hendes egen Skion-
 hed og hendes Artighed, som hun giettede at
 ville gjøre sterkere Virkning end all anden
 Dirath, Skænk og Gave.

Da hun var paa Veyen, fik hun adskil-
 lige Breve fra Antonio, hvorudi han paa-
 mindede hende at haste med Reysen; men
 hun løe ikkun af saadan Skyndning, og gav
 sig god Tiid. Efterat hun var kommen i-
 giennem Pamphylien, begav hun sig paa
 den Flod Cydnus, mod hvilken hun aabeydede
 sig frem indtil Tarsus i Cilicien: Bagstav-
 nen af hendes Skib var skinnende af Guld,
 Seylene af Purpur, og Alarene beslagne med
 Sølv. Midt paa Dækket stod et Telt vir-
 ket af Guld, hvorudi hun sad udstafferet som
 Venus, og omringed af hendes kionneste
 Hoff-Jomfruer, hvoraf nogle forestilledes
 som Nereides, andre som de Gudinder kald-
 ne Gratiæ. I steden for Trompetter hør-
 tes

tes en sagte Music af Fløyter, Strenges
Leeg og andre deslige Instrumenter, som
spillede forliebte Stykker: og Aarenes Ca-
dence som saaledes vare indrettede, at de
skulde holde Tacten, gjorde denne Music end
meere angenem. Paa Skibet brændtes vel-
lugtende Røgelse, som spredede sig ud over
Flodens Bunde, og strakte sig til Besfuer-
ne, som stoede ved begge Flodens Bredder
for at ansee hendes Komme.

Deres
første
Sam-
men-
komst.

Saa snart man fik Kundskab om hendes
Ankomst, ginge alle Tarsk Indbyggere
hende i Møde, saa at Antonius, som
paa samme Tid holdt Rettergang, saae
sig gandske forladt. Talen gik da overalt,
at en forklædet Venus var for Asiens Nytte
kommen for at foreene sig med Baccho.
Saa snart hun var stegen i Land, lod Antoni-
us hende complimentere, og byde til Giest.
Men hun lod svare, at hun ønskede at tractere
ham først, og at hun vilde vente paa ham
udi sine Telte ved Flod-Bredden. Antonius
tog imod dette Tilbud, og fandt alting til-
lavet med yderste Pragt og Kostbarhed. Han
inviterede hende den anden Dag til sig, og
lod han da ingen Ting spare for at gjøre al-
ting prægtigt; men uanseet alle de Befos-
ninger som han derpaa gjorde, maatte han
dog tilstaae, at det var ifkun Fattigdom at
regne mod det, som han havde fundet hos
Cleo-

Cleopatra. Hun selv forekastede ham ogsaa skientviis saadant, men det med saadan Artighed, saa at han ikke fortørnedes derover: thi der var udi hendes Omgiengelse en Behagelighed, der kunde indtage og ligesom fortrylle Mennesker. Og var det ikke mindre dermed end med hendes Skionhed hun kunde sætte Hierter udi fuld Flamme. Der siges, at intet bevægede Antonium meer end hendes Tale, hvorudi var en usbeskrivelig Harmonie og Sødhed.

Denne saa behagelige Sammenkomst forarsagede, at der blev intet talet om de Besværinger og de Klagemaal, som vare forebragte mod Cleopatra: Thi hun indtog strax Antonium saaledes, at han intet kunde negte hende: og var det da, at han efter hendes Begiering lod omkomme hendes Søster Arsinoe, paa det at hun skulde ikke være hende i Beyen. Man saae hver Dag ikke uden Feste og prægtige Giestebude: Antonius blev udi et saadant Giestebud gandske henrykket over den Kostbarhed som alle vegne fandtes, og over den Mængde af Guld-Kar, som saa konstigen vare udarbejdede og besatte med Edelsteene. Hun sagde derhos, at alt dette var intet, og at hun forcerede ham det ene med det andet. Dagen derefter anrettede hun et Giestebud, som var end prægtigere. Antonius havde efter Sædvane bragt med

Begyn-
delse til
Antonit
og Cleo-
patra
Elfskov.

Cleopatra
træ
prægtige
Gieste-
bud.

sig en stor Deel Giester, alle fornemme Stands
Personer: Dem forærede hun alle de Guld-
og Sølv-Kar, hvormed Bordene vare be-
satte. Man meener, at det var udi dette
Giestebud den Perle, som Historien omtaler,
blev smeltet. Dette fortælles saaledes: Cleo-
patra havde ofte skiemtet med Antonii Giestes-
bud, sigende, at de vare baade fattige og slet
anrettede: Da nu Antonius eengang spurte,
hvad derudi fattedes, sagde hun sig at ville
indrette et Giestebud, som skulde koste nogle
Tønder Guld: (Sexcenties Sestertium)
Alf dette loe Antonius, holdende det for en
Urimelighed. Man gjorde derpaa et Bed-
demaal. Giestebudet skeede Dagen derefter.
Det samme var vel efter Sædvane prægtigt:
Men derhos var dog intet, som kunde vise
den foromtalte Kostbarhed: Hvilket, da An-
tonius merkede, gjorde han en løslig Bereg-
ning over hvad det kunde koste, og sagde,
at det var langt fra nogle Tønder Guld.
Cleopatra bad ham da have lidt Taalessen-
dighed, efterdi han havde ickun seet Begyn-
delsen: Men bragte derpaa ind et andet Bord,
hvorpaa intet var uden et Kar af Viinædike.
Antonius studsede derved, og ey kunde be-
gribe hvad det skulde betyde, hvorpaa Cleo-
patra tog af sit Dre en Perle, som var af en
usfatteelig Priis, hvilken hun kastede i Viin-
ædiken, og, efterat den der var smeltet, drak
Antonii Skaal: Hun lavede sig derpaa at
gøre

giøre ligeledes med en anden Perle af samme Priis: Men Planchus holdt hende tilbage, sigende at hun havde vundet Beddes maalet, og at Antonius havde tabt.

Bed saadan og anden Opførsel fortryllede denne listige Dame Antonium saaledes, at han glemmede sig reent selv, og forsømmede at bevæbne sig mod sine Modstandere; Thi, i steden for at øve sin sædvanlige Activitet, blev han hængende hos Cleopatra udi Alexandrien, hvor han sølede sig dagliggen udi Belyst: Paa saadan Belyst og Overdaad vises blant andet et saadant Exempel: En fremmed Mand kom engang ind udi Antonii Kjøkken, hvor han fandt heele Bildsviin tillige at steege: Han spurte da Kjøkken, om man var saa mange Gæster ventende: Kjøkken svarede, at man ventede ikkun 12 Personer; Men, saasom man ikke kunde vide, naar og paa hvilken Tiid, og hvad Antonius vilde spise, saa maatte man stedse have mange Maaltider udi Beredskab.

Exempel
paa y,
derste
Belyst.

Cleopatra arbejdede besynderligen paa at hindre, at Antonius ikke skulde komme hende af Dyesyn, og derfor brugte alle optænkelige Midler til at holde ham i sine Lænker. Hun var stedse med ham paa Epil og Jagt, fulgte ham ogsaa, naar han exercerede Krigssolket. En Dag som han forlystede sig med

at fiske, men ingen Fangst kunde giøre, blev han noget fortrydelig derover, helst som det skeede udi Dronningens Nærværelse. Han beføel derfor nogle Fiskere, at de hemmeligen under Vandet skulde heste nogle store Fisk ved Angelen, hvilket og skeede, saa at Antonius derover 2 eller 3 gange trøf en stor Fisk op af Vandet. Den listige Dronning merkede da strax dette Puds, og derfor da Fiskeriet en anden gang skulde gaae for sig, lod ved Fiskere hemmelig hæfte ved Antonii Angel en saltet død Fisk: hvilken Fangst gav stor Materie til Skiemt og Latter, og, paa det at han ikke skulde fortørnes derover, sagde hun: Lader smaae Konger bemøye sig med saadan Fiske Fangst, der er anstændigere for Eder at fiske Stræder, Lande og Konger.

Uanseet den Belyst, hvortil Cleopatra tra alser var hengiven, havde hun dog stor Omsorg boglige for boglige Konsters Forfremmelse. 3 ste Konster. den for det kostbare Alexandriniske Bibliothec, som for nogle Aar siden ved en uslykkelig Ildbrand var lagt i Aske, stiftede hun et nyt, til hvis Forøgelse Antonius og meget contribuerede, i det at han forærede hende de Bibliotheker, som fandtes udi Pergamo, hvorudi vare over 200000 Volumina. Her ved havde hun for Øyen ikke saa meget en pur Ambition som hendes egen Nytte; thi hun

hun var en stor Elskerinde af gode Bøgers
Læsning, var ogsaa vel grundet udi adskilli-
ge Videnskaber, sær udi Sprog, hvorudi hun
havde gjort saadan Fremgang, at hun kun-
de tale med Æthiopier, Hebræer, Troglo-
dyter, Araber, Syrier, Meder og Parther,
hver udi deres egen Tale, saa at det var
derudi, at hun overgik alle foregaaende Æ-
gyptiske Regentere.

Men den Forbindelse som var mellem hen-
de og Antonium stod Fare for at løses ved et
Egteskab, som blev sluttet mellem ham og
Cæsars Søster Octavia. Dette forbandt
ham til at forlade hende til en Tid, og for at
stille hende tilfreds, forærede han hende Phœ-
nicien, Nedre Syrien, den De Cyprum og
en Deel af Cilicien, lagde og siden dertil
en Deel af Judæa og Arabien, hvorover
Romerne knurrede, anseende det som en
Haandhed for Republiqven. Antonius
gjorde derefter adskillige Tog mod Partherne.
Men udi all den Handel merkede man dog,
at Cleopatra laae ham paa Hjertet; thi det
var for at nyde hendes Omgjengelse, at han
midt om Vinteren udi den ubeleyligste Tid
marcherede tilbage med Krigs-Hærens stor-
re Skade og Forliis.

Hans nye Hustrue Octavia begav sig
samme Tid fra Rom, for at møde ham, og
var

Cleopatra
træ Jalu-
lousie
derover.

var allerede ankommen til Athenen; Og, som samme Dame besad store Qualiteter, frygtede Cleopatra at hun gandske vilde indtage Antonium, og skille hende ved samme Herre. For dette at hindre, stillede hun sig gandske forvilend an, ladende som hun vilde hungre sig til døde. Saa ofte som han besøgte hende, fandt han hende ligesom forskrækket, og naar han gik bort, syntes hun forsagt og nedslagen. Undertiden blev hun seet med Taarene i Øynene, men strax derpaa igjen at astorre dem, ligesom det skeede, paa det at Antonius ey skulde merke hendes Skrøbelighed. Saa som nu Antonius merkede Marsagen til hendes Bedrøvelse, og han havde stor Ømhed for hende, skrev han til Octavia, at hun skulde forblive udi Athenen, indtil han selv did henkom, efterdi han et nyt Tog forestoed. Han lovede sig og virkeligen til at fornye Krigen med de Parther.

Octavia merkede saa vel af dette Brev som af Antonii paafølgende Opførsel hans Koldsindighed, og derfor reysede tilbage til Rom, hvor hun dog tog ind udi Antonii Huus, endskiont Cæsar hendes Broder var derimod; Thi han ophidsedes meere over denne Medfart end hun selv: Og fandt man sige, at Octavia var een af de dydigste Romerske Damer paa samme Tid, saa at hun ved sit Levnet, sin Taalmodighed og Bes-
tans

standighed burte have opvaft hos Antonium
lige saa stor Erbødighed, som Cleopatra ved
sin Opførsel burte have udbirket Koldsindig-
hed og Foragt.

Efterat Cleopatra denne gang havde hin-
dret Octavia's Ankomst, sparede hun ingen
Kunst paa at holde Antonium udi sine Læn-
ker. Nu brugtes Graad, nu Benlighed, nu
igien Bebrejdelser og Trusler, og glemte hun
ikke at underkøbe med Foræringer dem, som
Antonius havde nogen Fortroelighed til: og
glemmede de samme ikke at tale for hendes
Beste, forestillende Antonio, at det var
haardt og ubilligt at forlade den Ægyptiske
Dronning udi saadan Tilstand; Thi det
var jo ikke andet end at tage Livet af den der
elskede ham meere end sit eget Liv. Ved saa-
danne og andre Forestillinger bevægede de
ham til at forblive udi Alexandria, og at
opsette sit Tog til Foraaret: Det var og ikke
uden med stor Møye, at han om Foraaret
kunde overtale sig til at forlade Ægypten,
og stille sig ved sin kiære Cleopatra, hvilken
Beleydede ham paa Bøien indtil Euphra-
tes.

Efterat han havde gjort sig Mester af Ar-
menien, begav han sig tilbage til Alexan-
dria, og der gjorde et Indtog udi Triumph,
førende med sig den fangne Armeniske Kon-
ge,

Antonii ge, hvilken han præsenterede for Cleopatra. Derpaa sølede de sig udi Bøllst efter Hed til Sædvane igien, og førend han foretog en nye Expedition, lod han Cleopatra med stor Pomp krone, erklærende hende tillige med hendes Søn, som hun havde ablet med Julius Cæsar, Dronning af Ægypten, Cypro Libyen og Coele Syrien: og de tvende Prinsker, som han havde selv ablet med hende, blev titulerede Kongers Konger. Den Ældste af dem blev tillagt Armenien, Medien, item Parthien, naar han havde bemægtiget sig samme Rige. Og den Yngste fik Syrien, Phœnicien og Cilicien. Efterat dette var skeet, gjorde han sig færdig til den besluttede Krig mod de Parther. Om denne Krig, hvis ulykkelige Udfald er nok bekendt, vil jeg her intet omtale. Jeg vil ey heller tale om Alars fagen til den sidste store Ueenighed, som udbrod mellem ham og Octavius, og hvilken forarsagede at han skildte sig ved hans Søster: saa at Cleopatra derved blev befriet fra en saa farlig Rivale. Men jeg vil strax begive mig til den store borgerlige Krig, hvilken skildte baade Antonium og Cleopatram ved Regimente og Liv. Efterat store Tilberedelser paa begge Sider vare giorte, og stor Magt saa vel til Lands som til Vands var bragt paa Beenene, blev omsider holdet det store Sæslag ved Actium, som gandske deciderede denne Tvistighed: Slaget

Krig
mellem
Antonius
og
Octavius.

var

varede længe med stor Haardnaffenhed
 paa begge Sider, indtil Cleopatra, som
 udi egen Person bivaanede det samme, for-
 skrækket af det Bulder, Slaget forarsagede,
 tog Flugten med sine Ægyptiske Skibe, som
 udi Tall vare 60 og søgte Peleponesum.
 Antonius, merkende hendes Flugt, forglem-
 te sig gandske selv, fulgte hende ilende efter,
 ladende Cæsar en fuldkommen Sejr, som
 ham ellers havde kundet gjøre disputeer-
 lig. Han lod sig i Flugten bringe paa et
 stort Skib, som førte Cleopatra, og der sat
 sig ved Forstavnen med begge Hænder under
 Kinderne og sine Albuer paa Knæerne: Dre-
 de, Skam og Fortvivlelse havde saaledes be-
 taget hans Hierte, at han var længe ubevæ-
 gelig som en Støtte. Udi saadan Tilstand
 blev han siddende i 3 Dage: Da steg han
 omsider i Land, skönt uden at see eller at
 tale med Cleopatra. Men de saae hinan-
 den omsider igien, og levede sammen lige-
 som tilforn.

Be-
 gynn-
 delse til
 Antonii
 og Cleo-
 patra
 Tragoe-
 die.

Cleopatra tog derpaa Veyen lige til
 Alexandria, og Antonius begav sig til Li-
 byen, hvor han havde efterladt sig en stor
 Krigs-Hær for at beskytte Grændserne: Der
 fornam han, at Anføreren havde erklæret
 sig for Cæsar, hvilket indjog ham saadan
 Skræk, at han udi Fortvivlelse vilde tage
 Livet af sig selv, saa at det var ikke uden
 med

med Rød, at hans Benner saadant kunde hindre: Der var derfor intet andet Partie for ham at tage, end at følge Cleopatra, som da allerede var kommen til Alexandria.

Cleopatra saasom hun frygtede, at, hvis Gindbyggerne af Alexandria bleve underrettede om hendes Uheld, de vilde vengre sig for at indlade hende i Havnen: hvorudover hun lod pryde sine Skibe med Kroner, for at bilde dem ind, at hun med Seyer var kommen tilbage. Saa snart hun var indkommen i Staden, lod hun ombringe alle de store Herrer, som hun havde mistænkte, paa det at de ingen Opstand skulde giøre mod hende. Antonius ankom just da hun var i denne blodige Forretning. Saasom hun var heel frugbar paa Inventioner, saa faldt hun paa et særdeles Anslag for at hindre, at hun ikke skulde falde udi Cæsars Hænder. Hun tog sig for at transportere alle sine Skibe fra den Midlandiske Søe igiennem den smalle Nakke eller Isthmum til det røde Hav; og at bringe hendes Eigendefæe og Riigdom bort udi samme Skibe og udi de andre, som hun havde paa den anden Side. Saadant kunde ikke gøres uden ved at grave en Canal igiennem den smalle Nakke, som er henved 20 Miile lang: Dette ansaae hun dog ikke som en Umuelighed: men, saasom Araberne opbrændte alle de Skibe, som hun der

der havde, maatte hun staae fra sit Forsæt.

Saa som nu dette Haab slog hende Fejl, arbejdede hun efter Plutarchi og andres Si- Hendes
 gelse eene paa at vinde Octavii Cæsars Gunst, saa vel
 og at opofre ham Antonium, som hun ikke som An-
 meer behøvede; hvoraf sees denne Drons tonii Op-
 nings Falskhed, og at hun i alting havde sin forsøl u-
 egen Fordeel alleene for Dyne. Dette hen- Mod-
 des Forsæt skiulede hun dog med stor Gliid, gang.
 og raadede Antonium til at affærdige Ges-
 santere til Cæsar for at handle med ham om
 Fred. Hun lod dermed følge hendes egne
 Gesantere, som havde hemmelige Ordre at
 negociere for hendes egen Person. Cæsar
 vilde ikke høre Antonii Gesantere, og skik-
 de Cleopatrac hendes tilbage med et venligt
 Svar; thi han arbejdede meget paa at be-
 mægtige sig hendes Person tillige med hendes
 Riigdom: Hendes Person, paa det han der-
 ved kunde pryde sin forestaaende Triumph,
 og hendes Riigdom, paa det at han kunde
 komme i Stand til at betale den store Gield,
 som denne Krig havde bragt ham udi. Det
 var i disse Henseender han holdt gode Miner
 med Cleopatra, og søgte at overtale hende
 til at overlevere Antonium.

Antonius havde efter sin Tilbagekomst fra
 Libyen retireret sig udi et Huus paa Læn-
 det

det ved Nil-Strømmen tillige med tvende af sine fortroeligste Benner. Men det varede ikke længe, førend Kierligheden til Cleopatra igien tog Overhaand, saa at han begav sig til Alexandria igien, hvor han sølede sig udi Bellyst som tilforn, og affærdigede nye Gesanter til Cæsar med Begiering, at han maatte spares paa Livet, og tillades at leve som en privat Person udi Athenen, naar Cleopatra og hendes Børn maatte beholde Egypten. Men dette sidste Gesantskab havde ikke bedre Virkning end det første; hvorudover Antonius henvendte sig til Fortvivlelse, og for at muntre Sindet noget op igien, opoffrede han sig gandske til Eten og Driften, ja all slags Bellyst; saa at han og Cleopatra ligesom kappedes om, hvo der kunde gjøre de prægtigste Anretninger.

Cleopatra
træ for
revolende
Anslag.

Imidlertid, saasom Dronningen saae hvad derpaa vilde følge, samlede hun sammen adskillig slags Gift, for at forsøge af hvilket man kunde døe med mindste Smerte. Hun gjorde Prøve paa Fanger, som vare fordømte til at døe: Og, som hun mærkede, at den Gift, som hastigen tog Livet af Mennesker, forårsagede største Smerte, og at den, som var mindre sterk, forårsagede en mild men langsom Død, gjorde hun Prøve med giftige Dyr, og udi hendes Paasyn lod applicere adskillige slags Slangar til saadanne Folk.

Folk. Dermed giortes alle Dage Experimenten. Endeligen merkede hun, at den Slange Aspis var den eeneste, som ingen Piiisne eller Convulsion forarsagede, efterdi man deraf alleene hensaldt udi en Dødsighed, og at man gandske sagte udsluffedes, saa at naar man rykkede dem og vilde have dem til at reyse sig, bleve de brede ligesom de, der ere hensaldne udi en Slummer: Det var derfor den slags Gift, som hun af alle udvalte.

Ikke desmindre, siges der dog, at hun dog blev ved det Forsæt at opoffre Antonium, hvis hun selv kunde erhverve sig nogen Fordeel derved: Men, paa det han ingen Tanke skulde have om Utroeskab, lod hun see større Venlighed mod ham end nogen Tiid tilforn, og var det derfor at hun celebrerede sin egen Fødsels Dag med liden Høytidelighed: Antonii derimod med saadan Pragt, at mange inviterede Persener, som vare didkomne fattige, ginge rige tilbage.

Cæsar, som holdt det fornødent at forfølge sin Feyer, førend Antonius og Cleopatra samlede nye Kræfter igien, lod sig om Foraaret see ved Pelusium, som er Nærgelen til Egypten: Denne Fæstning blev ham uden Sverdslag overleveret, som meeskes efter Cleopatras hemmelige Ordre. Og, som

Antoni-
us og
Cleopa-
tra be-
leyres.

som Rygtet derom udspreddes i Alexandria, da for at betage Antonio all Mistanke, overleverede hun ham Commendantens Hustru og Børn. Hun havde nær ved Isis Tempel anrettet prægtige Begravelser. Udi disse Begravelser lod hun da indføre hendes kostbareste Mobilier, Guld, Sølv, Juveler, Elfenbeen og en stor Deel vellugtende Krydder, ligesom hendes Forsæt der var at opbrænde sig selv med sin heele Rikedom. Da Cæsar fik Kundskab herom og frygtede, at hun i Fortvivlelse saadant vilde fuldbyrde, lod han hende alle Dage ved een og anden tilkiendegive, at hun skulde være ved godt Mod, saasom han havde i Sinde at tractere hende med all Lemfældighed: Imidlertid nærmede han sig meer og meer til Staden.

Da han did henkom, slog han sin Lejer nær ved Hippodromus, havende Forhaabning strax at blive Mester af Staden for medelst den hemmelige Correspondence, som han havde med Cleopatra, og paa hvilken han forloed sig meer end paa sin Krigshær. Denne hendes List var Antonio ubekiendt: han vilde ey heller troe, hvad som derom blev fortaalt, og derfor lavede sig til en tapper Modstand. Han gjorde et sterkt Udfald af Staden, nedsablede en Hov af de Beleyrende, og drev dem med Forliis til deres Lejer, saa at han kom som en Geyer

Stryer = Herre tilbage. Men dette var den Antonii
 sidste mandige Gierning som han bedrev: thi sidste
 i stedet for at føre sig denne Fordeel til Nyl- Man-
 te, og at give Ngt paa Cleopatras Jdræt: doms
 ter, begav han sig bevæbnet til hende, ka- Gier-
 stende sig for hendes Fødder og kyskende ning.
 hendes Hænder. Det heele Slot blev der-
 paa opfyldt med Glædes = Skrig, ret ligesom
 Beleyringen kunde være ophævet; og Cleo-
 patra, som søgte ifkun at dyffe ham i Søvn,
 anrettede et prægtigt Giestebud, som bort-
 tog den øvrige Dag og endeel af Natten.

Dagen derefter satt Antonius sig for at
 angribe Cæsar baade til Lands og Bands.
 Han posterede sin Krigshær paa nogle
 Høje udi Staden, staaende selv for at an-
 see Floden, som gik ud for at angribe Cæ-
 sars Skibe. Men han maatte med For-
 skrækkelse see, Cleopatras Amiral, saa snart
 han nærmede sig til Fienden, at overgive
 den heele Flode. Af dette aabnedes hans Hans
 Døen, saa at han tydeligen merkede Cleo- Søe-
 patras Utroeskab, hvorudover han udi Bit- Magt
 terhed løb til Slottet for at hevne sig over overgi-
 hende; Men hun var alt gaaen til Side; ver sig
 thi Cleopatra, som dette havde udseet til Octavio.
 forn, havde af Frygt for Antonii Brede
 retireret sig til de Ægyptiske Kongers Grav-
 steder, som vare befæstede med Mure. Der
 lod hun Antonio tilkiende give, at hun hav-
 de

Antoni-
us om-
kommer
sig selv.

de omkommet sig selv. Antonius, som var
lettroende, og gav sig ikke Tiid til at exami-
nere om denne Tidende var rigtig, gik ind
udi sit Kammer, og der omkom sig med sit
eget Sverd. Myeligen før han vilde opgive
Nanden, kom een af hans Garde og lod ham
viide, at Cleopatra end levede. Han tillod
derfor, at man forbandt hans Saar, og lod
sig hembære til det Sted, hvor Dronningen
havde indsluttet sig. Cleopatra vilde ikke
tillade at man aabnede Portene for at føre
ham der igiennem af Frygt for at blive for-
rasked, men nedkastede af Vinduerne, Kiæ-
der og Snorer, hvormed hun ved nærvæ-
rende Hoff-Damers Hielp hissede ham op
til sig; intet Syn fandt forestilles ynkeligere:
Antonius gandske blodig med Døden afsmæ-
let paa Ansigtet blev ophidsed, vendende sine
Øyen til Cleopatra, og rekkende hende
Haanden ligesom for at tage Afsked, og
Cleopatra paa den anden Side stod og
hissede ham til sig med egne Hænder.

En ynke-
lig Sce-
ne fore-
stilles.

Saa snart hun havde faaet ham til sig,
sønderrev hun sine Klæder, slog sig for sit
Bryst, tørrede Blodet af hans Legem med
sit Ansigt, og kaldte ham sin Herre og Afg-
tesælle. Antonius, som af disse Caresser
blev lidt opvakt igien, seende Dronningen
udi denne bedrøvelige Tilstand, sagde for at
trøste hende, at han døde fornøyet, efterdi
han

han døde udi hendes Arme. I det øvrige
 skiemmede han sig som en Romer ikke at vær-
 re overbunden af andre Romere. Han for-
 manede hende derpaa at redde sit eget Liv og
 sit Rige, hvis det kunde skee uden Forliis
 af hendes Ære; item at tage sig vare for de
 Forrædere, som vare ved hendes Hoff; iliges-
 maade for dem som vare udi Cæsars Følge,
 paa hvilke Ord han opgav sin Aand.

Paa samme Tiid ankom Proculeius, som
 var skiffet af Cæsar, hvilken havde ikke kun-
 det bare sig for Graad, da han hørte hvad
 som var hendet, og, da han saae Antonii blom-
 dige Sværd, som blev ham rækket. Procu-
 leius havde Ordre fornemmeligen at bemæge-
 tige sig Cleopatras Person, og at fange hende
 levende, om det var mueligt. Hun der-
 imod veigrede sig ved at overgive sig i hans
 Hænder, tilladende ham alleene at tale med
 sig, uden for Gravstedet, saa at hun hørte
 Ordet igiennem en Sprække paa Porten.
 De talede længe sammen. Hun begierede
 stedse Riget for hendes Børn: Han derimod
 bad hende være ved et got Mod, og forma-
 nede hende at have Tillid til Cæsar.

Efterat han vel og nøye havde udspend-
 et Stedet, gik han bort for at underrette Cæsar
 om hvad forhandlet var. Cæsar affærdigede
 de siden Gallum udi samme Ærende, hvil-

Cleopa-
tra fal-
der udi
Octavii
Hænder.

fen ogsaa taledede med hende igiennem en
Sprække, og forsettlig holdt Tælen længe
ud. Imidlertid applicerede Proculeius en
Stige til Muren, og kom ind igiennem det
samme Vindue, hvor igiennem Antonius
var bragt, og steg ned til Porten, hvor Cleo-
patra taledede med Gallo; een af de indsluttee
de Damer, som først blev dette vaer, raabte
da: O ulyksalige Cleopatra! nu est du
geraadet i dine Fienders Hænder.
Cleopatra vendende sig om ved dette Skrig,
da hun blev Proculeium vaer, vilde hun om-
komme sig med en Dolk, som hun havde
stedse hengende ved sit Belte. Men Procu-
leius løb til, tog hende udi sine Arme, og
sagde, at hun gjorde ilde imod sig selv, at
hun og gjorde ilde imod Cæsar ved at betage
ham Kærlighed til at lade see sin Godhed mod
hende, hvorpaa han rev hende Dolken af
Hænderne, og randsagede hendes Klæder, for
at eftersee, om Gift derudi kunde ligge skjult.

Cæsar skikkede siden sin frigivne Tiener
Epaphroditum med Befalning at vogte
hende nøye. Han lod hende og ved Procu-
leium adspørge, hvad hun forlangede af ham.
Derpaa rykkede han mod Alexandria, hvor
han fandt Porterne aabne og Indbyggerne
udi yderste Forvirrelse, saasom de ikke kunde
viide, hvad man havde i Sinde med dem.
Men han lod dem ved sin Ankomst Naade
for

forkynnde, hvorved den Skræk ophørede. I midlertid havde Proculeius udforsket Dronningens Forlangende, og faaet at vide, at hun intet andet begierede end Frihed til at begrave Antonii Legeme, hvilket blev hende tilladt; og lod hun ham da give en herlig Begravelse, og nedsatt Legemet, efterat det var balsameret, blant de Egyptiske Kongers Grave. Alt dette synes at til intet gjøre den Utroeskab, som hun beskyldes for mod Antonium: Det kand ogsaa være, at saadant grunder sig alleene paa pur Mistanke, med mindre man vil holde for, at Antonii sørgelige Endeligt har fornyet den Kierlighed igien, som allereede var udslukt.

Saa snart hendes første Sørge-Dage vare forbi, gjorde Cæsar hende en Visite udi hendes Kammer. Hun laae da paa en Seng ^{Samta-} uden Zierath. Hendes Haar var i Uorden, ^{le med} hendes Dyne vaade af Graad, hendes Røst ^{Detavis} skielvende, og hendes Bryst blodigt af de Saar, som hun selv havde givet sig: men uanseet alt dette, fremskinnede dog Straaler af en ugemeen Deylighed, og, endskiont hun kunde regnes for halv død, haabede hun dog at indtage samme Herre, ligesom hun forhen havde indtaget Julius Cæsar og Antonius. Saa snart hun blev Cæsar vaer, fastede hun sig ud af Sengen, og faldt ham til føde, og saasom Kammeret var fuld af

Julii Skilderier, visede hun ham de samme, sigende: at det var den Mands Efterlignelser, hvis Arving han var og Successor i det Rømeriske Herredom, og som har skienket mig det Ægyptiske Rige; Derpaa fremtog hun nogle kierlige Breve, som Julius Cæsar havde tilskrevet hende, og som hun oplæste: Men med alle disse Ophævelser kunde hun dog ikke bringe Octavium i Snæren; thi han lod sig alleene nøye med at trøste hende, og at forsikre om sin gode Intention. Cleopatra mærkede strax denne Koldstindighed, som hun holdt for et ondt Tegn, dog dulte hun sin Sorg, og takkede ham for gode Tillsagn. Hun sagde sig til Erkiendelse at ville overlevere ham al Ægyptens Liggendefæ. Hun overleverede ham og virkelig alle de Stæder, hvorudi saadant laae forbaaret. Men een af hendes Skatmestere ved Navn Seleucus, som var nærværende, bebrejdede hende da, at hun ikke havde givet alt tilkiende, og at hun havde fordult een Deel af det kostbareste. Af denne hans Opførsel mod sin egen Frue, blev hun saa forbitret, at hun med sine Hænder gav ham adskillige Slag udi Ansigtet. Derpaa vendede hun sig til Cæsar, og sagde: Et det ikke en Skiendsel, at, naar I selv have beæret mig med Eders Nærværelse, og trøstet mig udi denne min bedrøvelige

velige Tilstand, mine egne Tienere
 tør anklage mig, efterdi jeg har hol-
 det til Side nogle Qvinde Smykker,
 ikke for at betiene mig selv deraf,
 men for at forære dem til Eders Sø-
 ster Octavia og til Eders Zustrue Li-
 via, paa det at jeg ved deres For-
 bøn kunde erholde en naadig Med-
 handling.

Cæsar glædede sig over denne hendes Tas-
 se, saasom han deraf sluttede, at hun havde i Sinde at leve. Han sagde derfor, at Dens
 hun efter Behag maatte disponere over de Udsalb.
 Jubeler, som hun havde beholdet, og ef-
 terat han havde forsikket hende om sit gode
 Hierteløb mod hende, gik han bort.

Men Cleopatra, saasom hun ikke tviv-
 lede paa, at Cæsar jo vilde føre hende udi
 Triumph til Rom, saa lavede hun sig
 strax til at døe for saadan Haanhed at for-
 rekomme. Hun vidste vel, at hun var nøye
 vogtet af dem, som vare beskikkede hende til
 Opvartning; Hun saae ogsaa, at Tiden var
 knapp, og at Cæsars Rejse var forhaanden;
 hvorudover hun hastede med sit Forsæt.
 Efterat hun havde erholdet Tilladelse at
 begræde sin Elskbne ved Antonii Gravs-
 sted, og saadant med stor Bæmdighed var
 forrettet, badede hun sig, og derpaa gik
 til Taffel, besalende at man skulde anrette
 henz

Hun be- hende et prægtigt Maaltid. Da hun havde
 slutter at spiset, skrev hun et Brev til Cæsar, og ef-
 omkom- terat hun havde viset alle fra sig, undtagen
 me sig. tvende af hendes Damer, lukkede hun Dø-
 ren til og lagde sig paa Sengen, begierende
 de en Kurb, hvorudi vare nogle Signer, som
 en Bonde havde tilbragt hende. Hun satt
 Kurven ved Sengen: men et Øyeblik der-
 efter saae man hende lige som slumrende,
 hvilket var Virkningen af det Bidd, som
 hun havde faaet af den Slange Asp, som
 laae skjult blant Frugten, og havde stukket
 hende udi Armen, som hun til den Ende
 havde udstrakt. Giften havde strax derpaa
 trængt sig til Hiertet, saa at hun var død
 uden Smerte, og uden at nogen det merkte
 de. Hendes Oppassere havde vel Ordre im-
 tet at lade indkomme, uden det var noye-
 randsaget; men en forslædt Bonde, som
 var Dronningens troe Tiener, spillede sin
 Nulle saa vel, og stillede sig saa eenfoldig
 an, at ingen kunde have ham mistænkt, og
 man derfor lod ham komme ind.

Alf det Brev, som Cleopatra nyeligen have
 de tilstiftet Cæsar, kunde han nok mærke,
 at hun havde noget ondt i Sinde, ef-
 terdi hun derudi blant andet begierede, at
 hendes Legeme maatte sættes udi Antonii
 Grav: Herudover affærdigede han strax
 tvende Tienere, for saadant at hindre. Men,
 da

da de komme, fandt de hende allerede død. Saadant Endeligt fik denne navnkundige Dronning udi hendes Alders 39te Aar, efterat hun havde regieret udi 22 Aar. Hun afmales udi Historien som et Monstrum, hvorudi alle Laster vare concentrerede, som Uhydsfhed, Falskhed, Uretsfærdighed, Belyst, Blodgierighed, en usmættelig Ambition. Derimod havde Naturen distingveret hende udi Legemets Stabning og Stærksindighed, saa at man ikke fandt sig, hvad man hos hende meest kunde admirere, end hendes Deylighed eller naturlige Forstand, og var det udi den sidste Qualitet hun overgik alle hendes Formænd. Hvad som fornemmeligen fandt siges til hendes Berømmelse, var den Kierlighed hun havde til boglige Konster, og hvorudi hun havde maaskee gjort større Fremgang end noget Fruentimmer udi hendes Tid. Det er troeligt, at, hvis hun havde levet i mindre fordervelige Tider, hun kunde have efterladt sig et bedre Navn. Men det Egyptiske Hof var saa forderbet, at de foregaaende Regentere havde efterladt sig saa onde Exempler, at man der ikke kunde vente uden Misgeburth. Hvad som meest legges hende til Last, var den Falskhed hun lod see mod Antonium i hans Gienvordighed, skönt det i mine Tanker fandt være uvist, om hun havde Deel udi de Forraderier, som hendes Be-

P 5

tientere

tientere og Krigs-Anførere lode see. Hendes
 fierlige Afseend med Antonio og hendes
 voldsomme Død synes at kunde udslutte den
 Mistanke. Det er ey heller troeligt, at
 Cæsar Octavius havde havt det Forsæt at
 føre hende med Haanhed for sin Triumph-
 Vogn, hvis hun havde overlagt med ham
 at forraade Antonium, og uden Sverdslag
 at overlevere ham det heele Rige. Det sy-
 nes, at den ellers skarpsindige Skribent Plu-
 tarchus ikke altid lige nøye haver udstuderet
 Personernes Egenkab, og at han ogsaa
 med andre udi denne Post
 haver taget feyl.

AN-

ANNA BOLLENA.

ANNE BOLLEN er efter Camdens Regning fød udi det Aar 1507 af et fornemme Huus. Hendes Fader Ridder Thomas Bollen, havde til Ægte en Dotter af Hertugen af Norfolk, og var det med hende han avlede Anne. Samme hendes Fader var 2 gange Ambassadeur udi Frankrige: Først udi det Aar 1515, og den anden gang 1527. Han blev først Vicomte af Rochefort, og siden Greve af Ormond. Han bragte sin Dotter Anne med sig til Frankrig, da hun ikkun var 7 Aar gammel, og kom samme Anne i Tieneste Aaret derefter hos den Franske Dronning Claude, som var Francis I. Gemahl, skönt man ikke veed, udi hvilken Qvalitet hun tog saadan Tieneste an. Det er let at slutte, at hun i denne Alder ingen synderlig Tieneste kunde gjøre, saa det derfor er troeligt, at Høystbemaeldte Dronning har søgt i Henseende alleene til hendes Rønhed og Artighed at beholde hende ved sit Hoff.

Om hendes Opførsel ved det Franske Hoff ere stridige Beretninger. Den bekiendte Engelske Autor Sanderus, som mange fremme

mede Stribentere have efterfuldt, taler om hendes første Opførsel og Opførsel saaledes: Stridige Kong Henrik 8, siger han, havde forelsket Beret. sig udi hendes Moder, som var en Dotter ninger af Hertugen af Norfolk, og var det for om hen. at have en frie Omgiengelse med hende, at des Op. han stikkede hendes Mand udi Gesantskab di Ung. til Frankrig. Hvorfra, da han efter 2 dom. Alars Forløb kom tilbage, fandt han sin men. Hustru frugtsommelig. Han vilde da strax stille sig ved hende: Men, som Kongen lod ham vide, at han var Barnets Fader, og bad ham at tie dermed, forblev det derved. Barnet, som ved denne u-loblige Omgiengelse kom til Verden, var denne Anne, hvilkfen Thomas lod opdrage som sit eget Barn, skjønt hun var Henrici 8 Dotter. Han siger videre, at samme Anne udi hendes 17de Aar bedrev U-kydskhed med hendes Faders Huus-Folk, og at Faderen siden stikkede hende til Frankrig, hvor hun i en Tid lang var udi en stor Herres Huus, og siden kom til Hove, hvor hendes Opførsel var saaa n-ordentlig, at hun overalt blev bekiendt, og at man derfor kaldte hende la Haquenée d' Angleterre, og da hun kom videre i Rundstab med Francisco, gav man hende Navn af Kongens Mule (la Mule du Roy) at hun ved sin Hiemkomst til Engeland kom udi Dronningens Tjeneste, hvor hun mere fede Kongens Koldsyndighed mod Dronning

Catharine, og førte sig den til Nytte, saa at hun fik ham i sin Snare: Men, som hun var underrettet om Kongens Humeur, nemlig at Kierligheden vilde forøges ved hendes Koldsindighed, saa anstillede hun sig kold og kydd, hvilket og havde den Virkning, at han besluttede at ægte hende, saa snart han kunde blive skildt ved Dronningen.

Saa vidt Sanderus herom: Men andre gode Skribentere have gjort mange Antegnelser herudi, eendeel efterdi hvad han anfører ikke kand gøres beviisligt, (thi Rastalls Bog, som han citerer under den Titel af Thomæ Mori Liv og Levnet, har af ingen været seet uden eene af Sanderus,) eendeel og efterdi mange af de Ting, som han fortæller, have ingen Overeensstemmelse herfen med Tiden eller Annæ Bollenæ Alder. Det eeneste, som kand være sandt, er dette, at hun har stillet sig koldsindig an mod Kongen, og derved drevet ham til at ægte hende: Thi det er troeligt, at han i Begyndelsen ikke havde i Sinde at gaae saa vidt. I det øvrige kand man slaæ en Stræg over alt, hvad som Sanderus fortæller om hendes uordentlige Opførsel saavel i Frankrig som udi Engeland: Og heller holde for, at hun har ført sig skikkeligen op, efterdi hun ellers ikke har kundet være saa vel antagen af tvende dydige Prinzesser.

Bur.

Begyn-
delse til
Kong
Henriks
Elstov.

Burnet siger, at den Franske Dronning beholdt hende nogle Aar hos sig, og at hun efter samme Dronnings Død forblev hos Hertuginde af Alençon, Francis I. Søster, all den øvrige Tid udi Frankrige. Efter hendes Tilbagekomst ingen Kierligheds Handel har været mellem hende og Kong Henric: men at Grundvold dertil er bleven lagt længe efter det Forsæt Kongen fattede at stille sig ved Dronning Catharine, sees deraf, at Anna da var forlovet med Mylord Percey Greuens af Northumberlands Søn. Det var allerførst udi det Aar 1528. at man finder de første Prober paa Kongens Kierlighed til hende: Thi man haver udi samme Aar tvende af hendes Breve til Cardinal Volsey, hvilke vise, at Kongen ikke alleene var udi Forsæt at ægte hende, men endog at Cardinalen var Medvider udi samme Forsæt. Udi det første Brev læses disse Ord: Jeg veed, Mylord! hvad Umage I have gjort eder for mig, hvorudover Taknemmelighed udfodrer, at jeg nest Kongen elsker eder meer end nogen Person i Verden. Udi det andet Brev igientager hun de samme Ord, og derhos siger, at hun med Smerte ventede at høre den Pavelige Legats Ankomst: thi det var efter hans Ankomst man biede, for at erholde den forlangte Skilsmisse imellem Kongen og Dronningen.

Me

Medens der blev drevet heftigst paa saadant Skilsmisse, og den Pavelige Legat tillige med Volsey derudi skulde give Kiendselse, havde Kongen ladet bortskikke Anna Bollen, paa det man ikke skulde forarges over hendes Nærværelse. Men udi det Aar 1529 blev hun kalden tilbage, da man fornam, at den Handel med Skilsmaalet vilde ikke falde ud efter Ønske. Nogle Skribentere foregive, at Anna Bollen var bleven breddet over denne Bortvisning, og derfor ikke meere vilde lade sig see til Hove, saa at det var neppe, at man ved hendes Faders Trusser kunde bringe hende til Kongen igien. Men Burnet siger, at han intet derom haver fundet, men seer alleene dette, at den Affection, som hun tilforn havde baaret til Cardinal Volsey, var bleven forbandlet til et bittert Had, hvilket ikke lidet befordrede samme Cardinals paafulgte Fald.

Hvis nogen Misforstaaelse havde reyst sig imellem hende og Kongen, saa bleve de nu igien forligede, og skeede det da som i deslige Tilfælde gemeenligen hændes, nemlig at hendes Graværelse og forstille Koldfindighed oplydte Kongen des meere, og synes hun at have forstaaet den Konst i Grunden. At der end ginge nogle Aar bort, førend han skreed til at ægte hende, forarsagede den Forhaabning han havde at erhverve en lofselig

lig Skilsmisse Dom med Dronning Catharina. Imidlertid søgte han Gradviis at trække Bollen frem til Thronen; Thi udi det Aar 1532 lod han hende erklære Marquise af Pembrok, hvorpaa han kort derefter ægte-
 Kongen tede hende, skönt hemmeligen; og saasom hun
 gifter sig nogen Tiid efter Brølluppet befandtes at læ-
 med hen- ve til Børsel, saa sluttede man deraf, at hun i
 de. den foregaaende lange Tiid ingen yderlig Fav-
 veur haver villet tilstede Kongen.

Udi det Aar 1533 bragte hun til Verden
 en Prinzesse, som blev kalden Elisabeth, hvilk-
 ken er den, som siden med saa stor Berømt-
 melse regierede udi Engelland. Hun blev
 Princeffe ført efter Fødselen erklæret Prinzesse af Wa-
 Elisa, les, endskönt man forestillede Kongen, at
 beths det var for tiligt, efterdi hun endnu kunde
 Fødsel. faae en Prinds, som saadan Titel tilkom:
 Men, saasom hans anden Dotter Maria,
 som var avlet med Dronning Catharina,
 havde ført den samme Titel, vilde han at
 Elisabeth og skulde bære den.

Henric. 8. levede saaledes en Tiid lang
 udi kierlig Egteskab med sin nye Dronning
 Anna, indtil 1536, da den store Tragødie
 blev spillet, som er saa meget bekiendt udi
 Begyn- Historien. Tvende Aarsager foregives der-
 delse til til, nemlig 1.) en nye Kierlighed, som han
 Bollenæ fattede til en af Dronningens Hof-Jomfruer,
 Tragoe. die. nem-

nemlig Johanna Seymur. 2.) en Mistanke, som han fattede om Annæ Troskab. Det er troeligt, at det sidste var en Følge af det første, og at Anna ikke havde været beskylt det for Utroskab, hvis en nye Kierlighed saadant ey havde forarsaget; Thi, saa snart hendes Fiender merkede, at hun var ikke saameget elsket af Kongen som tilforn, toge de ikke i Betænkning at gjøre hende mistænkt hos en Konge, hvilken de merkede en Tieneste dermed at gøres. Vist nok er det, at Kongen havde tabt meget af den forrige Affection til Dronningen, enten det kom deraf, at han havde styret sin Lyst ved saalang Tids Besiddelse af den, han saa hæftigt havde attraaet, eller efterdi Dronningens alt for frie Opførsel havde givet ham Anledning til Mistanke: hvilken opvakte hos ham en Jaloufie, som han enten ikke kunde eller ikke vilde overvinde.

Dronningen bar stor Kierlighed til hendes Arfader des Broder Mylord Rochefort; men hun aen til kunde ikke lide hans Hustru, som levede i hendes de med sin Herre, og som havde adskillige onde Tilbøieligheder. Denne Dame, for at hevne sig, var den første, som søgte at indprente Kongen onde Tanker mod Dronningens, foregivende at hun havde usømmelig Umgængelse med Lord Rochefort hendes Broder. Kongen, hvis Hierte Johanna Sey-

Seymour allerede havde indtaget, anhørte med Fornøielse saadan Beskyldning, saasom ham derved blev givet Middel til at naae sit Ønske. Hvilket saa snart Dronningens andre Fiender merkede, fastede de Olie udi Ziden, og frembragte adskillige andre Historier om Dronningen og hendes Domestiquer. Hendes fornemste Fiender vare de som hadede Reformationen; Thi de samme holdte for, at det var efter hendes Tilskyndelse, at Kongen havde brudt over tverds med Paven, i det ringeste vare de forbissede om at hun havde givet Anledning dertil. De saae derforuden, at saa længe som hun levede, intet Forlig kunde ventes med den Romerske Stool, men haabede efter hendes Død at bane Veyen dertil. Hertugen af Norfolk havde stor Begierlighed efter at see den Romerske Religion sat paa sin forrige Fod igien, endsskiont han turde ikke lade sig dermed merke for Kongen. Hans Midkierhed herudi samt den Ansæelse og Credit, som han stod udi til Hobe, forarsagede, at han var anseet som Hoved for det Romerske Parti: og meenedes der derfor, at han var det fornemmeste Middel til Dronningens Fald.

Hvorom alting er, saa enten det skeede ved ham eller ved andre, saa seer man, at Kongen af de Beretninger som han fik om Dronningens Opførsel, optændtes til en
hæf

hæstig Jalousie, og kunde man ikke forund-
 dre sig derover, efterdi han af Natur var
 hidsig og ustaalmodig. Man beskyldte Dron- ^{Beskyld-}
 ningen for ublue Omgængelse med Norris, ninger
 Smeton, Weston og Berreton hendes Hoff- ^{mod}
 Tienere. Man maa vel tilstaae, at hun ^{hende.}
 havde adskillige fri Gebærder, som Kongen
 ikke gav saa nøye agt paa, saa længe som
 han ingen Mistanke havde fattet til hende,
 men fra den Tid at han havde begyndt at mis-
 tænke hende styrkede saadant ham derudi. Og
 er det ingen Tvivl paa, at jo hendes Uben-
 ner, saa snart de merkede, at han var villig til
 at anføre hvad de forebragte, have søgt at
 udtolke hendes Ord og Gebærder til det vær-
 ste. Kongens Jalousie yttrede sig fornem-
 meligen paa et Ridder-Spil, som blev holdt
 det til Greenwich, hvorfra han gik bort
 kysende af Brede, skönt ingen kunde giets
 te Aarsagen dertil; Man meener, at han
 der haver merket noget som bestyrkede ham
 i hans Mistanke, og som ingen havde gi-
 vet agt paa uden han selv. Sanderus si-
 ger, at Dronningen havde ladet falde et
 Tørflæde, hvilket een af dem, som beskyld-
 tes for at have usømmelig Omgængelse med
 hende, havde optaget, og dermed tørret sit
 Ansigt. Men samme Autor staaer herudi
 ikke til troende, efterdi ingen uden han ta-
 ler derom. Hvorom alting er, saa var
 Kongen ikke saa snart kommen fra Rid-
 ders

der Spillet, førend han lod arrestere Mylord
 Hun af Rochefort, Norris, Smeton, Weston og
 resteres. Berreton. Paa samme Tiid blev og Dron-
 ningen indsluttet i hendes Kammer, og Da-
 gen derefter bragt til Londons Towr. Hens-
 des Fiender magede det saa, at Erke-Bispen
 af Canterbury fik Ordre at holde sig in-
 de paa sit Pallads, paa det at han ikke
 skulde have Lejlighed at tale for Dronning-
 en.

Man fandt ikke forundre sig over, at
 Dronningen af denne Hændelse blev gaa-
 nstke forvirret, og at, saasom hun havde in-
 gen, der kunde give hende et godt Raad,
 faldt udi de Snarer, som hendes Fiender
 satte for hende. Da hun blev bragt til
 Forhør, negtede hun sig at have begaaet
 nogen Utroeskab mod Kongen: Men, da
 man bildte hende ind, at Norris, Sme-
 ton, Weston og Berreton havde selv be-
 beskylt hende, dristede hun sig ikke til at
 negte visse Ting, som vare passerede mel-
 lem dem. Angaaende Norris, da sagde
 hun, at, da hun een Dag pressede ham til
 at holde Bryllup med den som han var for-
 lovet med, havde han svaret, at han hastes
 de ikke dermed; og at hun videre havde sagt,
 at hun saae vel, at han haabede at holde
 Bryllup med hende selv, naar Kongen døde.
 Dette synes at vise, at der maa have været stor
 Fors

Hendes
 Bekien-
 delse.

Fortroelighed mellem dem; Thi man fand
ellers ikke begribe, hvorledes en Dronning
skulde kunde tale saaledes med een af hendes
Domestiquer.

Hvad Musicanten Smeton angik, da
siger hun, at han aldrig uden tvende gange
havde været udi hendes Kammer: At hun,
den sidste gang hun der saae ham, havde
spurt, hvi han var saa bedrøvet, hvortil
han havde havt den Driftighed at svare:
min Bedrøvelse er ikke større end at et Dye-
kast af Eders Majestæt fand borttage den.
Hvad Weston anbelangede, da tilstod hun,
at han havde taget sig den Frihed at til-
siendegive, at han elskede hende.

Disse Tilstaaelser synes at være af Bety-
delighed: Men man fand ikke være forvished Betænk-
ning der-
om Protocollen, hvorfra dette er taget, har over.
der været rigtig: Dette fand man sige for-
bist, at hun havde Proces mod en Konge,
som var ophidsed af Jalousie, og som alle-
rede havde fattet Kierlighed til en anden, saa
det derfor fand være troeligt, at, endskiønt
Protocollon ikke har været forfalsket, de, som
have været beskikkede til at forhøre hende,
fand have givet hendes Ord en Meening,
som favoriserede Kongens Forsæt, og hel-
ler fulgt den Meening de gave Ordene end
Ordene selv.

Mapins
Beret-
ning om
Hendes
Proces
og Dom.

Mod Lord Rochefort frembragtes ingen anden Beskyldning, end at man havde seet ham engang at helde sig over Dronningens Seng. Da alle disse Mænd bleve forhørte, svarede Norris, at han troede Dronningen at være uskyldig, og fremturedes i den Bekiendelse til hans Yderste. Smeton tilstod siden, at han havde ligget 3 gange hos hende, men de bleve ikke confronterede sammen: Han blev ogsaa fordømt, førend man dømte udi Dronningens Sag, paa det at han ikke kunde bruges til Vidne. Dette synes meget at formilde Dronningens Sag: efterdi det er ikke troeligt, at man frivilligen haver foragtet saadant Vidnesbyrd, dersom man havde fundet det af nogen Bægt. Men det synes, at man har frygtet at enten Smeton skulde gaae fra sine Ord, eller at Dronningen ved Confrontation skulde have confunderet ham. De andre raabte alle, at de vare uskyldige: Men dette hindrede ikke, at de jo bleve fordømte og hængslede.

Tre Dage derefter bleve Dronningen og hendes Broder Mylord Rochefort bragte for Retten. Dronningen blev der beskyldet for at have haft ublue Omgængelse med hendes Broder og 4 andre Personer, item at have villet omkomme Kongen: De bevidnede begge deres Uskyldighed, men bleve dog

dog fordømte, skjønt den sidste Besskyldning blev ikke paastaet, saasom den i sig selv var usrimelig. Dommen var saaledes, at Rochefort skulde halshugges, og hans Legem deeles udi 4re Parter. Dronningen derimod blev dømt til at brændes levende, eller at halshugges efter Kongens Gotbessindende. Dermed endes Rapins Beretning om denne uslyksalige Dronning: Men saasom samme Autor udi adskillige Hoved-Poester er tør og mager, og herved har udeladt Ting, som give livagtig Portrait paa Anna Bollena, saa maa jeg supplere den Mangel af Burnet og andre Skribentere.

Den uslyksalige Dronning fandt sig strax efter hendes Arrest udi en bebrøvelig Tilstand, saasom hun saae sig skildt ved Kongens Affection og færdig til at miste baade sin Ære og sit Liv. Hun syntes i Førstningen ifkun at være lidet bevæget over denne Forandring, og derfor sagde med Latter, at hun dømte at Kongen alleene vilde friste hende. Men saa snart hun mærkede, at det var alvor, begierede hun at communicere udi hendes Kammer, og lod derved see messen Iver og Resignation til Guds Villie. Ikke desmindre bragte denne hastige Forandring hende udi en Tilstand, som de Nærværende maa see ikke mærkede; Men de Breve hun tilskrev Kongen eller hans Ministrer vise

Burnets
usfærlige
Beretning
derom.

virkelige Raptus og Hiernens Forvirrelser; Thi man seer derudaf, at hun undertiden havde været devote, og udgydet Taare strømsmeviis, og strax derpaa hendes Bedrøvelse at være forvandlet til Latter og Skiemt.

Saa snart hun merkede, at de, som til lige med hende vare beskylde, havde været henførte til Stadens Castel, dømte hun strax, at der var intet Haab for hende, og at hun selv og vilde blive bragt didhen, hvilket og skæde Dagen efter at hun havde været arresteret. Da hun var nær ved Riviret, hvorover hun skulde føres, beegnede de hende nogle Herrer, som lode hende vide Marsagen til hendes Fald, hvorpaa hun bebidnede sin Uskyldighed, og begierede at hun maatte tale med Kongen. Men det var noget, som man aldeles ikke havde i sinde at tillade hende. Da hun var kommen ind udi Castellet, faldt hun paa sine Knæe, og fravede GUD til Vidne om sin Uskyldighed. Man lod da indqvartere udi hendes Sengenammer Mad. Bollen hendes Paarørende, hvilken intet godt Hierte bar til hende. Denne Dame opmuntrede hende ofte til at tale, for at udloffe en og anden Belsienselse af hende; og glemte samme Dame ikke at berette Kongen alt, hvad som blev sagt. Det synes, at Dronningen da haver sagt adskilligt, som kunde giøre hende mistænkt; men

Hendes
Forvir-

men man fandt derimod sige, at, saasom hun ellers udi i denne Forvirrelse ikke var ret ved sig selv, Sindet. man ikke kunde forlade sig paa hendes Ord.

Da hende blev sagt, at Norris og Musicanten Smeton havde beskyldet hende, faldt hun paa Knæ, græd og raabte: **Herre Jesu** forbarme dig over mig. Men strax derefter udbrød hun i Latter. Saa snart dette Anstød var over, begierede hun at Sacramentet maatte blive hos hende, paa det at hun kunde blive ved sin Andagt. Hun sagde siden til Castellets Gouverneur, at hun var altid Kongens troe Egetesælle, og at hun var gandske reen for de Ting, man tillagde hende. Derpaa begyndte hun at raabe: **O Norris!** haver du beskyldet mig, du est nu fengslet ligesom jeg. Vi maa begge døe. og Smeton iligemaade. Da hun dette havde sagt, begyndte hun at frygte, at man vilde fæste hende udi et Hull, beklagede derfor sin egen og sin Moders Ulykke, og spurgte, om hun skulde døe uden Lov og Ret. Man svarede hende dertil, at, saasom den ringeste Undersaat kunde vente Ret, saa havde hun desmindre Marsag at tvivle derom. Den ulyksfælige Dronnings Fald forarsagede, at det heele Hoff strax vendte hende Ryggen, og tilbød Johanna Seymour, som Kongen vilde ophøje paa Thronen. Erkes
D. 5 Bisp

Bisp Cranmer alleene, saasom han var hende pligtstyldig, og derforuden havde gode Tanker om hendes Dyd, vilde, eller kunde ikke holde hende styldig udi de Ting, som hende vare tillagte. Han vovede sig derfor at tilskrive Kongen et Brev, hvorudi han søgte at undskyldte hende, skiont med en u-gemeen Agtsomhed for ikke at opirre den hidrige Konge. Men Brevet havde ingen Virkning; Thi Jalousie paa den eenen og nye Kierlighed paa den anden Side havde saaledes indtaget Kongen, at alle Forestillinger vare forgieves. Man gik derfor fort med Sagen, og de 4re omtalte Personer bleve, som forhen er tilkiendegivet, fordomte.

Det Forhør, som endelig blev holdet over Dronningen og hendes Broder Mylord Rochefort, fortælles med saadanne Omstændigheder. Efterat de begge vare bragte for Retten, og deres Beskyldninger vare oplæsede, løftede Dronningen sine Hænder mod Himmelen, og negtede hvad man beskyldte hende for. Hendes Broder gjorde det samme, og svarede hun derefter med Sommelighed til de forebragte Beskyldninger. Muficanten Smeton var den eeneste, som virkeligen havde bekiendt noget; men jeg haver tilforn viset, at man ikke vilde betiene sig af hans Vidnesbyrd, og confrontere ham med

med hende; saa at derfor det eeneste, som lobligen kunde anføres til at fordømme hende, var en død Kones Eed, som var gjort om ublue Omgjengelse med hendes Broder, og var det paa samme Eed man dømte Rochefort til at halshugges, og Dronningen til at brændes, eller at miste sit Hoved.

Denne Dom, hvor haard den end var, Kongens saa kunde den dog ikke fornøye Kongen. ^{Haard-} Han vilde ogsaa ved Retten til intet gjøre sit ^{hed.} Giftermaal med Dronningen, og erklære den unge Princesse Elisabeth ulovlig. For dette at i Bæk sætte blev anført hendes gamle Forbindelse med Mylord Percy: men saasom dette ingen Stik kunde holde, og der ingen Bevis kunde anføres paa nogen virkelig Forlovelse, søgte man, eendeel ved Trusler, eendeel ved Løfter om at spares paa Livet, at bevæge Dronningen at tilstaae saadan Forbindelse, hvilket denne uheldsalige Princesse udi sin Forvirrelse gjorde, saa at hun offentlig tilstod, at det Giftermaal, som var indgaaet med Kongen, i den Henseende var ulovligt og ugyldigt; og var det paa denne Beskiendelse Skilsmissses Dommen blev grundet.

Begge disse affagde Domme vare stridige med hinanden; thi een af dem maatte nødvendig være uretfærdig. Hvis Dronningens Ægteskab med Kongen var ugyldigt

dig, saa kunde hun ikke beskyldes for Egetes-
kabs Brydelse, efterdi hun ikke var Hen-
rici 8. Egetesfælle: Hvis derimod Egeteska-
bet var gyldigt, saa var Skilsmisfen u-
lov-
lig. Sees saa heraf, at Kongen vilde skil-
les ved hende, paa hvad Maade det end
skæe kunde.

Nogle
Dm.
stændig-
heder for
Execu-
tionen.

To Dage efter at dette var skeed, gjorde
man Anstalt til Dronningens Execution.
Hun igiennemgik hos sig selv Aftenen til-
forn alle hendes begangne Gierninger, og,
saasom hun erindrede sig efter sin Stifmo-
ders Exempel at have været for haard
mod Princeesse Maria, som var ablet af det
første Egeteskab, lod hun hente Commen-
dantens Frue til sig, bedende hende, at sid-
de ned paa en Lehnstoel, og faldt hun da paa
Knæe for hende, begierende med Taarene
udi Øynene, at hun vilde begive sig til Ma-
ria, og i hendes Navn vilde bede, at hun
for Guds Skyld vilde tilgive hende den haar-
de Medfart, som hun havde brugt mod hen-
de. Og, da dette var skeed, gav hun sig
noget tilfreds, sigende, at hun havde lettet
en Steen fra hendes Hjerte. Men Maria
lod sig ved al sin Devotion deraf ikkun lidet
bevæge; Thi Historien viser, at hun al-
drig glemte den Uret, som hun holdt for sig
at være skeed.

Burnet siger, at den Samvittigheds Om-
 hed, som Dronningen lod see udi denne
 Post, som ikke var af den Bigtighed som de
 andre, synes at vise, at, hvis hun havde haft
 større Laster at forekaste sig; saa havde hun
 ikke negtet dem til det yderste, og ikke bleven ved
 ideligen at bevidne sin Uskyldighed. Men
 man kand derimod sige, at den Synd mod
 Maria, som hun bekiendte, førte ingen
 Haanhed med sig, da derimod de andre
 Poster, som hun var beskyldet for, angin-
 ge hendes Ære. Ikke at tale om at det
 var hende Magtpaaliggende at stille Maria
 tilfreds, paa det at hun ikke skulde hevne sig
 paa hendes egen Dotter Elisabeth, som og
 skæde. Dette siger jeg ikke for at betage
 nogen de milde Tanker man kand have om
 denne Dronning, men alleene for at tilkien-
 degive, at man deraf ikke kand bevise henz-
 des Uskyldighed. Udi det sidste Brev hun
 tilskrev Kongen, takkede hun ham for bevis-
 ste Belgierninger: sigende, at han af en rin-
 ge Person havde ophøvet hende paa Thro-
 nen, og, saasom han ikke kunde bringe henz-
 de høyere paa Jorden, havde han villet gi-
 ve hende Sted blant Helgene i Himmelen.
 Hun sluttede Brevet med at bevidne sin Us-
 skyldighed, og at recommendere deres til-
 sælles Dotter Elisabeth.

Den sidste Samtale, som hun havde hendes
 med Commendanten udi Castellet, er heel selsome
 sels

Samta-
le med
Castel-
lets
Com-
men-
dant:

felfom: Hun lod ham kalde til sig for at sige ham, at hendes Execution skulde ikke skee førend om Eftermiddagen, hvilket gjorde hendes ondt, efterdi hun ønskede intet hellere end en hastig Forløsning. Hun sagde derhos, at hun havde hørt, at Skarpretteren var en habile Mand, der forstod sit Embede, og at hun havde ifkun en liden Hals, som var let at hugge: og da hun dette sagde, følede hun paa sin Hals, og brød ud i sterkt Latter. Denne hendes felfomme Tale findes udi et Brev, som Castellets Commendant paa samme Tiid tilskrev en Herre. Han slutter Brevet med disse Ord: Jeg haver seet mange saavel Kvinder som Mænd henrettede, men jeg haver ingen seet, der haver gjort sig en Fornøjelse af at døe som denne Dronning.

Den 19 May udi det Aar 1536 blev hun noget før Middag bragt til Retterstedet; og lod sig da en stor Hob af fornemme Herrer indfinde for at ansee dette Sørgespill. Dronningen taledes da ifkun lidet paa Stedet, vilde ingen beskylde, og rørte intet om Aarsagen til hendes Fordømmelse; Hun sagde alleene, at hun døde, efterdi Landets Lov havde dømt hende til at døe. Hun bad Guld for Kongen, som hun sagde var en god og naadig Herre, der havde beviist hende meget godt. Derpaa tog hun Afsked med Forsamlingen, og

og begierede at Tilskuerne vilde bede for hende ^{Hendes} de til Guld; hvorpaa hun endeligen recom- ^{Execu-} menderede sin Siæl til Guld, og lagde Ho- ^{tion.} vedet paa Blokken, som strax blev afhugged af en habil Skarpretter, som man til den Forretning havde forskrevet fra Calais, og blev Legemet jordet udi et Capell ved Castellet eller Londons Tower.

Lord Rochefort og de andre Anklagede bleve siden henrettede. De bleve alle hals- huggede. Smeton alleene blev hængt. Man sagde over alt, at han var forført til at beskyldes Dronningen, og at man havde til Besærlag forsikket ham om Naade: Men at man siden ikke fandt det for raadeligt at lade den leve, der kunde med Tiden udsige alting, hvorledes var tilgaaet. Hvad Norris angik, da havde man gjort ham gode Løfter, hvis han havde villet tilstaae sin Beskyldning, men han var ikke at bevæge dertil. Evertimod han sagde sig heller at ville døe tusinde gange end gjøre en falsk Beskyldning.

Saadant Endeligt fik Anna Rollena, over hvilken ere faldne adskillige stridige Domme. Burnet taler herom saaledes: Anne Bollen ^{Burnets} var alt for fri, saa at det er troeligt, at saa- ^{Betænk-} dan hendes Fripostighed fandt have forført ^{ning der} de anklagede og henrettede Personer at hols ^{over.} de ubetænksumme Samtaler med hende; thi

thi det er ellers ikke let at fatte, hvorledes de havde kundet driste sig til at giøre en Dronning Kierligheds Erklæringer, hvis hun ikke ved sin egen Tale og fri Opførsel havde givet Anledning dertil. Mange have troet, at hendes lystige Humeur haver alleene forarsaget en uanstændig Fripostighed, dog uden at bringe videre med sig, saa at hun fandt have givet Anledning til sin Ulykke, uden at have forskyldt den. Nogle have beskyldet Kongen for Haarhed og Tyrannie, efterdi han skreed til saadan Execution med hans Dronning, paa hvis Kyndighed han udi 5 Aar for Egtteskabet havde haft Prøver: Andre derimod have villet undskyldte ham.

Autoris Saa vidt denne berømmelige Autor:
Tanker. Mig synes, at man uden Partiskhed herom fandt sige, at Kongen efter saadanne Tegne og Bevise kunde have Marsag til at fatte Foragt og Koldindighed mod en Dronning, som han havde ophøyet af Støvet. Ja at han ogsaa kunde have virkelig Marsag til at mistænke hendes Utroeskab: saa at hvis han havde negtet hende videre Omgængelse, og forbiset hende Hoffet, kunde saadant Foretagende have været forsvarligt. At hun udi 5 Aar, førend Egtteskabet gik for sig, havde ladet see saa store Kyndigheds Prøver, saadant kunde ikke være tilstrækkeligt til at udrette den siden fattede Mistænke. Evertis
 mod

mod Kongen kunde heller deraf lære, at hun havde vidst den Konst at forstille sig, for des skjere at faae ham i Garnet, og at bane sig Vei til Thronen. Men at lade Landets Dronning paa en puur skiont velgrundet Mistanke offentlig ved Skarpretterens Haand henrette, er noget som aldrig kand forsvares. Hvad, som meest graverer Kongen, er Processens Uordentlighed, den nye haeflige Kierlighed, som han havde fattet til Johanna Seymour, og den Præcipitance som han lod see i at holde Brøllup med en anden, Dagen efter den beskyldte Dronnings Execution: Thi saadan Opførsel haver forøvet Henrici 8. Sag, og givet Annæ Bol-lenæ Apologister grundige Argumenter til at forsvare hendes Uskyldighed.

8

Sam-

Sammenligning.

Efterat jeg har anført det mærkværdigste udi disse tvende Damers Historie, staaer tilbage at eftersee, hvorudi de have lignet hinanden, og hvorudi de ere hinanden u-lige. Hvad Gudselen angaaer, da fand Anna Bollena ikke lignede mod Cleopatra; efterdi den sidste var en fød Princesse af et gammelt og mægtigt Kongeligt Huis, da den første derimod var iffsen en slet og ret adelig Jomfrue. Hvad Sindets Gaver angelanger, da er Forskiellen derudi ikke mindre; Thi Cleopatra fand regnes blant de Eiders største Genier, og hendes naturlige Forstand var cultiveret ved Studeringer og en herlig Optugtelse, saa at hun ikke alleene forstod adskillige Videnskaber, men endog talede mange Sprog; Bollena derimod synes at have været gandske eensoldig, og saadan een, som man kalder en simpel Gaas: Saa at den Behandighed hun lod see i at bringe Kong Henric udi Sharen, maa heller tilskrives hendes Moders Lærdom end hendes egen Forstand. Udi Regemets Skabning haver ogsaa Cleopatra Fortrin; thi, endskjønt de begae vare skønne, saa var den Egyptiske Dronning anseet som et Naturens Mesters stykke, da den Engelske derimod havde mange sin Liige.

Men, ligesom den Første overgik den Sidste udi Dyder, saa overgik hun hende og udi Laster. Begge lastes for Uhyfshed. Cleopatra fand regnes blant de største Coqvetter udi Historien: Bollenes Lærvet derimod var noget equivoque; Thi de Critiquer, som ere giorte over hendes Opførsel ved det Francke Hof, ere af mange gode Skribentere fundne ilde grundede: Og er det endnu ikke klart, om udi den Utrofskab, hun besholdtes for i hendes Væstestand, haver været nogen Realitet: Men u anseet all denne u-lig-

U-lighed, findes dog adskillige Ting, hvorudi de have lignet hinanden: Begge bragtes ved deres Skønhed til stor Velstand og Højhed. Cleopatra havde ikke blevet Dronning over Egypten og saa mange andre Lande, hvis hun ved sin deylige Skabning ikke havde fortryllet Antonium, og Bollena havde ikke blevet en stor Konges Gemahl uden ved samme Middel. Skønhed var det Barn, hvorved Fængslen skeede, skönt Barnet blev ikke stillet paa een Maade. Den første loffede ved at fremviise sit Ansigt og alle sine Prydelser, den anden ved at skjule sit Ansigt og stedse at vende Ryg. Begges stridige Opsørsel havde dog en liige Virkning, efterdi den maatte bruges mod stridige Gemytter, saasom hver vilde fanges paa sin Maade: saa at Begge igiennem adskilte Vene komme til det samme Maal. Man fandt derfor ikke siige, hvo af dem herudi haver ladet see størst Capacitet, og hvis Opsørsel fandt tiene Fruentimmer, der ere paa samme Færvande, til sikkerst Compas. Det er troeligt, at, hvis Cleopatra havde haft med Henrico 8. at bestille, hun havde anstillet sig ligesaa vild som Bollena, og at den sidste, hvis hun havde haft med en Antonio at giøre, havde anstillet sig lige saa tam som Cleopatra. Men, hvis man kan holde for, at Begge lode see lige Capacitet i at vinde, saa maa man derimod tilstaae, at Cleopatra vidste bedre at føre sig sin erhvervede Fordeel til Nytte; thi det samme Middel, som hun havde betient sig af til at bringe Antonium i Snaren, det samme brugte hun til at beholde ham stedse derudi; da Bollena derimod glemmede for hastig den Instrux, som hun havde faaet af sin Moder, hvorudover de Lænker, som med Kunst vare smeedede, bleve brudte, Dyret kom paa fri Fod, og hevnede sit Fængsel ved Fangerens Undergang. Saa at man derfor fandt siige om hende det, som en Charchagienenser sagde om Hannibal, at han forstod at vinde en Seyer, men ikke at beholde den.

En anden Post, hvorudi disse Damer have lignet hinanden, og derfor med nogen Gøye have fundet parres sammen, er Begges sørgelige Endeligt: Thi den eene omkom sig selv af Fortvivelse, og den anden blev rettet ved Skarpretterens Haand, saa at man ikke uden Bevægelse kand læse Begges Endeligt, al-
lerhelst Boleux, saasom hun i Henseende til hendes Fromhed og behagelige Omgiengelse fortienede heller at elstes end hades, og hun ingen Fiender kunde have uden dem, der misundede hende hendes Lykke; da derimod Cleopatra af mange havde gjort sig for-
hadet ved hendes Hovmod, Tyrannie og Falskhed.

SIBRIT og CHIOSSA.

Forberedelse.

Det er uden Modsigelse sandt,
hvad de Gamle have sagt,
nemlig at Fødselen gjør os
til Mennesker, men Lær-
dom og god Optugtelse til fornufti-
ge Mennesker; ligesom Lovene gjøre
os til Borgere, men Skolegang til
nyttige Borgere: Natura nos ho- Stude-
mines sed Doctrina reddit huma- ringers
nos ut Lex Cives, sed Schola civi- Fornø-
les; Thi et Menneske er som raadt denhed.
og u-forarbejdet Marmor, hvilket
maa slibes, poleres og Skikkelser
derpaa sættes. Den sunde Fornuft
viser en god Optugtelses Fornøden-
hed, og at de fare vilde, som holde for
at Studeringer ere til liden eller in-
gen Nytte. Erfarenhed giver og til-

tilkiende, at, naar gode Naturalier ved Information blive fleebne, der ved fand dannes og tilveie bringes ikke alleene nyttige Lemmer, men end og Zirather udi et Societet.

Men herved er at merke, at, endskiont til saadan Production udfores begge Deele, og at Natur og Konst maa cooperere, saa har Naturen dog den største Deel her udi, ja man fand sige, at det er fast Naturrens Verk alleene, og at Konsten er ifkun som en Haandlanger, som her udi gaaer tilhaande: Thi, ligesom af en u-duelig Materie intet godt fand dannes, hvor meget den end slibes, og hvad Skikkelse end paasættes, ligesom ogsaa udi Læge-Konst all Medicin er forgieves, hvor Naturen er u-villig, ligesom udi Musiken all Konster omsonst hvor ingen naturlig Stemme er, saa er Information og Skolegang til liden Nytte, hvor ingen Naturalia ere; thi det maa da heede: Ex nihilo fit nil; af Intet bliver Intet. Herpaa grunder sig dette Socratis paradox, som findes an-

Naturen
over
gaaer
Konsten.

anført udi Æschinis Samtaler: nemlig at Dyd og Duelighed ikke fand læres.

Efterdi derfore dette er af saadan Bestaffenhed, saa maa Regentere og Societeters Forstandere vel ikke forsumme at efterforske Personernes Education og Fremgang udi Videnskaber; naar de til een eller anden Forretning ville betiene sig af dem: men de maa fornemmeligen eftersee Naturens Gaver. Dette, vil man vel sige, er vanskeligt at faae Kundskab om: Men jeg haver viset paa adskillige Steder af mine Skrifter, at hvis Seminaria vare indrettede for at efterforske Ungdommens Egen-skaber, og hvorudi enhveres Styrke bestod, vilde et eeneste saadant Seminarium, endskiont Videnskaber der ikke ovedes, blive nyttigere for en Stat end 100 Skoler: thi man kunde deraf forsynes med de herligste Materialier til Stats-Bygninger, og med de kostbareste Subjectis; hvor med Embeder kunde besættes: Man gen Haandverks Karl, der sidder paa

Fornødenhed at efterforske Naturalier.

et Verksted og arbejder, fandt besiddende alle de Egenheder, som giøre en stor General, men, saasom han ikke kiender sin egen Styrke, og hans naturlige Gaver af andre ikke ere examinerede, da er og bliver han en slet Haandverks-Karl, det er saadan een, paa hvilken intet holdes at være nyttigt uden Hænder og Fingre, da dog en Eugenius, Marlborough, Turenne, Condé &c. derudi fandt ligge skjulte, og ligesom begravne. Mangen een, hvis daglig Forretning intet andet er end at sige Amen udi Kirken, eller at begynde Sangen, kunde ved at forflyttes paa en anden Skue-Plads blive den største Stats-Minister; og mangen en, der bruges alleene til at skrive Forskrifter for Ungdommen, og meener sig selv ikke at due til andet, kunde ved en liden foregaaende Ovelse blive et Oracle udi et Doms-Huus, og med Gode kunde præsidere udi en Ret. Hvo skulde have troet, siger en sindrig Autor, at paa den Tid, da heele Europa frygtede for det Østerrigske Huusets Magt, der udi Sorbone var en ung Skole-Dreng/

Mange
store Ge-
nier sig-
ge skjul-
te.

Dreng, der skulde under-minere Grundvolden af dets store Herredom, og bringe det paa Fald: Dette see vi dog at være skeet udi Cardinal Richelieu, og hvo veed, om der ikke endnu fandt under Skole-Støv ligge skiulet en ung Pøbling, som er beskicket at blive et Riis for Frankrig og det inden 20 Aar?

Udi Examinationen kunde i agt-
tages saadanne Regler: Naar man
hos en raa og u-lærd Person merke-
de et sterkt Begreb, en Attention og
Uatsomhed, som af intet hastig over-
kommende Uheld, Fortræd, Fare el-
ler U-lykke kunde bringes ud af sin
Situation, item en naturlig Tapper-
hed blandet med Kaaldsindighed, kun-
de man være forbiffed om, at udi
ham var Metal, hvoraf kunde smee-
des en General, ja at han inden nog-
le Maaneders Øvelse skulde kunde
med større Øre anføre en Krigshær
end den, der haver gaaet alle Grader
igjennem. Thi, endskiont ham fat-
tes visse Ting, som af Øvelse og Er-
farenhed læres, saa besidder han dog

Regler
angaa-
ende Na-
turara-
liens Ef-
terforsk-
ning.

Natura:
 hier til at
 blive Ge:
 neral.

de vigtigste Ting, som andre, der ha-
 ve gaaet alle Grader igiennem, al-
 drig kand blive Ewere af. En Per-
 son kand have baade Theorie og
 Praxin, men dog ikke komme til at
 skinne iblant andre, med mindre Na-
 turen haver plantet den Sæd, hvor-
 af herlige Frugter kand fremspire.
 Det maa vel heede om Generaler,
 hvad man siger om Poeter, nemlig
nascuntur, non fiunt, det er: De
 fødes, men gøres ikke: thi een kand
 have alle de Videnskaber, som udfo-
 res: men mangler han paa Hurtig-
 hed og Hierte for at føre det udi
 Praxin, er han ifkun en flet General.
 Hannibal hørte engang en stor Phi-
 losophum offentlig en tale om en
 Generals Embede og Pligt; men
 han dømte derfor ikke samme Mand
 beqvem til at anføre en Krigs Hær:
 Han havde, maalkæe, heller betroed
 Commando til en raa Borger eller
 Bonde, der havde mindre Viden-
 skab, men meere naturlig Beqvem-
 hed. En anden kand have baade
 Videnskab og Naturalier, men kand
 ikke øve dem paa alle Tider og ved
 alle

alle Længligheder. Hand fand vide en Generals Embede og Pligt til Punct og Prikke, han fand have Hierte, være frugtbar paa Inventioner, have et hastigt Begreb og en aaben Hierne, ja have alle de Qualiteter, som udfodres af saadan Person: Men, hvis hans Tapperhed er ikke blandet med Koldsindighed, saa at han udi en hidsig Action, og udi en hastig paa kommende Fare fand beholde alle sine Concepter uforrykte, duer han ikke til saadant Embede. En vis Kæiser gjorde dette beviislige ved saadan Prove: En fremmed Gesant, som brystede sig af sin Forstand og Tapperhed, og trakterede andre med Foragt, forlangede Audience. Kæiseren, som da belejrede en Stad, accorderede ham saadan udi sit Telt just paa samme Tiid, da Staden paa det hæftigste skulde angribes; Men den stortalende Gesandt kom reent fra sin Oration, da Ruglerne begyndte at flyve ham om Drene: og kunde man deraf slutte, at med alle de store Qualiteter, som han tilegnede sig, han cuede til in-

intet mindre, end til at agere en Krigs-Anfører: thi, hvis han havde de Qvaliteter, som udfodredes af en General, saa havde han dem dog ikke til Tieneste, naar meest fornødent var. Ligesom en Machine, et Uhr-værk maa være saa konstigt som det være vil, men, hvis det gaaer ikke lige saa rigtigt i ondt som i godt Værk, er det intet Mesterstykke; Saa kand ingen siges at være General, enten, naar han paa alle Tider og Steder ikke kand øve sine Generals Qvaliteter, eller, naar een eeneste af dem fattes: Thi han kand i saa Maade lignes ved en vis Commendant, hvilken var heel sterkt i sin Profession, men havde den Feyl, at han ikke kunde taale Lugten af Krud. En fuldkommen Krigs-Anfører, som besidder ovenmældte Qvaliteter, og udi alle Tilfæller haver dem til Tieneste, er et Bæsen, som et heelt Seculum neppe kand bringe til Beye; hvorudover man kand sige, at, saasom det er et Mesterstykke, som intet uden Naturen kand producere; saa kand en Bonde-Landsbye ligesaa vel som en

en Krigs-Skole eller som et Ridderligt Academie forsyne et Land med en stor General. Thi Øvelse og Videnskab virker her ikkun lidet mod de naturlige Egenskaber, som er et sterkt Begreeb, hastige Resolutioner, Kold-sindighed udi paakommende Forvirrelser og en ugemeen Attention; saa at man haver udi den største Heede sine Tanker alleene fæstede til hvad som i en Action skal gøres, lades, ændres og forebygges; ja saadan Attention og Samling, som udi Stridens største Heede berømmedes hos Hertugen af Alba. Samme store Helt, da een spurte ham, om han havde merket det Miracle, som fortaltes at være skeed med Solens Stillestaaelse udi det Feltslag ved Muhlberg, svarede: Jeg gav ikke Agt paa hvad som steede paa Him-melen, saasom jeg udi Slaget havde alle mine Tanker nødig paa Jorden. Saasom derfor disse Ting ikke læres eller kand læres, men de ere pure Naturens Gaver; saa fortiene de Regentere ikke saameget at lastes, der undertiden betroe

Kriigs-

Krigs: Hærers Commando til raad og u-disciplinerede Mænd, men hos hvilke de have merket en særdeles naturlig disposition frem for andre der til. Man seer ogsaa, at de vildfare, som holde for, at ingen kand være Capitaine, uden han tilforn har været Lieutenant, og ingen kand anføre en heel Krigs: Hær, uden han tilforn udi nogle Aar haver commanderet et Regiment: Thi Disciplinen er snart lært, men det andet kand ikke læres.

Til at
blive
Dom-
mere.

Det samme, som er anført, angaaende Generaler, kand ogsaa siges om Dommere og Stats: Ministrer. Naar man merker en at have den Qualitet, at han kand begribe, hvad som siges pro og contra, at han kand strax finde Kiernen af en Sag, og at han kand stille grundige Argumenter fra konstig Procurator-Beltalenhed, kand man tage ham lige fra Ploven, og gjøre ham til Assessor udi en Ret: Vel er sandt, at ingen kand domme efter en Lov uden den, der haver læst den: Men een, der

der haver saadanne Naturens Gaver, som omtalt er, fand, naar ham vistes den Artikel udi Loven, som skal dommes efter, altid felde sundere Dom end den ældste Dommer, der ikke fatter Sagens Historie, og strax finder Kiernen derudi. Jeg haver hørt fortælle om en vis Dommer, der selv intet Votum kunde give, saasom han havde Mangel paa Lærdom og Belalenhed, og derfor lod sig nøye med at referere sig nu til eens nu til en andens Betænkning. Samme Mands Capacitet var en Tiid lang holden equivoque; Men, da man merkede at han stedse bifaldt den, der havde givet det grundigste Votum, blev han holden for en skionsom og grundig Dommer, ja saadan en, hvis simple Nis trækkede flere Stemmer til sig end andres lærde og udpyntede Vota.

Bidere, naar man merker een at være taus, discret, en Mester udi at observere andres Fejl, og i at skiule sine egne, listig, fin og betænksum, fand man ansee ham som den, hvilken

Til at
blive
Stats-
Mini-
ster.

ken Naturen haver dannet til en Stats-Mand: saa at, endskjønt han intet haver lært, han dog ved en stakket Information fandt blive beqvemere til at regiere en Stat end andre, der have gaaet grad-viis alle Embeder igiennem: Man fandt her om dømme, ligesom Democritus dømmede om Protagora, hvilken, da han endda var en ung Dreng, bar med Behændighed en stor Byrde paa Gaden: Democritus ansaae dette med Forundring, og kaldte Drengen til sig: Da han merkede, med hvilken Konst de Træe-Stykker, hvoraf Byrden bestod, vare sammensatte, spurte han, af hvem saadant var til-lavet: Drengen svarede, at ingen uden han selv havde saadant gjort. Democritus bad ham derpaa løse Stykkerne fra hinanden, og at sætte dem i sin forrige Orden igien, hvilket han og gjorde med stor Behændighed: Da merkede strax Democritus, hvad Pund hos denne unge Dreng var skjuled, og at han kunde blive en stor Mathematicus. Han tog en heller feyl udi sin Dom: thi han

han blev een af de største Philo-
sophis i hans Tiid.

Dette, som, maaskee, vil holdes
for paradox, kand bevises af u tallige
Exempler udi Historien. Themis- Exem-
tocles, som aldrig havde gaaet i pler til
Navigations - Skole, en heller havde Beviis
ringeste Ovelse udi Seylads, blev ef- herpaa.
ter nogle faa Dages Forløb den stør-
ste Amiral, som Grækenland nogen
Tiid haver haft. Cæsar, endskiønt
han med Mario og andre ikke havde
fra gemeen Soldat gaaet op, blev i
en Hast den største Anfører, som er
at finde i Historien. Kæiser Julianus
blev tagen lige fra Akademiet udi
Athenen, og satt udi Spidsen af en
Kriigs-Hær, og i sit Noviciat over-
gik alle gamle Generaler udi hans
Tiid. Man finder paa den anden
Side Kriigs-Folk at være tagne lige
fra Leyren, og satt udi Stats Cabi-
netter, og at de derudi have gjort
store Figurer. Det er u-vist, om
den berømmelige Engelske Helt
Marlborough var større General end
Statist, om han skinnede meere udi
S Spid-

Spidsen af en Kriigs-Hær end udi en Congres eller Stats-Forsamling. Han holdtes i Begyndelsen ikkun alleene for en Kriigs-Mand, saasom Krigen var hans Profession: Men, da man eengang brugte ham til at negotiere udi Stats-Sager, merkede man, at hans Tieneste var ligesaa fornøden udi det eene som i det andet. Man haver jo saavel udi dette som i forrige Seculo seet en Riede af Cardinaler og Theologi, som ere blevne de største Stats-Ministri. Richelieu, som var Biskop af Luçon, blev tagen lige fra Alteret, og satt udi et Stats-Cabinet. Det er bekiendt, hvad Figurer han derudi haver gjort, at han udi lang Tiid var ligesom Siælen udi Regieringen, ja at Frankrige syntes at være for lidet for ham: Udi vor Tiid haver man et merkeligt Exempel udi en anden geistlig Mand, nemlig Alberoni, hvilken ved sin Activitet udi Regierings Sager satte ikke alleene heele Spanien, men en stor Deel af Europa udi Bevægelse. Endeligen seer man dagligen Personer, der aldrig have

have hørt tale om Institutioner og Pandecter, om Cajacio og Molinæo, om Grotio og Pufendorph ved første Admission og Udgang til høye Rette ved grundige Vota at have trækket heele Seledet efter sig.

Ingen maa tænke, at jeg udi denne Dissertation raader fra Information og Studeringer: Tvert imod jeg tilstaar deres Nytte og Fornødenhed; jeg haver ikkun hermed villet sigtet af denne Dissertation, tilkiendegive, hvad Part Naturen haver udi et Menneskes Fuldkommenhed, og hvad Information og Opdragelse kand contribuere dertil. Jeg haver viset af adskillige store Mænds Exempler, at den store Fuldkommenhed, som er funden hos dem, alleene haver fundet tilskrives deres naturlige og medfødde Egenskaber: men tilstaar derhos, at hvis Lærdom og Information havde dermed coopereret, de havde naaet end større Fuldkommenhed: Jeg haver villet vise, at Generaler, Stats-Mænd og Dommere ligesom Poëter og visse Virtuosi heller fødes end gøres, og at

at derfore Regentere ikke kand lastes, efterdi de undertiden gaae lærde og exercerede Folk forbi, og til vigtige Forretninger betiene sig af raa og u-disciplinerede Folk, hos hvilke de have merket særdeles naturlige Gaver. Jeg haver bestyrket denne min Thesin ikke alleene med Argumenter men endog med Exempler af Historien og daglig Erfarenhed: og er derfore af Tanker, at man efter Examination af Personers naturlige Egenskab kand udi vigtige og publiqve Sager end med Succes betiene sig af gamle Kiærlinger, skjønt de samme blant alle to-beenede Creature holdes for de u-nyttigste paa Jorden, ja saa u-nyttige, at de agtes for de eeneste Vahrer, hvorpaa ingen kand sætte Priis: Paa denne almindelige Meening grunder sig den Historie om Kiøbmanden, der saaledes contraherede med Lucifer, at han efter nogle Aars lyffelige Handel skulde komme i hans Kløer, med mindre han eengang kunde lade sig tilbringe nogle Vahrer, som ingen vilde give det ringeste for. Efter at han

Exempler paa
viffe
gamle
Matro-
ners Capacitet.

han nu ved nogle Aars Fordeel var bleven riig, lod han ved sine Skibe sig tilbringe adskillige u-nyttige Vahrer: Men, hvor slette de end vare, fandtes der dog altid nogle, som bleve solte, skönt for en ringe Priis: Herudover fandt han omfider for godt, at lade forskrive en Ladning af gamle Kiærlinger. Denne Ladning var den eeneste, som ingen vilde byde det ringeste paa, hvorudover han blev befriet for den Forpligtelse, som han havde gjort med Ganden. Man seer af denne gemeene Fabel, at man holder gamle Koner for de u-nyttigste Ting paa Jorden. Men, u-anseet disse almindelige slette Tanker, ere dog fundne gamle Matroner, der ikke alleene med Fornuft have forestaaet deres Huuse, men endog med Berømmelse regieret heele Kongeriger og Kaysersdommer. Vi have udi vor Tiid et merkeligt Exempel herpaa udi Mad. de Maintenon, uden hvis Raad een af de største Konger i Historien intet vigtigt foretog, saa at intet blev resolveret uden efter foregaaende Qv'en dites vous

Madame! De tvende Damers paa-
følgende Historie, hvortil denne For-
beredelse er giort, tiener og til Be-
viis herpaa. Man seer udi den Før-
ste en gemeen gammel Kroerfke at
have siddet ved Roret under en mun-
ter og activ Konge, og udi den Sid-
ste en Slavinde, der haver været
Hiulet, som drev alting udi et stort
Kensferdom udi 4re Kenseres Tiid, ja
at hun i Henseende til hendes Due-
lighed er bleven erklæret Regentinde
udi hendes 8ode Aar. Det er til
deres Historie jeg nu uden vi-
dere Fortale skrider.

SIG-

SIGBRIT.

Im denne forunderlige Dame kunde
være meget at sige, hvis hun
havde præsenteret sig paa anden
Skueplads end her udi Norden,
hvor store og merkværdige Ting formedelst ^{Uarsag}
Skriventernes Efterladenhed gaae udi glem- ^{til denne}
me. Man kand sige, at intet ellers kunde ^{Histories}
give rigere Materie til Historie; Thi her hans ^{Maver-}
dles om en gemeen fremmed Qvinde, hvilken ^{bed.}
tilveiebragte sig den største Magt og Mynd-
dighed udi Riget, og som mod alles Had og
Efterstræbelse forsvarede sig i sin høye Post
saa længe som Kong Christian den Anden
regierede udi Dannemark, saa at hendes Fald
ikke kunde befodres uden ved samme Konges
Dethronisation.

Man veed gandske intet at sige om hendes
Herkomst, Opdragelse og andre Hændelser,
førend hun ved sin Datters Middel kom i
Kundskab med Kong Christian, da han ende
da var Prinds og Statholder udi Norge:
Iligemaade er intet antegnet om hendes
Skiebne, siden hun med Kongen forlod Ri-
gerne, saa at man kand ligne hende ved en
Comete, om hvilken man siger, at man veed ik-
ke, hvenden den kommer, og hvor den gaaer hen.

Det første, som udi Historien bliver tælt
 om hende, er udi det Aar 1507, da hun
 kom udi Kundskab med Prindsen til Bergen
 udi Norge og det ved saadan Lejlighed: Da,
 siger Historien, at Prindsen fik Kundskab
 om, at der udi Staden var en deylig og vel-
 skabt Pige ved Navn Dyweke; den samme
 var ifftun fattig og af ringe Extraction: Thi
 hendes Moder Sigbrit havde fordmum været Hø-
 fterffe ud Amsterdam, og der solt Ebler og
 Modder, men da nærede hun sig i Bergen
 ved at holde Vertshuus. Svaningius be-
 retter, at Erik Valkendorph, som havde seet
 hende tillige med Moderen i Bergen, under-
 rettede Prindsen allerbest derom ved sin An-
 komst til Opsloe, og ved at beskrive hendes
 Skionhed optendte ham til heftig Kierlighed;
 hvilket, om saa er, fandt det holdes for en
 Plet udi denne Erkebissps Levnet.

Saa snart Prindsen var kommen til Berz-
 gen, fik han Lyst til at see Pigen, og for at
 komme dertil paa en god Maade, lod han
 anrette et Bal paa Raadhuiset, og dertil in-
 viterede de Fornemmeste af Staden, lod
 ogsaa usormerkt bede Sigbrit med hendes Dot-
 ter at bivaane samme Lystighed. Prindsen
 fik saaledes Dyweke første gang at see, og,
 som han merkede, at Originalen i alle Maa-
 der svarede til Portraitet, blev han strax slaa-
 gen af hendes Skionhed; dog holdt han i
 Først

Christia-
 nus 2.
 forelsker
 sig udi
 hendes
 Dotter
 Dyweke

Førstningen gode Miner, og tog en anden Gomsfrue først op at dandse med, paa det at ingen skulde merke ham noget af. Hvorpaa Touren kom til Dyweke, for hvis Skyld disse Præparatorier vare giorte.

Denne Invitation, saavel som den Naade at dandse med Prindsen blant andet Stads Fruentimmer, og det uden at forarsage nogen Opsigt, viiser, at Sigbrit ikke maa have været udi saadan usel Tilstand, som vore Skribentere foregive; men at hun har været anseet som en agtbar Borger-Kone udi Bergen. Hvorudover man kand have Marsag til at troe, at meget udi hendes Historie er outrered, og det i Henseende til det paafølgende Had, som hun ved sin Myndighed opvakte hos den Danske Adel. Det er ogsaa troeligt, at det Berts-Huus, som hun holdt i Bergen, haver ikke været for Jan Hangel, men for fornemme Folk, og kand man slutte af den nye Beskrivelse, som Erkebisp Valkendorph vidste at giøre over Pigen, at han ogsaa maa have været kiendt udi Huuset. Men jeg maa vende mig til Historien igien.

Efterat Dandsen var til Ende, og det var bleven silde paa Aftenen, gik den ene bort efter den anden, og Dyweke tillige med hendes Moder blev til sidst. Da inviterede Prindsen dem paa nye til et andet Bal paa

Hun bli-
ver Prin-
zens
Maitres-
se.

Glottet; og, da de der lode sig indfinde,
kom det til nærmere Tractat, hvis fornem-
ste Artikel var denne, at Gomsfruen skulde
gaae til Sengs med Prindsen samme Nat.
Hvad Conduite den listige Sigbrit da haver
ført, om hun overgav sin Datter paa første
Almodning, eller om hun havde instrueret
hende at agere en Pamela for at opvække
Beylerens Begierlighed des meere, derom
melder Historien intet, Hvitfeld siger alleene,
at de ginge samme Nat til Sengs sammen;
og at denne Dands kom Christian 2. til at
dandse fra 3 Riger: Thi, som Dywekes
Moder var en myndig Kvinde og af stor na-
turlig Forstand, saa blev hun Hiulet der drev
alting, da Prindsen kom til Regieringen.

Hun fø-
res med
sin Mo-
der til
Opsloe.

Efterat Prindsen havde opholdet sig en
Tiid lang udi Bergen, og der forlystet sig
med sin nye Helene, reysede han til Opsloe
igien, og beføel Dyweke med hendes Moder
at forblive udi Bergen til videre Ordre. Ved
sin Ankomst til Opsloe lod han bygge et
Steenhuus, hvoraf Svaningius, som udi
Christiani 3. Tiid var udi Norge, vidner
sig at have seet Rudera, og efter saadan
giort Anstalt lod dem føre did hen, og ind-
rømmede dem samme Huus til Boelig, og
varede saaledes denne Commerce, saa længe
som han var Stadtholder udi Norge.

Udi det Aar 1510 blev han af sin Fader Kong Hans forskreven til Dannemark. Prindsen efterlevede sin Faders Befalning, og forsoeyede sig strax til Dannemark, men, saasom han ingenlunde kunde undvære Dyweke, befaledede han baade Moderen og Dotteren at følge ham efter med det første. Om saadant skeede, skal jeg ikke kunde sige, efter di Historien mælder intet om saadan Reyse. Det er troeligt, at Prindsen drev denne Commerce med Præcaution udi hans Faders Tiid, eendeel af Frygt for Kongen, eendeel og for intet Skaar at giøre udi det store Parti, som arbejdedes paa, saa at dersfore, hvis Sigbrit med hendes Dotter bleve bragte til Kiøbenhavn udi Kong Hanses Tiid, maa de der have opholdet sig hemmeligen. Den samme Præcaution maa Christ. 2. og have taget nogle Aar efter sin Ankomst til Regieringen, og det af Respekt for sin Gemahl, som var Keyser Caroli 5. Søster: Thi der bliver i ald den Tiid intet talet om Sigbrit og Dyweke, førend udi det Aar 1517. Om man fandt troe Svaningio, da levede de nogle Aar efter Kongens Vilager med den Spanske Prindsesse Elisabeth udi Fattigdom og Forglemmelse i Kiøbenhavn, indtil ovennældte Aar, da Kongen lod dem bygge et Steenhuus paa Amager Torv, som siden blev Sigbrits Pallais, og hvor de vigtigste Rigets Sager bleve sluttede.

Den

Siden
til Kiø-
benhavn

Dyweke
døer.

Den Kongel. Naade, som Sigbrit havde erhvervet, havde hidindtil alleene været tilskreven den Kierlighed, som Kongen havde fattet til Dotteren, man fandt og sige, at samme Kierlighed lagde Grundvold dertil. Men det synes, at Sigbrit siden haver recommendeder sig ved sin naturlige Forstand og Capacitet, efterdi den Kongelige Naade ikke alleene continuerede, men end ogsaa tilvoerede efter Dywekes Død, som skedde 1517; thi det er fra den Tid man seer, at hun har været gjort store Figurer udi Riget, saa at det var til hende, Høye og Lave adresserede sig med deres Ansøgninger.

Dyweke faldt udi ovenmeldte Aar udi en hastig Sygdom, hvoraf hun døde: Saa som hendes Død skedde uformodentligen, saa var et almindeligt Rygte, at hun ved Gift var tagen af Dage. Mogle holdte for, at saadan Gierning var bedreven af Rigets Naad for at skille Dronningen ved denne Rivale: Andre holdte for, at saadan Gierning var ilde grundet, saasom Naadet havde meer at befrygte sig for den listige og myndige Moder end for Dotteren, og derfor havde den Herremand Torben Ores Bønder alleene derfor mistænkte, saasom de merkedede, at Torben Ose havde Ose paa Dyweke, og frygtede, at han vilde ægte hende, hvilket de ansaae som en Bane for

Fami-

Familien. Jeg vil her ikke tale om den Mistanke, som Kongen selv fattede mod samme Mand, og den Tragœdie, som derudover blev spillet, saasom det ikke egentligen henhører til Sigbrits Historie. Jeg vil ikkun alleene sige dette, at, da Torben Oxe var dømt fra Livet, og det heele Raad tilligemed Dronningen og den Pavelige Legat intercederede for ham, lod dog Kongen Dømmen exeqvere, og vidner Historien, at han derudi blev bestyrket af Sigbrit, hvilket viser, hvor stor hendes Myndighed da allereede haver været, iligemaade at hun ikke haver været meget medliden; skjønt man fandt sige, at herudi var meer Politique end Haardhed; thi, saasom Madame Sigbrit var beskyltet for at have arbejdet paa Egteskab mellem hendes Dotter og den uslyksalige Herremand, kunde hun ikke intercedere for ham, uden at gjøre saadan Beskyldning troelig.

Sigbrit
kommer
i stor Un-
seelse.

Fra den Tid vovede Sigbrits Myndighed meer og meer til, saa at Høye og Lave gjorde hende Opvartning, og var hendes Gaard, som laae ved Hellig Geistes Huus i Kiøbenhavn, som et Hoff, hvorhen alle strømmede eendeel for at nyde Beneficier, hvorover hun dispenserede, eendeel ogsaa for ikke at synes misfornøiede, og derved at underkaste sig hendes Unnaade, hvilket var ikke liden Uslykke, saasom hun havde baade Evne og Vil-
lie

lie til at undertrykke de Store. Hendes fornemmeste Raadgivere vare Hans Mikelsen Borgemester udi Malmøe, Claus Holst, Ditrich Slaghek, Mester Godskalk og andre, som exeqverede blindt hendes Billie, og derfor ogsaa stode meget i Kongens Raade. Svaningius vidner, at han i sin Barndom, da han gik i Skole, saae de fornemste Mænd om Vinteren udi ont Beyr og Frost at staae uden for Sigbrits Dør, som var tilsluttet for dem, og at de sloge med deres Hænder, og trampede med deres Fødder mod Kulden. Dette opvakte et almindeligt Had mod hende blant de Store: men ingen torde lade sig merke dermed af Frygt for at falde i hendes Unnaade, og consequenter i Kongens. De lode sig derfor nøye med hemmeligen at underminere hende, og at gjøre hende fort hos Almue ved at tilskrive hende alle de Haardheder, som Kongen øvede; skönt det er ubist, om Kongen fulgte meer sit eget Naturel end Sigbrits Raad, og om han ikke havde ført samme Regimente, endsskönt Sigbrit aldrig havde været til. Hvorom alting er, saa fik hun dog Skylden for det strænge Regimente, som siden blev ført.

Autoris
Dom

Jeg for min Part følger her ikke Strømmen af andre Skribentere, som afmale denne Dame med den hæsligste Farve: Jeg seer ikkun med upartist Øye efter hendes Bedrifter,

ter og derudi finder en Samling af Godt og over hendes
 Ondt: Men over alt en stor Capacitet og de.
 Indsigt udi adskillige Ting: Thi, endskönt
 mange af hendes Anstalter lastes, og det
 med en slags Billighed, saa finder man dog
 derudi Fornuft og Skionsomhed. Intet
 Land tiene meer til Beviis paa hendes Capa-
 citet end dette, at hendes Raad blev frem
 for andres fulgt af en Konge, der udi Vi-
 denskab og Begreb var Regieringen selv
 gandske voksen. Man seer, at Kongen brugte
 hende til adskillige vigtige Forretninger,
 og at hun kort efter Dywekes Død havde
 Over-Inspectionen over den Dresundske
 Told; item, at den samme efter hendes Raad
 blev forflyttet til Kiøbenhavn. Denne Re-
 formation gjorde Helsingørs Stad kold-
 sindig mod Kongen: Hanse-Stæderne be-
 sværgede sig og derover, foregivende, at Kiø-
 benhavns Toldsted var dem ubeqvem, og
 fremmede Kiøbmand klagede over Mad. Sig-
 brit, som de beskyldte for at opholde dem:
 Ja for at gjøre hende fort, foregave, at hun
 øvede Trolldom mod dem for at forspilde de-
 res Keyser, og at en Kanik udi Ribe ved
 Navn Mester Povel, som forstod samme
 Konst, derudi gif hende til haande; hvoraf
 man seer, at mange Ting af Had ere denne
 Dame paadigtede. Det synes ellers, at
 Sigbrit haver haft et dobbelt Sigte ved den-
 ne Reformation, nemlig eendeel at revse Helsing-
 s

Man til-
 legger
 hende
 Trolldom

singør, efterdi samme Stad ikke vilde indrømme Boeliger for nogle Hollandſke Colonier, som man der vilde stifte. Dernæst for at befodre Kiøbenhavn's Opkomst: Det er troeligt, at Dronningen selv haver været eenig med hende i at befodre disse Ting: Thi de vare begge fra Nederlandene, og derfor begge arbejdede paa at stifte Hollandſke Colonier udi Riget, hvilket og tildeels blev i Verck sat ved at overdrage det lidet Land Amager til Hollandſke Folk, som det endnu beboes af.

Hendes
Kiækhed

Det Had, som man havde fattet til Sigbrit, forøgedes meer og meer udi Riget; men, som hun havde en ugemeen Kiækhed, lod hun sig deraf ikke forbløffe, saa at man fandt sige, om hun fortiente Had, saa fortiente hun tillige med Admiration. Blant andre Exempler paa hendes Kiækhed er dette, at, da den Pavelige Legat Arcemboldus ved Afskeds Kræmerie havde satt Rigerne overalt udi Skat, og Regieringen af Frygt for Pavens Brede tiede stille dermed, truede Sigbrit ham, og sagde offentligen, at, hvis hun var Konge, skulde hun lade drukne Legaten med alle hans Folk, saa at ingen skulde komme levende deraf. Derover findes Arcemboldi Klagemaal med disse Ord: En drist Gier: Blant andet, som jeg ey vil opregne, er dette ikke det mindste, at Moder Sig-

Sigbrit (Guld give at hun kunde hee: ning
de Moder disse Riger til Beste) har ^{mod Pa-}
aabenbarligen ladet sig forlyde, at ^{ven Le-}
Legaten maa være glad derved, at ^{gat.}
ham intet værre vederfoer end Arrest;
Hun haver ogsaa udi godt Folkes
Paahør sagt, at, hvis hun var Kon-
ge, skulde hun lade ham drukne.
Den Arrest, som herom tales, var skeed
paa Legatens Broder Antonellum Arcem-
boldum: hvormed Sigbrit var ikke fornøyet,
men vilde at man skulde skride til haardere
Execution mod Legaten selv. Man seer
af denne hendes Opførsel en ugemeen Kiæf-
hed: Og fand man deraf slutte, at hun
maa have faaet nogen Smag paa Lutheri
Reformation, skient man ikke fand sige,
hvor vidt det haver gaaet. Jeg fand
en heller sige, om hun nogen Tid haver
bekiendt sig dertil, efterdi Historien taler
intet derom, og efterdi Dronningen, af
hvilken hun var vel lidet, stedsse holdt ved
den Romerske Troe.

Man maa ellers forundre sig over, at en
Dame, der regierede med saadan Myndig-
hed, kunde conservere sig udi en Dron-
nings Naade. Dertil fand have contri- ^{Hun er}
bueret endeel dette, at de vare begge fra ^{og i}
Nederlandene, endeel ogsaa at Sigbrits ^{Dron-}
Frøkhed var blandet med en slags Naiveté, ^{ningens}
^{Naade.}
som

som ikke var ubehagelig, endogsaa naar hun
tod falde haarde Ord: Saaledes, saasom
Dronningen var heel frugtbar, og bragte
aarligen Børn til Verden, knurrede Mad.
Sigbrit derover, sigende, at Landet kunde ik-
ke nære saa mange Heerkens. Saadanne
og andre Complimenter synes det at Dron-
ning Elisabeth har holdet hende til gode,
saasom derudi gemeenligen var en naturlig
og Hollandsk Fripostighed, der førte en slags
Behagelighed med sig. I det ringeste Land
man slutte, at Kongen ikke stødte sig over
saadant, efterdi den Yndest, han havde fat-
tet til hende, tog meer og meer til.

Hendes
nyttige
Aord-
ninger.

Men, ligesaa meget som Kongens Naade
tiltog, saa forøgedes den Danske Adels Had
mod hende. Og maatte hun derfor have
Skyld for alle de Haardheder som øvedes,
før for den Skatte-Forordning, som udgik
udi det Aar 1519, mod den forestaaende
Svenske Krig, hvilket sees af Hvitsfeldts pa-
thetiske Klagemaal derover: Dog maa sam-
me Skribent tilstaae, at hun var Stifter
af adskillige nyttige Forordninger, blant an-
dre til een, som i samme Aar udgik angaaen-
de Kiøbenhavns Skoles Disciple: nemlig,
at ingen maatte antages udi Skolen, med
mindre han selv kunde kiøbe sin Koft, paa
det at Staden ikke skulde opfyldes med Græ-
ske og Latinke Tiggere. Disse Skole-Di-
sciple

sciple havde tilforn en særdeles Klædedragt, nemlig en Kaabe, som var aaben paa den eene Side, saa at det er troeligt, at deslige Kaaber intet behageligt Syn have været for Kiøbenhavns Borgere paa Gaderne; thi, saa mange Kaaber, saa mange Stodere. Svaningius er herudi ikke eenig med Hvitsfeld, at denne Sædvanes Afstæffelse var nyttig, men declamerer heftigen i den Henseende mod Sigbrit. Hans Ord ere disse: Det var fra Christendommens første Begyndelse antaget udi Danmark, at fattige Skole-Børn var tilladt at betle paa Gaden. Saadanne Skoles Børn, førend de antoges i Skolerne, bleve først examinerede af Skolemesterne, om de havde Naturalier til boglige Konster; og, hvis det ikke befandtes, bleve de satte til Haandværker. De, som bleve antagne, maatte alle bære Kapper, hvilke skulede det Hele Legem, undtagen den høyre Arm, som var fri: Paa Hovedet havde de en Cabus med en Svans, som hang ned af Nakken, og vidner Svaningius, at udi hans Skolegang saadant endda var brugeligt. Madame Sigbrit holdt for, at disse Kapper tjenes de til intet andet end at skule Tyve-Koster med, og derfor gav Kongen det Raad, at han skulde uddrive af Staden alle disse Kapperdragere, og tillige med forordne, at ingen maatte antages i Skolerne, uden han selv

En særdeles Forordning om Skole-Børn.

Dietrik
Slag-
het.

kunde kiøbe sin Kost. Dette Forbud anseer Autor som en stor Ugudelighed; og siger, at Guds Hevn fulgte derpaa. Men det synes, at Mad. Sigbrit derudi ikke havde U-ret, og at hun af Erfarenhed havde merket, at disse faabede Dreunge brugte deres høyre Arme til andet end at imodtage Almisse: i det ringeste var det uanstændigt i en Kongelig Residence-Stad, at Skole-Børn skulde saaledes omløbe og incommodere Folk. Men alt hvad denne Dame gjorde, blev lastet. Hendes fornemmeste Raadgiver herudi saa vel som i andet var Mag. Dietrik Slaghet, som for nogen Tiid siden ved hendes Recommendation var kommen i Kongens Tieneste. Den samme, saasom han havde et forslaget Hoved, kom omsider udi saadan Anseelse, at han og Sigbrit deelede Rigets Sager imellem hinanden.

Kort derpaa fulgte den Svenske Krig, og det Stokholmske Blodbad, hvorover Kong Christian 2. haver maattet høre saa ilde. Om Sigbrit haver været Medvidere udi dette Anslag, derom melder Historien intet, og synes Historie-Skrivernes Taushed derudi at disculpere hende, helst saasom de nævne de andre, som herudi ginge Kongen med Raad og Daad til Haande. Forbittressen mod hende blant de Store udi Danne-mærk vorede meer og meer til: Men ingen

tørde

torde offentligten binde an med hende, saasom hun havde ikke mindre Driftighed til at byde sine Giender Spidsen end Habetet til at underminere dem. Man udstræede da allevegne Historier om hendes Hererie, hvilket sees af det Svaningius anfører om den unge Prinds Johannes, hvilken engang af Ugrund- Curiesitet tog en Glaske, som stod i hendes bede Sa- Kammer-Bindue, og vilde see hvad derudi bles om hendes var, og, da Glasken faldt ham af Haanden, Trø- og gik i Stykker, sprang Fanden ud deraf, dom. og en Storm med Torden høstes derpaa over den heele Stad. Men intet var almindeligere paa de Tider, end at tillegge dem Hererie, hos hvilke fandtes nogen særdeles Capacitet. Alt den gemeene Almue fæster Troe til saadant, er ikke at forundre sig over, men at en oplyst Mand som Svaningius fremfører slige Historier, og giver dem ud for sandfærdige, er heel selsomt.

Den første af hendes Giender, og den, som hun havde meest Aarsag at frygte sig for, var Amiral Søren Norbye, efterdi samme Herre var i stor Agt og Ansæelse hos Kongen formedelst hans Troeskab og vigtige Tjenester, som han havde gjort Riget, hvorefter hun havde ham ogsaa mistænkt for den Medfart hende skeede udi det Aar 1522, saasom hun ikke kunde troe, at nogle Bønder af egen Drift skulde have dristet sig dertil.

Historien er denne: Da Kongen mynstrede sit Folk ved Soelbjerg, gik Sigbrit med en Pige ud af Staden for at see paa samme Mynstring, hvilket giver tilkiende, hvor lidet den Pragt der endda var til paa de Tider, efterdi en Dams af største Anseelse udi Riget gik uden Byen til Guds, gelynded alleene af en Pige, hvilket nu omstunder en fornem me Haandverksmands Kone undseer sig ved at giøre. Da hun kom til St. Jørgens Sø, som løb af Peblinge Dammen, blev hun overfalden af 2 drukne Bønder, som kom me fra Kiøbenhavn. Da de samme bleve hende vaer, og kiendte hende, sagde den eene til den anden: Tu skal hun faae Skam; det er hun som regierer Kongen. De fastede hende derpaa udi Søen, og ginge deres Vej til Mynster Pladsen. Kongen, som maaskee af nogle, der saae denne Gierning, blev betimeligen underretted derom, kom strax didhen, hvor han fandt hende slagen og halv drukned, men dog uden Livs Fare: Hvorudover han lod tage hende op igien og age til Staden; Men, da hun aged ind udi Staden, stode nogle Røskildske Soldater ved Porten, som skode efter hende: Dog kom hun uskad til sit Huus. Dette sidste viser, at der paa samme Dag maa have været en Conspiration mod hende, og at Bønderne maa have været underkøbte til at faste hende udi Vandet. Kongen lod strax

Hun faa
ses i
Pebling
Søen,

Hun ved
ses.

strax derpaa efterfætte de tvende Bønder,
lod dem føre fangne til Kiøbenhavn, hvor
Sigbrit havde den Fornøielse at see dem rets-
tede; efterdi de havde ikke vel nok forstaaet Giernin-
deres Haandverk, men forladt en halvgiort gen straf-
Gierning. Sigbrit søgte siden at gjøre Ami-
ralen mistænkt for denne Gierning hos Kon-
gen, men forgieves, efterdi samme Mand
var udi all for stor Credit.

Kort derefter skeede den store Opstand, som
bekiendt er, hvorved Kongen blev tvungen
til at forlade Negerne. Udi denne Bortgang
lod han indslutte Sigbrit udi en Kiste, og i
saadan Positure føre paa sit Skib, paa det at
hun ikke skulde overfaldes af Almuen. Der
siges, at hun i denne Færd trøstede Kongen
med disse Ord: Bleiber Ihr nicht R^ö. Hun
nig in Dännemark, so sollet Ihr Bur-
gemeister in Amsterdamm werden. Det ^{flygter}
te anføres saaledes af vore Skribenter, ^{med}
Kongen
skönt man haver Aarsag at tvivle derom, saa
at man fandt regne det blant de Ting, som
denne Dame af Had er paadigtet: thi man
merker med alle de onde Qualiteter, som
hende tillegges, at hun stedse havde stor Af-
fection og Nidkierhed for det Kongelige
Huis, og, naar saaledes var, er det utroes-
ligt, at hun udi denne bedrøvelige Tilstand
haver brugt en saa haanlig Talemaade: Thi
det var en slet Trøst for en Konge over 3
Ri-

Riger, at love ham et Borgemeſter-Embedde udi Amſterdam: heſt ſaaſom ſaadant Embedde var ikke halvdeel en udi den Anſeelse, ſom det nu omſtunder er. Ikke at tale om at ſaadant ſtod ikke udi Sigbrits Magt.

Hermed endes denne navnſundige og forunderlige Dames Hiſtorie; Thi hvad videre hende er hændet, er aldeles ubekendt, ſaaſom vore Skribentere intet videre melde derom. Det er troeligt, at Keyſer Carl, ſom ſørge de for alle Chriſtiani 2. Domſtiqver, ogſaa haver havt Omſorg for hende: med mindre man vil ſige, at hun havde ſamlet ſaa mange Penge, medens hun agerede Miniſter, at hun ikke trængede til Hielp. Det er ellers merkeligt, at ved Malmøes Oversgivelse, ſom ſkede kort derefter under Kong Frid. I., hun alleene tillige med Borgemeſter Hans Miſſelſen bleve udi Stadens Capitulation undtagne fra den Pardon, ſom Gindbyggerne blev lovet, hvoraf man ſkulde tænke, at hun endda var udi Riget, hvilket dog ikke fandt være.

Hendes
Dyder
og Ly-
der.

Man ſeer af hendes korte og ufuldſomne Hiſtorie, at udi hende haver været en Samling af onde og gode Qualiteter, og det udi høy Grad. Hendes frække Opførelſe viſer, at det er gaaet hende, ſom det gemeenligen gaaer de fleeste, der af Støven ophøyes til ſtor
Ære,

Vere, at de vide ikke at stikke sig derudi:
 Thi, om hun havde været en fød Princesse,
 ja Kongens egen Moder, havde hun ikke
 kundet bruge større Myndighed. De høyes-
 ste Stands-Personer udi Riget maatte buk-
 ke for hende, og Dronningen selv tillige med
 det heele Kongelige Huus torde ikke sige hende
 imod. Om hun haver havt Deel udi
 alle de Haardheder, som tillegges Kongen,
 sær udi det Stofholmske Blodbad, kand jeg
 for vist ikke sige, man finder dog ikke, at
 hun haver stræbet at redde hendes gamle
 Favorit Dietrik Slaghek, da han derfor
 blev beskyldet og henrettet. Man seer ey
 heller, at udi alle de Haardheder, som hende
 tillegges, at hun haver været beskyldet for
 saadant. Det kand fornemmeligen legges
 hende til Last, at hun udvalte til Favoriter
 onde og skadelige Mænd, naar man alleene
 undtager Borgermester Hans Wikkelsen, hvil-
 ken alle bevidne at have været en from og
 dydig Mand. Mand kand i det øvrige sige
 om denne Dame, at hun havde store Sins-
 dets Gaver og en aaben Hierte: Til et
 Beviis herpaa var dette, at mange vigtig-
 ge Rigets Sager vare hende betroede, og
 det af en Konge der selv havde store Natu-
 rens Gaver: Udskillige af hendes Anstalter
 og Anordninger selv vise og Prove derpaa:
 Thi man finder derudi en sund Fornuft og
 Skionsomhed. Man kand ogsaa anføre til

Beviis paa hendes Capacitet de Tanke
 man havde om hende, at hun kunde here;
 thi Hererie og ugemeen Forstand bleve paa
 de Tider over alt confunderede. Den
 Stivhed og Trodsighed, som hende tilleg-
 ges, kunde hos andre, som vare mindre for-
 hadte, have faaet Navn af Riæthed og Bes-
 standighed: thi Dyder og Lyder faae adstil-
 lige Navne, ligesom de findes hos meer eller
 mindre forhadte Personer. Jeg for min
 Part drister mig ikke til at sætte Farve paa
 denne Dames Fejl: Jeg vil ikkun alleene si-
 ge dette, at der findes udi hendes Historie
 adskillige Ting, hvilke om de ikke fand roses,
 saa fand de dog admireres. At et ungt
 Fruentimmer fand indtage en Regents Hjer-
 te, er heel naturligt, men at en gammel ge-
 meen Kone fand svinge sig til den høieste
 Post, og imod saa mange Fiender forsvare
 sig derudi, er et Paradox, som ingen fand
 hitte Reede udi, med mindre man holder
 for, at hun besidder en ugemeen Forstand:
 hvilken man maa tilstaae at have været hos
 denne Dame, og at det var alleene ved Ca-
 pacitet og Midtferhed for Kongens Huus
 hun banede sig Vej til Høyhed,
 og conserverede sig
 derudi.

CHIOSSA

eller

KIOSEM,

Tyrkisk Sultaninde.

In denne navnkundige Dames Hers-
komst er saa vel som de andre Sulta-
taninders ikke meget at sige, saa-
som de alle af Slavinder blive op-
høvede til saadan Værdighed. Denne Kio-
sem eller Chioffa finder man at have været
Kæiser Achmets I. Gemahl. Udi samme
Kæisers Tiid bliver ikke meget talet om
hende; men udi hendes Børns og Bør-
ne-Børns Tiid er hendes Navn bleven be-
kendt, thi det var da, at hun regierede med
en uomskrænket Myndighed. Det første
man merkede, hvad hun førede i sin Skjold,
var under hendes Søn Osmans Regiering, Hun be-
da hun udi et Oprør holdt en Tale til Krigs- gynder
Folket, hvorudi hun forestillede, hvilken For- at kom-
argelse og Uheld de idelige Oprør forarsage- me i Un-
de det heele Ottomanniske Herredom, hvis seelse un-
Grundvold stedsse haver været en vel disci- man.
plineret Milice; hvor meget de Christne
glæde sig over saadan Ueenighed, og hvor
meget det gaar alle tre Musulmannen til
Hjer-

Hiertet. Saasom det hidindtil udi Tyrkiet havde været usædvanligt for Fruentimmer at lade sig offentlig se, end sige at holde Tale for Krigs-Folket, studsede alle derved, anseende det som en uanstændig Trækthed, hvorefter Landets Skik var overtraaden: Men med alt dette kunde denne Sultanindens Opførsel, helst, saasom hun førede sin Tale med Fynd, ikke andet end opvække en slags Admiration: Og mærkede man Tiid efter anden, at hun besad store og fast Heroiske Qualiteter, hvormed hun banede sig Vej til den store Myndighed, hun øvede under hendes Sønner, hvilke efter hendes Godtbefindende og Raad nu bleve satte paa Thronen, nu igien affatte.

Hendes
store
Myndig-
hed un-
der Ibra-
him.

Udi hendes ene Søn Amuraths 4. Regierings Tiid hørte man ikke meget tale om hende, saasom samme Keyser var en habile og myndig Regent: Men, da en anden Søn nemlig Ibrahim kom paa Thronen, gik alting igiennem hendes Hoved: Hun gjorde da alt hvad hende lystede, og tvang alle Ministrer at efterleve hendes Befalninger; thi hun var dristig, ærgierig, skarpsindig, og havde saadanne Qualiteter, som man sielden finder hos Fruentimmer; saa at man ikke alleene havde Frygt men endog Ærbødighed for hende: Saasom den store Vizier udi bemeldte Ibrahims Tiid havde gjort no-
get

get, som ikke var efter hendes Villie, lod ham, uanset de store Tienester samme Mand havde gjort Keyserdommet, strangulere, og meenede hun at bestyrke sin Myndighed ved at legge Haand paa en Person, der var agtet og æret blant Krigsfolket.

Hun blev ved at øve samme Myndighed saa længe som Ibrahim regierede. Mod samme Keyser blev udi det Aar 1647 gjort en almindelig Opstand: Alle holdte da fornødent at stille Ibrahim ved Regimentet. Men, saasom Chioffa var Hiulet, der drev alting, dristede man sig ikke at skride til saadan Execution, førend man havde erholdet hendes Samtykke dertil. Dette tog den ypperste Præst eller store Mufti sig paa at overtale hende til, og til den Ende anholdt om Frihed til at opvarte hende. Da han saadan Frihed havde erholdt, forestillede han hende den bedrøvelige Tilstand Ibrahims flette Regimente havde bragt Riget udi: Men, som han vel kunde slutte, at Keyserinden, hvor vel hun som en Circassier ikke var blødhierdig, vilde dog ikke let bringes til at samtykke udi hendes egen Søns Død, gjorde han alleene Forslag om et ævigt Fængsel. Dette bevilligede hun, hvorpaa Ibrahim strax blev føddred for Divan eller det store Raad for der at svare til de Bestyrdninger, som skulde gøres mod ham. Og, som han tracterede

Hun samtyk-
ker til Ibra-
hims
rede Fængsel.

rede dette med Foragt, og veigrede sig at møde, fulgte derpaa en Fetsa eller Dom af Musti, saa lydende: En stor Herre er skyldig, naar hans Undersaattere saadant forlange, at møde for Retten, og at gjøre Regnskab for sine Gjerninger. Ibrahim, til hvilken saadan Dom blev stikket, rev den i Stykker, og truede at lade tage Musti ved Hovedet: Og det ikke uden Aarsag; thi Dommen i sig selv var ilde grundet, helst udi et Land, hvor Regjenterne en uomsfrænkad Magt var overdragen. Men, naar det heele Land tillige med Milicen er udi Bevægelse, have Love ne ingen Kraft meere: Hvorudover Musti en heller frygtede for Keyserens Trusler; men stikkede ham end en skarpere Fetsa af saadan Indhold: Zoo som ikke holder Guds Lov, kand ikke holdes for en god Musulman eller Rettroende; endstjønt det er Keyseren selv, men som en Vantroende haver tabt all sin Rett til Regimenter. Denne Fetsa reed Keyseren og i Stykker. Men derved vandtes intet, uden at man des hastigere ilede med Executionen: Thi Janitscharerne begave sig strax derpaa bevæbnede til Slottet, og var det da at Keyseren tabte Modet, og tog sin Tilflugt til Chiossa, ved hvis Forbøn han til en Tid blev sparet paa Livet, og satt udi Fængsel, og blev hans unge Søn Mahomed gjort til Key-

Keyser i hans Sted. Ibrahim stiftede sig i Zbra.
Begyndelsen med Taalmodighed herudi: men him
han geraadede siden udi saadan Fortvivlelse ^{strangu-}
derover, at han nogle gange vilde løbe med ^{leres.}
Hovedet mod Beggen; hvorudover man
fandt for godt at lade ham strangulere.

Efter dette Sørgeespil, da Keyserindens
Sønne: Søn Mahomed var kommen paa
Thronen, blev Chioffa ved udi samme Ma-
homeds Mindrekaarighed at forvalte Regis-
mentet. Hun havde allerede naaet en Al-
der af 80 Aar, da hun blev erklæret Ke- ^{Hun er,}
gentinde, hvilket giver tilkiende saa vel hem ^{flæres}
des store Regiere: Syge, som de høye Tan- ^{Regient,}
fer, man havde om hendes Capacitet; thi ^{inde udt}
det er udi saadan Alder man pleyer at stille gode
Mennesker fra Embeder: og var dette des- ^{Ar.}
meer at forundre sig over, efterdi den unge
Keyser havde en Moder, hvilken dertil var
nærmere, og derforuden havde alle de Qua-
liteter, som hertil udsodredes. Men just dette
banede Bey til Chioffas Uheld, og skildte
hende baade ved Liv og Regimente: Den
unge Keyserinde Mahomeds Moder frygtede,
at Chioffa vilde handle med hendes Søn
Mahomed, ligesom hun havde handlet med
hendes henrettede Herre Ibrahim, søgte strax
at bestyrke sig med et Partie mod den gamle
Keyserinde, og, som Chioffa havde Janit- ^{Tvissig}
scharerne eller Godsfolk paa sin Side, saa hed ind-
føg

lem hen søgte hun at forbinde sig Spahis eller Rytterde og den riet. Hun forestillede dem Janitscharernes unge ^{Rejs} Hovmod, at de havde myrdet Ibrahim, og serinde. at de foragtede den unge Mahomed. Hun gav i sær tilkiende for de Spahis, som laae udi Asien, at Chiossa havde i Sinde gandske at ødelegge dem: Item, at saadant usfeylbarligen vilde skee, hvis de i Tide ikke forkomme hende.

Samme Spahis eller Ryttere bleve deraf saa ophidsede, at de forsamlede sig i stor Mængde, begave sig til Scutari, en liden Stad, som ligger ved Bosphorus, hvorfra de affærdige Gesanter til Constantinopel, for at begiære deres Hoveder, som havde omkommet Ibrahim. Den fornemste Autor til dette Mord havde været Viziren Morad Bassa, hvilken var opdragen blant Janitscharerne, og som af de samme var høyt agtet. Denne Vizir, da han fik Kundskab om Spahis Foretagende, samlede han en Hov Janitscharer, og med dem rykkede mod Scutari. Han havde tvunget alle Spahis, som vare udi Constantinopel at gaae med sig paa dette Tog, og fordeelte dem blant Janitscharerne, paa det at de ikke skulde undflye, og slaae sig til det andet Parti. Der bleve da holdne nogle Skarmydseler mellem begge Partier, og lod Viziren formane de Spahis, at de skulde staae fra deres Foretagende, truende, at, hvis

hvis de saadant ikke betimeligen gjorde, vilde han udstede et Nephiraun eller Keyserlig Paabud, hvorved alle, som ere over 7 Aar, skulle gribe til Væb. Disse Trusler indjog saadan Skræk udi Spahis, at de brøde op, og begave sig tilbage igien.

Alf denne Retraite hovmodede sig Janitscharerne saaledes, at de saae sig an som Mestere af det heele Keyserdom: og meenede den gamle Keyserinde at have sine Fiender under Fødder. De lode derefter ingen Keyserlighed gaae forbi at handle ilde med de Spahis, helst dem, som holdtes for de meest stridbare, for derved at indjage de andre Skræk: Men de udbirkede intet andet derved, uden at de Spahis foreenede sig sammen, og hangede ligeledes med Janitscharerne. Til Ulykke for de Sidste opreysede sig Almuen i Constantinopel paa samme Tid mod Bectas, som var deres Aga eller Anfører, efterdi han havde forfalsket Mynten, saa at de i Hobe tall begave sig til det Keyserlige Slot: Denne Opstand forsummede ikke det andet Partie at føre sig til Nytte, og magede det saa, at det store Seigl blev tagen fra Viziren, og at denne høye Post blev betroet til en anden. Staden blev saaledes deelt udi 2 Factioner, hvoraf een var for Janitscharerne, den anden for den nye Vizir: Ligesom der vare tvende stridige Partier til Hobe; thi de

den unge Keyserinde søgte at beskytte hendes Søns Myndighed, og den gamle vilde føre Regimentet alleeene.

Udi denne Tilstand lod Chiossa Janitscharernes Aga tilkiende give, at der var intet Middel til at handthæve sin Myndighed end at tage Regimentet fra Mahometh, og at overdrage det til hans yngre Broder Soliman, hvis Moder var død, og Keyserdommets Forvaltning i saa Maade af ingen Kunst de gjøres hende stridig. Hun foregav, at Mahometh var ikke saa vel skabt, var ey heller af saa god Complexion som Soliman. Bectas kaldte efter saadan Formaning de fornemste Janitscharer sammen for at raadslaae med dem herom: Man søgte ogsaa ved Løfter at vinde den store Vizir, og til den Ende ved Midnats Tider lod ham ombede at lade sig indfinde udi deres Forsamling; hvilket han af Frygt for Janitscharerne lovede dem. Han begav sig ogsaa virkeligen dithen, men udi Forsæt at forstille sig, og at udsponere deres Anslag. Saa snart han kom til Sammelpladsen, hvor 10000 Janitscharer stode i Gevær, lod Bectas ham sidde ved sin høyre Haand, og strax gjorde Forslag om Mahomets Affættelse og Solimans Ophøyelse. Viziren lod da strax, som han bifaldt alt dette, og lovede med Eed at understøtte det af yderste Magt, hvorpaa

man

Chiossa
søger at
dethroni-
sere den
unge
Sultan.

man imod Dagningen lod ham gaae, i Fors
haabning, at han skulde befordre deres Ans
slag. Nogle advarede vel Bechtas, at han
havde forseet sig ved at lade Viziren frit
gaae bort: Men han foragtede saadant, sto
lende paa sin store Magt, hvormed han haas
bede Dagen derefter at i Verk satte sit Ans
slag.

Gaa snart Viziren var kommen til sit
Palads igien, begav han sig til Slottet,
hvor han blev strax indladen, da han gav
sig tilkiende. Han forsøiede sig strax til
Harem eller Sultanens Kammer, hvor han
fandt Soliman Aga, som end ikke var gaaen
til Sengs, for at give agt paa, hvad Res
gentinden foretog sig, hvilken han vidste
havde holdet Conference med nogle Hof
Betientere langt ud paa Natten, og deraf
kunde slutte, at hun gik frugtsommelig med
et stort Anslag. Han blev bestyrket udi den
ne Mistanke, da Viziren fortaalte ham, hvad
Janitscharerne havde foretaget sig. Efter
at de havde raadslaget en kort Tiid sammen,
begav Soliman sig til Chioskas Kammer,
hvor han vilde med Magt bryde ind. Men,
som nogle af Keyserindens Gildinge stode ham
i Veyen for at hindre ham Indgangen, stød
te han een af dem med sin Dolk, hvorpaa
de andre Gildinge toge Flugten, og lode ham
Veyen aaben: Soliman traadde derpaa
lige

lige ind til Chioffas Kammer, hvor han lod sætte Vagt, for at hindre hende Udgang.

Efterat dette var skeed, og nogle af de Gildinger, som man holdt for, vare hende meest tilgedan, vare omkomne, begav Soliman sig til den unge Keyserindes Kammer, hvor han strax ved Tegn gav de Qvinder tilkiende, som opvartede hende, ingen Allarm at giøre, men strax at vække hende, og sige, at man havde noget at tale med hende, som var af yderste Bigtighed. Alt dette skeede ved Tegn: Thi det er derved man har lært sig at give alting tilkiende ved det Tyrkiske Hoff. Men den unge Keyserinde, da hun mærkede, hvad man havde i Sinde med hende og hendes Søn, kunde hun ikke holde sig, men gav et stort Skrig fra sig, hvoraf Keyseren opvognede. Den unge Mahomed, for skrækket af sin Moders Raab, faldt derpaa udi Graad, kastede sig ned for Solimans Fodder og raabte: Laba, Laba, Kurfam Veni: Det er: Min Hoffmester Zielp mig. Soliman tog ham da paa sine Arme, gik ud og visede ham til Hoff-Pagerens Anfører, opmuntrede ham til Trost mod Keyseren. Da han om saadant var bleven forsikket, raadslog han med den store Vizir, hvad videre skulde foretages, og gav man da strax Befalning til at opvække alle Icochlans ell er Pager, hvilket og skeede;

Det hee-
le Hoff
bevæb-
ner sig.

Pa-

Pagerne, som udi Tal vare 600, da man havde vagt dem op, og de havde faaet Kundskab om den Fare, som Keyseren var geraaden udi, løbe de alle vegne om udi stor Forvirrelse, uden at vide, hvad de selv gjorde, bildende sig ind at Janitscharerne allereede vare indkomne paa Slottet for at myrde dem. Det var derfor at de og andre Hoff-Folk lode sig bevæbne, for at være i Stand at imødtage Janitscharerne.

Udi all denne Handel kunde man ikke stille den unge Sultan tilfreds, saasom det stedsse stod ham for Hovedet, at man vilde lade ham omkomme ligesom hans Fader: Dog fattede han lidet Mod igien, da man førte ham alle vegne om paa Slottet, og visede ham, hvor mange bevæbnede Folk der stode til hans Tjeneste. Da han kom til Pagers Bærelser, begyndte en ung Person at raabe: GUD lade vor Keyser leve i tusinde Aar! Pagerne gjorde da det samme Ønske, og raabte med een Mund Allah! Allah! GUD! GUD! og bleve de efterfulgte af alle næstværende Kammere.

Viziren havde imidlertid ladet tilfige alle høye Officiers, som han vidste at være Keyseren troe, at begive sig til Slottet, med saa mange Folk, som de kunde bringe til Bæne; item med 3 Dages Proviant: Hvorudover

Slottet i en Hast blev opfyldt med bevæbnede Folk, og Bosphorus eller Strædet blev skullet af Fartø. Da Janitscharerne blev underrettede om de Anstalter, som gjordes paa Slottet mod dem, søgte de at bestyrke sig med flere Tropper, hvilket og skædede. Staden blev saaledes deelt udi tvende Partier, hvoraf det ene holdt med Keyseren, det andet med Janitscharerne. Paa Slottet sloge sig strax nogle sammen for at skille Regentinden ved Livet, og til den Ende rykkede mod hendes Bærelser. Hazoda Bassi, een af hendes Tilhængere vilde saadant forhindre: men de slæbde ham til Sultanen, udi hvis Nærværelse een fløvede hans Hoved med en Øxe, hvorpaa de andre huggede ham i sinde Stykker; og blev den unge Sultan saa forskrækket over dette Syn, at man neppe kunde bringe ham i Roelighed igien: man maatte ogsaa strax bortføre det saa ilde tilreede døde Legem.

Medens denne Execution skædede, traadde den store Musti, gelejdet af adskillige Bientere ind udi Kammeret. Han forskrækkedes over den store Tumult af Folk, der talte allehaande Tungemaal. Han kunde derfor i Begyndelsen intet deraf begribe: men merkede omsider, at alle forlangede, at den gamle Keyserinde, som havde foraarsaget alt saadant denne Uheld, maatte dem overleveres, ja at de

Maad:
slog om
den gamle
Sul:
tanindes
Werd.

de truede alle dem med Døden, som dristes
 de sig til saadant at hindre. Just i det sam-
 me lod sig indfinde den unge Keyserinde,
 hvilken, saasom hun ikke vidste, om Janit-
 scharerne allereede havde begyndt at bevæge
 sig, og saasom hun frygtede, at hvis de fin-
 ge Overhaand, Chioffa skulde lade hende
 strangulere, for at straffe hende paa sam-
 me Maade, som hun var trued med, begynd-
 te derfor at tale Pagerne haardt til, og at
 laste deres blodige Forsæt imod en gammel be-
 daget Princeesse, som intet Ondt havde gjort
 dem: Men, som de vare underrettede om,
 at dette var ikkun et forstilled Bæsen af den
 unge Sultaninde, og at hun intet hellere
 ønskede end Regentindens Død, skönt hun
 ikke vilde have Navn for at besmitte sig med
 sin Sviger-Moders Blod, saa drebe de den
 paa med des større Iver, og forlangede en
 Fetsa eller Døds Dom undertegnet af Sul-
 tanen. En af Pagerne, som da tog den
 unge Keyserinde for Chioffa selv, vilde strax
 opoffre hende. Men hun flygtede i Tide til
 sin Søn, og raabte, at hun var hans Mo-
 der, og ikke Farnoder. Sultanen gav da
 Tegn med et Tørklæde, som han havde i
 Haanden for at afstørre sine Taare, at de
 skulde retirere sig. Saasom man nu mere-
 fede, at Bitterheden mod den gamle Keyser-
 inde var saa stor, lod Mufti Sultanen til-
 kiendegive, at det var Glds Billie at

Hendes
Dom
under-
skrives.

Chioffa maatte omkommes, og at der var intet andet Middel til at stille den Uroelighed, som Landet var bragt udi. Man lod derfor strax hente Papiir, Blef og Pen, og opsatt da Musti Dommen, hvilken af Sultanen blev undertegnet. Indholden deraf var, at Chioffa skulde stranguleres, dog saaledes, at man ingen Spot skulde drive med hendes Legeme; item, at Executionen skulde skee paa et Sted, hvor Sultanen ikke skulde kunde høre hendes Skrig.

Pagerne eller Icochlans deelte sig derpaa udi tvende Partier, hvor af det eene forblev hos Keyseren for at hindre, at ingen Contra-Ordre skulde gives, og det andet gik hen at fuldbyrde Dommen. De sidste komme i en Hast til den fordømte Keyserindes Kammerdør, raabende Allah! Allah! Mogle Arabiske Gildinge, som havde Bagt ved samme Dør, indlode da 20 Icochlans for at execute Dommen. Da de havde trængt sig igiennem den Gal, hvorudi Keyserindens Hof-Damer vare, mødte dem en Kvinde, som brugtes til Divertissement, med en Pistol udi Haanden, adspørgende dem hvad de vilde? Da de svarede, at de søgte efter den gamle Keyserinde, sagde hun, at det var hende selv, og med det samme løfede Pistolen paa een af dem, men den gav ingen Jld. Man vilde da strax opofre hende; men Soliman,

man, som var med paa dette Tog, gav til-
kiende, at det var ikke Keyserinden, hvor-
udover de rykkede ind udi hendes eget Kam-
mer, hvor der var saa mørkt, at man maatte
betiene sig af Lys; thi Chiossa havde ladet
alle Lys udslukke, og skjule sig selv under et
Skab.

Efterat man længe havde støvet efter hendes,
blev hun omsider funden og fremtroffen.
Hun lovede da enhver Icochlan store Penges-
ummer, hvis de vilde redde hendes Liv.
Men, som ingen havde Dre dertil, fastede
hun en haandfuld af Sequiner blant dem,
udi Forhaabning at redde sig med Flugten,
medens de samlede Pengene. Nogle af dem
opholdte sig virkelig med at optage de ud-
strøede Penge: Andre derimod holdte paa
hende, og en Albanier, som merkede, at
hun havde tvende store Drenringe, reeb dem
med Magt af Drene. Det vare tvende Dia-
manter indfattede udi Guld, som hendes
Søn Amurath havde foræret hende, og
som foregaves udi Værdie at kunde lignedes
ved et heelt Klars Indkomster af den store
Cairo udi Egypten. Den, som saaledes
havde bemægtiget sig disse Diamanter, saa
som han frygtede, at det vilde blive ham
umueligt at skjule dem, bragte dem til Soli-
man, hvilken gav ham til Bederlag 16 Se-
quiner og en Post udi Skat-Kammeret.

Hendes
ynkelige
Ende-
ligt.

Man reeb og den fordømte Keyserindes Klæder i Stykker, og i sær bemægtigede sig en Klædning af Hermelin, hvilken var besat med Edelsteene og nogle Magiske Figurer, ved hvis Middel man holdt for, at hun havde forherjet alle de Keyserer, som i hendes Tiid havde levet. Hende selv lod man klæde gandske nøgen. Men, da man skulde strængulere hende, havde man ingen Strikke ved Haanden, hvorudover man maatte i Hast hente een. Efterat man havde faaet hende Strikken om Halsen, og snørret den sterkt til, troede man at hun var død, og lod hende ligge paa Gulvet, raabende: Udli! Udli! Det er, død. Medens man saaledes quælede hende, er dette merkeligt, at endskiønt hun var en Dame af 80 Aar, der fast ikke vidste meer af sig selv, og ikke havde en Tand udi Munden, beed hun dog med Tand-Riødet een saaledes udi Fingeren, at han ikke kunde faae den ud igien, førend han med en Dolk gav hende et Stød udi det høyre Øye. Hendes Executores, som syntes ikke at have forstaaet Haandverket ret, ginge derpaa tilbage for at tilkiendegive, at Executionen var sceed; Men en Aga merkede, at denne uslyksalige Keyserindes Legeme endda bevægede sig, hvorudover hand kaldte dem tilbage for at fuldføre Gierningen, hvilket og sceede. De sorte Gildinge løstede derpaa Legemet op, og bragte det til Keyserens Tem

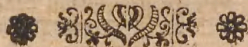
Tempel, gelejdet af hendes Slaver, som vare udi Tal 400, og marcherede efter Legemet hylende, grædende, og rivende deres Haar af Hovederne, saa at ingen uden Medynk og Bevægelse kunde see det an. Viziren lod derpaa takke Pagerne for deres beviiste Troeskab, og gav tilkiende, at det vanskeligste var alt overbundet, og at han vilde paatage sig det øvrige, hvilket og skeede; saa at Janitscharernes Hovmod fra den Tiid blev dæmpet, og Mahomed blev udi mange Aar en roelig Besidder af Thronen.

Saadant Endeligt fik denne Princesse, der udi adskillige Keyseres Tiid havde ført Regimentet, og regieret med en fast uomskrænket Magt. Hendes store Qualiteter sees deraf, at, endskiønt der vare andre nærmere til at forestaae Keyserdommet udi den unge Mahomedes Mindreaarighed, saa erklærede man dog hende Regentinde, endskiønt hun havde naaet en Alder af 80 Aar. Til Beviis paa hendes Capacitet tiener ogsaa dette, at man tillagde hende Hæxerie; Thi det er gemeenligen ikke uden store Genier, der ved Lærdom og Capacitet distingvere sig blant andre, som underkastes saadan Dom. Dette store

Hendes
Vor-
trait.

Mord skeede udi det

Aar 1651.

Sam

Sammentligning.

Med hvad Høne disse toende Damer ere sammenparrede, sees af deres Fødsel, naturlige Egenskaber, Bedrifter og Skiebne. Sigbrit var en gemeen Hollandsk Kroerske, og derfor ikke kunde bryste sig af sine store Ahner. Chiossa var en Circassisk Slavinde, og derfor, maaskee, fandt hun end slettere Herkomst. Den Første barne sig Bøh til Højhed ved sin Datters, den Sidste ved sit eget Ansigt og Skabning. Men Begge erhvervede sig Ansæelse og Myndighed ved en ugemeen Forstand og store naturlige Gaver: Sigbrit var det store Hiul udi de Nordiske Riger under en hurtig og munter Regent, og Chiossa regierede med en uomfærket Myndighed udi 4. Kyserses Tiid. Begge inclinerede til Haardhed, og derfor havde lige mange Uvenner, og Begge ved en ugemeen Capacitet og Bestandighed holdte deres Fiender mange Aar i Ude, saa at de vare forhadte, men tilligemed æstimerede. Til Beviis paa Sigbrits Capacitet er dette, at en stor og habile Konge betienede sig af hendes Raad udi de vigtigste Sager, adskillige sunde og velgrundede Forordninger og Anstalter vare Fostere af hendes Hierte, og er det troeligt, at hun haver været et Redskab til at sammensmedde Christiani 2. nye Lov-Bog, efterdi adskillige Hollandske Indretninger derudi findes. Til Beviis paa Chiossas Skionsomhed og Duellighed er dette, at man udi 4. Kyserses Tiid ansaae hende som primum mobile udi et stort Kysersdom, ja at man udi hendes høie Alder erflærede hende til Regentiude udi den sidste Kysers Mindreaarighed. At der med større Foragt udi Historien tales om den Første end om den Sidste, fandt meere tilskrives Tiid og Sted end Personerne. Intet var usædvanligere udi Dannemark, hvor da alene

lene reflecteredes paa Fødsel og adelig Herkomst, end at see en fremmed gemeen Dvinde at sidde ved Roret: Da derimod ingen ved det Ottomanniske Hof fandt bebrejdede hin anden sin Herkomst, efterdi de alle ere Slaver, som af Stovet ere ophøvede. Herudover, saasom man for Begge havde Frygt, saa havde man for den Sidste tillige med Uerbødighed, hvortil Begges personlige Qualiteter tillige med contribuerede; Thi Chioffa havde en Majestætist Anseelse, var gavmild, beleven og veltalend: Sigbrit derimod var Knarvurren, hvorvel udi hendes Knarvurren var en Slags Hollandst Naivitet, som tilligemed behagede; Thi, endskiont hun en og anden gang heiglede baade Kongen og Dronningen igiennem, stod hun dog stedse i Naade hos dem Begge. Hun gjorde sig for Exempel vreed, naar Dronning Elisabeth kom i Barselseng, og sagde, at Vandet kunde ikke være saa mange Junkere: Men man finder ikke, at saadan Hollandst Compliment blev i Unaade optagen.

Begge Historiers Mavehæd forarsager ellers, at man ikke fandt fore denne Sammenligning videre ud; thi enhver af dem fandt have haft adskillige Gjenstande, som formedelt samme Uarsag ere ube-
kiendte. Af Chioffas korte Historie sees, at hun har
ver haft baade Evne og Villie til at udføre de stør-
ste Intriguer. Sigbrit derimod at have været ærlig,
og intet mindre har forstaaet end den Kunst at for-
stille sig: men derimod at hun haver været begaa-
ven med en mandlig Skionsomhed og bon sens,
saa at om den Tyrkiske Frue havde større Hoved,
saa havde den Danske meere moen Forstand.
Endeligen havde de Begge et sørgeligt Endeligt.
Chioffa blev udi hendes høje Alder stranguleret,
Sigbrit blev mod Enden af hendes Regiering kastet
udi Pøbling, Søn, og blev ikke reddet, uden for-
strax derpaa at gaae i Vandfængtighed, saa at man
dere

derfore passede paa hende det almindelige Ordsprog:
Den drukner ikke, som henges skal.
 Dog kand man ikke sige, hvad hende er vederfareet
 udi hendes Landsflygtighed, efterdi Historien taler
 intet derom. Af Begges Historie læres ellers, at
 den anførte Fabel om gamle Kierlinger er ilde grun-
 det: Thi man kand ved Eftersøgning finde adskillige
 andre bedagede Matroner, som have haft mandlige
 Qualiteter udi Kierlinge Regemer: Ja at de
 med Chiossa have fundet bide, endskont
 de ingen Tænder have haft.

MADemoiselle
De MONTpensier,
MADAME
De MAZARIN.

Forberedelse.

Der er intet, hvorudi Menne-
skets frie Villie mindre bør
indskrænkes end udi Ægte-^{Evang}
skab, og dog er intet, hvor-^{udi}
udi øves meere ^{Egte-}Evang
dagligen, at nogle nødes imod deres ^{skab} skab
Villie til at ægte dem, som de have
Afskye for, og at andre ikke maa for-
binde sig med dem, som de elske.
Begge slags ^{skab} Evang ere lige ilde grun-
dede, og derfor have begge onde
Virkninger. Jeg ønsker gierne, at
den Anordning maa staae ved Magt,
nemlig at Børn ere deres Forældre
hørige og lydige, men med dette Til-
læg: Undtagen i Ægteskabs-
Saa

Hvor
vidt For-
ældres
Myndig-
hed der
udi maa
gaae.

Sager: Thi det er ikke Moderen,
men Dotteren, ikke Faderen, men
Sønnen, som lider udi Ægteskab,
naar det er ilde grundet: Naar For-
ældre give deres Børn Klæder og
Skoe, befale de at tage Maal ikke
efter deres egne, men efter Børne-
nes Legemer og Fødder, og det med
rette: Thi den føler alleene, hvor-
dan Skoen trykker, som skal bære
den; Men udi Ægteskabs-Sager
ville Forældrene ikke tillade deres
Børn at udvelge hvad som dem pas-
ser (a) og er beqvemt, men hvad
som er efter deres eget Hoved og
Sind, da dog Børnene udi en Magt-
paaliggende Sag ikke alleene bør ta-
ges i Raad med, men have et dob-
belt Votum, eller rettere, Børnene
bør være Dommere, og Forælderne
al-

(a) Plutarchus fortæller om en Romer, der syntes
uden Marsag at skille sig ved sin Hustru. Hans
Venner foreholdt ham saadant, spørgende: Hvad
hans havde at sige paa en Hustru, som baa-
de var kion og skaffede ham Børn: Hvorpaa
han rakte sin Fod frem, og sagde: Denne
Skoe er ogsaa smuk, men ingen uden jeg
føler den Smerte, som den forarsager.

alleene Aufcultanter. Saasom man
nu her udi gaaer gemeenligen til
Verks paa en naturlig Maade, saa
er det ingen Under, at man seer saa
mange sørgelige Virkninger, og at
Tamper-Rets Sager saa meget for-
øges: Thi, ligesom naar man udi
Liqueur gyder en stridig Ingredien-
ce, skummer den, og kaager over alle
Bredde, saa foraarsages ved to stri-
dige Personers tvungne Foreening en
Fermentation, som bringer alting
udi U-orden; For deslige U-orden maa
de nye-giftede Personer høre ilde,
og undertiden straffes, da dog saa
vel Estertalen som Straffen bør lig-
ge paa Forældrene, der med Myn-
dighed have paabudet en Foreening,
hvorimod Naturen haver ligesom pro-
testeret. Jeg erindrer mig, at for
nogle Aar siden en Sag blev henvi-
set til vort Consistorii Erklæring af
saadan Bestaaffenhed: En Mand be-
skyldte sin Hustrue for U-troeskab,
og paaastod Skilsmisse-Dom: Factum
blev giort beviiisligt, og Hustruen
nægtede det en heller. Hun foregav
alleene, at hun af hendes Forældre
hav-

Et
Exempel
anføres
til Op-
lysning
herudi.

havde været tvungen til Egteſkab,
 og beraabte ſig paa levende Vidner,
 der kunde attestere, at, da hun af
 Præſten ved Bielfen blev adſpurt,
 om hun vilde have nærværende Per-
 ſon til ſin ægte Husbond, hun da
 ſvarede: Nej; men at Forældrene
 gjorde et Bink til Præſten, at han
 ſaadant u-anſet, ſkulde fuldføre
 Acten. Jeg ſom et Lem af Confi-
 ſtorio var da af de Tanker, at Qvin-
 den ikke kunde actioneres for Loſtets
 Brydelse, efterdi hun intet havde lo-
 vet. Et Loſte, ſom gøres med Svø-
 ben over Hovedet, er intet Loſte,
 og allermindſt fand een ſiges at ha-
 ve forbundet ſig, der offentligen ha-
 ver proteſteret derimod. Qvinden
 var ſaaledes i mine Tanker vel ikke
 uden Skyld, efterdi hun havde be-
 drevet en Miſgierning, men hverken
 hendes Husbonde eller Forældre hav-
 de Ret til Tiltale: Husbonden, ef-
 terdi han lod ſig vie til en Perſon,
 der proteſterede imod Acten, og For-
 ældrene, efterdi de tvang hende til
 at rekke Haanden, da hun gav til-
 fiende ſig ikke at kunde give Hiertet.
 Naar

Naar et ilde og falsk bygget Huus
falder ned, er det ikke altiid Materia-
lernes, men Byggenes Skyld, der ikke
ved bequemme Steene og Kalk have
søgt at give det Consistence; Liges-
ledes, naar udi et ilde grundet Egte-
skab reyses sig Forvirrelse, er det de-
res Skyld, som ikke have vildet see
efter de sammensvorne Personers
Kiærlighed, hvilken er Kalken, som
skal holde Foreeningen ved lige.

De tvungne Egteskabe skee ellers Tvung-
ne Egt-
teskabe
tvende
lags.
paa tvende Maader: Først saaledes,
at begge Personer mod deres Villie
hødes til at foreene sig; og da er det
ligesom man for en Rølle vil spende
tvende Hæste lige imod hinanden, og
bliver da Virkningen, at Hiulet maa
gaae i stykker. Eller Egteskab skeer
paa den Maade, at en alleene af
Parterne haver Afstøje derfor, og,
naar saa er, gaar det til, ligesom
naar een Fod er villig, men den an-
den vil ikke være følgagtig, saa at
man derfor maa hinke sig frem paa
et Been, hvorved Gangen vil snart
faae Ende: Det første Egteskab er
en

en Striid, og det andet en u-fuldkommen Foreening: Thi, ligesaa lidet som det kand kaldes et Kiøb, naar en vil selge, men den anden ikke vil kiøbe, saa lidet kand et Ægteskab være fuldkommet, uden begge Parter godvilligen samtykke; Derforre sagde Arlequin udi Comædien: Jeg er halv forlovet; thi jeg har givet mit Hierte bort til en Pige, saa der fattes ikkun, at Pigen giver mig sit Hierte igien.

En Objection
besvares.

Hvad som herimod kand siges, er dette, at unge Mennesker af Mangel paa Skionsomhed ikke forstaae sig paa sit eget Beste, og derforre af Forældre og Formyndere maa lade sig leede udi en saa vigtig Sag. Jeg tilstaaer gierne, at Forældre herudi ikke gandske bør excluderes: Men mig synes, at de hertil ikkun burte concurrere som Raadgivere, eller i det høyeste ikkun have jus præsentandi, saaledes at de alleene kunde forestille Børnene visse Personer, hvoraf de kunde udvælge sig den, som var meest efter deres Sind og

Hier

Hiertelag. Men at ville paatrykke dem en vis Person, er et Tyrannie, allerhøjest, naar det skeer, som brugeligt er udi Spanien og Italien, hvor Brud og Brudgom ikke maa faae hinanden at see, førend de komme til Brude-Skammelen: Man skiemter med en vis Præst, som begyndte sin Brude-Vielse saaledes: Enhver, som vil træde i Ægteskab, maa see sig for, høre sig for, og føle sig for: Jeg for min Part finder intet at dadle udi samme gode Mands Præludio; thi, hvis man ikke bruger saadanne Præcautioner, er det, ligesom man efter Ordsproget kjober Ratten i Sækken.

Hvis Ægteskabs Contracter efter den politiske Kandestøbers Forslag sluttedes conditionaliter saaledes, at en Ægtefælle kunde efter et Fierding-Aars lovlige Opsigelse skille sig ved den anden, kunde Børnenes Frihed ved Forældrenes Myndighed indskrænkes: Men, saasom all saadan Contract er ævigvarende, og et u-løseligt Ægteskab i

F 3

saa

saa Naade er ikke en Skærsild, men et Helvede, saa er det u-menneskeligt, at tvinge nogen til at contrahere mod sin Villie: ja Evangelien er ikke alleene tyrannisk, men endogsaa u-rimelig; Thi, saasom Egtteskab skal være tvende Hierters kærilige Forening, saa kand en Fader vel spørge sin Dotter, om hun kand elske en Person, men ikke befale hende at elske ham; thi at elske efter Ordre, er lige saa u-mueligt, som efter Ordre at gjøre sig et Hoved høiere end man er, og kand her have Sted det, som siges om Troen, nemlig, at den ikke kand inddrives med Dre- eller Hammer-Slag. Vil nogen her indvende, at, hvis man ikke kand elske efter Ordre, saa kand man i det ringeste i agttage Sammelighed, og holde gode Miner med en Egtfælle. Men dette er lige som man i Religions-Sager vil sige, at, hvis man efter Ordre ikke kand troe, saa kand man i det ringeste stille sig an som man troer: det er, agere en Hypocrit. Det er i mine Tanker bedre at gaae reent til Verks
saa

saavel udi den eene som udi den anden Sag; Thi, ligesom udi Religionen Bildfarelse er mindre lastværdig end Hyklerie, saa er udi Ægteskab et oprigtigt Dreffigen mindre lastværdigt end et falskt Kys, ligesom det er bedre at erklære sin Fiende aabenbare Kriig, end at forraske og besnære ham under Venstabs Skin.

Ligesom nu Forældre eller Formyndere synde ved at trække deres Børn med Magt, og ligesom efter Haaret til Brude-Seng, saa synde de gemeenligen ogsaa, der søge at skille elskende Personer, som Naturen ved Sympathie synes at forbinde: Jeg siger gemeenligen, efterdi man undertiden kand bruge Evang, naar man merker et Parti at være uanstændigt og haanligt for en heel Familie, men hvor saadant Vitium ikke er, kand man sige, at Hinder her er ligesaa ubillig og u-rimelig som Evang udi ovenanførte Tilfælde. Den er ubillig, efterdi saadan Skilsmisse er ofte haardere end Døden:

Hinder
udi Æg-
teskab li-
gesaa u-
billig
som
Evang.

Den er u-rimelig og ugiørlig, efterdi man derved kaster Olie i Ilden, og udvirker, at en simpel og jævn Kiærlighed forvandles til en Romansk og Tragisk Elskov; saa at derfor Poëter og Tragœdie-Skrivere ingen Passion have fundet sterkere til at sætte Tilskuerne i Bevægelse end elskende Personers, der ikke kand naae, hvad de attraae. Jo meere Bagt og Opsyn, jo flere Laas, og jo sterkere Skandser, jo hæftigere bliver Kiærligheden. Paa begge slags Evang. og deres Virkninger haves merkelige Exempler udi de tvende Damers paafølgende Historier. Den ene tvinges til at gifte sig med den, som hun hader, og den anden maa ikke gifte sig med den, som hun elsker, hvorudover begges Opførsel haver givet Materier til de Tragœdier, som deres Liv og Levnet viser.

MA-

MADemoISELLE DE MONTPENSIER.

Mademoiselle DE MONTPENSIER, en Dotter af Gaston, Hertugen af Orleans, Ludovici 13. Broder, kom til Verden den 28 Junii 1627. Hun fandt regnes blant de lærde Princesser, og haver hun selv forfattet sin egen Historie udi de bekiendte Memoires, som hun haver efterladt sig udi 8 Tomer. Saa som hendes Moder døde kort efter hendes Fødsel, og hendes Fader noget derefter af Misfornøielse forlod Hoffet, maatte man bestikke Commissarier til at forvalte hendes Midler. Den navnkundige Cardinal de Richelieu var da den høieste Minister udi Frankrig, hvor han regierede med en udmærket Magt. Den samme vilde ikke tilstede Gastons Tilbagekomst uden med saa haarde Villkor, at Mademoiselle, som da ikke havde meere end 4re eller 5 Aar, snysede derved; thi han gav tilkiende, at, hvis Hertugen vilde komme i sin Broders Kongens Raade igien, maatte han beqvemme sig til Skilsmisse med den Lothringske Princesse, som han i sin Graværelse havde ægtet udi Nancy for at gifte sig med Mademoiselle de Com-

Hendels
ser udi
hendes
Barn-
dom.

Æ 5

ballet,

ballet, som var Cardinalens Niece. Man fand ikke forundre sig over denne Cardinalens Driftighed, saasom hans Myndighed var saa stor: Thi Kongen efter Mademoiselles Sigelse, var af Naturen frygtsom, og beqvemmere til at lade sig regiere af andre, end selv at regiere. Han kunde tabe sin Contenance, naar han saae et fremmed Ansigt. Hertugen lod sig beqvemme til Forslig, og kom tilbage igien, dog uden at underkaste sig de Bilkor, som Cardinalen vilde foreskrive ham, Cardinalen døde udi det Aar 1642, og Kongen fulgte ham kort der efter; hvorudover Rigets Forvaltning blev betroet til Enke-Dronningen, hvilken overdrog den til Richelieus Discipel Mazarin, saa at den største Myndighed forblev, som tilforn, udi en Cardinals Hænder. Det var under Mazarin's Ministerio, at Greven af Soissons anholdt om Mademoiselle, hvorpaa hendes Fader havde givet ham Lofte, men forgiebes. Den landflygtige Prinds af Walles, som siden regierede udi England, med det Navn af Carl 2, forelskede sig ogsaa udi hende; men hun vilde ikke høre hans Forslag, saasom hun da endelig vilde være Keyserinde: Dertil havde hun fæstet sine Tanker, og var det derfor, at hun beslittede sig paa saadan Opførsel, som kunde være overensstemmende med Keyserens Humeur. Saasom hun havde hørt, at

Hun gi-
ver ad,
stillige
Deylere
Kurven.

at han var devot, indrettede hun sin Andagt derefter, ladende som hun vilde gaae i Kloster: Men der blev intet af med det forrehabste Egtteskab, ey heller med det Anslag, som man havde at gifte hende med Kongen af Spanien, som og var bleven Enkemand.

Mazarin lod sig merke med at drage Om-
sorg for hendes Belfærd, men man fornåm,
at det bestod ikkun udi blotte Ord, og at han
ikke vilde gjøre Alvor deraf. Dette foraar-
sagede, at Prinzessen vendede ham Ryggen, ^{Hendes}
og slog sig til Prindsens af Condé Partie, ^{Activitet}
som var Cardinalens affagde Fiende, og ^{udi de}
som ophidsede Undersaatterne, især Indbygs- ^{borgerli-}
gerne af Paris, saaledes mod denne Mini- ^{ge Krige.}
ster, at den unge Konge med Enke-Dron-
ningen og det heele Hof maatte nogle gange
tage Flugten. Dette foraarssagede, at Prinds-
sen spillede Mester udi Riget, og tiltog saa-
ledes udi Myndighed, at adskillige af hans
egne Tilhængere, hvor iblant var og Prinz-
zessen, fattede Koldfindighed til ham, og
seer man, at hun selv var een af dem, der
raadete til at arrestere ham, hvilket og skee-
de. Men denne hendes Koldfindighed var
rede ikke længe: Thi hun slog sig siden igien
til Prindsens Partie, befodrede hans Be-
frielse af Fængsel, og hialp til at ophidses al-
ting mod Cardinalen og Hoffet, saa at Ma-
zarin derover maatte flygte af Riget. ^{Hens-}
des

Hendes
Driftig-
hed.

des Activitet gik da saa vidt, at, da Hof-
fet vilde begive sig til Orleans, begav hun
sig i egen Person did hen for saadant at hin-
dre, og, saasom hun fandt Portene tilslutte-
de, lod hun en af dem slaae i Stykker, og
ved saadant Middel kom ind udi Staden,
hvor hun formaaede Indbyggerne at erklære
sig offentlig for Prindsens Partie. Hen-
des egen Fader, Hertugen af Orleans, an-
saae denne Gierning som et daarligt Fore-
tagende, og lignede den ved en vandrende
Nidders Action. Men, som Tingen lyk-
kedes, blev den lagt hende til Berømmelse.
Mad. Motteville vidner, at Prinzen bry-
stede sig selv saa meget deraf, at hun gjorde
sig Forhaabning at ægte den unge Konge af
Frankrig: Ja at hun gav Enke-Dronnin-
gen saadan Prætension tilkiende udi en Skri-
velse: Og, da samme Skrivelse blev ilde op-
tagen, affærdigede hun et andet Brev fuldt
af Trusler, sigende, at hun var ikke den
Person, som man maatte kaste Foragt paa:
Hun kunde gjøre det Kongelige Partie Ties-
neste, hvis man fornøiede hende, men Sa-
tisfactionen maatte bestaae i at gjøre hen-
de til Dronning: Endeligen gav hun tilkien-
de, at hun kunde gjøre Hoffet alting saa
broget, at man paa Kneæ skulde søge om
hendes Hielp. Dette, som Mad. Motte-
ville haver udfrevet af begge Original-Bre-
ve, viser, at denne Prinzen haver haft en
sels

Hendes
Ambi-
tion.

selfom Ambition, og, at hendes Activitet ikke haver været gelejdet af Skionsomhed.

Efterat hun saaledes havde fatt Orleans i Sikkerhed mod Hoffets Partie, reysede hun derfra med Prindsen for at begive sig til Paris. Kort derefter blev uden for samme Hovedstad holden den bekjendte Trefning ved St. Antonii Port, hvorudi Prindsens Krigshær blev slagen. Det syntes da at være ude med samme Prinds, hvis Mademoiselle de Montpensier ikke havde anvendte saadan Umage paa at bevæge de Parisiske Borgere til at aabne Portene for de slagne Tropper. Hun begav sig selv samme Tid til Bastille, og der lod Canonerne løse mod de Kongelige Tropper.

En Helte-Gierning.

Men, saasom Hoffets Partie kom meer og meer til Styrke, maatte Mademoiselle føle Virkningen af denne hendes udviste Tapserhed og Activitet: Thi hun fik noget der efter Befaling at retirere sig til St. Fargeau, skiont paa en høflig Maade, saaledes, at Kongen lod hende vide, at, saasom han havde hørt, at hun vilde retirere sig til samme Sted, saa stod det hende frit for. Der havde hun adskillige Huus-Fortreder, geraadede og i Tvistighed med hendes egen Fader, med hvilken hun dog igien blev forliget.

Sej

Ser Alar efter hendes Landsflygtighed el-
 ler Forviisning fra Hove kom hun i Raade
 igien, og lod sig indfinde ved Hoffet ludi Se-
 dan, hvor Kongen og Enke-Dronningen
 toge kierligen imod hende, og Mazarin gior-
 de hende et Knæfald. Hun fulgte Hoffet si-
 den til Paris, hvor Kongens Broder lod sig
 merke med en særdeles Affection til hende;
 og fandtes hun da ikke ufølgelig, saasom en
 ung velkabt Prinds og Kongens Broder syn-
 tes hende at være et heel fordeelagtigt Par-
 tie; men hun betænkede sig siden og herudi,
 og denne unge Herre giftede sig kort derefter
 med en Engelsk Prinzeſſe. Alting var da
 ellers kommen i Roelighed, og arbejdede
 man paa et Egetskab med den unge Konge
 og en Spanſk Prinzeſſe, hvilket og gik for
 sig, saa at Fred imellem Spanien og Frank-
 rig blev sluttet, og Rigerne ved dette Eget-
 skab bleve allierede. Dette var Mazarins
 sidste Mesterstykke; thi han døde kort deref-
 ter, og opvakte hans Død ingen stor Sorg
 endogsaa hos dem, som han ved Belgiernin-
 ger havde forbundet sig, og ophøyet til Ære
 og Værdighed; thi han gjorde det ikke al-
 tiid gratis, og undertiden drev Spot med
 dem, han havde promoveret. Da man
 engang foreholdt ham, at han gratificerede
 alt for mange med forstelig Værdighed, svar-
 rede han: Je ferai tant des Ducas qvil se-
 ra honte de l'être & de ne l'être pas: Det
 er:

Hendes
 Tilstand
 efter at
 Riget
 var kom-
 met i Ro-
 lighed.

Mogle
 Anmerk-
 ninger
 angaa-
 ende
 Cardin.
 Maza-
 rin.

er: Jeg skal gjøre saa mange Herrer, at det skal være en Skam baade at være og ikke at være det: Mademoiselle giver ham ikkun over alt slet Vidnesbyrd: Det er uvist, om det er til hans Berømmelse eller Last, at hun anseer en Slags Generositet, som han lod se nyeligen for sin Død. Han lod en Dag anrette et Giestebud, og dertil invitere det Kongelige Herskab: Efterat Maaltidet var giort, bragte han Giesterne ind paa et Gallerie, som var fuldt af Juveler og andre kostbare Gager. Dette gav han alt til Priis saaledes, at enhver af Giesterne ved Lotterie skulde nyde Deel deraf. Den største Lod var en Diamant af 4000 Rdlrs. Værdie, hvilken en Officier ved det Kongelige Gendarmerie, fik til Bytte. Mademoiselle fik og ved samme Lejlighed en mindre Diamant af 4000 Livres Værdie.

Hidindtil haver man anseet Mademoiselle som en Heltinde, der havde braveret sine Fiender, og ladet sig bruge udi Krigs Forretninger: og kunde man ikke andet, end forundre sig over at see en ung Prinzesse af 20 Aar med saadant Mod og Hurtighed at bivaane de farligste Actioner, saa at hun blev holden for en Styrke for det Parti, som hun slog sig til. Men, saasom de allerførste Helte undertiden af ringe Ting kand lade sig

En sel-
som Hen-
delse.

sig meer skrække end andre, saa overfom hende eengang selv en saadan utidig Skræk, som underkastede hende Latter, og som hun selv ikke tager i Betænkning at anføre med hendes sædvanlige Candeur. Hendelsen var denne: Da hun i Armagnac engang havde taget sit Qvarteer udi et gammelt Huus, og om Natten var falden i Sovn, bankede een paa Døren, og raabte, at hun maatte redde sig, efterdi Huuset var særdigt til at falde need. Hun kastede sig derfor ud af Sengen, og sprang ud i Gaarden, hvor hun saa sig allevegne om, og spurte hvad det var. Man sagde hende da, at det var ikke uden et Jordskielv, som der ofte hender, og derfor ingen Allarm hos Indbyggerne foraarsager. Da hun det hørte, blev hendes Sind bragt i Roelighed igien; men da merkede hun allerførst, at hun var nøgen, hvorudover hun maatte skiule sig med et Heste-Dække, som en Stald-Karl rakte hende, indtil hendes Klæder bleve hende tilbragte. Dette tjener til Beviis paa, hvad jeg paa andre Steder haver anført om Philosophie og Tapperhed, nemlig at den største Philosophus og kiefkeste Soldat fandt af en uformodentlig Hendelse skrækkes, og komme i Bevægelse, uden at tabe sin Character.

Jeg haver sagt, at man hidindtil haver betragtet Mademoiselle som en Heltinde:
De

De øvrige Scener af hendes Liv ere en Blanding af Elskov og Philosophie. Hvad hendes Elskov angaaer, da tiener den til Bevis paa, at de saa kaldte Prudes eller værdige Fruentimmer, der bræge alting, gemeenlig gen gjøre de sletteste Ball, saa at det er med dem, som med Misantropis eller folkeske Personer, hvilke væmmes ved alle Mennesker, men fæste deres Affection paa et vist usrimeligt Subjectum, som hos andre forarsager Væmelse. Jeg haaber vist, at hun tilforn havde afslaaet et og andet fordeelagtigt Partie; og at hun ingen vilde have uden den Romerske Keyser, eller den unge Konge af Frankrig. Hendes Forvandre Monfr. de Turenne foreslog hende siden et Partie med Kongen af Portugal: hvortil hun svarede med Bevisgelse: Ey! det vil jeg ikke. Turenne blev derover vred, og sagde: Damer af eders Stand bør ikke have anden Villie end Kongens. Efterat derom længe var bleven talet, erklærede hun reent ud, at hun ikke vilde høre meere om den Materie. Ja hun blev stedse ved det Forsæt, uanset de mange Anmodninger, som hende siden bleve giorte, hvilket forarsagede, at hun anden gang blev forvist Hoffet.

Men denne delicate Princesse, som tilforn ikke havde villet være ringere end Keyserinde, og forsmaaet Konger, item hendes Cou-lagun.

Cousin Hertugen af Orleans, blev siden
 udi hendes 43 Aar dødeligen forliebt og for-
 faldt til et Partie, som var hendes Qvalitet
 uanstændigt. Denne Elskov fortæller hun
 selv udi hendes Memoires: Men den findes
 udførligere udi et andet Skrift under den
 Titel af les Amours de Mademoiselle &
 de Mr. Lauzun, hvoraf jeg det fornemste
 her vil anføre. Hvis man skal troe Autor
 af denne Historie, saa kand den heele. Hans
 del ansees som Virkning af en puur Hends-
 se, hvortil gaves saadan Lejlighed: Greven
 af Lauzun var en Dag udi et Selskab, hvor
 der blev talet om Mademoiselles Gifter-
 maal, og adresserede sig da een af de nær-
 værende til Monfr. Lauzun sigende: Hvi
 forsøger I ikke eders Lykke? Det er
 en Sag, som I bør tænke paa: Lau-
 zun studsede ved denne Tale, og svarede
 paa en Maade, som gav tilkiende, at det
 var fordriftigt for ham at fatte saa høye
 Tanker: Ikke desmindre opvagte dog dette
 en Eftertanke hos ham, saa at han giordt
 Princessen oftere Opvartning end tilforn, og
 forsøgte intet, som kunde tiene til at giordt
 hende Fornøjelse. Efter adskillige Samtal-
 ler, som havde været imellem dem, og hvor
 af han kunde merke, at hans Person var hen-
 de ikke ubehagelig, tog han sig engang den
 Frihed at sige, at han vel kunde begri-
 be, at Mademoiselle inden en stakket Tid
 vil

vilde forandre sin Stand, og at han der-
 fore inderligen ønskede, at han kunde være
 den første, der maatte erkyndiges om den
 Person, som skulde have den Lykke at blive
 hendes Egtfælle, paa det at han kunde
 være den første, der havde den Ære at
 gratulere hende. Princessen lovede at lade
 ham saadant vide. Hvorpaa han med Bes-
 værgelse spurre, naar det skulde skee. Prin-
 cessen, som mærkede Aarsagen til hans Uroes-
 lighed, svarede da med et Smil, at det skul-
 de skee inden 3 Maaneder, ach! sagde Gre-
 ven dertil; Den Tiid vil være lang, Samme
 og skal sætte min Taalmodighed paa Elstov
 Prøve, dog maa jeg opbie den Tiid, heel Rø-
 efterdi Princessen det saa vil have. manst.
 Da bemeldte Tiid var forløben, lod Greven
 sig indfinde hos Mademoiselle, og sagde:
 Nu er Tiden kommen, og jeg haas-
 ber, at Eders Høyhed efterkommer
 sit Løfte. Princessen spurre ham, om de
 3 Maanedere vare allereede forbi: Han svar-
 rede, at det kom ham for, som det havde
 været 3 Aar, saa lang havde Tiden været
 for ham. Men, sagde hun, hvad kand
 det tiene Eder, om I faaer saadant
 at vide? Det kand tiene mig, sagde
 han, saa vidt, at jeg derved kand blive
 det lykksaligste Menneske paa Jorden.
 Vel an, sagde hun da, jeg skal sige Eder
 det denne Aften. Paa hvad Maade,

spurte han, skal det skee? Jeg vil skrive der, svarede hun, paa en Rude af mine Vinduer. Paa en Rude, sagde han? Paa den Maade vil den første i Huset, som nærmer sig til Vinduet, faae det at vide førend jeg: Hun spurte da videre, hvorledes han vilde blive underrettet derom: Paa hvad Maade, svarede han, som Ederes Høyhed finder det for godt, naar jeg ickun maa være den første, som faaer det at vide. Hvorpaa hun endeligen sagde: Betymrer Ider ikke derom: jeg skal skrive det paa et Stykke Papiir, som I denne Aften skal faae i Hænder.

Da Aftenen var for Haanden, nærmede han sig med Verbødighed til hende, og erindrede om hendes Løfte: Da overleverede hun ham en forseigled Seddel, og sagde: See der er det, som I haver forlangt: men, aabner ikke Seddelen, før end Midnat er forbi: thi, saasom det er en Fredag i Dag, og jeg haver merket, at alle Fredage ere mig ulykkelige, saa vil jeg, at den Dag skal gaae reent forbi. Lauzun gik derpaa bort, og indfandt sig igien ved Midnats Tid, visende hende, at Seddelen var endda forseiglet, og at han noye havde efterlevet hendes Ordre. Da sagde hun, tøv endnu
er

et Qvarter, og da tillader jeg at aabne den. Dette skeede ogsaa, hvorpaa ham blev sagt, at han kunde gaae bort, og aabne Seddelen, og om Morgenens tale videre med hende.

Saa snart Breven kom hjem, da aabne-
de han strax Seddelen, og fandt han da med benbarer
Forundring sit eget Navn der udi teignet. ^{Hun aas} sin Rier-
Dag var han imellem Frygt og Forhaab-^{lighed}
ning, saasom han kunde tænke, at Made-^{for ham.}moiselle havde teignet hans Navn for at
skiemte med ham. Han bortdrev derfor den
heele Nat udi Uroelighed. Da Dagen
frembrød, gjorde han sig strax færdig for at
begive sig til Prinzessen: Da hun blev ham
vaer, og merkede, at han saae bleeg og for-
virret ud, sagde hun: Hvad er Aarsag
til den hastige Forandring? I Gaar
var I munter og lystig, men nu er
I bedrøvet og nedslagen: Jeg have
de, sagde han, ikke troet, at Eders
Kongel. Høyhed vilde drive saa aas
benbare Spott med mig. Mademoi-
selle maatte da forsikkre ham om, at det
var ramme Alvor, og var det ikke uden med
stor Nød, at hun kunde overtale ham til at
troe det. Da Lauzun nu fuldkommelig
var bleven forsikkred der om, faldt han paa
Knæ, og bevidnede sin Erkiendtlighed, og,
siger Autor, intet fand være beægeligere
end den Tale, som han da holdt.

Kongen
bifalder
dette
Partie.

Intet stod nu tilbage for Greven end at erhverve Kongens Samtykke. En Dag, da han talede med Kongen om Ting, som anginge Mademoiselle, smilede Hans Majestæt derved, og sagde: Det synes Lauzun, at min Cousine ligger dig paa Hjertet: thi jeg slutter af din Tale, at du maa være bedre antagen hos hende end nogen anden. Lauzun svarede dertil, at han ikke kunde negte, at Prinsessen havde ladet see saa mange Affections Tegn mod ham, at han kunde gjøre sig Forhaabning om en Lykke uden Lige. Hvilken Hans Majestæt derudi vilde være favorable. Madame Montespan, som da var nærværende, og blev bevæget af denne hans Tale, sagde da til Kongen: Hvorfore vil Ederes Majestæt hindre hans Lykke? Han er jo en Mand af store Meriter. Vel antog Kongen, var forsikket, Lauzun, at jeg vil være dig i alting behjelpelig.

Greven havde ikke saa snart faaet den Forsikkring af Kongen, førend han forføjede sig til Mademoiselle for at berette hende den samme. Saaom nu intet andet for disse elskende Personer stod tilbage, uden at erhverve Kongens offentlige Bevilgning, da for at gjøre Ende derpaa, forføjede Mademoiselle sig til Hans Majest. og begjærede hans Tilladelse. Kongen svarede hende med

med Foyelighed, at hendes Forlangende var noget selsomt: Dog vilde han ikke være hende imod, bad alleene, at hun vilde vel betænke sig. Hvis de elskende Personer strax paa denne og anden Erklæring, som Kongen gav i deres Faveur, havde skridet til Guldbyrdelse, vilde Sagen have haft sin Rigtighed, men, saasom de biede nogle Dage dermed, sige Dronningen, Hertugen af Orleans, Prindsen af Condé og andre Kærlighed til at fuldkaste det; thi de holdte ikke op med at plage Kongen, førend han lovede at forandre sine Tanker, og at hindre et for Prinzessen saa uanstændigt Partie. Ingen var herudi ivrigere end Kongens Broder, Hertugen af Orleans, og det fornemmeligen af Bitterhed, efterdi han selv var een af de Beylere, som hun havde givet Kurven. Hans Majestæt lod derfor en Aften kalde Mademoiselle til sig, og da undskyldte sig, at han ikke kunde fuldbyrde sit Løfte. Dette var et Tordenflag for den forliebte Prinzesse: Hun anhørte dette som en Døds Dom, og sagde: Hvad vil der blive af Monfr. Lauzun, og hvad vil der blive af mig selv? Jeg vil, sagde Kongen, i andre Ting mage det saa, at han skal blive fornøyet. Hvad Forundring densne Handel ellers forarsagede, og hvor megen Materie den gav til Snak ved Hofset, fandt blandt andet sees af et af Marquise

Def. heer
le Hof
setter sig
derimod.

se de Sevignés Breve, som jeg ikke fandt efterlade her at anføre. Det er skrevet til Monfr. de Coulanges, og lyder saaledes:

Jeg vil her fortælle dig en Ting, som er den forunderligste, den seltsomste, den utroeligste, den uformodentligste, den største, den mindste, den rareste, den gemeeneste, den fundbareste, men til denne Tid den meest hemmelige, med et Ord en Ting, hvorpaa intet Exempel fandt vides; En Ting, som man ikke fandt troe i Paris, og derfor er utroelig udi Lion. Jeg fandt ikke overtale mig til at aabenbare den: Jeg fandt en heller overtale mig til at tie. Monfr. Lauzun skal tilkommende Søndag have Bryllup: men giætt med hvem. Det skal være med Mademoiselle, med Mademoiselle, med Mademoiselle, ja ved min Troe, ved min Troe, ved min med Gud beseiglede Troe, med Mademoiselle, den store Mademoiselle Henriци 4. Sonne-Dotter. Hvis du herover bliver forvirret, hvis du raaber, at det er Løgn, eller Skiemt, saa maa du vel holde for, at det er groft

groft Skiemt: Hvis du derover vrede
des mod mig, da haver du dertil Aarsag:
Thi jeg er bleven ligesaa vreed
mod andre, som først have fortaalt
mig dette ic.

Udi et andet Brev til samme Herre skris
ver han saaledes:

Det var en Mandag paa hvilken
Zingen blev fundgiort, og Tiis-
dagen derpaa gif bort med Snak, med
Forundring, med Complimenter.
Onsdagen forærede Mademoiselle
sin Kiereste til videre 4. Førstendom-
mer: Nemlig Eu, som er det første
Pairie udi Frankrig: Det Hertug-
dom af Montpensier, hvoraf han
førte Titel den heele Gaars Dag:
Det Førstendom af St. Fargeau, og
det af Chatellerault, som tilhobe fand
skattes til 22 Millioner Gylden. Men
Torsdag Morgen, da Mademoiselle
ventede, at Kongen efter Løfte skul-
de undertegne Egeteskabs Contra-
kten, lod han hende til sig kalde og
tilkiende give, at hun ikke meer maat-
te tænke paa saadant Partie.

er jo en riig Materie til Roman, eller Tragœdie, og i sær til en ævigvarende Gladder, hvorudi vi ogsaa her Nat og Dag øve os uden Ophør, og haaber jeg, at I andre ville gjøre det samme.

Saa vidt denne findrige Dame, hvoraf man seer hvilken Bevægelse denne Handel forårsagede.

Det bliver
til
intet.

Saaledes endtes denne Intrigue, som forårsagede stor Opsigt saa vel ved det Franske Hof, som udi fremmede Lande. Man seer deraf denne Princesse's Character, nemlig at hun haver været noget Romanff, og at hun haver villet gjøre Amour efter den Plan, som findes i Romaner, udi hvis Læsning hun haver været verseret. Hun selv fortæller udi hendes Memoires de fleeste Omstændigheder heraf, skjønt ikke altid paa samme Maade som ovennævnte Skrift, hvoraf dette er taget.

Den Forbindelse mellem Lauzun og hende blev saaledes, som sagt er, brudt udi Dec. af det Aar 1670. Mademoiselle besværgede sig heftigen derover, og det med Ord, som gav fast en Fortvielse tilkiende: og maatte man forundre sig over at see denne
til

tilførn saa pøene Prinzesse nu af Rieerlighed
saa heftig anstücken: Kong Ludvig 14. blev
dog bestandig ved at afflaae hendes Ansøgs-
ning: Ja han lod Alaret der efter Lauzun
arrestere, og føre til Pignerol. Der søgte
han at practicere sig løs; men han blev af Lauzun
Bagten greben i Flugten, og blev satt un- kommer
der nøyere Forvaring end tilførn. Made- i u-naa-
de.
moiselle arbejdede af yderste Magt paa
hans Forløsning, anvendte ogsaa store Pens-
gesummen derpaa, og bragte hun det endes-
ligen saa vidt, at han ikke alleene blev satt
udi Frihed, men fik ogsaa Tilladelse at kom-
me til Paris igien. Men han var ikke saa
snart kommen i Frihed, førend han glemte
alle de bevilste Belgierninger, og er det der
ved hendes Memoires have Ende, nemlig
udi det Aar 1688. Mogle have foregivet,
at denne Roman endtes ved et hemmeligt
Egteskab. Mademoiselle giver udi sine Mistan-
Memoires selv tilkiende, at saadant Rygte ke om
gik: Men siger derhos, at hun ingen Umag hemme-
vil gjøre sig at igiendrive saadan Snaf, saa ligt Eg-
som hun var forvissat om, at hverken Kon- testab.
gen eller nogen kunde fæste Troe dertil. Det
er troeligt, at det er en Digt, skiont der om
Enden tvivles, og siger en vis Autor, at
man udi den Stad Eu udgiver for en vis
Historie, at Prinzessen havde med Lauzun
avlet en Dotter, som blev opdragen udi Tre-
port, og levede indtil Aar 1727 eller 1728.

Made-

Mademoiselle de Montpensier døde nogle faa Aar derefter, nemlig 1693, og havde efterladt sig adskillige Skrifter, som ere hendes samlede udi 8 Tomer in 12. Derudi findes Død og des 1) Sager, som henhøre til hendes egen Skrifter, og de Tiders Historie. 2) Breve verledte mellem hende og Mad. Motteville, hvorudi der handles om Forslag til et eremitisk Levenet, og paa hvad Maade saadant best og behageligst kunde indrettes. 3) Hendes og Monfr. Lauzuns Elskov, hvorom er talet. 4) Beskrivelse over den usynlige De, som er en sindrig Roman, og hvorudi stien-tes med en vis Parlaments Herre udi Dombes, 5) Prinzessens Historie af Paphlagonien, som er Raillerie over en fornemme Gomfrue, som var hverken fion eller artig. Huetius, som taler om disse trende Romaner, siger, at Mademoiselle deraf lod ikkun trykke nogle faa Exemplarier, saasom hun vilde ikke, at de skulde komme i alle Folkes Hænder. Hun siger videre, at Prinzessen forærede ham et af disse Exemplarier, hvorudi hun selv havde tegnet i Bredden Personernes Navne, som ikke fandtes udi de Trykte.

HOR-

HORTENSIA MAZARINI.

Denne DAME, som formedelst sin
 Skionsomhed, Forstand og sel-
 somme Avantures er bleven saa
 bekiendt udi Historien, var en
 Søster-Dotter af den navnkundige Cardi-
 nal Mazarin. Hendes ældste Søster bes-
 hagede Kong Ludvig 14. saa meget udi hans
 Ungdom, saa at der var Anseelse til at hun
 havde villet blive Dronning i Frankrig.
 Men hendes Morbroder Cardinalen, for at
 undgaae Estertale, afværgede det; hvorvel
 han ellers ikke bekymrede sig meget om Sol-
 kes Domme; thi hans Mundheld var ge-
 meenligen: *Laischions les dire, pourvou
 qv'ils nous laiscent faire.* Hortensia,
 som var yngre, var i Henseende til hendes
 store Qvaliteter meest elsket af Cardinalen,
 saa at han besluttede, at forplante sit Navn og
 sine store Midler paa hende: Adskillige For-
 slag bleve giorte til et anseeligt Partie med
 hende. Men man traf paa den, som hun
 allermindst var tient med, nemlig Hertugen af
 Milleraye. Samme Hertug fattede saadan
 Kierlighed til Hende, at han sagde, sig med
 Glæde at ville døe 3 Maaneder efter Bryl-
 lupet, hvis han maatte have den Lykke at
 ægte

Mazarin
 agter at
 giøre
 Horten-
 sia til sin
 eeneste
 Arving.

Forflag ægte hende. Hun selv skiemter dermed udi om hendes fine Memoires, sigende, at han erholdt meer des Gif, end han ønskede; thi han fik mig, og døde termaal med Her, dog ikke: Der siges, at Cardinalen fandt tugen af saa liden Behag udi Hertugens Ansøgning, Wille, helst saasom han havde veigret sig for at ægte raye. te den ældste Søster, at han sagde, sig helst at ville give Hortensia til en Laqvej: Den unge Hortensia kunde ey heller have nogen Behag udi saadant Partie; Thi hun var selv omgiengelig og lystig, Hertugen derimod var henfalden til en outrered Devotion, som gjorde ham latterlig.

Samme
Hertugs
Chara-
cter.

Hans Character bliver saaledes given af Abbé de Choisi; at han havde ikke Skuldre nok til at bære den Lykke og Ære, som ham blev paalagt ved at foreene ham med en Egtfælle af saa store Qualiteter og Riigdom. Han var begjærlig, bizarre og mistænkelig, og en utidig Devotion fordervede end det Gode, som kunde findes hos ham. Da han engang gik, og spadserede paa sit Gallerie, traf Devotion ham saaledes, at han med en Hammer i stykker slog de gamle usfatteerlige Statuer, som der for Ziz rath vare satte. Og, da han af Kongen ved Colbert blev adspurt om Marsagen til saadant selsomt Foretagende, beraabte han sig paa sin Samvittighed. Kongen lod det te passere: alleene, da han nogen Tid derz

derefter blev vaer en Hammer, som laae paa en Trappe af Louore, sagde han: See, her ligger et Gevær, som Hertugen af Mazarin veed fortreffeligen at bruge. Da han engang fulgte Biskopen af Noyon til Bogns, faldt han ved Bogn-Dørren paa Knæ, og begiærede Biskopens Betsignelse. Biskopen, som var udi sine Rejse-Klæder, undskyldte sig længe; men, da det ikke kunde hielpe, sagde han omsider: Min Herre, efterdi I med saadan Iver dette begiærer, see da giver jeg eder min Compassion.

Saaledes var den Person dannet, som nød den Ære at blive foreenet udi Ægteskab med en Dame, til hvilken alles Dyne vare henvendte, og for hvis Fylde Cardinalen holdt Mynstring blant de anseeligste Mænd paa de Tider ved det Franske Hof, for af dem at uleede hende en værdig Ægtefælle. Partiet med Hertugen af Milleraye blev smeedet paa saadan Maade: Da Cardinalen merkede, at han ikke havde lang Levetid tilbage, da, saasom han i Tide vilde gjøre Anstalt til at forplante sit Navn og Ahukommelse, aabnede han sig for Zongiondedei Biskopen af Frejus, og raadførte sig med ham, hvad Partie han skulde tage, og hvad Ball han skulde gjøre med en Ægtefælle til hans Søster-Dotter Hortensia,

Med
hvad
Middel
dette
Ægte-
skab gik
for sig.

Miller-
raye ta-
ger Titel
af Her-
tug af
Maza-
rin.

sia, paa hvilken han agtede at fæste sit Navn og sine Midler. Mad. Mazarin vidner i hendes Memoires, at man da havde i Sigte saa vel Kongen af Engeland som Hertugen af Savoien. Biskoppen af Frejus, saasom han af Hertugen af Milleraye havde faaet Løfte om 50000 Rdlr. hvis han kunde befodre hans Sag, forsammede derfor ikke at recommendere den paa det kraftigste, og endeligen udbiirskede, at dette Partie blev sluttet. Ægte-skabs-Contracten blev saaledes forfattet, at Milleraye, som herefter skulde føre Navn af Hertug af Mazarin, skulde med hans Frue være hans eeneste Arvinger, at han efter hendes Død skulde beholde den heele Arv. Men, hvis hun levede længst, skulde hun ikke have uden Renterne af 600000 Gylden. Deres Vilager blev holden den 28 Febr. 1661, da Mad. Mazarin ikke havde naaet høyere Alder end af 15 Aar. Da Partiet var sluttet, maatte Biskoppen af Frejus lade sig nøye med en simpel Taffsigelse, saasom Hertugen ikke kunde persvaderes til at skille sig ved en saa stor Penge-Sum, skiont Arven beløb sig til 20 Million Gylden.

Cardinalen døde noget derefter, og efterlod sig disse uhorige Midler, hvorved Mad. Mazarin efter hendes egen Sigelse blev gjort til den Rigeste og tillige med den

u-lyk-

u-lykkeligste Dame udi Christendommen.
Hendes Broder og Søster, som han ved
Testament havde gaaet forbie, sørgede ikke
meget over hans Død; men sagde: Gud
skæe Lov, at han creperede. Mad. Ma-
zarin selv bar ey heller stor Sorg over dette
Dødsfald; skjønt hun selv udi sine Memoi-
res laster dette hos sig som en Utaknemmes-
lighed, og holder de påfølgende Fortredelig-
heder at være en Straf derfor.

Hun mærkede strax, at hun udi Hertugen
af Mazarin havde faaet en heel incommo-
de Egtfælle. Da hun tilkiendegav sin ^{Egte-}
Søster den Betyrning, dette Egtfæls-^{skabets}
havde bragt hende udi, fik hun ikke anden ^{lette Ud-}
Trost end denne: crepa crepa, det er: spræk ^{sald.}
af Sorg. Hvorledes hun i de første Aar
blev tracteret, giver hun selv tilkiende med
disse Ord. Saaom Hertugen frygtede at
lade mig blive udi Paris, førte han mig udi
de 3 første Aar med sig paa alle sine Reyser,
saa at jeg gjorde 3 Reyser til Elsas, lige saa
mange til Bretagne og andre til andre Ste-
der, og maatte jeg undertiden, da jeg var
frugtsommelig, reyse 200 Miile. Jeg kunde
ikke tale med een af mine Tienere, uden
at være forvissat om hans Afseend Dagen
derefter: Ja hans Jalousie gik saa vidt, at
han ikke kunde lide, at hun fattede nogen ^{Hertu-}
særdeles Inclination for hendes Piger; saa ^{gens let-}
at ^{te Dpfør-}
at

at det omsider syntes, at han vilde ikke, at hun skulde see nogen uden ham selv. Ved saadan Opførsel opirrede han hende meer og meer, og undertastede sig stor Eftertale: Men han lagde det ikke paa Hjertet, foregivende, at alt, hvad han gjorde, var for hendes eget Beste, og at han elskede hende meer end sin egen Reputation: Dette siger Madame Mazarin, at hun dog havde fundet skikke sig udi, hvis han ikke havde ladet sig regiere af en Hob skindhellige Folk, hvilke forledede ham til at bortgive uhorlige Summer, saa at hun frygtede, at hendes Søn, som burde blive den rigeste Herre udi Frankrige, ved saadan Dissipation vilde blive fattig: Man fandt vel holde for, at denne Beretning er noget outreret, efterdi den gøres af hende selv: Dog vidne andre, at denne Hertug var en selsom Herre, og derfor undskylder hendes paafølgende Forhold. Hun lod sig i Forsteningen nøye med at besvære sig herover saa vel for ham selv som for andre, men fik ikkun liden Trøst. Endeligen, da han eengang vilde have hende med sig til Elfas, hvor han var Gouverneur, forløb hun ham, og flygtede til Grevinden af Soissons hendes Søster, tagende med sig Juveler, som vare skatterede paa 50000 Rdlr. Denne Flugt forarsagede stor Opsigt. Bennerne arbejdede paa at forlige dem, og blev et Forlig sluttet paa saadan Maade, at hun skulde

Madame
for
flugt.

de forfkaanes for Niesen, og at Juvelerne
 skulde sættes i Forvaring til Colbert. Mad.
 Mazarin opholdt sig imidlertid nu i et Klo-
 ster, nu i et andet: Og gjorde Hertugen sig
 all Umage at bringe hende tilbage, og, som
 han med gode Ord saadant ikke kunde ud-
 virke, søgte han at bortføre hende med Magt:
 Men, saasom man merkede hans Forsætt,
 stod man saa vel paa Skildtvagt, at Anslas-
 get gik over styr: Hvad som meest drev
 Hertugen til at bemægtige sig hendes Per-
 son, var adskillige Budserier, som hun af
 Ungdoms Tilbøielighed øvede udi Klosteret;
 thi hun lod blant andet i steden for viet
 Vand opfylde Karrene med Blæk, hvor med
 Nonnerne besudlede deres Ansigter. Saa-
 som han nu merkede, at det vilde blive ham
 vanskeligt at bortføre hende med Magt, be-
 gyndte han at gjøre Forsøg med Proces. Hertu-
 gen kom og for Parlamentet, og lagde ^{gen paa}
 da Kongen sig der imellem, saa at der blev ^{fører}
 sluttet et Forlig saaledes, at Mad. Mazarin ^{hende}
 skulde begive sig til sit Huus igien; men at ^{Process.}
 hun der skulde have Frihed til at antage Do-
 mestiqver efter eget Behag. Hende blev
 og tilladt at have Bærelser for sig selv, og
 blev hun dispenseret for at følge Hertugen
 paa hans Reysen. Hvad Midlernes Dees-
 ling angik, da skulde de Kongelige Mini-
 strer saadant regulere.

Men dette Forlig havde ingen Bestandighed, kunde en heller have formedelt Humeurernes Stridighed. Mad. Mazarin lod kort derefter oprette en Skueplads for at forestille en Comædie. To Timer før end Leegen skulde gaae for sig, fandt Hertugen for godt at lade Skuepladsen nedrive, foregivende at det var en Feskdag, som derved blev vanheltiliget. Dette blev af hendes Venner anseet som en nye Krigserklæring: Men saadant uanseet, talede de dog en Tiid lang om Eftermiddagen høfligen med hinanden, skönt de hverken søgte Bord eller Seng sammen. Men Hertugen kunde ikke længe stikke sig udi denne Tilstand: Han fortroed paa det Forlig, som var sluttet, anholdende hos Kongen, at det Skrift, som der over var forfattet, maatte i Stykker rives, hvortil Mad. Mazarin gav sit Samtykke med de Vilkor, at Kongen ikke meere vilde bemænge sig udi denne Huus-Evistighed, hvilket Kongen lovede hende, og holdt stedse saadant Løfte: Derpaa lod Hertugen udspreede adskillige Historier om Madames uordentlige Levnet, og saasom hun frygtede, at Kongen fæstede Troe dertil, lod hun sig ved en Dame føre til Hove, som forestillede hende Kongen med disse Ord: See her er den Synderinde, om hvilken man taler saa meget Onde, hvortil Kongen svarede, at han aldrig havde troet noget deraf.

Efter

Efterat Forliget var til intet giort, begyndte Processen igien, og, saasom Madame merkede, at Hertugen havde bundet mange Raads-Herrer, forsømmiede hun ey heller paa sin Side at hverve Venner: hvorudi hun ogsaa lykkedes, saa at man derudover ikke fandt begribe den Resolution, hun paa samme Tiid tog at forlade Riget, og at begive sig til Italien: Man maa holde for, at den uovervindelige Afstøje, som hun havde fattet til Hertugen, drev hende alleene dertil.

Hendes
anden
Flugt.

Hun klædede sig udi Mands-Dragt, og havde ingen med sig uden een af hendes Damer, som ogsaa ligeledes var forklædt, tagende sin første Tilflugt til hendes Broder Hertugen af Nevers, hvilken tog hende strax i sin Carosse, og førte hende bort til det første Forspand, som stod i Beredskab: Man havde og giort Anstalt til Forspand paa den heele Rejse. Denne Flugt skeede udi Junio om Natten Aar 1667. og, paa det at ingen skulde faae Kundskab derom, foregave hendes Damer Dagen tilforn, at hun var upasselig, og ikke kunde tale med nogen, hvorudover han fik allerførst denne Handel at vide Natten derefter: Saa snart Hertugen blev advaret derom, begav han sig udi Forvirrelse strax til Hove, og 3 Timer efter Midnat lod vække Kongen, for at tilberede

de sig hans Hielp i at efterføtte Hertugin-
den. Men Kongen svarede, at han vilde
holde sit Løfte, som han havde giort, ikke at
bemænge sig i den Sag mellem ham og hans
Frue: Han sagde videre, at det vilde blive
forgieves at efterføtte den flygtige Hertug-
inde, saasom det var troeligt, at hun alle-
reede var saa vidt avanceret, at man ikke
kunde naae hende.

Efterat Hertugen var afviset med saadant
Svar, forsøvede han sig til Colbert, hvil-
ken raadede strax at affærdige et tilforlades-
ligt Bud med Ordre at tilstaae hende alt,
hvad hun forlangede, hvis hun vilde kom-
me tilbage. Midlertid fortsatt Hertugin-
den sin Rejse med største Jil, og undertis-
den galoperede med en Hest, saasom hun
med Bogn ikke kunde komme saa hastig fort
som hun ønskede, og blev hun stedse udi
Mands-Klæder indtil Nancy udi Lothrin-
gen, hvor hun antog Fruentimmer-Dragt
igien. Den Franske Resident ved det Lo-
thringiske Hoff begierede forgieves, at hun
maatte anholdes; Thi Hertugen tog hende
ikke alleene udi Beskyttelse, men gav hende
ogsaa en Guarde, som gelejdede hende til
Svizerland. Fra Svizerland begav hun
sig til Meyland, hvor hun udi 6 Uger be-
kom 9 Expresser fra Paris. Hun fik da
at vide, at alle havde taget hendes Partie
mod

mod Hertugen, og at Turenne havde talet til hendes Beste for Kongen.

Men Hertugen af Mazarin forfømmed ikke at efterforske, hvo der havde besødet Hertugindeus Flugt, eller hvo der havde været Medvider der udi. De, som han havde fornemmeligen mistænkte, vare Hertugen af Nevers og Chevalier de Rohan, og var det ikke uden Marsag, at han mistænkte den sidste, saasom man havde opsnappet et Brev, som ham af Mad. Mazarin var tilskrevet, hvoraf man kunde slutte, at der var en slags uanstændig Fortroelighed mellem dem: hvorvel Hertuginde vidtloftigen har stræbet at til intet giøre saadan Mistænke, og at vise, at Brevet intet indeholder uden Complimenter.

Mad. Mazarin opholdt sig derefter en Tid lang udi Rom, og derfra begav sig til Frankrig igien, hvorvel Hertugen ved en Parlaments Dom havde faaet Frihed til at anholde hende, hvor hun kunde treffes; Paa denne Siemreyse var hun gelejdet af Hertugen af Nevers, udi hvis Selskab hun opholdt sig 6 Maaneder paa Veyen. Da hun var kommen ved Frankrigs Grændser, fik hun at høre den selsomme Historie om hendes Gemahl, nemlig at han havde i stykkerlaget alle Statuer udi hans Pallads.

Ghierning forarsagede ham stor Foragt, og
 forøgede Hertugindens Partie, og blev hun
 deraf saa modig, at hun med Hertugen hen-
 des Broder dristede sig at reyse lige til Ne-
 vers: Hertugen af Mazarin gjorde sig all
 Umage for at efterforske hendes Forhold paa
 denne Reyse: Han gjorde og Anstalt til at
 bortføre hende udi Kraft af Parlamentets
 Slutning. De idelige Klagemaal, som
 Kongen om hendes Opførsel bleve forebrag-
 te, forarsagede, at Hans Majestæt forlan-
 gede at tale med hende selv udi Eenrom for
 at høre hendes Erklæring. Dette skeede
 ogsaa, og lovede da Kongen at tilvejebringe
 hende et fordeelagtigt Forlig med Hertugen,
 og, hvis hun endeligen vilde gjøre en Reyse
 til Italien igien, vilde han give hende en
 aarlig Pension af 24000 Gylde.

Men, saasom Madame Mazarin ingen-
 lunde kunde overtales til at indgaae et nyt
 Forlig, foretog hun sig nye Reyser igien;
 Og, saasom hendes Søster, der var gift
 udi Italien med Connetable de Colonne,
 ogsaa paa samme Tiid flygtede fra sin Her-
 re; saa mødte disse tvende Søstre hinanden
 udi Frankrig, og er det merkeligt, at de udi
 et Berts-Huus nær ved Lyon af en Hen-
 delse traf en Avis-Kræmmer, som saalte dem
 en Historie over deres egen Opførsel og
 Avantures, hvilke de ikke kunde læse med
 me-

megen Behag; Det gif dem her, som der fortæller om Jupiter, hvilken fik sine egne Historier at vinde paa en lige uformodentlig Maade: Mercurius blev engang skicked til Athenen for at lade en Bog indbinde: Dette skeede; men Bogbinderen lagde af Banvare udi Mercurii Badsæt en anden Bog af samme Bind, hvorudi Jupiters Elskov og galante Historier vare beskrevne, saa at han derudover fik at læse det som han ikke ventede.

Endeligen tog Mad. Mazarin den Resolution at begive sig til Engeland, hvor hun fæstede sit Sæde, og forblev indtil hendes Døds-Dag. Aarsagen til denne Rejse blev foregivet at være den Attraae hun havde at besøge Hertuginde af York, som var hendes Forvante; men mange holdte for, at hun var inviteret til Engeland for at holde Stangen til Hertuginde af Portsmouth, som var Caroli 2. Maitresse, og da gandske regierede samme Konge. Ingen syntes bekvemmere dertil end Mad. Mazarin; thi hun overgif Hertuginde af Portsmouth baade i Forstand og i Skønhed, og man vidste, at Kong Carl havde beylet til hende, da han var i Landsflygtighed. Hendes Ankomst var Kongen heel behagelig, og gav han hende strax en Pension af 4000 Pund Sterling: Men, saasom paa samme Tiid

Hendes
sidste Re-
traite til
Engel-
land.

Hendes
Opfø-
rel udi
samme
Rige.

Prindsen af Monaco kom til Engeland, forbandt hun sig saa sterkt til ham, at hun glemte at spille den Kulle, som hun havde paataget sig, hvorudover Kongen omsider blev saa kaaldsindig mod hende, at han op- hævede den tillagde Pension: Dog magede hendes Venner det saaledes, at den blev hende siden continueret, saa at hun der- udover kom i Stand at opføre sig med Ans- seelse, og var hendes Huus et Sammelsted af det, som var meest anseeligt udi Engeland. De største Herrer, fremmede Ministrer, de artigste Damer lode sig dagligen deri indfin- de. Og, saasom hun havde anvendt megen Tid paa Læsning, saa vrimlede hendes Palads af lærde Mænd, hvilke der dagli- gen disputerede om Philosophie, om Hi- storie, om Religion, om Sprog og Poë- sie, og er det af disse lærde Samlinger den bekiendte St. Evremond haver faaet Leylig- hed til at forfærdige mange Skrifter.

Hendes
Huus
som et
Acade-
mie.

Hendes Huus var saaledes som et ga- lante Academie, hvorudi de lærdeste og vigtigste Materier bleve forhandlede, og var saadant dagligen udi fuld Drift indtil 1682, da Morin bragte det Spill, kaldet Bassette, til Engeland: Thi saasom Mada- me Mazarin fik Lyst til samme Spill, blev udi hendes Huus de lærde Societeter for- vandlede til Spille- Forsamlinger, hvors- over

over ovennældte St. Evremond haver gjort
adskillige Klage-Bers. Dog hørte derfor
re ikke de lærde Discourser gandske op: thi
man seer, at udi hendes Huus nye blev
examinered den Tvistighed, som udi det
Aar 1692 reysede sig i Frankrige om gam-
le og nye Autores.

Efter Caroli 2. Død nød hun under
hans Broder og Successor Kong Jacob
samme Pension og Væ, som hun havde
hævet under forrige Regiering. Kong Wil-
helm lod ogsaa see stor Naade for hende
saaledes, at han ikke alleene tog hende i
Beskyttelse, da det Engelske Parlament
paastod, at hun skulde begibe sig ud af
Riget, men gav hende ogsaa en aarlig Pen-
sion af 2000 Pund Sterling. Endeligen
døde denne navnkundige Dame til Chelsey
udi Engeland Anno 1699, efterat hun
havde naaet en Alder af 53 Aar. Man
fand ikke nægte, at der jo haver været adskil-
ligt usordentligt udi hendes Levnet: skiont
mange undskyldte hendes Opførsel mod
Hertugen af Mazarin, saasom hun udi
ham fik en ubequem Egtefælle, thi han
var en af de selsomste Herrer paa de Tider:
Hun havde, i det øvrige saa mange og stor-
re Qualiteter, at hun blev anseet som
en Girath blant hendes Tids
Fruentimmer.

Hendes
Død.

Sammenligning.

At disse tvende Damer her sammen-parres, skeer alleene af den Aarsag, efterdi jeg blant Fruentimmer-Personer, hvis Bedrifter giver Materie til Historier, ingen bequemmere haver fundet finde, saa at det herudi gaaer mig som den, der vil pryde sine Huus-Værelser, men formedelst Mangel paa Zirather og Mobilier ingen Symetrie fand i agttage, men maa paa en Columnne fæste et Speyl, paa en anden en Lampet, og paa den tredie et Skilderie, paa det intet skal være blot. Betragter man begge disse Damers Herkomst, da er derudi en stor U-liighed. Mademoiselle de Montpensier var en fød Kongel. Princeffe. Hortensia derimod havde intet at bryste sig af, uden at være Søster-Dotter af en Cardinal, eller (som det Danske Ord-sprog holder for en Lykke) at have Bispen til Morbrøder, saa at dersfore i Henseende til Fødselen den første var som en Stjerne, der skinnede af sit naturlige Lys, den sidste som en Maane eller Corpus opacum, der laanede sit Skin af andre. Udi deres Liv og Levnet er en heller megen Liighed, kunde en heller være formedelst Standens U-liighed. Mademoiselle, saasom hun var en Kongel. Princeffe, og havde meer end Kongel. Ambition, saa finder man hende som en Hoved-Person udi alle Scener af den Tragedie, som blev spillet udi Lud. 14. Min-dreaarighed. Hortensia derimod var udi hendes første Aar som en Machine, der ingen fri Villie havde; Thi hun stod først under en myndig Morbrøders Færle, og siden blev udi Egetskab foreenet med en selsom Herre, der talte hvert Skrit, og gav agt paa hvert Øjeblik, hun gjorde; saa at man dersfore udi all den Tiid om hende intet andet fandt sig, end at hun blev for tilig og imod hendes Villie giftet.

giftet. Udi Elfskovs Sager derimod have begge givet lige riig Materie til Historie: Skiont enhver af dem paa sin Maade. De fandt begge forestilles som fortvovende Personer udi Tragædier eller Romaner. Den første, efterdi hun bydes at slye den, som hun elsker, og den anden efterdi hun befales at elske den hun slyer. Det er vanskeligt at sige, hvilken slags Evang enten den Bydende eller Forbydende haver stærkest Virkning, og fører meest U-leylighed med sig. Man seer paa den eene Side den Franske Prinsesse, som var en ambitieuse og hønhieret Dame, at være henfalden til yderste Nedrigheid og Bassefle, at svømme udi Graad, og at gjøre Knæfald for at erholde Bevilling paa at nyde den Person, som hun elsker: Man seer paa den anden Side den Italienske Hertuginde at forlade Huis, Børn, Fæderneland, Kongel. Nidler, og at leve af Almisse eller Pension udenlands, for at stilles fra den Person, som hun hader. Man lærer af Hortensia's Historie, hvor ilde Forældre eller Formyndere handle, der tvinge deres Børn eller Myndlinge til Egetskab, som strider imod deres Inclination, saasom deslige Evang er Tønder til stor U-leylighed, til Utroeskab og syndigt Levnet. Ingen fandt vel undskyldte hendes u-ordentlige Levnet; Thi, endskiont Hertugen af Mazarin efter alle fornuftige Folks Skionsomhed meriterede at være Hænreder, saa bør hun dog ikke at frikendes. Man fandt alleene sige, at, saasom hun ligesom ved Haaret blev trokken til Brudeseeng, saa havde hendes Egetesælle ingen Rett til at besværges sig over sine Horn, hvilke han tacitè ved saadant voldsom Egetesælle havde ligesom forbundet sig til at bære med Taalmodighed. Man lærer paa den anden Side af Mademoiselles Historie, at de Fruentimmer gjøre ilde, der udi deres blomstrende Alder, naar de have Friere at gaæde Ball udi, opsette Tiden for længe, og ballancere udi deres Resolution,

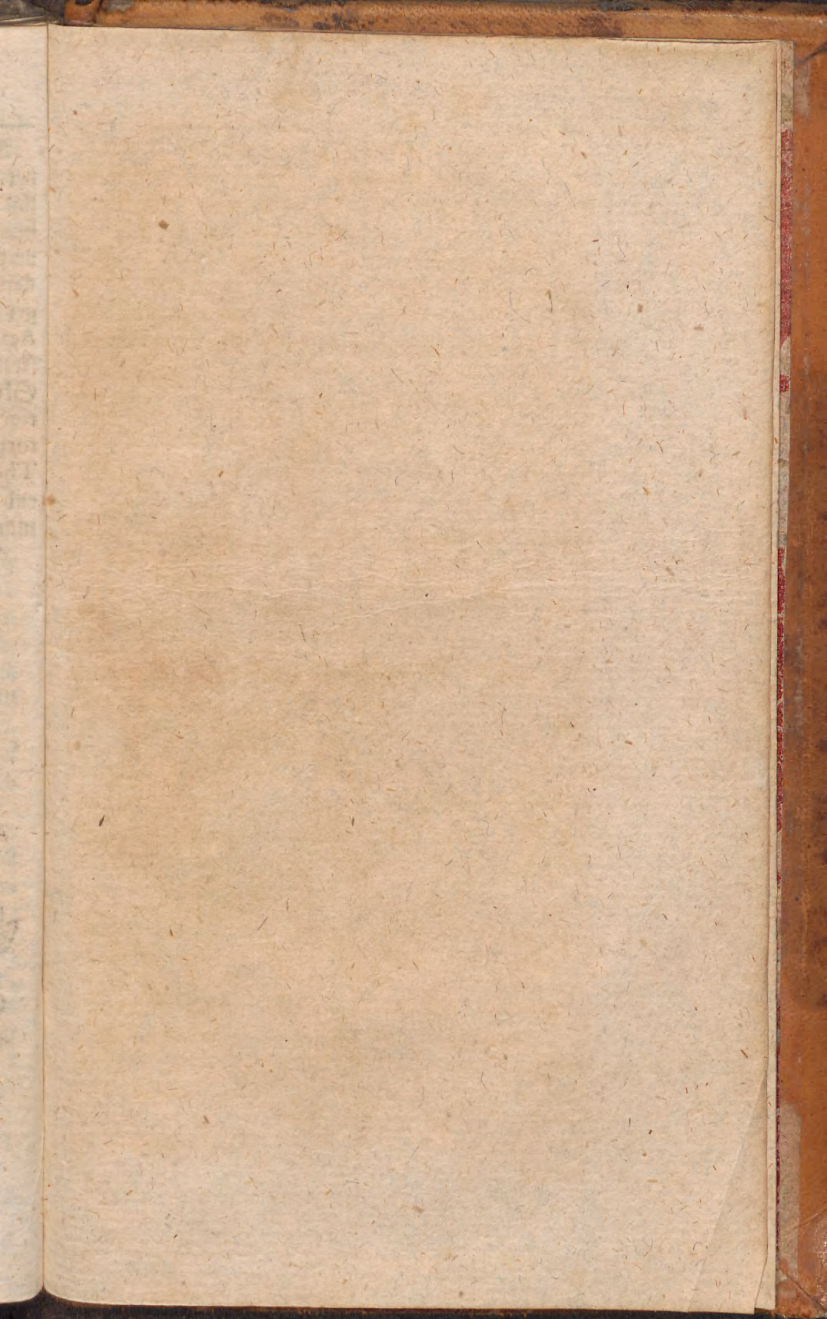
lution, indtil Foragtbningen gaaer bort: Thi en Riobmand maa ofte sælge sine Vahre for den halve Priis, naar han lader dem ligge for længe. Mange maa formedelst Venligheds Forsømmelse forgieves efter Bægten byde til Fals de Ting, som de ellers betimeligen med Fordeel havde kundet selge Stukvis, og en Høfkerste maa omsonst raabe: **alle de Ebler for een Skilling**, efterdi hun haver ladet dem ligge, indtil de ere blevne ormsstukne. Ligeledes seer man af adskillige Exempler, at en Gomsfrue ved at marchandere alt for meget, nødes til omsider at give Riob, og at tage hvem hun kand faae, da hun ellers kunde faae, hvem hun vilde have. Giffesygge overkommer tit som en hastig Zeber, og kand det da hende sig, at hun begynder at brænde, naar Frierne begynde at fryse. Hvorudover hun maa selv agere Sollicitante, og forgieves anholde om den, som hun tilforn meest haver vraget. En Gomsfrue er som et Blomster adskillige Hændelser underkastet, og, hvad Hændelser ikke kand gjøre i en Hast, gjør Alderen efter Haanden. Hvis det som med Huuse og Bygninger var brugeligt at tage aarlig Syn paa en Gomsfrues Skionhed, vilde man hvert Aar finde Brystfældighed. Ulykken er, at hvad, som der kand repareres, er her ingen Redning ved, saa at den, der haver brøstet sig af sin herlige Skabning, maa ved dens Aftagelse transportere sin Plads til andre: Ja det maa da her hebe ligesom ubi vore Juleleeg: **Stat op Tørne, og lad Rosen sidde**. Saaledes gif det med denne Dame. Da andre vilde, vilde hun ikke, og da hun vilde, vilde andre igien ikke, hvorudover hun, som tilforn havde vraget Konger og Forster, maatte ligesom selv byde sig til Fals til en Person, der hverken i Henseende til Stand eller Meriter burde have drømmet om et saa stort Partie. Jeg vil ikke tale om anden heraf flydende Virkning, saasom Skribentere derudi ikke ere eenige.

Mau

Man seer saaledes, at disse tvende Damer have givet Materie til Elskovs Historier, skøndt hver paa sin Maade. Det eeneste, hvorudi de have lignet hinanden, er Lærdom og høy Geist, hvorudi de have skinneth blant alle Fruentimmer i deres Tid. Mademoiselle var en Zirath ndi alle lærde Forsamlinger; og Hortensia Huus udi London var som et Academie. Begge have ogsaa bemænget sig med at skrive Bøger, sær Mademoiselle, hvis efterladte Skrifter befattes ndi 8 Tomer af adskillige Materier, saa at hun kand regnes blant de Tidens Auctores. Deres Philosophie bestod ellers meere i Theorie end udi Praxi, meer i at tale om Dyder end at øve dem. Men vi have, desvær, ligeledes mange Philosophi end og blant Mandes Personer, om hvilke man kand sige: Røsten er Jacobs, men Hænderne og Gjerningerne ere Esaus.

Ende paa den Første TOME.

fol. 43703

